ૐ

॥ श्री स्वामिनारायणो विजयतेतराम् ॥

ભક્તચિંતામણિ

શ્રી નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતઃ

भक्तचिंतामणिरयं भूयात्कांक्षितसिद्धये ।
यस्य भक्तितरंगेषु रमते हंसमण्डली ॥

સામેરી મંગલ મૂર્તિ મહા પ્ર ભુ, શ્રી સહજાનંદ સુખરૂપ ॥
ભક્તિ–ધર્મ સુત શ્રીહરિ, સમરું સદાય અનુપ ॥૧॥
પરમ દયાળુ છો તમે, શ્રીકૃષ્ણ સર્વાધીશ ॥
પ્રથમ તમને પ્રણમું, નામું વારમવાર હું શીષ ॥૨॥
અતિ સુંદર ગોલોક મધ્યે, અક્ષર એવું જેનું નામ છે ॥
કોટિ સૂર્ય ચન્દ્ર અગ્નિ સમ, પ્રકાશક દિવ્ય ધામ છે ॥૩॥
અતિ શ્વેત સચ્ચિદાનન્દ, બ્રહ્મપુર અમૃત અપાર ॥
પરમ પદ આનંદ બ્રહ્મ, ચિદાકાશ કહે નિર્ધાર ॥૪॥
એવા અક્ષર ધામમાં તમે, રહો છો કૃષ્ણ કૃપાળ ॥
પુરુષોત્તમ વસુદેવ નારાયણ, પરમાત્મા પરમ દયાળ ॥૫॥
પરબ્રહ્મ બ્રહ્મ પરમેશ્વર, વિષ્ણુ ઈશ્વર વેદ કહે વળી ॥
એહ આદિ અનંત નામે, સુંદર મૂર્તિ શ્યામળી ॥૬॥
અક્ષર અક્ષર પર સર્વજ્ઞ છો, સર્વકર્તા નિયંતા અંતર્યામી ॥
સર્વકારણના કારણ નિર્ગુણ, સ્વયંપ્રકાશ સહુના સ્વામી ॥૭॥
સ્વતંત્ર બ્રહ્મરૂપ સદા, મુક્ત અનંત કોટિ ઉપાસે મળી ॥
અનંત કોટિ બ્રહ્માંડની કરો, ઉત્પત્તિ સ્થિતિ ને લય વળી ॥૮॥
પ્રકૃતિ પુરુષ કાળ પ્રધાન, મહત્તાત્ત્વાદિક શક્તિ ઘણી ॥
તેના પ્રેરક અનંત કોટિ, બ્રહ્માંડના તમે ધણી ॥૯॥
એવા શ્રીકૃષ્ણ કિશોર મૂર્તિ, કોટિ કંદર્પ દર્પ હરો ॥
આપ ઈચ્છાએ અવતરી, યુગો યુગ જનનાં કારજ કરો ॥૧૦॥

પ્રથમ મૂર્તિ ધર્મથી, પ્રકટ્યા પૂરણકામ ॥
નરનારાયણ નાથજી, તમે રહ્યા બદરિકા ધામ ॥૧૧॥
ત્યાર પછી વાસુદેવ દેવકીથી, પ્રકટ્યા મથુરા માંય ॥
અનંત અસુર સંહારવા, કરવા નિજ સેવકની સાય ॥૧૨॥
ત્યાર પછી વળી જગમાં, અધર્મ વાધ્યો અપાર ॥
ભક્તિ ધર્મને પીડવા, અસુરે લિધા અવતાર ॥૧૩॥
સત્ય વાત ઉત્થાપવા, આપવા ઉપદેશ અવળા ॥
એવા પાપી પ્રકટ થયા, ઘરોઘર ગુરુ સઘળા ॥૧૪॥
ભક્તિ ધર્મ ભય પામિયાં, રહ્યું નહિ રહેવા કોઈ ઠામ ॥
ત્યારે તમે પ્રકટિયા, કોશલ દેશમાં ઘનશ્યામ ॥૧૫॥
નરનાટયક ધરી નાથજી, વિચરો વસુધા માંય ॥
અજ્ઞાની જે અભાગિયા, તે એ મર્મ ન સમઝે કાંય ॥૧૬॥
સમર્થ છો તમે શ્રીહરિ, સર્વોપરિ સર્વાધાર ॥
મનુષ્યતન મહા જ્ઞાનઘન, જન મન જિતનહાર ॥૧૭॥
મહા ધીર ગંભીર ગરવા, દયાસિંધુ દોષ રહિત ॥
કરુણાનિધિ કૃપાળુ કોમળ, શુભ શાંતિ ગુણે સહિત ॥૧૮॥
ઉદાર પર ઉપકારી અતિ, વળી સર્વના સુખધામ ॥
દીનબંધુ દયાળુ દલના, પરમાર્થી પૂરણકામ ॥૧૯॥
જે જન તમને આશર્યા, હર્યા તેના ત્રિવિધ તાપ ॥
કાળ કર્મ માયાથી મુકાવી, આપિયું સુખ અમાપ ॥૨૦॥
પીડે નહિ પંચ વિષય તેને, જે શરણ તમારું આવી ગ્રહે ॥
કામ ક્રોધ લોભ મોહાદિક, અધર્મ ઉરમાં નવ્ય રહે ॥૨૧॥
શૂન્યવાદી ને શુષ્કજ્ઞાની, નાસ્તિક કુંડ વામી વળી ॥
એહના મતરૂપ અંધારું, તે તમારે તેજે ગયું ટળી ॥૨૨॥
ઈશ અજ અમરાદિ આપે, યોગી મન જીતે નહિ ॥
તેહ તમારા પ્રતાપથી, નિજજન મન જીત્યા કહિ ॥૨૩॥
એવા સમર્થ શ્યામ તમે, બહુનામી બળ પ્રબળ છો ॥
નરનાટયક જન મનોરંજન, અજ્ઞાનિને અકળ છો ॥૨૪॥
નરતન માટે નાથજી, સ્વામી રામાનંદ સેવિયા ॥

મહા મંત્ર ત્યાં પામી પોતે, સદ્‌ગુરુના શિષ્ય થયા ॥૨૫॥
સહજાનંદ આનંદ કંદ, જગવંદ જેહનું નામ છે ॥
સમરતાં અઘ ઓઘ નાશે, સંતને સુખધામ છે ॥૨૬॥
એવાં નામને પામી આપે, અકળ આ અવનિ ફરો ॥
દેઈ દર્શન જનને, અનેક જીવનાં અઘ હરો ॥૨૭॥
એવા સમર્થ સ્વપ્રભુ, શ્રીહરિ શુદ્ધ બુદ્ધિ દીજિએ ॥
નિજદાસ જાણી દીનબંધુ, કૃપાળુ કૃપા કીજિએ ॥૨૮॥
તવ ચરિત્ર ગાવા ચિત્તમાં, ઉમંગ રહે છે અતિ ॥
શબ્દ સર્વે થાય સવળા, આપજ્યો એવી મતિ ॥૨૯॥
વળી સાતા સંતને હું, લળિલળિ લાગું પાય ॥
કરો કૃપા ગ્રંથ કરતાં, વિઘન કોઈ ન થાય ॥૩૦॥
હરિજન મન મગન થઈ, એવી આપજ્યો આશિષ ॥
શ્રીહરિના ગુણ ગાતાં સુણતાં, હર્ષ વાધે હંમેશ ॥૩૧॥
સર્વે મળી સહાય કરજ્યો, મન ધારજ્યો મેર્ય અતિ ॥
પ્રકરણ સર્વે એમ સૂઝે, જેમ અર્કમાં અણુ ગતિ ॥૩૨॥
સંસ્કૃત પ્રાકૃત શબ્દે, ગ્રંથ કવિએ બહુ કર્યા ॥
મનરંજન બુદ્ધિભંજન, એવી રીતે અતિ ઓચર્યા ॥૩૩॥
ગદ્ય પદ્ય ને છંદ છપય, સાંભળતાં બુદ્ધિ ગળે ॥
એવું જાણી આદર કરતાં, મન પોંચે નહિ પાછું વળે ॥૩૪॥
તેને તે હિંમત દીજિએ, લીજીએ હાથ હવે ગ્રહી ॥
આદર કરું આ ગ્રંથનો, પ્રતાપ તમારો લહી ॥૩૫॥
તમારા પ્રતાપ થકી, પાંગળો પર્વત ચડે ॥
તમારા પ્રતાપ થકી, અંધને આંખ્યો જડે ॥૩૬॥
તમારા પ્રતાપ થકી, મૂકો મુખે વેદ ભણે ॥
તમારા પ્રતાપ થકી, રંક તે રાજા બણે ॥૩૭॥
એવો પ્રતાપ ઉર ધરી, આદરું છું આ ગ્રંથને ॥
વિઘ્ન કોઈ વ્યાપે નહિ, સમરતાં સમર્થને ॥૩૮॥
હરિકથા હવે આદરું, સદ્‌મતિ શ્રોતા જે સાંભળે ॥
શ્રવણે સુણતાં સુખ ઉપજે, તાપ તનના તે ટળે ॥૩૯॥

ભવદુ:ખહારી સુખકારી, સારી કથા આ અનુપ છે ॥
પ્રકટ ઉપાસી જનને, સાંભળતાં સુખરૂપ છે ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે મંગલાચરણ કર્યું એ નામે પ્રથમ પ્રકરણમ્–૧

પૂર્વછાયો સર્વે સંત સુજાણને, હું પ્રથમ લાગી પાય ॥
આદરું આ ગ્રંથને, જેમાં વિઘન કોઈ ન થાય ॥૧॥
સંત કૃપાએ સુખ ઉપજે, સંત કૃપાથી સરે કામ ॥
સંત કૃપાથી પામિએ, પૂરણ પુરુષોત્તમ ધામ ॥૨॥
સંત કૃપાએ સદ્‌મતિ જાગે, સંત કૃપાથી સદ્‌ગુણ ॥
સંત કૃપા વિના સાધુતા, કહોને પામ્યા કોણ ॥૩॥
સંત સેવ્યા તેણે સર્વ સેવ્યા, સેવ્યા શ્રીહરિ ભગવાન ॥
ઋષિ મુનિ સેવ્યા દેવતા, જેણે સંત કર્યા રાજી મન ॥૪॥
જપ તપ તીર્થ વ્રત વળી, તેણે કર્યા યોગ યગન ॥
સર્વે કારજ સારિયું, જેણે સંત કર્યા પ્રસન્ન ॥૫॥
એવા સંત શિરોમણિ, ઘણિઘણિ શું કહું વાત ॥
તેવું નથી ત્રિલોકમાં, સંત સમ તુલ્ય સાક્ષાત ॥૬॥
કામદુઘા કલ્પતરુ, પારસ ચિંતામણિ ચાર ॥
સંત સમાન એ એકે નહિ, મેં મનમાં કર્યા વિચાર ॥૭॥
અલ્પ સુખ એમાં રહ્યું, મળિ ટળિ જાય છે એહ ॥
સંત સેવ્યે સુખ ઉપજે, રહે અખંડ અટળ તેહ ॥૮॥
ચોપાઈ એવા સંત સદા શુભમતિ, જક્ત દોષ નહિ જેમાં રતિ ॥
સૌને આપે હિત ઉપદેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૯॥
સદ્‌ગુણના સિંધુ ગંભીર, સ્થિર મતિ અતિશય ધીર ॥
માન અભિમાન નહિ લેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૦॥
અહંકાર નહિ અભેદ ચિત્ત, કામ ક્રોદ લોભ મોહ જિત ॥
ઈન્દ્રિય જિતી ભજે જગદીશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૧॥
નિર્ભય બ્રહ્મવિત પુનિત, ક્ષમાવાન ને સરળ ચિત્ત ॥
સમર્થ સત્યવાદી સરેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૨॥

તેજે તપે યશે સંત પૂરા, જ્ઞાનવાન શુદ્દ બોધે શૂરા ॥
શુભ શીલ સુખના દાનેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૩॥
કરે પવિત્ર અન્ન જોઈ આહાર, સારી ગિરા સમભાવ અપાર ॥
નહિ અનર્થ ઈર્ષ્યા કલેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૪॥
ભક્તિ વિનય દ્રઢ વિચાર, આપે બીજાને માન અપાર ॥
અતિ પવિત્ર રહે અહોનિશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૫॥
શમ દમાદિ સાધને સંપન, બોલે મળિને મન રંજન ॥
શ્રુતવાનમાં સૌથી સરેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૬॥
આનંદિત આત્મા છે આપ, નિર્લેપ નિર્દોષ નિષ્પાપ ॥
અશઠ અસંગી ક્ષમાધીશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૭॥
સંશય હર્તા ને કલ્યાણ કર્તા, વળી વેદ પુરાણના વેત્તા ॥
કોમળ વાણી વાચાળ વિશેષ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૮॥
સારી સુંદર કથા કહે છે, અલુબ્ધાદિ આત્મા રહે છે ॥
વળી પરદુ:ખ હરે હંમેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૧૯॥
કામ દ્રવ્ય ને માન છે જેહ, તેહ સારુ નથી ધાર્યો દેહ ॥
જ્ઞાન વૈરાગ્ય ઉરે અશેષ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૦॥
સદા સ્મરણ ભજન કરે, વળી ધ્યાન મહારાજનું ધરે ॥
એવે ગુણે મોટા જે મુનીશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૧॥
સાવધાન લજ્જાવાન ખરા, લોક આચરણ ન જુવે જરા ॥
મોટી બુદ્ધિ શુદ્ધિ છે વિશેષ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૨॥
કરે કારજ કળિમળ ધોય, લાભ અલાભે સ્થિર મતિ હોય ॥
ડાયા જાણે કાળ વળી દેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૩॥
સુણી પારકા દોષને દાટે, તે જીવના રૂડા થવા માટે ॥
ઉરે અધર્મનો નહિ પ્રવેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૪॥
અચપળતા અચિરકાળી, ધ્રાય નૈ ધ્યાને મૂરતિ ભાળી ॥
સદાગ્રહમાં રહે અહોનિશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૫॥
કૃપાળુ ને પરઉપકારી, જ્ઞાન દાનથી ન જાય હારી ॥
કેની નિંદા દ્રોહ નહિ લેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૬॥
સગાં સૌના શીતળતા અપાર, નિર્વિકારી ને લઘુ આહાર ॥

શરણાગતના દાતા હંમેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૭॥
દગો નહિ સંગ્રહ રહિતા, વિવેકી વિચાર ધર્મવંતા ॥
સદા પવિત્ર ને શુભવેષ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૮॥
રાખ્યું બ્રહ્મચર્ય અષ્ટ અંગ, અતિ તજ્યો ત્રિયાનો પ્રસંગ ॥
પંચ વિષય શું રાખ્યો છે દ્વેષ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૨૯॥
એવા સદ્‌ગુણના છે ભંડાર, સર્વે જનના સુખદાતાર ॥
અજ્ઞાન તમના છે દિનેશ, એવા સંતને નામું હું શીષ ॥૩૦॥
એવા સદ્‌ગુણે સંપન સંત, કરો કૃપા મું પર્ય અત્યંત ॥
ગાઉં મહારાજના ગુણ વળી, કરજ્યો સહાય તમે સૌ મળી ॥૩૧॥
વળી વંદુ હરિજન સહુને, આપજ્યો એવી આશિષ મુને ॥
હેત વાધે હરિ યશ કહેતાં, એવી સૌ રહેજ્યો આશિષ દેતાં ॥૩૨॥
અલ્પ બુદ્ધિયે આદર્યો ગ્રંથ, નથી પૂરો કરવા સમર્થ ॥
માટે સ્તુતિ કરું છું તમારી, કરજ્યો સહુ મળી સહાય મારી ॥૩૩॥
કરી વિનંતિ વારમવાર, હવે કરું કથાનો ઉચ્ચાર ॥
હરિ યશ કહેવા હરખ્યું છે હૈયું, કહ્યા વિના જાતું નથી રૈયું ॥૩૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે કવિએ સ્તુતિ કરી એ નામે બીજું પ્રકરણમ્–૨

સામેરી સારી કથા સુંદર અતિ, હું કહું કરી વિસ્તાર ॥
જે જન મન દઈ સાંભળે, તે ઉતરે ભવપાર ॥૧॥
અમૃતવત જે આ કથા, શ્રુતિ દઈ જે સાંભળશે ॥
અંગો અંગ આનંદ વાધી, તાપ સંતાપ તે ટળશે ॥૨॥
પ્રકટ પુરુષોત્તમનાં, ચરિત્ર પવિત્ર કહું અતિ ॥
શ્રવણ દઈ જે સાંભળે, થાય તેની નિર્મળ મતિ ॥૩॥
પવિત્ર યશ જેની કીરતિ, પવિત્ર ગુણ કહેવાય છે ॥
જે જન કહે ને સાંભળે, તે પણ પવિત્ર થાયછે ॥૪॥
પવિત્ર મહિમા પવિત્ર મોટ્યપ, પવિત્ર તેજ પ્રતાપ છે ॥
ચિત્તે નિશદિન ચિંતવે, તે પણ જન નિષ્પાપ છે ॥૫॥
એવી કથા ઉત્તમ અથિ, સદ્‌મતિને સુખરૂપ છે ॥

જેમ જેમ જન સાંભળે, તેમ તેમ વાત અનુપ છે ॥૬॥
એવી કથા આદરતાં, અતિ ઉમંગ છે મારે અંગે ॥
અંગમાં આનંદ ઉલટયો, જાણું ક્યારે કહું ઉછરંગે ॥૭॥
જેમ ઉપવાસી જનને, આવે અમૃતનું નોતરું ॥
તે પિવા પળ ખમે નહિ, જાણે કે વારે પાન કરું ॥૮॥
એમ થઈ છે અંતરે, હરિયશ કેવા હામ હૈયે ॥
જાણું ચરિત્ર નાથનાં, અતિ ઉત્તમ ક્યારે કૈયે ॥૯॥
સુતાર્થી જેમ સુત પામે, ધનાર્થી પામે ધન વળી ॥
વિદ્યાર્થી જેમ વિદ્યા પામે, તેમ એ વાત મને મળી ॥૧૦॥
અતિ હર્ષ છે અંતરે, વળી આનંદ આવ્યો છે અંગમાં ॥
સુંદર ચરિત્ર શ્રીહરિતણાં, કહું હવે ઉમંગમાં ॥૧૧॥
ધન્ય ધન્ય ધર્મસુતની, પવિત્ર કથા કીરતિ ॥
દુઃખહરણી સુખકરણી, થાય સુણતાં સદ્‌મતિ ॥૧૨॥
કથા અનુપમ છે અતિ, શુભમતિ જન સાંભળશે ॥
અભાગી નર અવગુણ લઈ, વણ બાળ્યે બળી મરશે ॥૧૩॥
જવાસો જેમ જળ મળ્યે, જાય સમૂળો સુકાઈને ॥
તેમ અભાગી આ કથાથી, દુષ્ટ જાશે દુઃખાઈને ॥૧૪॥
ખરને જેમ સાકર શત્રુ, પયપાક કુક્કર કેમ ઝરે ॥
ગિંગાને જેમ ગોળ ન ગમે, ઘી મિસરિથી કીટ મરે ॥૧૫॥
ખાતાં ખારેક જેમ હય દુઃખી, સુખી નોય કોટિ ઉપાય ॥
સુખદ વસ્તુ એ છે સઈ, પણ દુરભાગીને દુઃખદાય ॥૧૬॥
તેમ અભાગી જીવને, યશ હરિના ઝેર છે ॥
ખોટી વાતમાં મન ખૂંચે, સાચી વાત શું વૈર છે ॥૧૭॥
સ્તન ઉપર ઈતડી, પય ન પિવે પિવે અસ્રકને ॥
તેમ અભાગી જીવ જેહ, તે મોક્ષ ન ઈચ્છે ઈચ્છે નર્કને ॥૧૮॥
અભાગી જીવને જાણજ્યો, સારી લાગે તોપની સુખડી ॥
પણ પલિતા લગી પ્રાણ છે, પંડ પળમાં જાશે પડી ॥૧૯॥
સંત સત્ શાસ્ત્ર મળી, વળી સમજાવે છે ઘણું ઘણું ॥
અભાગિને પ્રતીતિ નાવે, અવળું કરે છે આપણું ॥૨૦॥

પરાણે પીયૂષ ન પિવે, વિષ પિવે વારતાં વળી ॥
જેમ પતંગ પાવક માંહી, ઝાલતાં મરે જળી ॥૨૧॥
એવા અભાગી જીવને, અરથે તો આ કથા નથી ॥
હરિજનનાં હિત અર્થે, હરિચરિત્ર કહેશું કથી ॥૨૨॥
જન્મ કર્મ દિવ્ય જેનાં, તેની કથા હવે આદરું ॥
જેવી દિઠી મેં સાંભળી, તેવી રીતે વર્ણન કરું ॥૨૩॥
પૂરણ પુરુષોત્તમની, કીર્તિ ઉત્તમ કહું કથી ॥
બીજી કથા તો બહુ છે, પણ આ જેવી એકે નથી ॥૨૪॥
પ્રકટ ઉપાસી જનને, ધન છે દોયલા દનનું ॥
સૂતાં બેઠાં સંભારતાં, મટી જાય મળ મનનું ॥૨૫॥
હળવે પૂન્યે હોય નહિ, વળી હરિકથાનો યોગ ॥
મોટે ભાગ્યે એ મળે, ટળે ભારે મહા ભવરોગ ॥૨૬॥
અસંખ્ય જન ઉદ્ધરે, હરિકથા સુણતાં કાન ॥
અવશ્ય કરવું એ જ છે, નરનારીને નિદાન ॥૨૭॥
ધન્ય ધન્ય શુભમતિ અતિ, જેને હરિકથામાં હેત ॥
હરિચરિત્ર ચિંતવતાં, ટળે તાપ સંતાપ સમેત ॥૨૮॥
ભવરોગ અમોઘ જાણી, પ્રાણી કરે કોઈ વિચાર ॥
એહ વિના ઔષધિ એકે, નથી નિશ્ચય નિરધાર ॥૨૯॥
સુખનિધિ શ્રીહરિકથા, જન જાણજ્યો જરૂર ॥
સત્ય મુનિ કહે સત્ય દેવતા, સુણી ધારજ્યો સહુ ઉર ॥૩૦॥
સહુ જન મળી સાંભળો, કથા કહું મહારાજની ॥
કુસંગીને કામ ન આવે, છે સતસંગિના કાજની ॥૩૧॥
જેમ પ્રભુજી પ્રકટ્યા, જે દેશ માંહી દયાળ ॥
જે ગામમાં અવતર્યા, નિજજનના પ્રતિપાળ ॥૩૨॥
જેહ કુળમાં ઉપજ્યા, જે કારણ છે અવતાર ॥
જે જે કારજ કરિયાં, તે કહું કરી વિસ્તાર ॥૩૩॥
અધર્મને ઉત્થાપવા, મહા બળવંત શ્રીહરિ ગણ્યા ॥
જે રીતે કળિમળ કાપ્યું, કહું જે રીતે દુષ્ટ હણ્યા ॥૩૪॥
જેહિ પેર્યે નિજજનને, આપ્યાં આનંદ અતિ ઘણા ॥

જિયાં જિયાં લીલા કરી, કહું તે સ્થળ સોયામણાં ॥૩૫॥
જેહિ પેર્યે આપે રહ્યા, જેમ રાખ્યા સંતને વળી ॥
જેહિ પેર્યે હરિજન વરત્યા, નરનારી હરિને મળી ॥૩૬॥
જેટલા જન ઉદ્ધારિયા, શ્રીહરિ ધરી નરદેહને ॥
જે જે સુખ આપ્યાં જનને, કહું અંતર ગત્યમાં એહને ॥૩૭॥
જેવી રીતે પૂર્યા પરચા, ત્યાગી ગૃહે નિજજનને ॥
જેવી રીતે જન વચન માની, ભજય શ્રીભગવનને ॥૩૮॥
જે જે સામર્થી વાવરી, વળી જે જે શક્કો બેસારિયો ॥
જેહ રીતે કળિયુગ કાઢી, અધર્મ સર્ગ નિવારિયો ॥૩૯॥
સર્વે ચરિત્ર શ્યામનાં, રસરૂપ અનુપમ છે અતિ ॥
સુભાગી જન સાંભળશે, જેની હશે અતિ શુભમતિ ॥૪૦॥
જે જે નયણે નિરખિયું, વળી જે જે સુણિયું કાન ॥
તે તે ચરિત્ર હવે કહું, સહુ સુણો થઈ સાવધાન ॥૪૧॥
અતિ મોટપ્ય મહારાજની, કહેતાં કોટિ વિચાર થાય છે ॥
સાંગોપાંગ સૂચવતાં, મન કહેવા કાયર થાય છે ॥૪૨॥
આકાશના ઉડુગણ ગણવા, પામવો ઉત્તરનો પાર ॥
સરું લેવું શૂન્યનું, એ વાતનો થાય વિચાર ॥૪૩॥
જેમ છે તેમ યશ હરિના, કહેવા સામર્થી મારી નથી ॥
જેમ ઉર મારે ઉપજશે, તેમ ચરિત્ર કહિશ કથી ॥૪૪॥
અનુક્રમ આવે ન આવે, નથી તેનો નિરધાર ॥
એવી ખોટ્ય મ ખોળજ્યો, સૌ સાંભળજ્યો કરી પ્યાર ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ગ્રંથમાહાત્મ્ય નામે ત્રીજું પ્રકરણમ્

સામેરી શુભમતિ હવે સાંભળો, એક ઉત્તર દિશે અદ્રિ કહીએ ॥
અતિ સુંદર શિખરી જેનું, નામ હિમાચલ લઈએ ॥૧॥
સુંદર ગહેરી ગુફાઉં જેમાં, સદન સરખી શોભે ઘણી ॥
તેમાં દીપક સમ શોભે, શ્રેણિ ઘણી મણિ તણી ॥૨॥
રજત સમ રળિયામણો, વળી ક્યાંક શ્યામવર્ણ સહી ॥

સુમેરુ સરખી શિખર્યું જેની, વિચિત્ર પેર્યે વિલસી રહી ॥૩॥
સહુ દિશે ચાલે અતિ, નદી રૂપ નિઝરણાં ॥
લેરી તરંગે આવૃત જેનાં, સુંદર જળ શોભે ઘણાં ॥૪॥
તિયાં વૃક્ષ વિવિધ જાત્યનાં, સુણો નામ સહુ તેહ તણાં ॥
અંબ કદંબ અનાર આસુ, તાલ તમાલ ત્યાં ઘણાં ॥૫॥
પારિજાતક પિંપર પિપ્પળા, પિલુ પનસ ને પુનાગરી ॥
પાડળ મિંડળ બેડાં મૌડાં, બિલાં બિજોરાં બોરસરી ॥૬॥
ગર્માલ ગુંદી ગુવાક ગુલછા, ગુલબાસ સાલર સર્ગવા ॥
ર્શ શિશમ સાગ સરલા, સીતાફળી સોપારી હવા ॥૭॥
શાલમલી ને શેમલ શમડા, અમરવડ ઉદુંબરા ॥
કોઠ કોઠવડી કર્ણાવર્ણ, ખેર ખાખર ખજૂર ખરા ॥૮॥
અરિઠાં ને અંજીર આંબલી, રૂડી રાણ્ય ને રોહિડા ॥
કર્મદી ને કર્મકેતકી, કેસર કણિયર કેવડા ॥૯॥
કર્ણી અર્ણી ચંપક ચંદન, સુખડ્ય દાડ્યમ સોયામણી ॥
લિંબ લિંબોઈ હરડા ધવડા, જેઠી મજેઠી જોરબણી ॥૧૦॥
જામફળી બદામ જાંબુ, આમલિયો ઓપે સહી ॥
તરલા અરલા તિંતિડી, નાળિયેરી ને કેળી કહી ॥૧૧॥
વગરાગ મંદાર વિકળા, આલ્ય આસોંદરા રોહિણ ॥
વૃંદા આદિ વનવૃક્ષની, જાત્ય નવ્ય જાય ગણી ॥૧૨॥
બોરડી સવન શિસમડી, રક્તપતિ ને રતાંજળી ॥
વેણુ આદિ અનેક વિટપે, હિમગિરિ શોભે વળી ॥૧૩॥
દ્રાખ ખારેક ખજૂર ઈક્ષુ, જાયફલ લવિંગ લતા ॥
એલચી ને નાગરવેલી, પુષ્પ સોરંગે શોભતા ॥૧૪॥
ડોલરીયા ગુલાબ ગેરા, વાસ સુવાસે સેવતી ॥
જાઈ જુઈ જ્યાં જુથિકા, માધવી મલ્લિકા માલતી ॥૧૫॥
કુંદ કેસર કેશુ કુંભી, ગુલદાવદી ને ગઢુલિયાં ॥
ચંપા ચમેલી આદિ અનેક, ફૂલ બહુ ફૂલી રહ્યાં ॥૧૬॥
કંદ મૂળ રસાળ કોમળ, જેને જે જોયે તેહ જમે ॥
અતિ રસાળ ફળ વિશાળ, સુંદર મળે સર્વે સમે ॥૧૭॥

શરભ સિંહ શશાં શેમર, કપિ કુરંગ ને કુરભિ ॥
ચિત્ત માતંગ વારાહ મહિષા, શોભે રોઝ ને સુરભી ॥૧૮॥
કરિ કેસરી વાઘ વાનર, સિંહ સુરભિ ભેળાં રમે ॥
સહજ વૈર જેને સદા, તે કોઈ કેને નવ્ય દમે ॥૧૯॥
શુક સારસ હંસ મેના, કોકિલા કિલોલ કરે ॥
મોર ચકોર ચાત્રક ચકવા, નીલકંઠ હરિ ઓચરે ॥૨૦॥
ચાતક વૈતક ઢોલર ઢેલ્યું, લેલાં હોલાં ને લાવરાં ॥
કલંગ કુંઝિ કાક કાબર, બટ ભ્રમર તમર સુઘરાં ॥૨૧॥
સુંદર વાણીએ સર્વે બોલે, વૃક્ષ પર વિહંગ ચડી ॥
અતિ અતોલ થાય કિલોલ, જાણું વન કરે છે વાતડી ॥૨૨॥
મંદ સુગંધ શીતળ વાયુ, વહે સુંદર એ વનમાં ॥
સ્પરસ તેનો પામતાં, શીતળ થાય તનમાં ॥૨૩॥
પંખી હિલોલા કરે કિલોલા, ગેહેરે શબ્દે ગેકી રિયાં ॥
જાણું નૃત્યક નૃત્ય ભેદે, તાને ગાન ગાય તિયાં ॥૨૪॥
પરસ્પર પવન યોગે, ચાલે વિટપની ડાળિયો ॥
તેમાં રવ રૂડા કરે, કાળી કોયલો રૂપાળિયો ॥૨૫॥
પંખી શબ્દે સાદ કરે, દ્રુમલતા કર કહે ઋષિ ॥
કંદ મૂળ ફળ ફુલ સુંદર, આવો જમી થાઓ ખુશી ॥૨૬॥
વળી એવા એ અદ્રિમાં, નદી નિગમની ધ્વનિ ઘણી ॥
ગજ અન્ડજ ગાંધર્વ ગાને, શોભા નવ્ય જાય ભણી ॥૨૭॥
રૂડાં રત્ન હીરા મણિ, ઘણી ખાણ્યો એ ગિરિમાંય છે ॥
શિવ બ્રહ્માદિક દેવે સેવ્યો, વળી સર્વે શિખરીનો રાય છે ॥૨૮॥
વળી બ્રહ્મલોકથી ઉતરી, સપ્ત ધારાએ ગંગા સ્રવી ॥
તેનાં નામ સુણો સહુ, કહું વિવેકે વળી વર્ણવી ॥૨૯॥
વસ્વૌકસારા નલિની, પાવની વળી સરસ્વતી ॥
જંબૂ સીતા ગંગા સિંધુ, એ સપ્ત ધારા ઉત્તમ અતિ ॥૩૦॥
પુન્ય પવિત્ર સરિતા સુંદર, ગંગા ગેહેરી જ્યાં વહે ॥
જે જન નાય તે શુદ્ધ થાય, પાપ તાપ તે નવ્ય રહે ॥૩૧॥
એવા ગિરિમાં નરનારાયણ, બેઠા બેઉ બદ્રિતળે ॥

સુખ કંદ પૂરણ ચંદ, ઝાઝે તેજે જળમળે ॥૩૨॥
મુનિવૃંદ આનંદકંદ, આગળ્યે બેઠા બહુ ॥
નારાયણના મુખથી, સુંદર કથા સુણે સહુ ॥૩૩॥
એવા સમામાં આવિયા, ઋષિ બિજા બહુ મળી ॥
તીરથરત એ આશ્રમે, આવિયા મુનિ મળી ॥૩૪॥
નરનારાયણ નિરખવા, જેને હૈયે ઘણી હામ છે ॥
સંક્ષેપે કહું સાંભળો, જેહ એ મુનિનાં નામ છે ॥૩૫॥
મોટા મોટા મુનિ મળી, આવ્યા આશ્રમ એહમાં ॥
તેનાં નામ સાંભળજ્યો, સહુ જન સનેહમાં ॥૩૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હિમાદ્રિવર્ણન નામે ચોથું પ્રકરણમ્

ચોપાઈ મોટા મરીચિ પર ઉપકારી, દીનજન તણા દુઃખહારી ॥
આવ્યા શુક જનમના યોગી, ગર્ગ ગૌતમ બ્રહ્મરસ ભોગી ॥૧॥
આવ્યા બગદાલવજી બૂઢ, ગૌરમુખ ને જ્ઞાનના ગૂઢ ॥
આવ્યા અષ્ટાવક્ર ને આસ્તિક, શાકટાયન શૃંગી શૌનક ॥૨॥
આવ્યા ઔર્વ આરુણિ આસુરિ, ભરદ્વાજઋષિ ને ભાગુરિ ॥
આવ્યા ઋષિ અંગિરા અગસ્ત્ય, સત્યધર્મિ શુક્ર ને સંવર્ત ॥૩॥
આવ્યા વત્સ વોઢુ વિભાંડક, જરત્કારુ જૈમિનિ જાપક ॥
આવ્યા સૌભરિ શાકલ્ય શક્તિ, વળી આર્ષ્ટિષેણ કહું અત્રિ ॥૪॥
આવ્યા મુનિ મૈત્રેય માંડવ્ય, જાજલિ જયંત જૈગીષવ્ય ॥
આવ્યા બૃહસ્પતિ વેદશિરા, વિશ્વામિત્ર વસિષ્ઠ સુધિરા ॥૫॥
આવ્યા કવષ ક્રતુ કક્ષીવાન, યાજ્ઞવલ્કય જાબાલ સુજાન ॥
ઉતથ્ય ઉપમન્યુ ને ઔર્વ, દયાળુ જે દેવલ ને રૌર્વ ॥૬॥
આવ્યા વામદેવ ને વાલ્મીક, વિપુલ બ્રહ્મચર્ય વશિક ॥
પિપલાદ પુલહ પુલસ્ત્ય, કચ કૃપાળુ કશ્યપ સમસ્ત ॥૭॥
આવ્યા કર્દમ ને કાત્યાયન, પંચશિખ ને વૈશંપાયન ॥
આવ્યા પર ઉપકારી પ્રચેતા, શંકુવર્ણ ને શંખ લિખિતા ॥૮॥
આવ્યા કણાદ કરભાજન, કર્કશ કણ્વ બભ્રુ ચ્યવન ॥

પારાશર લોમશ ને હંસિ, પૈલ પાણિનિ ન ભૃગુ ઋષિ ॥૯॥
આવ્યા ગાલવ ને જે માતંગ, શાંડિલ્ય શ્વેતકેતુ શરભંગ ॥
આવ્યા મેધાતિથિ માનખંડી, બૃહદગ્નિ બૃહદશ્વ વૈતંડી ॥૧૦॥
આવ્યા સુમંતુ ને શરદ્વાન, ઈન્દ્ર પ્રમદ ને ઈધ્મવાન ॥
અથર્વા એકત દ્વિત ત્રિત, માંડુકેય પાઠર હારિત ॥૧૧॥
ભાંડાયનિ ભાર્ગવ ભાલુકિ, શિશંપાયન પર્વત મંકિ ॥
કઠ તાંડ્ય કૌંડિન્ય કવશ, ક્ષારપાણિ પર્ણાદ સુજશ ॥૧૨॥
હરિશ્મશ્રુ મુનિ અંશુમાન, શાર્કર ને શારદવાન ॥
વૈતહવ્ય વળી વાત્સ્યાયન, સાવેતસ ને સૈન્ધવાયન ॥૧૩॥
સાવર્ણિ સાવર્ણ્ય ને સંવર્તુ, ભૂરિષેણ શમીક સંક્રતુ ॥
જમદગ્નિ જાતૂકર્ણ્ય જાણો, પ્રણાદ દેવરાત પ્રમાણો ॥૧૪॥
અકૃતવ્રણ વળી જે યાચક,વીતહવ્ય ધ્રુવ ને ઋચીક ॥
ગૌરશિરા કૃષ્ણાત્રેય કહીએ, સ્તૂલશિરા મૌંજાયન લહીએ ॥૧૫॥
નાચિકેત તૈતરિ ઉત્તંક, દાલભ્ય કાળવૃક્ષીય નિઃશંક ॥
અગ્નિ વેશ્ય મુદગલ હતા, મુનિ ઋષ્યશૃંગ જગ છતા ॥૧૬॥
શ્વેતકેતુ ને વળી શમિક, ઈન્દ્રપ્રમિતિ કહીએ કુશિક ॥
સૌમ્ય નારદ ને સારસ્વત, વત્સ ને વેદશિરા સુમત ॥૧૭॥
અવલંબાયન અરિજિત, આવ્ય ઔર્મિ ઋષિ આશાદિત ॥
ધારણિક ધૌમ્ય ને ધ્યાનેશ, બુધ બૌધાયન ને મૌનેશ ॥૧૮॥
ગાંધર્વક ગોભિલ ગોપિત, ગવિષ્ઠિર ગૌશિરા પુનિત ॥
પૂર્વાતિથ્ય ને ધ્રુવ વાછિલ, વૈતાનસ દે ને વૈહલ ॥૧૯॥
વ્યાઘ્રપદ વળી વિષ્ણુદત્ત, દધ્નાયસૈયજંઘ સમસ્ત ॥
દેવોદાસ દેવરાત નામ, દેવાતપ લોહિત અકામ ॥૨૦॥
વૈનતેય ને નૈપુર્ણ મળી, હારિકર્ણિ ચાંદ્રાયણ વળી ॥
હરિતકેય વળી હંસાળ, મુનિ ઉદાલકજી દયાળ ॥૨૧॥
એ આદિ ઋષિ સર્વે સંગે, દિઠો આશ્રમ એહ ઉમંગે ॥
પ્રથમ વિશાળા સૌએ વિલોકી, દિઠી અતિ રચના અલોકી ॥૨૨॥
અક્ષરધામરૂપ એહ વન, તેને જાણું કર્યું આછાદન ॥
ઘાટી છાયાએ શોભે છે ઘણી, દૈયે ઉપમા એને કે તણી ॥૨૩॥

નરનારાયણ ઋષિરાય, તેને કરી રહી છે એ છાંય ॥
તેને તળે જોતાં મુનિજન, થયું નર–ઋષિનું દર્શન ॥૨૪॥
બેઠા આસન ઉપર્ય સુખે, રટે નારાયણ નામ મુખે ॥
વળી તેને પાસે ઋષિરાય, બેઠા નવ યોગેશ્વર ત્યાંય ॥૨૫॥
તેનાં નામ સુણજ્યો સુબુદ્ધ, કવિ અંતરિક્ષ હરિ પ્રબુદ્ધ ॥
પિપ્પલાયન કરભાજન, આવિર્હોત્ર દ્રુમિલ પાવન ॥૨૬॥
ચમસ એ નવ યોગી જેહ, જગ હિતકારી મુનિ તેહ ॥
વળી કલાપ ગામના વાસી, દિઠા તનુ આદિ સુખરાશી ॥૨૭॥
એવા અનેક મુનિ ત્યાં મળી, વિંટી બેઠા તે નરને વળી ॥
નર સુંદરવર તન શ્યામ, મૃગાજિન કંઠે કંજ દામ ॥૨૮॥
એવા નર નયણે નીરખી, મુનિ સહુ બહુ રહ્યા હર્ખી ॥
ત્યારે નરે દિઠા ઋષિરાય, આસનથી ઉઠી લાગ્યા પાય ॥૨૯॥
પછી ઋષિ પડ્યા નર ચરણે, વાધિ વાલ્યપ ન જાય વરણે ॥
પછી આપ્યાં કોમળ આસન, તેહ પર બેઠા મુનિજન ॥૩૦॥
કિધી પરસ્પર પૂજા વળી, પછી નર ઋષિ બેઠા મળી ॥
નર કહે ઋષિ ધન્ય ધન્ય, તમે વહાલા છો નાથને મન ॥૩૧॥
તેમ જેવા જે સતપુરુષ, તેનું દુર્લભ મળવું દરશ ॥
મળે ત્રિલોકનું સુખ સોંઘું, પણ મળવું તમારું તે મોંઘું ॥૩૨॥
તમે મળ્યે ટળે કર્મ કોટી, એથી બીજી વાત કઈ મોટી ॥
માટે શું કહીએ મહિમા ઘણો, નથી કહ્યો જાતો તમ તણો ॥૩૩॥
ભલે આવ્યા તમે મુનિ સાથ, હમણાં દેશે દરશન નાથ ॥
ત્યારે નર પ્રત્યે બોલ્યા મુનીશ, ધન્ય તમે છો બ્રહ્માંડાધીશ ॥૩૪॥
નાથન વહાલા છો તપેશ્વર, પ્રભુ સેવામાં છો તતપર ॥
તમે વળી નારાયણ માંઈ, કહીએ અમેપેર નથી કાંઈ ॥૩૫॥
છો તો એક ને દિસો છો દોય, તેનો ભેદ જાણે જન કોય ॥
માટે આ ભૂનાં ભાગ્ય અમિત, થઈ પ્રભુ ચરણે અંકીત ॥૩૬॥
વળી પશુ પંખી વેલી વન, તેનાં પણ ભાગ્ય ધન્ય ધન્ય ॥
જે જે વસે છે આશ્રમ આંણે, તેનાં ભાગ્ય ન જાયે વખાણે ॥૩૭॥
વળી એમ પણ ભાગ્યશાળી, જોશું નાથને નયણે નિહાળી ॥

કહે એમ તે ઋષિ ને નર, કરે પ્રશંસા તે પરસ્પર ॥૩૮॥
એવે સમે નારાયણ જેહ, આવ્યા પર્ણકુટી બાર્ય તેહ ॥
ઉગ્ર તપવાળા અતિ કાંતિ, શોભા મુખે નથી કહી જાતી ॥૩૯॥
કોટિ અર્ક ઈન્દુ ને અગનિ, તથી તેજ શોભ બહુ બની ॥
કરિકર સમ કર અજાન, શોભે ચારુ તન શ્યામ વાન ॥૪૦॥
નવા કંજ સમ નેણ દોય, પૂર્ણચંદ્ર સમ મુખ સોય ॥
દીપે હસવે દંત પંગતિ, ઊરુ ચરણ કોમલ અતિ ॥૪૧॥
ઝિણા પિળા ઉગે શીષ કેશ, માથે મુકુટ તેનો છે હંમેશ ॥
ઓપે ઉર અનુપ વિશાલ, કહીએ કેમ તે તરુ તમાલ ॥૪૨॥
શોભે કંઠ તે કંબુ સમાન, ઓપે ઉદર પિપ્પલપાન ॥
પડે ત્રણ વળ તિયાં સાર, નાભિ ઉંડી વર્તુળ આકાર ॥૪૩॥
પુષ્ટતન કંચન જનોઈ, ડાબે કરે કમંડળું સોઈ ॥
દક્ષિણ પાણિ માંહિ દંડ કાજે, શ્વેતાંબરે અંગછબી છાજે ॥૪૪॥
એવા સુખસિંધુ શોભામણી, જોયું હેતે નિજજન જાણી ॥
હતા ઉદ્ધવ પોતાને સાથ, પ્રેમે કરી પધારિયા નાથ ॥૪૫॥
એવા શ્યામ સુંદર સુખદેણ, નિર્ખી નાથને ઠરિયાં નેણ ॥
પછી રાજી થયા મુનિરાય, પ્રેમે લાગ્યા પ્રભુજીને પાય ॥૪૬॥
હુવા પરવશ પામી આનંદ, થઈ કંઠે વાણી ગદગદ ॥
ચાલે ચક્ષુએ નીર ચોધારે, કરે પ્રણિપાત વારેવારે ॥૪૭॥
પછી પ્રભુએ પ્રેમે બોલાવી, આપે બેઠા આસન પર આવી ॥
પછી સહુને પાસે બેસાર્યા, હેતે હેરિને તાપ નિવાર્યા ॥૪૮॥
નિરખી મુનિ કરી હેત અતિ, જાણું મિટે શું પીશે મૂરતિ ॥
વળી ચાટશે જિભાએ કરી, જાણું ભેટશે ભુજાએ ભરી ॥૪૯॥
એમ મુનિનું હેત અપાર, દિઠું તે આશ્રમને રહેનાર ॥
પછી પૂજા કરવાને કાજ, મુનિ લાવ્યા છે બહુ સમાજ ॥૫૦॥
ષટ્દશ પૂજા પરકાર, તેણે પૂજિયા પ્રાણ આધાર ॥
પછી ધૂપ દીપ ને આરતી, કરી ધુન્ય કરી વળી સ્તુતિ ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ઋષિનાં નામ કહ્યાં

એ નામે પાંચમું પ્રકરણમ્-૫

ચોપાઈ જય જય ગાય મુનિ ગાથ, જય જય નરવીર નાથ ॥
જય જય બદ્રિપતિ રાય, તવ ગુણ કહ્યા કેમ જાય ॥૧॥
જય દીનબંધુ ઋષિદેવ, જય અકળ નાથ અભેવ ॥
જય કૃપાના સિંધુ કૃપાળુ, જય દયાના નિધિ દયાળુ ॥૨॥
જય પ્રભુ તમે જગદીશ, જય અખિલ બ્રહ્માંડાધીશ ॥
જય આનંદકંદ અવતારી, જય સંતજન સુખકારી ॥૩॥
જય ધર્મસુત મહા ધીર, જય જ્ઞાનવિજ્ઞાન ગંભીર ॥
જય અતિ અજિત અભેદ, જય કહે નેતિ નેતિ વેદ ॥૪॥
જય સુખનિધિ સિદ્ધ શ્યામ, જય સદ અક્રોધ અકામ ॥
જય પુન્ય પવિત્ર પ્રતાપ, જય નિર્દોષ ને નિષ્પાપ ॥૫॥
જય ધર્મતણા પ્રતિપાળ, જય ભારતપતિ ભૂપાળ ॥
જય પાપ ઉત્થાપન આપ, જય સંત હરણ સંતાપ ॥૬॥
જય ખળ બળ ખંડન હાર, જય ભૂમિ ઉતારણ ભાર ॥
જય દુષ્ટતન દંડધાર, જય નિજજન કાજ સુધાર ॥૭॥
જય અકળ બળ અવિનાશી, જય પિંડ બ્રહ્માંડ પ્રકાશી ॥
જય કાળતણા મહાકાળ, જય ભૂપતિ પતિ ભૂપાળ ॥૮॥
જય મહા દુષ્ટ મોડણ માન, જય ભક્તવત્સલ ભગવાન ॥
જય અક્ષરધામી અકામી, જય સર્વતણા તમે સ્વામી ॥૯॥
જય અવતારના અવતારી, મત્સ્ય કચ્છ વારાહ મુરારી ॥
જય નૃહરિ વામન નાથ, જય પરશુરામ રઘુનાથ ॥૧૦॥
જય હળધર કૃષ્ણ કૃપાળુ, જય બુદ્ધ કલકી દયાળુ ॥
જય અલેખધર અવતાર, જય અકળ સર્વ આધાર ॥૧૧॥
એવાં અનેક ધરી શરીર, બેસો બદ્રિતળે બેઉ વીર ॥
રહો તાપસ વેષે હંમેશ, જટા મુકુટ સુંદર શીશ ॥૧૨॥
દંડ કમંડલું મૃગછાલા, ઊર્ધ્વપુંડ્ર ને અક્ષની માળા ॥
ઉપવીત પુનિતને ધારી, સદા ભાઈ બેઉ બ્રહ્મચારી ॥૧૩॥
સુખસાગર શાંતિ સ્વરૂપ, દયાળુ દીનબંધુ અનૂપ ॥
જય નિજજન સુખદાતા, જય નર નારાયણ ભ્રાતા ॥૧૪॥

જય અચ્છેદ્ય અભેદ્ય અતિ, જય બળ અકળ મૂરતિ ॥
જય તેજ અત્યંત મહંત, જય અજર અમર અનંત ॥૧૫॥
જય ગુણ સાગર ગોવિંદ, જય સુંદર શ્યામ સ્વચ્છંદ ॥
જય દાસના પાશ વિનાશ, જય અમાયિક અવિનાશ ॥૧૬॥
જય નિજજન જીવન પ્રાણ, જય મહા સુખરૂપ મેરાણ ॥
મળી મુનિ કરે એ ઉચ્ચાર, વર્તી રહ્યો ત્યાં જય જયકાર ॥૧૭॥
એમ સ્તુતિ કરી મુનિવૃંદ, નિર્ખિ નાથને પામ્યા આનંદ ॥
કરી સ્તવન દંડ પ્રણામ, પૂરી કરી તે હૈયાની હામ ॥૧૮॥
પછી હાથ જોડી બેઠા પાસ, થઈ અંતર દૃષ્ટિ ઉજાસ ॥
શ્રીનારાયણ કૃપાએ કરી, વૃત્તિ અંતર માંહિ ઉતરી ॥૧૯॥
દિઠું અક્ષરધામ અલોકિ, પામ્યા સુખ તેહને વિલોકિ ॥
દિઠો તેજ તણો ત્યાં અંબાર, તેહ મધ્યે સિંહાસન સાર ॥૨૦॥
તિયાં બેઠા દિઠા બહુનામી, જેહ અક્ષરધામના ધામી ॥
અતિ સુંદર મૂરતિ સારી, શોભાધામ શ્યામ સુખકારી ॥૨૧॥
તેને નિર્ખિને પામ્યા આનંદ, ફૂલ્યાં જેમ કુમોદની ચંદ ॥
પછી બારે જોયું આવી જ્યારે, દિઠી તેની તે મૂરતિ ત્યારે ॥૨૨॥
જેમ અક્ષરધામમાં દિઠા, તેવા દિઠા સનમુખ બેઠા ॥
તે તો નારાયણનું છે કૃત્ય, એમાં નહિ કાંઈ અચરત્ય ॥૨૩॥
પછી પાયે લાગ્યા જોડી હાથ, ત્યારે મધુરી વાણ્યે બોલ્યા નાથ ॥
હે મુનિયો ભલે આવ્યા તમે, તમને જોઈ રાજી થયા અમે ॥૨૪॥
તમારા દરશનને કાજ, અમે ઈચ્છતા'તા મુનિરાજ ॥
મળવું તમારું દુર્લભ મને, થાય નહિ તે થોડે રે પુન્યે ॥૨૫॥
ગોલોકાદિ ધામ કહીએ જેહ, યોગ સિદ્ધિયો કાવે છે તેહ ॥
તેથી વહાલા મુનિ તમે બહુ, સત્ય માનજ્યો વાત એ સહુ ॥૨૬॥
વળી શિવ બ્રહ્માદિક જેવા, આપે બળિદાન કરે સેવા ॥
એહ જેહ મુજને છે પ્યારા, પણ તમે છો આતમા મારા ॥૨૭॥
તમે અહોનિશ ચિંતવો મને, જ્ઞાન બોધે તારો છો જીવોને ॥
જપ તપ ને યોગ યગન, વ્રતાદિક બીજા જેહ પુન્ય ॥૨૮॥
તેહ સર્વે મળી જેહ કાવે, જેના સોળમાં અંશમાં નાવે ॥

માટે એનું નામ અભયદાન, બીજાં નાવે તે એને સમાન ॥૨૯॥
માટે પરમાર્થિ જાણ્યું અમે, મારા શુદ્ધ ભક્ત વળી તમે ॥
માટે તમ જેવા કોઈ નથી, ઘણું કહીએ શું મુનિ મુખથી ॥૩૦॥
કહે કવિ સાંભળો સુજાણ, એમ બોલ્યા નારાયણ વાણ ॥
અતિ ભાવે હેતે ભર્યાં વેણ, બોલ્યા કૃપાએ કમળનેણ ॥૩૧॥
પછી મુનિ બોલ્યા કરી સ્તુતિ, ધન્ય ધન્ય પ્રભુ પ્રાણપતિ ॥
ધન્ય નરવીર અવાતર, બહુ જીવનો કર્યો ઉદ્ધાર ॥૩૨॥
ધન્ય પ્રકટ પૂરણ ચંદ, નિજ જનને દેવા આનંદ ॥
ધન્ય દીનબંધુ ભગવાન, મહાદુષ્ટનું મોડણ માન ॥૩૩॥
ધન્ય નર નારાયણ એક, તેનો જાણે વિરલા વિવેક ॥
ધન્ય અકળ કળા તમારી, બેઉ બાંધવની બલહારી ॥૩૪॥
ધન્ય સર્વ જન સુખકારી, દીન જન તણા દુઃખહારી ॥
સર્વે જીવની કરવા સાર, તમે રહ્યા આ ધામ મોજાર ॥૩૫॥
હવે નાથ કહીએ છીએ તમને, કહેવું ઘટે તે કહેજ્યો અમને ॥
એમ કહી જોડ્યા હાથ જ્યારે, મુનિ પ્રત્યે પ્રભુ બોલ્યા ત્યારે ॥૩૬॥
મુનિ તમે ત્રિલોકને માંય, આવો જાવો તે આપ ઈચ્છાય ॥
હમણાં કોણ લોકમાંથી આવ્યા, તેની શીશી ખબર તમે લાવ્યા ॥૩૭॥
ત્યારે મુનિ બોલ્યા જોડી હાથ, આવ્યા ભર્તખંડ જોઈ નાથ ॥
ત્યારે નારાયણ કહે ઋષિ, સર્વે મારી પ્રજા છે ને ખુશી ॥૩૮॥
ચારે વર્ણ ને ચારે આશ્રમ, સહુ વર્તે છે પોતાને ધર્મ ॥
ભક્તિ ધર્મ જ્ઞાન ને વૈરાગ, એહ ઉપર કેવો અનુરાગ ॥૩૯॥
જેમ હોય તેમ કહો મુનિ, ભર્તખંડનાં મનુષ્ય સહુની ॥
એવાં સુણી પ્રભુજીનાં વેણ, સર્વે ઋષિએ ઢાળિયાં નેણ ॥૪૦॥
આવ્યાં નયણે નીર ભરાઈ, અતિ શોક વ્યાપ્યો ઉર માંઈ ॥
થઈ ગદ્‌ગદ્ કંઠે ગિરા, પછી બોલીયા છે રહી ધીરા ॥૪૧॥
સુણો નારાયણ નરભ્રાત, એની અમે ન કહેવાય વાત ॥
ચારે વર્ણ ને ચારે આશ્રમ, તેણે ત્યાગી દીધા નિજ ધર્મ ॥૪૨॥
અસત્ય ગુરુએ અવળું બતાવી, દીધો અધર્મ ધર્મ ઠરાવી ॥
રજા ઉન્મત્ત થઈ અપાર, કર્યો સત્ય ધર્મનો સંહાર ॥૪૩॥

આપે પાપ કરે અણલેખે, તેમ પ્રજા કરે દેખા દેખે ॥
નરનારી નિયમમાં નથી, કહીએ તેની ભૂંડાઈ શું કથી ॥૪૪॥
એને જોઈ અમે મુનિરાજ, સહુ દુઃખિયા છીએ મહારજ ॥
એમ કહી આપે કર્યું રુદન, કહું સાંભળજ્યો સહુ જન ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ઋષિસ્તુતિ નામે છઠ્ઠું પ્રકરણમ્ ॥૬॥

પૂર્વછાયો એવું શ્રવણે સાંભળી, નરવીરે કર્યો વિચાર ॥
એહ પાપને ટાળવા, મારે નિશ્ચય લેવો અવતાર ॥૧॥
ઋષિ તમે રાજી રહો, અધર્મ કરીશ ઉત્થાપ ॥
સુખી કરીશ સૌ સંતને, તમે પરહરો પરિતાપ ॥૨॥
એમ કહી નરવીર ઋષિ, બેઠા એહ આશ્રમ ॥
તેહ સમે નિજ સ્થાનથી, આવિયાં મૂર્તિ ને ધર્મ ॥૩॥
તેને દેખી ઉભા થયા, સર્વે ઋષિ નારાયણ નર ॥
દંડવત પ્રણામ કરી, કરે સ્તુતિ જોડી સહુ કર ॥૪॥
ચોપાઈ જોઈ ધર્મ ને મૂરતિ દોય, તેણે આનંદિયા સહુ કોય ॥
શુદ્ધ સત્વમય તનુ શાંતિ, શર્દ પુન્યમ શશિ સમ કાંતિ ॥૫॥
કંઠે કંજ તુલસીની માળ, પીળી જટાનો મુકુટ વિશાળ ॥
નવ નીરજ સમ દોય નેણ, અતિ શાંતિવાન સુખ દેણ ॥૬॥
પહેર્યાં શ્વેતાંબર તન શોભે, જોઈ જનતણાં મન લોભે ॥
શોભે સુંદર રેખા બે હાથે, પહેરી સિત ઉપવીત નાથે ॥૭॥
એવા ધર્મ પરમ પાવન, તેનું મુનિ કરે છે સ્તવન ॥
ધન્ય ધર્મ મહિમા તમારો, સર્વે લોકમાં સુજશ સારો ॥૮॥
હરરિહિર બ્રહ્મા મન ભાવો, તમે સર્વેનાં ભૂષણ કહાવો ॥
સુર સરવે ને વળી ઈન્દ્ર, મનુ કશ્યપ ને રવિ ચંદ્ર ॥૯॥
કોઈ ત્યાગી ન શકે તમને, સર્વે મુનિને વહાલા છો મને ॥
શેષ શારદા ને ગણપતિ, તમે સહુને વહાલા છો અતિ ॥૧૦॥
વાયુ વહનિ ને વળી વારિ, તે મર્યાદા ન લોપે તમારી ॥
સપ્ત ઋષિ સતી પતિવ્રતા, સનકાદિક તમને સેવતા ॥૧૧॥

યોગી યતિ તપી તપ સાધે, તે તો સર્વે તમને આરાધે ॥
ગૃહી વાનપ્રસ્થ ને સંન્યાસી, બ્રહ્મચારી તમારા ઉપાસી ॥૧૨॥
દ્વિજ ક્ષત્રિય ને વૈશ્ય ભજે, શૂદ્ર તે પણ તમને ન તજે ॥
પશુ પંખી પન્નગ નરનારી, સર્વે રહ્યાં છે તમને ધારી ॥૧૩॥
તમને તે વદે વેદ ચાર ષટ્ શાસ્ત્ર પુરાણ અઢાર ॥
કોઈ ન કરે તમારો ઉત્થાપ, મહા મોટો તમારો પ્રતાપ ॥૧૪॥
તમને તજી કરે જે જે કાજ, તેનો ભ્રષ્ટ થવાનો સમાજ ॥
તમને તજી ભજે જે દેવ, તેતો તેની છે નિષ્ફળ સેવ ॥૧૫॥
તમને તજી ભજે ભગવાન, તોય તેટલું જાણવું જ્યાન ॥
એવી મોટી છે તમારી લાજ, સર્વ લોકમાં તમારું રાજ ॥૧૬॥
પ્રભુ પ્રસન્ન કરવાને સારુ, સહુ કરે સેવન તમારું ॥
વળી આલોક પરલોકમાંય, સુખ થવા સેવે છે સદાય ॥૧૭॥
જે જે સુખી થયા થાશે કોય, તેતો ધર્મ વિના નિશ્ચે નોય ॥
માટે શું કહીએ મુખે મહિમા, તમ તુલ્ય નહિ ત્રિલોકમાં ॥૧૮॥
એમ કરી તે પ્રશંસા બહુ, પછી આસને બેઠા છે સહુ ॥
સર્વે નારાયણ સમું જોઈ, સહુએ ચિત્તની વૃત્તિ પરોઈ ॥૧૯॥
ધર્મ મૂરતિ ને નર મુનિ, પ્રભુ સામી છે દૃષ્ટિ સહુની ॥
પછી નારાયણ પદ્મનેણ, બોલ્યા અમૃત સરીખાં વેણ ॥૨૦॥
ભલે આવ્યા તમે મારા તાત, ભલે આવ્યાં મૂરતિ માત ॥
થયું આજ પવિત્ર આશ્રમ, તમે પધાર્યા મૂરતિ ધર્મ ॥૨૧॥
પણ ૃષિ આવ્યા છે મળી, તેની વારતા લિયો સાંભળી ॥
સ્વર્ગ મૃત્યુલોક ને પાતાળ, તેમાં વિચરે છે એ દયાળ ॥૨૨॥
હમણાં ભર્તખંડમાંથી આવ્યા, સર્વે પ્રજાની ખબર લાવ્યા ॥
કહે છે અતિ વધ્યો અધર્મ, ભ્રષ્ટ થયાં છે વર્ણ આશ્રમ ॥૨૩॥
રાજા પ્રજા તજી સત્ય રીતિ, આપ સ્વાર્થે કરે છે અનીતિ ॥
ત્યાગી ગૃહી તજી નિજધર્મ, વિષય સારુ કરે છે વિકર્મ ॥૨૪॥
નર નારી અપાર છે કામી, કરે ગોત્રમાં ગમન હરામી ॥
નથી ધર્મમાં મતિ કોઈની, એવી ખબર લાવ્યા આ મુનિ ॥૨૫॥
પ્રભુ વાત કરે છે એવી રીતે, સહુ સાંભળે છે એક ચિત્તે ॥

શ્રવણ નયણ નથી બીજે ક્યાંઈ, સહુ રહ્યાં છે પ્રભુમાં પ્રોવાઈ ॥૨૬॥
એવે સમે કૈલાસેથી ક્રોધી, આવ્યા દુરવાસા દુરબુદ્ધિ ॥
તેની નથી કોઈને ખબર, ઉભા થઈ રહ્યા ઘડીભર ॥૨૭॥
પછી દુરવાસા દુઃખાણા ઘણું, ન થયું સન્માન પોતાતણું ॥
વળતિ હૈયામાં વાત વિચારી, આતો સર્વે દિસે છે અહંકારી ॥૨૮॥
જોને કેવી આવી છે કુમતિ, એમ કહિને કોપ્યા છે અતિ ॥
રુદ્રાંશ દીર્ઘ જેનો ક્રોધ, ચડ્યે ન માને બીજાનો બોધ ॥૨૯॥
તને તામસી મને રિસાળ, રહે રોષ જેને સદાકાળ ॥
ક્ષમા નહિ ને ક્ષોભ અપાર, નહિ શાંતિ ને સહન લગાર ॥૩૦॥
એવા દુરવાસા મહા ઘોર, બોલ્યા કોપનાં વચન કઠોર ॥
કહે સાંભળજ્યો સર્વે જન, જેહ બોલ્યા દુર્વાસા વચન ॥૩૧॥
કરી રિસમાં લોચન લાલ, ચડાવ્યાં વળી ભ્રકુટિ ભાલ ॥
ધ્રુજે તન ફરફરે હોઠ, વાધ્યો વિકરાળ કાળ કોઠ ॥૩૨॥
પછી સહુ પ્રત્યે બોલ્યા એમ, તમને ધર્મવાળા કહિએ કેમ ॥
તમે માનમાં મસ્ત છો ઘણા, નથી તમને ભાર કોઈ તણા ॥૩૩॥
મને માનો છો સહુથી સરસ, બીજાને તો માનો છો નરસ ॥
એવું અભિમાન તમને ઘણું, જોજ્યો ફળ હવે તેહ તણું ॥૩૪॥
હું દુરવાસા આવ્યો દૂરથી, ન થયું સન્માન વિચારો ઉરથી ॥
એવું જોઈ ક્ષમા ઉર લાવું, એવો શાંતિવાળો હું ન કહાવું ॥૩૫॥
મારું નામ સુણી શાંતિ નાસે, ક્ષમા આવે નહિ મુજ પાસે ॥
એવો દુરવાસા ઋષિ હું છું, તે હવે દંડ તમને દઉં છું ॥૩૬॥
પુન્ય પવિત્ર એવો આ દેશ, સેવે દેવાદિ મોટા મુનીશ ॥
તેથી પડો હવે તતકાળ, થાવો મનુષ્યને ઘેર બાળ ॥૩૭॥
તમે મનુષ્ય દેહને ધરો, આજ પછી આવું નવ્ય કરો ॥
ત્યાં અધર્મ ને કળિના જેહ, ભર્યા અસુર વસે છે તેહ ॥૩૮॥
તેથી દુઃખ પામો ઘણું ઘણું, એ ફળ મારા અપમાન તણું ॥
પામો અસુરથી અપમાન આપ, પછી ન બોલ્યા આપી એ શાપ ॥૩૯॥
એવો મોટો બકોર સાંભળી, બિન્યા નારાયણ ધર્મ વળી ॥
મુનિ ઉદ્ધવ સૌ ભય પામ્યા, દેખી દુર્વાસાને શિર નામ્યા ॥૪૦॥

ઉઠી આસનથી તેહ વાર, કરે બહુ પેર્યે નમસ્કાર ॥
આદર સહિત વિનતિ જેહ, કરે શાંતિ પમાડવા એહ ॥૪૧॥
તેમ તેમ ક્રોધ બહુ કર્યો, રોષ મત પણ ન ઉતર્યો ॥
ત્યારે ધર્મ બોલ્યા નામિ શીષ, મોટા મહામુનિ મ કરો રીષ ॥૪૨॥
ઋષિ જેનો હોય અપરાધ, દેવો દંડ તેનો નહિ બાધ ॥
પણ વણ અપરાધે શાપ, ન દેવો મુનિ વિચારો આપ ॥૪૩॥
અમે સુણતા હતા સહુ વાત, કહેતા હતા નારાયણ સાક્ષાત ॥
સર્વે રહ્યાં હતાં સામું જોઈ, ચિત્તવૃત્તિ પ્રભુજીમાં પ્રોઈ ॥૪૪॥
એવા સમામાં આવિયા તમે, તેણે ન થયું સન્માન અમે ॥
માટે ક્ષમા અપરાધ કરો, મોટા મનમાં રોષ મધરો ॥૪૫॥
હોય ઋષિ બ્રાહ્મણનું અંતર, નવનીત સમ નિરંતર ॥
માટે દયાળુ દયા કરિજે, અમને સાપ ટાળી સુખ દિજે ॥૪૬॥
એમ ધર્મ બોલ્યા શુભમતિ, કરી એવી પ્રારથના અતિ ॥
ત્યારે બોલ્યા દુરવાસા વાણ, મારો ક્રોધ ક્ષણિક મ જાણ ॥૪૭॥
આપી શાપને પાછો નિવારું, એવું જાણો મા અંતર મારું ॥
પણ તમે તો છો ભક્તિવાન, વળી નમ્રતાવાળા નિદાન ॥૪૮॥
એવા દેખી દયા આવે અમને, માટે કહું સુણો ધર્મ તમને ॥
પૂર્વ દેશે લેશો અવતાર, દ્વિજકુળ માંહિ નિરધાર ॥૪૯॥
ભક્તિ ધર્મ થાશો દો દંપતિ, થાશે પુત્ર આ જે બદ્રિપતિ ॥
ત્યારે શાપનો તાપ ટળશે, અંતરે સુખ શાંતિ વળશે ॥૫૦॥
પછી પામશો દિવ્ય ગતિને, એમ કહ્યું તે ધર્મ ભક્તિને ॥
કહ્યું ઋષિ ઉદ્ધવને તે વાર, તમે લેશો દ્વિજમાં અવતાર ॥૫૧॥
જ્યાં જ્યાં હશો ત્યાં ત્યાંથી તણાઈ, આવશો પ્રભુ પાસળે ધાઈ ॥
પછી નરવીરના સખા થાશો, મારા શાપથી તર્ત મુકાશો ॥૫૨॥
થાશે દિવ્ય ગતિ પાછી દેવ, પામશો સુખ કહું તતખેવ ॥
એમ કહી દુર્વાસા મુનીશ, કર્યો કૈલાસ પ્રત્યે પ્રવેશ ॥૫૩॥
ચાલ્યા એવું કામ કરી આપ, પણ નાપ્યો તે મુનિએ શાપ ॥
ધાર્યો સહુએ શાપને શીષ, માટે મોટાએ ન કરી રીસ ॥૫૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે દુર્વાસા શાપ નામે સાતમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો પછી સાંભરી એ શાપને, સર્વ કરવા લાગ્યા શોક ॥
પુન્ય ભૂમિ આ પરહરી, જાવું જોશે જાણું મૃત્યુલોક ॥૧॥
પાપ પેખી પૃથ્વી તણાં, કેમ રહેશે સુખ શરીર ॥
અવળે સવળું એટલું, સંગે ચાલશે નરવીર ॥૨॥
કાંઈક તેનો હર્ષ છે, કાંઈક શોક છે મન ॥
દુરવાસાને દર્શને, થયું હર્ષ શોક ચિંતવન ॥૩॥
વળતા નારાયણ બોલિયા, તે શોક મ કરો લગાર ॥
ઈચ્છા અમારે એવી હતી, અવનિએ લેવા અવતાર ॥૪॥
ચોપાઈ મારી ઈચ્છા વિના એવી વાત, ન થાય માનજ્યો મારા તાત ॥
આવ્યા ઋષિ ને કરી જે રાવ, ત્યારનો મેં માંડ્યો છે ઉપાવ ॥૫॥
આવ્યા દુર્વાસા મારી ઈચ્છાયે, આવી ન પામ્યા સન્માન કાંયે ॥
દીધો શપ મેં ન વાર્યા તેને, બોલ્યા જેમ મેં બોલાવ્યા એને ॥૬॥
જાણું નિમિત્ત વિના નિરધાર, કેમ લઈએ સહુ અવતાર ॥
માટે ચિંતા કરશોમા કાંએ, શાપ થયો છે મારી ઈચ્છાએ ॥૭॥
કાંજે પૃથ્વીએ વ્યાપ્યું છે પપ, તેણે સાધુ પામે છે સંતાપ ॥
માટે પુત્ર તમારો થાઈશ, હરિ નામે નિશ્ચે કહેવાઈશ ॥૮॥
મારા સાધુની રક્ષાને સારુ, થાશે ભૂમિએ વિચરણ મારું ॥
ધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્ય ને ભક્તિ, પ્રવર્તાવીશ ભૂમિએ અતિ ॥૯॥
માટે ચિંતા મ કરશો લગાર, લીયો દ્વિજકુળે અવતાર ॥
આપ ઈચ્છા ધારી ઉર વિષે, લીયો જન્મ જુદા જુદા દેશે ॥૧૦॥
સુણી નારાયણની એ વાણ, સહુ પાયે લાગ્યા જોડી પાણ ॥
પછી આપ આપણે આશ્રમ, ગયાં મુનિ ને ભક્તિ ધરમ ॥૧૧॥
પછી ભક્તિ ધર્મ ઋષિ જેહ, ઉદ્ધવાદિક સરવે તેહ ॥
કાળે કરી આ ભૂમિ મોઝાર, સહુ લેવા ઈચ્છયા અવતાર ॥૧૨॥
દેશદેશ લેવાને જનમ, ઈચ્છયા જાણી વેળા એ વિષમ ॥
ધર્યા દ્વિજજાતિ માંહિ તન, કહું સાંભળજ્યો સહુ જન ॥૧૩॥
થઈ વાત એ બદ્રિકાશ્રમ, લેશે જન્મ ઋષિ ભક્તિ ધર્મ ॥

એવું જાણી જે હતા અદેવ, તે પણ ત્યાર થયા તતખેવ ॥૧૪॥
કહે અસુર અભાગી એમ, કાઢશે એ અધર્મને કેમ ॥
એવું શું આપણું પડી ભાંગશે, જે એ સર્વે અધર્મ ત્યાગશે ॥૧૫॥
નથી ગયું નખોદ આપણું, જે ચાલશે એનું બળ ઘણું ॥
માટે જ્યાં જ્યાં એ લે અવતાર, ત્યાં ત્યાં તત્પર રહો તૈયાર ॥૧૬॥
એનાં સંબંધીમાં કરો પ્રવેશ, જ્યાં જ્યાં જનમે એહ મુનીસ ॥
રાખી ખટકો થાઓ હુશિયાર, પ્રવર્તાવો અધર્મ અપાર ॥૧૭॥
જિયાં તિયાં થકી એને જાલો, મતિ અતિશે અવળી આલો ॥
કહું છું મને તો સૂઝે છે એમ, કહો તમને સૂઝે છે કેમ ॥૧૮॥
એવું સાંભળી બોલ્યા અસુર, જેમ કહો તેમ કરીએ જરુર ॥
મર બણવાની હોય તે બણે, પણ એને તો જોશું આપણે ॥૧૯॥
કરશું જુદા જુદા પરવેશ, દેશું દુઃખ બહુ અહોનિશ ॥
એમ પરિયાણિયા એ અસુર, બોલ્યાં નરનારી કરી જોર ॥૨૦॥
એક કહે થાઉં એની માત, નિત્ય શીખવું પાપની વાત ॥
એક કહે થાઉં એની માશી, નાખું મોહ ને માયાની ફાંશી ॥૨૧॥
એક કહે થાઉં એની બેન, રોઈ કળકળી કરાવું ફેન ॥
એક કહે થાઉં હું દીકરી, મારી ચિંતામાં ન ભજે હરિ ॥૨૨॥
એમ બોલી અસુરની નારી, કરીએ બહુવિધ વિઘન ભારી ॥
ત્યારે બોલ્યા અસુર વળતા, અમે બહુ જાણું છું ખળતા ॥૨૩॥
કહે એક થાઉં એનો બાપ, મારી કુટિને કરાવું પાપ ॥
કહે એક થાઉં એનો ભાઈ, નાખું અતિશે અધર્મ માંઈ ॥૨૪॥
કહે એક થાઉં એનો કાકો, બતાવું પાપ મારગ પાકો ॥
કહે એક થાઉં એનો મામો, કરાવુ અતિ અધર્મ સામો ॥૨૫॥
કહે એક થાઉં એનો બાળ, કરું ભક્તિ ને ધર્મનો કાળ ॥
કહે એક હેતુ એનો થઈ, નિયમ એક રહેવા દિયું નઈ ॥૨૬॥
કહે એક થાઉં એનો સખો, કરે ભજન ત્યાં રચાવું ડખો ॥
કહે એક થાઉં એનો સગો, કરું એનાં કલ્યાણમાં દગો ॥૨૭॥
કહે એક થાઉં એનો ગુરુ, જગે અઘ એટલાં હું કરું ॥
કહે અવિદ્યા થાઉં હું નાર, મજાલ છે કાઢે પગ બાર ॥૨૮॥

નાનાં બાળક બહુ ઉપજાવી, દિયું હેત હું એમાં બંધાવી ॥
છોરા છોરી ઝીણું ઝીં બોલી, ખાશે એનાં કલેજાને ફોલી ॥૨૯॥
એમ સહુ મળી આપણે કરશું, જેણે થાય એ જીવનું નરશું ॥
એમ ખરા ખબડદાર થાઓ, આવ્યો અવસર મ ભૂલો દાવો ॥૩૦॥
એનાં કુટુંબમાં પ્રવેશ કરીએ, ગુરુ સંબંધીનું રૂપ ધરીએ ॥
એનાં ઉરથી અધર્મ ન ટળે, એમ કરવું આપણે સઘળે ॥૩૧॥
એમ પરસ્પર પરિયાણ્યું, જોર અતિશે પોતાનું જાણ્યું ॥
કર્યો અસુરે મનસુબો એવો, ઘટે પાપી અદેવને જેવો ॥૩૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે અસુર ઉદ્ભવ નામે આઠમું પ્રકરણમ્

સામેરી શુભમતિ તમે સહુ મળી, સુણો અદેવનો ઉપાય ॥
વૈર જેને નથી વિસર્યું, છે શત્રુત શ્રીહરિ માંય ॥૧॥
દેવાસુર સંગ્રામ માંહિ, હરિ સહાયથી મુવા અદેવ ॥
તેણે કરી હરિ અરિ જાણી, તત્પર થયા તતખેવ ॥૨॥
વળી દ્વાપર કળિની સંધે, આપે હણ્યા હરિએ અસંત ॥
જે પશુ પંખી અજગર નરમાં, રહ્યા'તા સંતાઈ અનંત ॥૩॥
જેને શ્રીકૃષ્ણે હાથે હણ્યા, તે તો પામ્યા પદ નિર્વાણ ॥
પણ જીયાં તીયાં જુધે મુવા, તે સર્વે થયા અસુરાણ ॥૪॥
અતિ વિષય વાસના વાળા, વૈર કૃષ્ણ સાથે વાળવા ॥
અસદ્ગતિ પામી અવતર્યા, દૈત્ય હજારે હજાર હવા ॥૫॥
અસુર વૈરી આગલ્યા, આવ્યા અઘભર્યા અદેવ અતિ ॥
ધર્મ હરિનો જનમ જાણી, પીડા કરવા છે મતિ ॥૬॥
દેવ દાનવ દૈત્ય દુષ્ટ, યક્ષ રાક્ષસ જે કહેવાય ॥
વૈર વાળવા વેષ બદલી, રહ્યા ત્રણ સ્થળને માંય ॥૭॥
વામી શૈવી ને વૈષ્ણવી, દનુજે દીક્ષા લીધી કઈ ॥
ધર્મનો અતિ દ્વેષ કરવા, સાધુ સરિખા થયા સઈ ॥૮॥
કેટલેક ધર્યા તન દ્વિજમાં, કેટલાક રાજામાં રહ્યા ॥
કેટલાક વસિયા વૈશ્યમાં, કેટલાક શૂદ્રમાં થયા ॥૯॥

ત્યાગી વૈરાગી તપસ્વી, કુંડ ઢુંઢ ને કબિરિયા ॥
પીર ફકીર પંડતમાં, દનુજ દેહ ધરી રહ્યા ॥૧૦॥
અધિપતિ એમાં થઈ, શિષ્ય શાખા બહોળાં કર્યા ॥
નિશંક થઈ નર નારકી, અધર્મને અતિ આચર્યા ॥૧૧॥
પુંશ્ચલી સ્વૈરિણી કામિની, બળી બગાસે નારી નિસરી ॥
એવા અસુર નર જેહ, તે બેઠા એ ત્રણેયને વરી ॥૧૨॥
જેવા અદેવ નર અભાગી, તેવી પત્નિયો તેને મળી ॥
ધર્મનો અતિ દ્વેષ કરવ, વડો આગ્રહ મંડ્યો વળી ॥૧૩॥
કહે દેવ પિતૃનાં શ્રાદ્ધમાં, મદ્ય માંસ જેવું કાંઈ નથી ॥
જો ઈચ્છો અચિર ફળ પામવા, તો પૂજજ્યો સહુ એહથી ॥૧૪॥
જિજ્ઞાસુ જીવ જગતમાં, દૈવિ સર્ગના જે હતા ॥
તેને એવો ઉપદેશ આપી, પાપીએ કર્યા પાપ કરતા ॥૧૫॥
ધર્મની ઓટ્ય લઈ અધર્મી, ધિરવી ધન નારી હરે ॥
શાસ્ત્રના અર્થ ફેરવી, પ્રેરે જેમ પોતે કરે ॥૧૬॥
કહે વેદમાં એહ ભેદ છે, પશુ મારી કરવો જગતને ॥
વામ વારુણી સંગ વિના, નહિ પામો આત્મ દર્શનને ॥૧૭॥
પોતાના ઈષ્ટદેવ મંદિરમાં, દિયે પરત્રિય ઋતુદાન જો ॥
એહ તુલ્ય કોઈ પુન્ય નહિ, એહ મોટો ઉપકાર માનજ્યો ॥૧૮॥
એવી રીતે અસુર નર, ધર્મનું ખંડન કરે ॥
વૈર છે જેને કૃષ્ણ શું, એવે આદરે અહોનિશ ફરે ॥૧૯॥
વળી વર્ણ્રમમાં રહી, અસુર કરે છે અસુરપણું ॥
શત્રુભાવ શ્રીકૃષ્ણ સાથે, વૈર વાવરે છે અતિ ઘણું ॥૨૦॥
દ્વિજકુળે જેણે તન ધર્યાં, તે મકાર માહાત્મ્ય કહે કથી ॥
મદ્ય માંસ મૈથુન જેવું, કલ્યાણ અર્થે કોઈ નથી ॥૨૧॥
કહે વેદમાં એહ ભેદ છે, વળી ભ્રષ્ટ ભક્તિ છે ભલી ॥
ણસમજુ એમ જાણે જે, આ વણશી ગયા વટલી ॥૨૨॥
ઉત્તામ મધ્યમ માને અજ્ઞાની, પણ આત્મા તો એક છે ॥
તેમાં વર્ણાશ્રમ વિધિ, એજ મોટો અવિવેક છે ॥૨૩॥
એવો અસુર ઉપદેશ આપી, કાપી પાપીએ જડ ધર્મની ॥

આપી મતિ અવળી અતિ, વાટ બતાવી કુકર્મની ॥૨૪॥
વળી અસુર અવતર્ય, ક્ષત્રિ કુળ માંહિ ખરા ॥
દ્વેષી જેહ છે ધર્મના, તેણે પાપી કર્યા નારીનરા ॥૨૫॥
નરપતિ કુમતિ અતિ, પર પત્નીને પરાણે હરે ॥
પ્રજા પીડે પાપી અતિ, ગતિ પારકા ઘરમાં કરે ॥૨૬॥
વિના વાંકે વાંક દઈને, પ્રજાને પીડે ઘણું ॥
પ્રપંચ કરે ધન હરે, એમ કરે વિત્ત આપણું ॥૨૭॥
સબળ નિર્બળ ન્યાયમાં, અધર્મને આગળ્ય કરે ॥
લાંચ લઈ દોષ દઈ, ન્યાયનો અન્યાય કરે ॥૨૮॥
વેદ શાસ્ત્ર સંતની વળી, કુળ મર્યાદા નહિ રતિ ॥
સત્યવાદી સંત દેખી, અંતરમાં દાઝે અતિ ॥૨૯॥
પાપ કરતાં ધન હરતાં, રમતાં પરનારી સંગે ॥
કપટી લંપટી કુડા બોલા, ગુહ્ય વારતા એવા સંગે ॥૩૦॥
પ્રભુપણું પોતામાં પરઠી, કૃષ્ણ સમ કીર્તિ ગમે ॥
રમણીને કહે રાધિકા, રસિયા થઈ પોતે રમે ॥૩૧॥
એમ અદેવ અરિપણું, પ્રગટ પાળે પ્રસિદ્ધ શું ॥
ધર્મ ભક્તિ કૃષ્ણ સાથે, વૈર જેને બહુવિધ શું ॥૩૨॥
વળી વૈશ્ય જાતિમાં, અસુરજન જે અવતર્યા ॥
વિશ્વાસઘાતી લખેપાતિ, કુડ કપટ દગે ભર્યા ॥૩૩॥
છળ કળ ને છેતરવું, દેશ ભાષાની જાણે કળા ॥
ર્મમાં નહિ ઢૂંકડા, અધર્મ કરવા ઉતાવળા ॥૩૪॥
શૂદ્રમાં સંતાઈ રહ્યા, દૈત્ય દાનવ દગે ભર્યા ॥
કૃષ્ણશું કલેશ કરવા, કંઈક એમાં અવતર્યા ॥૩૫॥
અતિ પાપી માંસ સુરાપી, મારે પશુ વન ગામનાં ॥
ખર સૂકર કુકર કપિ, કરિ ચકાસમ કામના ॥૩૬॥
જેવા ે વર્ણ તેવા જ આશ્રમ, પાપીના પાપી ગુરુ ॥
અધર્મને મહા ધર્મ માન્યો, વાત એની હું શું કરું ॥૩૭॥
બ્રહ્મચારી ભંગી નવલ રંગી, સંગી ધન નારી તણા ॥
પંચ કેશે ફરે વિદેશે, પિવે પ્યાલા મદ્યના ઘણા ॥૩૮॥

ગૃહી અતિ નિર્દય થઈ, અભ્યાગતનું અપમાન કરે ॥
અન્ન ન આપે સામું સંતાપે, પેટ કુટુંબનું પોતે ભરે ॥૩૯॥
વાનપ્રસ્થ વિશ્વમાંહી, ધર્મ કોઈ ધારતું નથી ॥
અતિ કામી લુણ હરામી, પાપી પરદારા પથિ ॥૪૦॥
થઈ સંન્યાસી ફરે ઉદાસી, પ્યાસી પૈસા નાર્યના ॥
કરી કાષાયાંબર સુંદર અંગે, હૈયે ભર્યા હિંગાર્યના ॥૪૧॥
મતિ મેલી અતિ ફેલી, શેલી ભુંશિ સિદ્ધ થયા ॥
ધર્મહિણા બુદ્ધિ ક્ષિણા, દિલમાં ન મળે દયા ॥૪૨॥
કુપંથ કળિ કાળમાં, બગડેલ મત બોળા થયા ॥
કુંડ ઢુંઢ ને જુલાહ જેવા, કુમતિ મતિ ગ્રહી રહ્યા ॥૪૩॥
વેદ વિપ્ર સંત શાસ્ત્ર, માને નહિ મૂઢ મતિ ॥
અવતાર સર્વે કહે ઓરા, પોતાનું આઘું અતિ ॥૪૪॥
પ્રભુનો પરતાપ મૂકી, કર્મના ગુણ ગાય છે ॥
અનેક જીવ કરી આગળ્યે, વળી જમપુરીયે જાય છે ॥૪૫॥
સુંદર નારી જોઈ સારી, વાતમાં લઈ વશ કરે ॥
વિધવાશું વિહાર કરતાં, મૂર્ખ મનમાં નવ્ય ડરે ॥૪૬॥
અતિ પાપી પલ સુરાપી, ગર્ભ ગાળે વળી નારના ॥
એવા જગમાં સાધુ કહાવે, તે શબ્દ ઘા તરવારના ॥૪૭॥
અંતર ખોટા બાહેર મોટા, અધર્મ રહ્યા આચરી ॥
એવે સાધુ નામને, ખોટ્ય મોટી દીધી ખરી ॥૪૮॥
નામ વૈરાગી વૈરાગ્ય નહિ, વાટે વાટે વસ્યા જઈ ॥
ગુરુ થઈ દંભ ફુંક દઈ, એમ જીવ ઠગ્યા કંઈ ॥૪૯॥
ડાયા પ્રપંચ દંભમાં, માયા શિષ્યની લેવા સઈ ॥
આશા તૃષ્ણા અતિ ઘણી, કામ ક્રોધ ઘટમાં કંઈ ॥૫૦॥
ખબડદાર ખાન પાનમાં, દામ વામના ભૂખ્યા ભમે ॥
એવા અસુર ગુરુ થઈ, ધર્મને અહોનિશ દમે ॥૫૧॥
ભામિનિયોને ભાવત, વળી ભક્ત ભક્તિ આદરે ॥
ખેલ ઉત્સવ ઓસર મેળા, ભેળા થઈ ભૂંડાઈ કરે ॥૫૨॥
ભક્તિ નામે ભ્રષ્ટવાડો, આચરણ એ અસુર તણાં ॥

નરનારી વિકાર વિના, ગોતતાં ન મળે ઘણાં ॥૫૩॥
અઘવંતા નર અતિ ઘણા, માતા પિતા ગુરુના ઘાતકી ॥
કુકર્મી કામી હરામી, કહીએ મહા પંચ પાતકી ॥૫૪॥
બેન બેટી માશી માતા, અનુજવધૂ સુતપ્રિયા ॥
ગોત્રનારી નવ્ય ગણે, અદેવ જગમાં એવા થયા ॥૫૫॥
ભ્રાત તાત કાકો મામો, કામે જુવે સુત કામિની ॥
એવી કુલટા કરી અસુરે, ભવમાં બહુ ભામિની ॥૫૬॥
વિધવા નારી અપાર કામી, નર વિના નવ્ય રહી શકે ॥
વર્ષે વર્ષે ગર્ભ ગાળે, બીયે નહિ પાપ થકે ॥૫૭॥
એમ અસુર ઉપદેશથી, નરનારી નિયમમાં ન રહ્યાં ॥
અન્યો અન્ય એ બે ભર્યાં, વેં જન સરખાં થયાં ॥૫૮॥
ભલું કુળ બ્રાહ્મણતણું, જેમાં સદ્‌ગ્રંથ અથિ નિર્મળા ॥
તેમાં અસુર અવતરી, કર્યા ગ્રંથ અર્થ અવળા ॥૫૯॥
રૂડું કુળ રાજાતણું, જેમાં ભક્ત બહુ હરિના થયા ॥
તેમાં દૈત્ય પ્રકટીને, અધર્મ સર્વે રાખી રહ્યા ॥૬૦॥
પુષ્ટિ કરવા પાપની, નવા ગ્રંથ નિપજાવિયા ॥
સંસ્કૃત પ્રાકૃત શબ્દે, જીવ બહુ ભરમાવિયા ॥૬૧॥
એવે પાપે કરી પૃથ્વી, વારમવાર કંપે વળી ॥
સત્ય ધર્મ તીર્થ દેવતા, પામ્યા પીડા સહુ મળી ॥૬૨॥
પડે દુકાળ બહુ દામિની, ચાલે વાયુ વેગે વૃક્ષ પડે ॥
એવા ઉપદ્રવ તિશે, પ્રાણધારી સહુને નડે ॥૬૩॥
અતિ પીડા અધર્મથી, ચરાચર સહુ પામિયા ॥
ત્યારે ભક્તિ ધર્મ ઋષિ, પ્રકટ્યાં કરી દયા ॥૬૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તાક શ્રી સહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ક્તચિંતામણિ મધ્યે અસુર ઉદ્‌ભવ નામે નવમું પ્રકરણમ્

ચોપાઈ સુંદર શોભે છે સરવાર દેશરે, જ્યાં ધર્મે કર્યો પ્રવેશ રે ॥
ધન્ય ધન્ય ધર એ પાવન રે, ધન્ય દેવહા નદી તટે વન રે ॥૧॥
અંબ કદંબ અશોક કેળી રે, જાંબુ લીંબુ વળી જામફળી રે ॥

કરમુક કુટટિમ કણેરી રે, બહુ બદરી ને નાળિયેરી રે ॥૨॥
તિયાં સારસ હંસ શુક મોર રે, કરે કોયલ કોકિલ ઝીંગોર રે ॥
ઘણે વૃક્ષે વિટાણાં જ્યાં ગામ રે, જાણું બિજું આ ધર્મનું ધામ રે ॥૩॥
તિયાં શોભે શહેર રૈકહટ રે, તેમાં વર્તે આનંદ અમટ રે ॥
ખાન પાને પટે સુખી લોક રે, ભય વિગ્રહ ને નહિ શોક રે ॥૪॥
તિયાં વસે છે વર્ણ ચ્યાર રે, તેણે શોભે છે શહેર અપાર રે ॥
દ્વિજ ક્ષત્રિ વેશ્ય વળી શૂદ્ર રે, તર્યા ધર્મથી શોક સમુદ્ર રે ॥૫॥
વસે વિપ્ર તિયાં સરવરિયા રે, અતિ ભાવ ભક્તિના ભરિયા રે ॥
દયાવાળા દલના ઉદાર રે, પાપરહિત પુન્ય ભંડાર રે ॥૬॥
ઉચ્ચે કુળે આચાર છે અતિ રે, સદા સ્વધર્મમાંહિ છે મતિ રે ॥
ગોત્ર સાવર્ણિ ને સામ વેદ રે, શાખા કૌથુમી સાંભળો ભેદ રે ॥૭॥
ત્રણ પ્રવર તેનાં સુજસ રે, ભાર્ગવ વૈતહવ્ય સાવેતસ રે ॥
પાંડે ઈટાર ગામના કહીએ રે, પૂજ્ય શિરનેત્ર રાજાના લહીએ રે ॥૮॥
અતિ કૃપાળુ કનહિરામ રે, તેના સુત બાલશર્મા નામ રે ॥
વેદશાસ્ત્ર ને પઢ્યા પુરાણ રે, શુદ્ધ આત્માવાળા તે સુજાણ રે ॥૯॥
સત્યવાદી અતિ ઈન્દ્રિય જિત રે, ધીર ગંભીર ધર્મમાં પ્રીત રે ॥
શીલ સંતોષ દલ ઉદાર રે, શુભ શાંતિ ગુણના ભંડાર રે ॥૧૦॥
એવા બાલશર્મા મહામતિ રે, જેને ઘેર છે ભાગ્યવતી સતિ રે ॥
ગુણવાન પતિવ્રતા ધારી રે, પુન્ય પવિત્ર નિર્મળ નારી રે ॥૧૧॥
એવાં નરનારી ગુણ ભંડાર રે, તિયાં ધર્યો ધર્મે અવતાર રે ॥
સંવત સત્તર વર્ષ છન્નું રે, પ્રમોદ નામ સંવત્સરનું રે ॥૧૨॥
દક્ષિણાયનમાં રવિ રમે રે, વર્તે શરદ ઋતુ તે સમે રે ॥
માસ કાર્તિક સુદી સાર રે, એકાદશી સુંદર બુધવાર રે ॥૧૩॥
નક્ષત્ર ઉત્તરા વજ્ર યોગ રે, વિષ્ટિ કરણ હરણ રોગ રે ॥
કુંભ લગ્નમાંહિ ભાગ્યવતી રે, જન્મ્યા ધર્મદેવ મહામતિ રે ॥૧૪॥
ધર્મ જન્મ જાણી ત્રણ લોક રે, થયા વિબુધ સાધુ અશોક રે ॥
આવ્યા સુર તેત્રીશ ક્રોડિ રે, તેતો કરે સ્તવન કર જોડી રે ॥૧૫॥
આવ્યા બ્રહ્માને તિયાં બ્રહ્માણી રે, આવ્યા શિવ ને ગિરજરાણી રે ॥
ગાય શારદા શેષ ત્યાં ગાન રે, તાંડવ નૃત્યે ત્રોડે શિવ તાન રે ॥૧૬॥

ગાય ગાંધર્વ ને અપસરા રે, સિદ્ધ ચારણ ને મુનિવરા રે ॥
આવ્યાં વૈકુંઠ થકી વિમાન રે, નયણે નિરખવા ધર્મ નિદાન રે ॥૧૭॥
કરે સુર તે વૃષ્ટિ સુમને રે, બહુ વાજિંત્ર વાજે ગગને રે ॥
વાજે ઢોલ ને દુંદુભિ ગડે રે, તેની ખબર મુક્તને પડે રે ॥૧૮॥
થાય નભે ઉત્સવ અપાર રે, થયો જાણી ધર્મ અવતાર રે ॥
જેમ ગહેકી રહ્યો છે ગગન રે, તેમ ભુમિએ ભક્ત મગન રે ॥૧૯॥
નરનારી પામ્યાં છે આનંદ રે, ધર્મ પ્રકટ્યા પૂરણ ચંદ રે ॥
ઘેર ઘેરથી માનિની મળી રે, ગાયે વધાઈ મંગળ વળી રે ॥૨૦॥
કરે ઉત્સવ નર ને નાર રે, બાંધ્યાં તરિયાં તોરણ બાર રે ॥
ભરી ગજ મોતિડાના થાળ રે, ચાલી નારી વધાવા દયાળ રે ॥૨૧॥
વધાવે છે વનિતાનાં વૃંદ રે, મુખ જોઈને પામ્યાં આનંદ રે ॥
પછી ભામિની ગઈ ભવન રે, તેડ્યા વિપ્ર વિદ્યાએ સંપન્ન રે ॥૨૨॥
જોયાં વાર ઘડી ને લગન રે, જોઈ વિપ્ર મનમાં થયા મગન રે ॥
કહે એવી પળે બાળ આવ્યો રે, જાણું ત્રિભુવને સુખ લાવ્યો રે ॥૨૩॥
આવી પળે પ્રકટ જે થાય રે, તે તો ધર્મ મૂર્તિ કહેવાય રે ॥
માટે આ વાત તમે છપાડો રે, એનું નામ દેવશર્મા પાડો રે ॥૨૪॥
તન શોભિત સુંદર અતિ રે, માટે દેવશર્મા મહામતિ રે ॥
પછી હરખ્યા બાલશર્મા મન રે, આપ્યાં દાન થઈને પ્રસન્ન રે ॥૨૫॥
બ્રાહ્મણ ભિક્ષુકને ભરિ ભાંગ્યા રે, દિધાં દાન બહુ મુખ માંગ્યા રે ॥
થઈ રાજી અતિ વિપ્રજન રે, ગયા પોત પોતાને ભવન રે ॥૨૬॥
પછ માબાપે વિચાર્યું મન રે, આની કરવી ઝાઝી જતન રે ॥
અતિ હેત રાખી ઉરમાંઈ રે, અર્ધ ઘડી મેલે નહિ ક્યાંઈ રે ॥૨૭॥
હૈયે હેત સમેત હુલાવે રે, પ્રેમે પારણિયામાં ઝુલાવે રે ॥
કરે કામ ધામનું જો કાંઈ રે, પણ વૃતિ રહે બાળક માંઈ રે ॥૨૮॥
રૂડે હર્ષે સુતને રમાડે રે, પય સાકર પાક જમાડે રે ॥
એમ કરતાં મોટા જ્યારે હવારે, ત્યારે માંડ્યું છે મુખે બોલવા રે ॥૨૯॥
કાંઈ બોલે છે કાલું જો કાલું રે, તે તો લાગે માતાજીને વહાલું રે ॥
બાલચંદ્ર પેર્યે અહોનિશ રે, વાધે દેવશર્મા તે હંમેશ રે ॥૩૦॥
ધર્યો ધર્મે જે દિનો જનમ રે, મટી સાધુને વેળા વિષમ રે ॥

તર્ત પાપીને પીડા ઉપની રે, આવ્યું અચાનક એવું બની રે ॥૩૧॥
પૂર ગામ ઘોષ પૃથ્વી પર રે, તિયાં ઉપજ્યો આનંદ ભર રે ॥
થયા યજ્ઞ અગ્નિ નિર્ધૂમ રે, વાય વાયુ નિર્મળ વ્યોમ રે ॥૩૨॥
થયાં સતપુરુષનાં ચિત્ત રે, અતિ નિર્મળ પરમ પુનિત રે ॥
નદી કૂપ વાવ્યનાં જે જળ રે, થયાં તાલ સરવે અમળ રે ॥૩૩॥
દ્વિ ઋષિ સહુ સુખ પામ્યા રે, અંતરેથી અધર્મને વામ્યા રે ॥
થઈ રાજીને આપે આશિષ રે, ર્મ જીવજ્યો કોટિ વર્ષ રે ॥૩૪॥
એમ સુખ પામ્યા સત્યધર્મી રે, પામ્યા પીડા જે હતા કુકર્મી રે ॥
પાપી પાખંડિનું પડી ભાંગ્યું રે, મન સહુનું ધર્મમાં લાગ્યું રે ॥૩૫॥
ધર્મ પોતે અતિ મહાધીર રે, સુખ દુઃખે રહે મન સ્થિર રે ॥
ભૂખ દુઃખ વળી શીત ઉષ્ન રે, હોય તનમાં ન માને મન રે ॥૩૬॥
એવું જોઈ બાલશર્મા બાપ રે, જાણ્યા મોટા યોગી છે આ આપ રે ॥
વર્ષ આઠ જનમથી થિયાં રે, આપી તાતે ઉપવીત તિયાં રે ॥૩૭॥
આપી જનકે જનોઈ જ્યારે રે, કર્યો મોટો ઉત્સવ તે વારે રે ॥
પછ ધર્મે બટુનો જે વેષ રે, ધારી વધારીયા પંચ કેશ રે ॥૩૮॥
ભણ્યા વેદ શાસ્ત્ર ને પુરાણ રે, થયા પંડિત પોત્યે સુજાણ રે ॥
હુવા બર વર્ષના આપે રે, ત્યારે પ્રીત્યે શું પૂછીયું બાપે રે ॥૩૯॥
પુત્ર પરણો એક મેરારુ રે, માનો વચન એટલું મારું રે ॥
જેવા પુત્ર તમે ગુણવાન રે, જોઈએ સુંદરી તમ સમાન રે ॥૪૦॥

ઈતિ શ્રીમંદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રી સહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ધર્મજન્મ નામે દશમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો સુંદર દેશ સરવારમાં, નદી મનોરમા નામ છે ॥
મખોડા તીર્થ ત્યાં થકી, ઉત્તરે છપૈયા ગામ છે ॥૧॥
સુંદર સર ત્યાં સોયામણું, અતિ અમળ જળ તે તણું ॥
પદ્મ પોયણાંની પંક્તિએ, શોભે છે સુંદર ઘણું ॥૨॥
ત્યાંથી દક્ષિણ દિશમાં, બગિહા ચુડવા બે વન છે ॥
ફળ ફૂલ સુંદર જેમાં, સુંદર ઝાડે સઘન છે ॥૩॥
અનુપ એવી અવનિમાં, છે ગામ નામે છપિયા ॥

દ્વિજ ક્ષત્રિ વૈશ્ય શૂદ્ર, ચારે વર્ણ જ્યાં વસિયા ॥૪॥
ચોપાઈ તિયાં કૃષ્ણશર્મા દ્વિજ એક રે, જાણે સાર અસાર વિવેક રે ॥
શીલ સંતોષ ગુણે સંપન્ન રે, શુદ્ધ હૃદયે પરમ પાવન રે ॥૫॥
તેને ઘેર ભાગ્યમાની નાર રે, અતિ પવિત્ર અંતર ઉદાર રે ॥
જેવી નિર્મળ એ યુવતિ રે, તેવા કૃષ્ણશર્મા છે સુમતિ રે ॥૬॥
વળી વાસુદેવની જે ભક્તિ રે, કરે ભાવ ભરીને દંપતી રે ॥
એવાં નિર્મળ એ નરનાર રે, તિયાં ભક્તિએ ધર્યો અવતાર રે ॥૭॥
સંવત સત્તર વર્ષ અઠાણું રે, કાર્તિકી પુનમ પ્રમાણું રે ॥
નક્ષત્ર કૃતિકા બુધવાર રે, થયો ચંદ્ર ઉદે અવતાર રે ॥૮॥
લીધો જન્મ જ્યારે જસવતિ રે, થયા માત તાત રાજી અથિ રે ॥
પછી કૃષ્ણશર્મા જે વિપર રે, તેડ્યા જ્યોતિષિ બ્રાહ્મણ ઘેર રે ॥૯॥
જોયા જોષિએ જોષ રૂપાળા રે, કહ્યું કહેજ્યો નામ એનું બાળા રે ॥
બિજાં નામ તણો નિરધાર રે, કરશે ગુણે કરી નરનાર રે ॥૧૦॥
છે એ દેવ મનુષ્ય મ જાણો રે, ભાગ્ય મોટાં તમારાં પ્રમાણો રે ॥
એવું સુણી કૃષ્ણશર્મા કાન રે, કર્યા વિપ્ર રાજી દઈ દાન રે ॥૧૧॥
પછી મોટાં થયાં એ મૂર્તિ રે, લાગે માબાપને વાલાં અતિ રે ॥
કરે ખેલ બાળક સમાન રે, તેણે ઢાંક્યું છે પોતાનું જ્ઞાન રે ॥૧૨॥
વાધે બાલચંદ્ર પેઠ્યે નિત્યે રે, કરે શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ પ્રીત્યે રે ॥
માટે લોક કહે ભક્તિ નામ રે, એમ બોલાવે પુરુષ ને વામ રે ॥૧૩॥
રૂપ ગુણ લક્ષણે છે એવાં રે, કપિલમાતા દેવહૂતી જેવાં રે ॥
શીલસ્વભાવે શોભે છે ઘણું રે, બીજા ગુણ હું કેટલા ગણું રે ॥૧૪॥
લજ્જાવાન ને નમ્રતા અતિ રે, દયા ક્ષમાવાળાં એ મૂરતિ રે ॥
શુદ્ધ અંતર સદા અમળ રે, નિષ્પાપ ને આપે નિર્મળ રે ॥૧૫॥
એવાં ભક્તિ ધર્મની પત્ની રે, ધરી તન બાળા નામે બની રે ॥
જેદિ થકી જનમ્યાં એ સતી રે, ભાવિ સૌને કૃષ્ણની ભક્તિ રે ॥૧૬॥
વધી શ્રદ્ધા સહુને એ સમે રે, ભક્તિ કરવા ભક્તિ જનમે રે ॥
રહ્યો ઘરઘર આનંદ છાઈ રે, દંભી પાખંડી ગયા સંતાઈ રે ॥૧૭॥
એવો ભક્તિ તણો જે પ્રતાપ રે, જોઈ બોલ્યા કૃષ્ણશર્મા બાપ રે ॥
આની કરીએ હવે સગાઈ રે, સુંદર મોટી સરવાર માંઈ રે ॥૧૮॥

તિયાં બાલશર્મા ગુણવાન રે, ઉંચે કુળે એ ઘર નિદાન રે ॥
તેના સુત દેવશર્મા કહીએ રે, આ કન્યા એને આપણે દૈએ રે ॥૧૯॥
ત્યારે રાજી થયાં છે ભવની રે, સારુ વાત તમારી મેં માની રે ॥
પછી લગ્ન લખી તેહ વાર રે, કર્યો વિપ્ર જાવાને તૈયાર રે ॥૨૦॥
ચાલ્યો બ્રાહ્મણ ત્યાં થકી ઝટ રે, આવ્યો પુર જ્યાં રૈકહટ રે ॥
કહે બાલશર્માને વિપર રે, લાવ્યો લગ્ન હું તમારે ઘર રે ॥૨૧॥
સુત તમારો ધર્મ છે નામે રે, તેને પરણાવો છપૈયા ગામે રે ॥
એવું સાંભળી સહુને ભાવ્યું રે, હેતે કરીને લગ્ન વધાવ્યું રે ॥૨૨॥
પછી શણગારી સુંદર જાન રે, થયા સજ્જ સહુ ગુણવાન રે ॥
કર્યા વરે સુંદર શણગાર રે, તેણે ઓપે છે ધર્મ અપાર રે ॥૨૩॥
પહેર્યો કાછ કસુંબલ વાઘો રે, શિર શોભે છે સોનેરી પાઘો રે ॥
હૈયે હાર ને મિંઢળ હાથે રે, સુંદર ખોસ્યાં છોગલિયાં માથે રે ॥૨૪॥
કાને કુંડળ વેલ્ય ને કડી રે, કંઠે શોભે છે હેમ હાંસડી રે ॥
હૈયે હુલર હીરા સાંકળી રે, ઓપે ઉતરી સુંદર વળી રે ॥૨૫॥
પહેરી મોહન માળા રૂપાળી રે, ઉર પર ઉતરી શોભાળી રે ॥
બીજી પહેરી છે ફુલની માળા રે, તેણે શોભે છે અતિ રૂપાળા રે ॥૨૬॥
બાજુ કાજુ પોંચિ કર કડાં રે, સુંદર શોભે વર નાનકડા રે ॥
પહેરી વેઢ વિંટી જડી નંગે રે, મુદ્રિકામાં મણિ કણિ ઝગે રે ॥૨૭॥
અંસે શોભે છે સોરી અસિ રે, મુખે પટ દઈ રહ્યા હસિ રે ॥
પાયે પહેરી છે મોજડી લાલ રે, ચાલે મલપતા જેમ મરાલ રે ॥૨૮॥
ચડ્યા ઘોડલે વર સુજાણ રે, વાજે ઢોલ ને ગડે નિશાણ રે ॥
જોડ્યા રથ વહેલ ને ગાડલાં રે, ચાલે એક થકી એક ભલાં રે ॥૨૯॥
ચડી ગર્દિ ઢંકાણો ગગન રે, જોઈ અમર થયા મગન રે ॥
પહોંચ્યા સુંદર વર છપૈયે રે, આવ્યું ગામ સરવે સામૈયે રે ॥૩૦॥
જન જોઈને વરનું રૂપ રે, કહે આ છે સૂરનૂર ભૂપ રે ॥
આપી ઉતારા જુગત્યે જમાડ્યા રે, પછી વર તે તોરણ આવ્યા રે ॥૩૧॥
જોઈ સુંદર વરનું રૂપ રે, મોહ્યાં નર નારી સુર ભૂપ રે ॥
ભાળ્યું ભાલ તિલકનું બિંદુ રે, જાણું ઉગ્યો છે આ બીજો ઈન્દુ રે ॥૩૨॥
પછી પોંખી પાટે પધરાવ્યા રે, ઘણું સાસુજીને મન ભાવ્યા રે ॥

પછી દીધાં છે કન્યાનાં દાન રે, બાઈ વર તારો ગુણવાન રે ॥૩૩॥
બેઠાં માયરે વર કન્યા જોડી રે, બાંધી ગાંઠ્ય છુટે નહીં છોડી રે ॥
પ્રીતે પરણ્યા ધર્મ ઉદાર રે, તિયાં વર્ત્યો છે જય જયકાર રે ॥૩૪॥
કરી પહેરામણી બહુ પેર રે, પછી જાનને વળાવી ઘેર રે ॥
દિધી જાનૈયે બહુ જ દાત્ય રે, તેની કહીએ આવે કેમ વાત રે ॥૩૫॥
ઉડે અબીલ ગુલાલ તેલ રે, થઈ રહી છે રંગડાની રેલ રે ॥
એમ રમ્યા જમ્યા રૂડી રીતે રે, પછી કૃષ્ણશર્મા બોલ્યા પ્રીતે રે ॥૩૬॥
બાલશર્મા માગું તમ પાસ રે, સત્યવાદી છો પૂરજ્યો આશ રે ॥
કુળ તમારામાં નિરધાર રે, માગે જે તે ન કરો નકાર રે ॥૩૭॥
માટે માગું છું જોડી હું પાણ રે, દેજ્યો દયા કરી સુજાણ રે ॥
સુત તમારો મારો જમાઈ રે, આપો મુજને રાખું હું આંઈ રે ॥૩૮॥
એવું સુણી બાલશર્મા કાન રે, પામ્યા ધર્મસંકટ નિદાન રે ॥
એહ વાત મુજથી કેમ થાશે રે, સુત ધર્મ તે કેમ દેવાશે રે ॥૩૯॥
તેમ નકારો પણ નહિ થાય રે, પાડું ના તો પત્ય મારી જાય રે ॥
પછી કુળનો ધર્મ સાંભળી રે, સુત આપ્યા તણિ તે હા વાળી રે ॥૪૦॥
જેમ કાઢી આપે કોઈ પ્રાણ રે, એમ આપ્યા સુતને સુજાણ રે ॥
રહ્યું નહીં ધીરજ્ય ધારતાં રે, કહેતાં કહી ન જાયે વારતા રે ॥૪૧॥
પછી અતિશે ધીરજ્ય ધાર્યું રે, દેવા શિક્ષા મનમાં વિચાર્યું રે ॥
સુણો દુલહિ કુંવરી કલ્યાણી રે, કહું તમારા હિતની વાણી રે ॥૪૨॥
તમે પાળજ્યો કહું પ્રતિવ્રત રે, જેણે કરી પામો સુખ તરત રે ॥
પતિવ્રતાના ધર્મ સમાન રે, નથી નારીનો યશ નિદાન રે ॥૪૩॥
પતિવ્રતપણાને જે પામે રે, તેનાં સરવે સંકટ વામે રે ॥
માત તાત ભ્રાત કાકા મામા રે, ધન્ય પતિ જેને એવી ભામા રે ॥૪૪॥
તેની ત્રણ લગી પેઢી તારે રે, જે કોઈ નારી પતિવ્રત ધારે રે ॥
તન રોમ લેખે કોટિ વર્ષ રે, રમે સ્વર્ગે એ નારી ને પુરુષ રે ॥૪૫॥
સુર શશિ થાવાને પાવન રે, બિતો પવન સ્પરશે તન રે ॥
તપ તીર્થ વ્રત જે કહાવે રે, તેનું તેજ પતિવ્રતા પાવે રે ॥૪૬॥
પાપી પૃથ્વીની સ્પરસે જો રજ રે, થાય પવિત્ર નહિ આશ્ચર્યજ રે ॥
એવી પતિવ્રતા પુન્યવાન રે, તેનાં નામ સાંભળો નિદાન રે ॥૪૭॥

અરુંધતી અનસૂયા જેહ રે, સાવિત્રી શાંડિલી સત્યા તેહ રે ॥
અહલ્યા દ્રૌપદી શતરુપા રે, મેના સુનીતિ સંજ્ઞા અનુપા રે ॥૪૮॥
સ્વાહા લોપામુદ્રા એહ સતી રે, જેણે પ્રેમેશું સેવિયા પતિ રે ॥
એવી તું પણ થઈશ કલ્યાણી રે, સત્ય માનજ્યો કહું છું વાણી રે ॥૪૯॥
થાશે પતિ માંહિ પ્રેમ અતિ રે, માટે તુંને કહેશે પ્રેમવતી રે ॥
પછી પોતાના સુત પાવન રે, તેને કહે છે હેત વચન રે ॥૫૦॥
પુત્ર બ્રહ્મકર્મ જે કહેવાય રે, રહેજ્યો કુસળ તમે તેહ માંય રે ॥
વળી આ સુંદરી જે સૌભાગ્ય રે, તેનો કરશોમા તમે ત્યાગ રે ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ભક્તિધર્મ વિવાહ નામે અગ્યારમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો પછી ભક્તિએ પૂછીયું, સુણો સસરા વૃદ્ધ તાત ॥
પતિવ્રતાના ધર્મની કહો, વિધ્યે વિધ્યે મને વાત ॥૧॥
એવું સુણીને બલશર્મા, કહે સાંભળજ્યો સુંદરી ॥
ભાખ્યા છે ધર્મશાસ્ત્રમાં, મહા મુનિએ દયા કરી ॥૨॥
સતી ગીતામાં સતીએ, ધર્મ પતિવ્રતાના પ્રિછવ્યા ॥
રહેજ્યો એવી રતશું, જેવા શિવાએ વર્ણવ્યા ॥૩॥
દુઃખ પડે દોય દંપતી, તમે સમીર સુત સંભારજ્યો ॥
કુળદેવ એ આપણા, કરશે સંકટમાં સારજ્યો ॥૪॥
ચોપાઈ રહેજ્યો સર્વે એકાદશી વ્રત રે, કરજ્યો ઉત્સવ જેવી સામર્થ રે ॥
વળી સતપુરુષનો સંગ રે, કરજ્યો ઉરે આણી ઉછરંગ રે ॥૫॥
દારી ચોરી મદ્ય માંસ જેહ રે, ભુલ્યે પણ કરશોમા તેહ રે ॥
ભ્રષ્ટવાડો છે ભૂમિએ ઘણો રે, રખે પાશ લાગે તેહ તણો રે ॥૬॥
કહે સુત પ્રત્યે બાલશર્મા રે, તમે જાજ્યો અયોધ્યા નગ્રમાં રે ॥
એવી સાંભળી શિખની વાણ રે, લાગ્યાં પાય દંપતી સુજાણ રે ॥૭॥
જ્યારે નરનારીએ નામ્યાં શીષ રે, ત્યારે આપી છે પાંડે આશિષ રે ॥
કહે સુખી રહેજ્યો નર નાર રે, થશે યશ તમારો અપાર રે ॥૮॥
એમ કહી ચાલ્યા બાલશર્મા રે, પહોંચ્યા પાંડે પોતાના નગ્રમાં રે ॥
તિયાં વીત્યા થોડા ઘણા દન રે, પછી તરત તજ્યું ત્યાં તન રે ॥૯॥

પછી સાંભળજ્યો શુભમતિ રે, કહ્યું રહ્યાં જે તે એ દંપતી રે ॥
જે જે તાતે કહ્યાં છે વચન રે, તે તે રીતમાં રહ્યાં મગન રે ॥૧૦॥
રહે વ્રત અખંડ એકાદશી રે, કરે કૃષ્ણ કીર્તન હુલશી રે ॥
ધર્મ ન ત્યાગે આપતકાળ રે, કહે લોક આ ધર્મ દયાળ રે ॥૧૧॥
પછી આવી ત્યાં દ્વાદશ નારી રે, સેવે શ્રદ્ધાદિ પ્રેમ વધારી રે ॥
દેખે ધર્મ ને ભક્તિ દોય રે, બીજા દેખે નહિ જન કોય રે ॥૧૨॥
કરે સંધ્યા તર્પણ કર્મ નિત્ય રે, સત્ય શાસ્ત્રમાંહિ ઘણી પ્રીત્ય રે ॥
એવા ધર્મદેવ ધુરંધર રે, કરે ભક્તિ પ્રભુની સુંદર રે ॥૧૩॥
એમ કરતાં દંપતી આપ રે, જન્મ્યા સુત શ્રીરામપ્રતાપ રે ॥
ગુણે સંકર્ષણ સમાન રે, દાતાર શૂર ભક્ત નિદાન રે ॥૧૪॥
હવે બીજા મુનિ જે નિષ્પાપ રે, પોતા ભેળો સહ્યો જેણે શાપ રે ॥
તેહ ઋષિએ ધર્યા છે તન રે, જોઈ દ્વિજનાં કુળ પાવન રે ॥૧૫॥
જિયાં જિયાં રહ્યાતા એ મુનિ રે, કરતા ભક્તિ પ્રેમે શું પ્રભુની રે ॥
દિન દિન પ્રત્યે અતિ ઘણિ રે, કરતા કથા શ્રકૃષ્ણજી તણિ રે ॥૧૬॥
ત્યારે અભક્ત નર જે અભાગી રે, તેને વાત એ વસમી લાગી રે ॥
પછી જિયાં તિયાંથી અદેવ રે, વૈર આદરિયું તતખેવ રે ॥૧૭॥
ધર્મવાન ભક્તિવાન જન રે, તેને આદર્યું કરવા વિઘન રે ॥
વળી ભક્તિ ધર્મ ઋષિ જેહ રે, તેને સમજે સચા શત્રુ તેહ રે ॥૧૮॥
જેમ જેમ પીડા પામે ધર્મ રે, એવાં કરે તે કુકર્મી કર્મ રે ॥
જેમ જેમ પીડા પામે ભક્તિ રે, એવાં કષ્ટ ઉપજાવે કુમતિ રે ॥૧૯॥
જેમ જેમ દુઃખી થાય મુનિ રે, એવી મતિ છે સહુ અસુરની રે ॥
પરઠે ગુણમાં અવગુણ અતિ રે, મહા પાપમય જેની મતિ રે ॥૨૦॥
પુર ગ્રામ દેશમાં જે દૈત્ય રે, પીડે છે ભક્તિ ધર્મને નિત્ય રે ॥
તેને દુઃખે ભક્તિ ધર્મ દેવ રે, આવ્યા અયોધ્યામાં તતખેવ રે ॥૨૧॥
તોય કુકર્મી કેડ ન મૂકે રે, દેતાં દુઃખ ઘડિએ ન ચૂકે રે ॥
પછી એ દુઃખ ટાળવા કાજ રે, ગયા કાશી માંહિ ધર્મરાજ રે ॥૨૨॥
જાણી શિવની પુરી સુંદર રે, તિયાં કરાવિયો મહારુદ્દ્ર રે ॥
કષ્ટ મટાડવા કર્યો ઉપાય રે, પણ કષ્ટ મટ્યું નહિ કાંય રે ॥૨૩॥
તિયાં પણ દનુજ સમૂહ રે, વેષ મનુષ્ય ને કરે દ્રોહ રે ॥

પામ્યા પીડા ત્રણે ત્યાં અથિ રે, પછી ગુપ્તપણે કરી ગતિ રે ॥૨૪॥
કષ્ટ મટવા કરે છે ઉપાય રે, પણ કષ્ટ મટે નહિ કાંય રે ॥
પછી ત્યાંથી આવિયા પ્રયાગે રે, અતિ કૃશ છે તનમાં ત્યાગે રે ॥૨૫॥
કર્યું સંધ્યા તર્પણ ગંગ નાઈ રે, કર્યો તીર્થ ઉપવાસ ત્યાંઈ રે ॥
રહ્યાં ઘણું એ સ્થળ મોઝાર રે, તિયાં મળ્યા શ્રી વૈષ્ણવાચાર રે ॥૨૬॥
નામ રામાનંદ મહામતિ રે, સ્વયં સદ્‌ગુરુ રૂપ મૂરતિ રે ॥
મહા તપેશ્વર ત્યાગ તને રે, ધીર ગંભીર મોટા છે મને રે ॥૨૭॥
આપે મુમુક્ષુને ઉપદેશ રે, રાખે છે બ્રહ્મચારીનો વેશ રે ॥
ઊર્ધ્વપુંડ્ર કર્યું ત્યાં કેશરે રે, કુંકુમ ઈન્દુ મધ્યે મન હરે રે ॥૨૮॥
કંઠે માળા તુલસીની દોય રે, જોઈ જનતણા મન મોય રે ॥
એવે વેષે રામાનંદ મુનિ રે, ફરે સાર લેવા જિજ્ઞાસુની રે ॥૨૯॥
બહુ શિષ્યે સહિત ફરે છે રે, સહુને જ્ઞાનોપદેશ કરે છે રે ॥
શબ્દબ્રહ્મ પરબ્રહ્મ પ્રિછે રે, યથાર્થપણે જેમ ઈચ્છે રે ॥૩૦॥
એવા સ્વામી જેહ રામાનંદ રે, તેને મળીને પામ્યા આનંદ રે ॥
બહુ હેતે કરી ધર્મદેવ રે, કરે મોટા જાણી નિત્ય સેવ રે ॥૩૧॥
એક દિવસ ચાંપતા ચરણ રે, આવી નિદ્રા ને ઢળિયા ધરણ રે ॥
સુખે સૂતા ત્યાં થયું સ્વપ્ન રે, પામ્યા તેજ મંડળનું દર્શન રે ॥૩૨॥
તેમાં શ્રીકૃષ્ણ મૂર્તિ શ્યામ રે, નિરખ્યાં પ્રભુજી પૂરણકામ રે ॥
પામ્યા અંતરે દર્શન એહ રે, જાણી કૃપા શ્રીસ્વામીની તેહ રે ॥૩૩॥
જાણ્યા સદ્‌ગુરુ એક આ સ્વામી રે, પામ્યા શરણ બેઉ શીષ નામી રે ॥
પછી સ્તુતિ દંપતીએ કિધી રે, એથી ભાગવતી દીક્ષા લીધી રે ॥૩૪॥
આપી સ્વામીએ માળા તે દોય રે, બાંધી ધર્મે તુલસીની સોય રે ॥
પછી શ્રીકૃષ્ણના મંત્ર જેહ રે, અષ્ટાક્ષરના કહાવે છે તેહ રે ॥૩૫॥
તેનો હેતે ઉપદેશ કિધો રે, પોતા શરણે ધર્મને લિધો રે ॥
કહ્યો શરણમંત્ર તે સમાન રે, વિશેષ મહામંત્ર નિદાન રે ॥૩૬॥
એહ બેઉ મંત્ર સુખકારી રે, સુણિ ધર્મે લિધા મને ધારી રે ॥
પછી નરનારીનાં જે નિયમ રે, પૂછયાં પાળવાનાં કરી પ્રેમ રે ॥૩૭॥
કહું સુણો સહુ જન હવે રે, જે જે કહ્યું છે એના ગુરુયે રે ॥
સર્વે સંપ્રદાયની જે રીત રે, કહી અતિ પરમ પુનિત રે ॥૩૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ભક્તિધર્મને રામાનંદ સ્વામી મળ્યા એ નામે બારમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો સ્વામી કહે છે ધર્મને, તમે સાંભળો વાત સિદ્ધાંત ॥
શુદ્ધ મતિ અતિ ઓળખી, હવે કહું ધર્મ એકાંત ॥૧॥
ત્યાગી ગૃહી નરનારીની, કહું રીત તે રૂડી પેર ॥
તમે રહેજયો રખાવજયો, જયારે જાઓ તમારે ઘેર ॥૨॥
ઉત્તમ રીતને અનુસરી, તમે વર્તજયો નરનાર ॥
અશુદ્ધ રીત હોય જગમાં, તોય કરશોમા કોઈ વાર ॥૩॥
શુદ્ધ રીત હવે સાંભળો, સંક્ષેપે કહું સુજાણ ॥
જેણે કરી ત્યાગી ગૃહી, પામે પદ નિર્વાણ ॥૪॥
ચોપાઈ કહું શ્રાદ્ધ યજ્ઞે પશુઘાત રે, કરવી નહિ સાંભળો વાત રે ॥
એકાદશ ત્રણ પ્રકાર રે, સુરા પિવી નહિ કોઈ વાર રે ॥૫॥
શુદ્ધ ઔષધિમાં મદ્ય મળે રે, તે ન ખાવું પીવું કોઈ પળે રે ॥
યજ્ઞશેષ માંસ લેશ જેહ રે, ભુલ્યે ભક્ષ ન કરવું તેહ રે ॥૬॥
સુણો ધર્મદેવ વાત મોરી રે, પુણ્ય સારુયે ન કરવી ચોરી રે ॥
પરત્રિયાનો સંગ ન કિજે રે, કેદી ત્રિયાનું દાન ન દિજે રે ॥૭॥
ત્રિયમાત્ર જાર નર જોઈ રે, આપત્કાળે ન રહે સંગ સોઈ રે ॥
વળી ત્યાગી નર હોય જેહ રે, તેને સ્પર્શે નહિ નારી દેહ રે ॥૮॥
તેમ ત્યાગી નર નિર્ધાર રે, તજે નારીને અષ્ટ પ્રકાર રે ॥
એ છે જાણો અનાદિની રીત રે, વળી કહું સુણો દઈ ચિત્ત રે ॥૯॥
કેદી આત્મઘાત નવ કિજે રે, વિમુખની કથા ન સૂણિજે રે ॥
હરિપ્રસાદી મહાત્મ્યે અન્ન રે, ન ખપે તેનું ન ખાવું જન રે ॥૧૦॥
મિથ્યા અપવાદ કોઈ શિર રે, દેવો નહિ કહું ધર્મ ધીર રે ॥
કોઈ વિષયી વ્યસની જન રે, તેનો ન કરો સંગ કોઈ દન રે ॥૧૧॥
વળી તપસ્વી ક્રોધી ભક્ત કામી રે, હોય એવા જે નર હરામી રે ॥
તજી સ્વધર્મ બીજો ધર્મ પાળે રે, કાવે ત્યાગીને લોભ ન ટાળે રે ॥૧૨॥
ગુરુ શિષ્યને શાસ્ત્ર પ્રમાણ રે, ન વર્તે ન વર્તાવે અજાણ રે ॥
જ્ઞાની ખંડે પ્રભુનો આકાર રે, એહ ષટ ખળને ધિક્કાર રે ॥૧૩॥

એહ ષટ્ ખળ નર જેહ રે, તજવા મુમુક્ષુજને તેહ રે ॥
દેવ તીરથ વેદ ને ગાય રે, બ્રાહ્મણ સાધુ ધર્મી કહેવાય રે ॥૧૪॥
તેની નિંદા ન કરવી મુખે રે, ધર્મ મેલવો નહી દર્દ દુઃખે રે ॥
વળી જેહ શાસ્ત્રમાં શ્રીકૃષ્ણ રે, કહ્યા નિરાકાર અજ્ઞજન રે ॥૧૫॥
તે ન સાંભળવું સુણો ધર્મ રે, એહ સમજી લેવો મને મર્મ રે ॥
આયુધ વિષ ન દેવી જાળ રે, જેથી જન દુઃખ પામે તે કાળ રે ॥૧૬॥
વળી આ મતે મોટા બ્રહ્મન રે, તે ન રાખે શસ્ત્ર કોઈ દન રે ॥
ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક કરવું રે, મધ્યે કુંકુમનું બિંદુ ધરવું રે ॥૧૭॥
રાધાકૃષ્ણ પ્રસાદી જે હોય રે, કરે સધવા બિંદુ ભાલે સોય રે ॥
ન કરે વિધવા બિંદુ પુનિત રે, એવી આપણા મતની રીત રે ॥૧૮॥
જેની જે રીત તે ચિત્ત ધરવી રે, ભાવે શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ કરવી રે ॥
કરવો રાસ પંચાધ્યાય પાઠ રે, કૃષ્ણ કૃષ્ણ કહેવું જામ આઠ રે ॥૧૯॥
ગમે માળા ધરાવજ્યો દોય રે, તુલસી ને ચંદનની સોય રે ॥
એવી વાત ગુરુજીએ કરી રે, ભક્તિ ધર્મે તે હૃદયે ધરી રે ॥૨૦॥
પછી અનન્ય ભક્તની રીત રે, કહી ઉદ્ધવે કરીને પ્રીત રે ॥
કહે બ્રાહ્મણ તમે છો શ્રેષ્ઠ રે, જેને કૃષ્ણ છે ઈષ્ટ અભીષ્ટ રે ॥૨૧॥
મારા શિષ્યમાં મોટા છો તમે રે, રૂડા ગુણવાળા જાણ્યા અમે રે ॥
હવે ઘેર જાઓ નર નારી રે, રાધાકૃષ્ણને હૃદયે સઠભારી રે ॥૨૨॥
આવે મુમુક્ષુ જીવ કોઈ પાસ રે, આપી ઉપદેશ ટાળજ્યો ત્રાસ રે ॥
અને મહામંત્રનો જે જપ રે, તમે કરજ્યો નિરંતર આપ રે ॥૨૩॥
વળી શ્રીકૃષ્ણના જે બે મંત્ર રે, જોઈ મુમુક્ષુ કહેજ્યો નિરંતર રે ॥
બ્રાહ્મણ ક્ષત્રિય ને વૈશ્ય જેહ રે, સત્શૂદ્ર ને સ્ત્રિયો તેહ રે ॥૨૪॥
કહેજ્યો મંત્ર પ્રથમનો તેને રે, ભવસાગર તરવા એને રે ॥
કરત એહ મંત્ર નિત્ય જાપ રે, થાય અધિકારી નર આપ રે ॥૨૫॥
ત્યારે બીજો મંત્ર તેને કહેજ્યો રે, એવી રીતે ઉપદેશ દેજ્યો રે ॥
પડે તમારે જો કાંઈ દુઃખ રે, તો થાશે મહા મંત્રથી સુખ રે ॥૨૬॥
કરશો જાપ તો શ્રીકૃષ્ણદેવ રે, દેશે ઈષ્ટ સિદ્ધિ તતખેવ રે ॥
રામાનુજના ગ્રંથ છે જેહ રે, તમે સર્વે ભણજો તેહ રે ॥૨૭॥
ગીતાભાષ્ય આદિ ગ્રંથ તેમાં રે, શ્રીકૃષ્ણનું મહાત્મ્ય છે જેમાં રે ॥

કરજ્યો કથા તેની અહોનિશ રે, એવો આપ્યો ગુરુએ ઉપદેશ રે ॥૨૮॥
પછી ભક્તિધર્મ આવ્યાં ઘેર રે, કરે કૃષ્ણ ભક્તિ રૂડી પેર રે ॥
સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ દેહ રે, તેથી પર આત્મા છે જેહ રે ॥૨૯॥
વળી વ્યાપે એ ત્રણ ઠેકાણે રે, તેને શ્રીકૃષ્ણનો દાસ જાણે રે ॥
સર્વોપરિ છે શ્રીકૃષ્ણ એક રે, જીવ ઈશ્વર માયા પ્રેરક રે ॥૩૦॥
એમ નિશ્ચય કર્યો ધર્મે જ્યારે રે, જગત મિથ્યા મનાણું છે ત્યારે રે ॥
ગુરુ આજ્ઞાએ કરી ગ્રંથ જેહ રે, રામાનુજના વાંચે નિત્ય તેહ રે ॥૩૧॥
એવા શુદ્ધ હૃદયવાળા જાણી રે, દૈવી જીવ બોલે એ વાણી રે ॥
આ તો ધર્મદેવ છે સાક્ષાત રે, તેહ વિના નોય આવી વાત રે ॥૩૨॥
પછી અસુરગુરુને ત્યાગી રે, થયા ધર્મપદ અનુરાગી રે ॥
જેને દૈત્યગુરુમાં છે હેત રે, થયા દૈત્ય તે કુળે સમેત રે ॥૩૩॥
માન્યાં ધર્મનાં જેણે વચન રે, શોભ્યા દેવ સમાન તે જન રે ॥
પછી અન્ન વસ્ત્ર અલંકાર રે, પૂજ્યા ધર્મને શિષ્યે તે વાર રે ॥૩૪॥
તેણે કરી થઈ છે સંપત્તિ રે, ગયાં દુઃખ દારિદ્ર વિપત્તિ રે ॥
એમ કરતાં વીત્યા દિન સોઈ રે, આપી સુતને સમે જનોઈ રે ॥૩૫॥
કર્યો ઉત્સવ જમાડ્યા દ્વિજ રે, તે દેખીને દૈત્યે કરી ખીજ રે ॥
પછી અસુર નર ભેળા તઈ રે, ગયા ઘરની સંપત્તિ લઈ રે ॥૩૬॥
અન્ન ધન મહિષી ને ગાય રે, તેમાં રહેવા દીધું નહિ કાંય રે ॥
એહ આદિ જે આપિયાં દુઃખ રે, તેતો કહ્યાં જાય નહિ મુખ રે ॥૩૭॥
થયાં નિર્ધન નહિ ખાવા અન્ન રે, ન મળે નવું પેરવા વસન રે ॥
પડે એકાંતરે ઉપવાસ રે, તેને દેખી દુષ્ટ કરે હાસ રે ॥૩૮॥
કહે જુઓ આ ધર્મ ને ભક્તિ રે, સુખ માણે છે કેવું દંપતી રે ॥
એ તો સત્યવાદી છે નિદાન રે, ચાલો થયે એના મેમાન રે ॥૩૯॥
આવે એમ દેખાડવા ભુંડું રે, જેને અંતરે વૈર છે ઉંડું રે ॥
તેને ઉછી ઉધારું કરીને રે, ભોજન કરાવે ભાવ ભરીને રે ॥૪૦॥
ન મળે અન્ન પોતાને ખાવા રે, પણ ન દિયે પત્યને જાવા રે ॥
એમ બહુ દિન દુઃખ સહ્યું રે, ત્યારે એક દિન ભક્તિએ કહ્યું રે ॥૪૧॥
કહે પ્રેમવતી સુણો સ્વામી રે, પામ્યાં દુઃખ રહી નહિ ખામી રે ॥
તમે જાણો છો સર્વે ઉપાય રે, મટાડો તો વાર નથી કાંય રે ॥૪૨॥

અન્ન વસ્ત્રનું દુઃખ આપણે રે, નથી મટતા મેમાન આંગણે રે ॥
આપણે તો ફળ ફુલ જમું રે, ભાજી ખાઈને દિન નિગમું રે ॥૪૩॥
પણ મેમાન તે કેમ જમે રે, કહું છું એમ પણ જેમ ગમે રે ॥
એવું સુણી બોલ્યા ધર્મ વાણી રે, કહું સાંભળો તમે કલ્યાણી રે ॥૪૪॥
સુખ દુઃખ જે લખ્યું શરીર રે, ટાળ્યું ન ટળે રાખવી ધીર રે ॥
જોને કરાવ્યા મહારુદ્ર જેહ રે, થાવા સુખ કરાવિયા તેહ રે ॥૪૫॥
તેણે દુઃખ મટ્યું નહિ અણું રે, સામું કષ્ટ થયું કોટિ ઘણું રે ॥
માટે સુખ દુઃખ લખ્યું જે ભાલ રે, મટે ઘટે નહિ એક વાલ રે ॥૪૬॥
દેવ ઋષિ રાજાથી ન મટે રે, જેને જેવું લખાણું છે ઘટે રે ॥
જોને ઈન્દ્ર અંગે થયો ભંગ રે, પામી શચી દુઃખ એ પ્રસંગ રે ॥૪૭॥
વસિષ્ઠ ને અરુંધતી જેહ રે, શત્રુ થકી દુઃખ પામ્યા તેહ રે ॥
રાજા નળ વળી દમયંતી રે, તેહ પણ પામ્યાં દુઃખ અતિ રે ॥૪૮॥
એવે મોટે મોટે દુઃખ સહ્યું રે, પણ કોઈ આગળ્ય ન કહ્યું રે ॥
એવું સાંભળીને પ્રેમવતિ રે, માંડ્યું રુદન કરવા અતિ રે ॥૪૯॥
હું તો તમને શા વડે સેવું રે, નથી ઘરમાં પદારથ એવું રે ॥
મારી હોંશ રહી મનમાંઈ રે, તમને સેવિ શકી નહિ કાંઈ રે ॥૫૦॥
ન મળે ઘરમાં જમવા અન્ન રે, શિયો કરું મનોરથ મન રે ॥
ત્યારે બોલિયા ધર્મ દયાળ રે, ભક્તિ દુઃખ ન રહે સદાકાળ રે ॥૫૧॥
માટે ધીરજયે ધર્મમાં રહેવું રે, મુખે કાયર વેણ ન કહેવું રે ॥
ભક્તિ મૂકવ નહિ શિર સાટે રે, કહું સત્યવાદી છો તે માટે રે ॥૫૨॥
સુખ દુઃખમાં રહેવું અડગ રે, પરઠ્યો પાછો ન મેલવો પગ રે ॥
એમ ટેક રાખો મનમાંય રે, કરવી ચિંતા ઘટે નહિ કાંય રે ॥૫૩॥
જેવું ગમશે ગોલોકધણીને રે, તેવું આવશે સહજે બણીને રે ॥
કરીશ એનો હું હવે ઉપાય રે, રહેજ્યો રાજી તમે મનમાંય રે ॥૫૪॥
કરીશું તેમ થાશે જેમ સુખ રે, હવે નહિ રહે ઘણા દિન દુઃખ રે ॥
એમ આપ્યો ધર્મે ઉપદેશ રે, કહું સમજવો એ રહસ્ય રે ॥૫૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિ.કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ સ્વામીને મળીને ભક્તિધર્મ ઘેર આવ્યા એ નામે તેરમું પ્રકરણમ્ ॥૧૩॥

પૂર્વછાયો પછી ધર્મે ધીરજ્ય ધરી, વળી મને કર્યો વિચાર ॥
તાતે કહ્યું હતું ચાલતાં, તે સાંભરિયું તેહ વાર ॥૧॥
કહ્યું કુળદેવ આપણા, સમીરસુત કહેવાય ॥
સંકટમાં સંભારજ્યો, કરશે એ કષ્ટમાં સહાય ॥૨॥
માટે કષ્ટ મોટું નથી, આથી બિજું કોઈ અન્ય ॥
દૈત્ય દુઃખ દિયે ઘણું, નથી અંગે અશન વસન ॥૩॥
માટે સમીર સુતને, સંભારું કરવા સહાય ॥
અંજની સુત વિના એકે, નથી ટાળવા ઉપાય ॥૪॥
ચોપાઈ પછી અયોધ્યામાં જઈ આપ રે, જપ્યા હનુમાનજીના જાપ રે ॥
મારુત સુત મંદિરમાં જઈ રે, કરી સ્તુતિ એક પગે રઈ રે ॥૫॥
એમ કરતાં ધર્મ સ્તવન રે, થયા પવન સુત પ્રસન્ન રે ॥
આવી સ્વપ્ન માંહિ કહ્યું એમ રે, મને સંભાર્યો નહિ તમે કેમ રે ॥૬॥
હવે દુઃખ તમારું દંપતિ રે, નહિ રહેવા દઉં એક રતિ રે ॥
કહું વાત માનો મારી મન રે, વેગે જાઓ તમે વૃંદાવન રે ॥૭॥
તમ સંગે શાપે મુનિજન રે, જેણે ધર્યાં છે જુજવાં તન રે ॥
તે તમને ત્યાં સહુ મળશે રે, દુઃખ તમારું તર્ત ટળશે રે ॥૮॥
એમ ધર્મને કહી હનુમાન રે, પછી થયા પોતે અંતર્ધાન રે ॥
પછી જાગિને થયા પ્રસન્ન રે, સત્ય માન્યું એ ધર્મે સ્વપ્ન રે ॥૯॥
પછી પુત્રને મેલી મોસાળ રે, ચાલ્યાં ભક્તિ ધર્મ તતકાળ રે ॥
આવ્યાં નૈમિષારણ્યે ઉમંગે રે, નથી ચાલતાં કોઈને સંગે રે ॥૧૦॥
પછી ત્યાંથી વૃંદાવન આવી રે, નિર્ખિ કૃષ્ણમૂર્તિ મન ભાવી રે ॥
ફૂલદોલે ઝૂલતા શ્રીકૃષ્ણ રે, એવી મૂર્તિનાં કર્યાં દર્શન રે ॥૧૧॥
પછી ગોવર્ધન જેહ ગિરિ રે, તેને પ્રેમે પ્રદક્ષિણા કરી રે ॥
દઈ પ્રદક્ષિણા બેઠાં દોય રે, તિયાં મળ્યા મુનિજન સોય રે ॥૧૨॥
મરિચ્યાદિ મોટા મોટા મુનિ રે, મળ્યા નહિ ઓળખાણ આગુનીરે ॥
બીજા જન વૃંદાવન રહેનાર રે, તેહ પણ ન જાણે લગાર રે ॥૧૩॥
પછી હરિ ઈચ્છા બળવાન રે, પડી એક બીજાની પિછાન રે ॥
ઋષિ કહે આ ધર્મ ભક્તિ રે, ધર્મ કહે આ મુનિ સુમતિ રે ॥૧૪॥
પછી મળી બેઠાં છે એકાંત રે, કહ્યું એક બીજાનું વૃતાંત રે ॥

કહે ઋષિ રહિ નથી મણા રે, દીધાં અસુરે દુઃખ તે ઘણાં રે ॥૧૫॥
ભક્તિ ધર્મ કહે ન જાય કહ્યું રે, જેજે અમારે ઉપર થયું રે ॥
પછી એક બીજાનું જે દુઃખ રે, સુણી થયું અતિશે અસુખ રે ॥૧૬॥
કહે દુર્વાસા દઈને શાપ રે, પછી બોલ્યા દયા કરી આપ રે ॥
કષ્ટ પડશે તમને અતોલ રે, મિથ્થા નહિ થાય મારો બોલ રે ॥૧૭॥
પણ કૃષ્ણ ધરી અવતાર રે, હરશે દુઃખ તમારું તે વાર રે ॥
એહ વાતનો વાયદો થિયો રે, હવે કરીએ ઉપાય શિયો રે ॥૧૮॥
કહે ધર્મ એ ખોટું ન થાય રે, રાખો ધીરજ્ય સહુ મનમાંય રે ॥
કરો શ્રીકૃષ્ણનું આરાધન રે, જેણે રાજી થાય ભગવન રે ॥૧૯॥
હું પણ જપું છું કૃષ્ણનો જાપ રે, જેણે કરી ટળે દુઃખ તાપ રે ॥
તમે પણ તેનાં અંગના જેહ રે, કરો પાઠ સહુ મળી તેહ રે ॥૨૦॥
પછી સહુ ઋષિએ વિચારી રે, વાત ર્મની ઉરમાં ધારી રે ॥
કોઈ ભાગવત પાઠ કરે રે, કોઈ ગીતાનો પાઠ ઓચરે રે ॥૨૧॥
કોઈ વાસુદેવ માહાત્મ્ય જેહ રે, કોઈ વિષ્ણુ સહસ્રનામ તેહ રે ॥
કરે વિષ્ણુ ગાયત્રીનો જાપ રે, કોઈ નારાયણ વર્મ આપ રે ॥૨૨॥
કોઈ જપે શ્રીકૃષ્ણનું નામ રે, એમ જાપ કરે આઠુ જામ રે ॥
રાસ પંચાધ્યાય વળી જેહ રે, ભક્તિ પાઠ કરે નિત્ય તેહ રે ॥૨૩॥
એમ ભક્તિ ધર્મ ઋષિરાય રે, કરે દિવસમાં એ ઉપાય રે ॥
રાત્રિ માંહિ તાલ ને મૃદંગ રે, ગાય ગીત ગોવિંદ ઉમંગે રે ॥૨૪॥
ભક્તિ ધર્મ ઋષિ બડભાગ્ય રે, એમ આદર્યો છે વિષ્ણુયાગરે ॥
પછી વૈશાખ શુદિ એકાદશી રે, કર્યું જાગરણ સહુએ હુલશી રે ॥૨૫॥
ગઈ રાત્ય થયું બ્રહ્મમુહૂર્ત રે, દિઠું બ્રહ્મતેજ તિયાં તર્ત રે ॥
તેમાં દિઠા નંદ ને યશોદા રે, જોઈ ગોપી ગોપ પામ્યાં મુદા રે ॥૨૬॥
વળી દિઠી અષ્ટ પટરાણી રે, રાધિકા રમા ને રૂકમણી રે ॥
સત્યા સત્યભામા જાંબુવતી રે, લક્ષમણા ને વળી નાગ્નજીતી રે ॥૨૭॥
વળી ધેનુએ શોભે એ ધામ રે, જેનું કહિએ તે ગોલોક નામ રે ॥
તેમાં મૂર્તિ સુંદર શ્યામ રે, દિઠા શ્રીકૃષ્ણ પૂરણ કામ રે ॥૨૮॥
સુવર્ણ વસ્ત્રે શોભે છે વળી રે, મુખે રૂડી વજાડે વાંસળી રે ॥
સુંદર શોભે નટવર વેષે રે, રત્નજડિત મુકુટ છે શીષે રે ॥૨૯॥

મકરાકૃત કુંડળ કાને શોભે રે, ઝિણા વક્ર કેશે મન લોભે રે ॥
ભાલે શોભા રહી છે ભલકી રે, તે પર તોરા રહ્યા છે લલકી રે ॥૩૦॥
મુખ પૂરણ શશિ સમાન રે, નયણાં કમળદળ નિદાન રે ॥
મોટાં મોતીની માળા તે લેકે રે, બીજાં સુગંધી પુષ્પની બેકે રે ॥૩૧॥
એવી અંગોઅંગ શોભા અતિ રે, રસરૂપ રસિક મૂરતિ રે ॥
સામદ્રિકે શોભા કહી જેવી રે, દીઠી મૂર્તિ મનોહર તેવી રે ॥૩૨॥
શોભા સાગર સુંદર શ્યામ રે, સારી પ્યારી છબી સુખધામ રે ॥
કોટિ કામદેવ દેખી લાજે રે, એવી છબી છબિલાની છાજે રે ॥૩૩॥
એવું રૂપ જોઈ ઋષિરાય રે, પંડ્યા ભક્તિ ધર્મ સહુ પાય રે ॥
હાથ જોડી ઉભા એક પગે રે, કોઈ મટકું ન ભરે દ્રગે રે ॥૩૪॥
જેમ કાષ્ઠનાં હોય પુતળાં રે, એમ ઉભા આગળ સઘળાં રે ॥
દોય ઘડી રહ્યાં એમ જન રે, પછી સર્વે થયાં સચેતન રે ॥૩૫॥
કરી સ્તુતિ પછી જોડી હાથ રે, કહે જય જય મારા નાથ રે ॥
જય જય તેજપુંજ રાશિ રે, જય અકળરૂપ અવિનાશી રે ॥૩૬॥
ઉત્પત્તિ સ્થિતિ પ્રલયકાળ રે, કરવા સમર્થ તમે દયાળ રે ॥
ક્ષર અક્ષર પર અકળ રે, રહો તેજ પુંજને મંડળ રે ॥૩૭॥
ધર્મ રક્ષા કરવા મુરાર રે, ધાર્યા મત્સ્યાદિક અવતાર રે ॥
જન હિતે એ જુજવાં તન રે, ધરી કરો જનની જતન રે ॥૩૮॥
જય ગોલોકપતિ ગોવિંદ રે, જય નિજજન સુખકંદ રે ॥
જય રાધાપતિ રસરૂપ રે, જય સુંદરશ્યામ સ્વરૂપ રે ॥૩૯॥
જય મનોહર મહારાજ રે, જય વ્રજજન સુખસાજ રે ॥
જય નિજજન મનરંજન રે, જય મહા દુઃખ ભય ભંજન રે ॥૪૦॥
જય દુષ્ટદમન દયાળ રે, જય કુકર્મિ જીવના કાળ રે ॥
જય ભક્ત ભવદુઃખહારી રે, તમે સંતના છો સુખકારી રે ॥૪૧॥
જય અનાથના નાથ આપ રે, સ્વામી હરો અમારા સંતાપ રે ॥
જય દીનના બંધુ દયાળ રે, જય ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાલ રે ॥૪૨॥
તમે ગરીબના છો નિવાજ રે, દુઃખ સાગરમાં સુખ ઝાઝ રે ॥
અમે બુડ્યા દુઃખોદધિમાંય રે, તમ વિના ઝાલે કોણ બાંય રે ॥૪૩॥
તમે સમર્થ છો મારા નાથ રે, માટે કહીએ છીએ જોડી હાથ રે ॥

જે જે આવ્યાં છે સરણ તમારી રે, તેની રક્ષા કરી છે મુરારી રે ॥૪૪॥
માટે અમે છીએ તમારે શરણ રે, કરો સુખ મહાદુઃખ હરણ રે ॥
એમ સ્તુતિ કરી ધર્મ મુનિ રે, પછી પાય લાગ્યાં સૌ પ્રભુની રે ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ધર્મમુનિ સ્તુતિ નામે ચૌદમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો એવી રીતે સર્વે મળી, કર સ્તુતિ ધર્મ ઋષિરાય ॥
સુણી શ્રીહરિ શ્રવણે, બોલ્યા રાજી થઈ મનમાંય ॥૧॥
કૃષ્ણ કહે ધર્મ ઋષિને, થયો પ્રસન્ન તમ પર આજ ॥
મનવાંછિત જે માગસો, તે સારશિ સર્વે કાજ ॥૨॥
ત્યારે ધર્મ કહે ધન્ય ધન્ય તમે, સદા પ્રસન્ન છો મને શ્યામ ॥
મારે છે જે માગવું, તે કહું છું હું કર ભામ ॥૩॥
આ ઋષિ હું ધર્મ ભક્તિ, તેને તમારાં જાણી નાથ ॥
દૈત્યે દુઃખ દિધાં ઘણાં, તેણે દુઃખી છીએ સહુ સાથ ॥૪॥

ચોપાઈ ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ કહે સુણો ધર્મ રે, એ તો સર્વે જાણું છું હું મર્મ રે ॥
અસુરને દ્રોહ મુજ સાથે રે, તે માટે વૈર તમારે માથે રે ॥૫॥
સાધુ દેવને પીડે છે પાપી રે, મદ્ય માંસ બલિદાન આપી રે ॥
મારાં જાણીને દિયે છે દુઃખ રે, મહા અસુર છે જે વિમુખ રે ॥૬॥
તેને મારીશ હું થોડે દન રે, તજી ભય રહો નિર્ભય મન રે ॥
મુજ વિના કોઈથી ન મરે રે, જો કોટિ ઉપાય કોઈ કરે રે ॥૭॥
ધર્મ તમે ભક્તિ ને આ ઋષિ રે, સહુ રહો આનંદમાં ખુશી રે ॥
હરિ નામે હું થાઈશ બાળ રે, દુઃખ સહુનું ટાળીશ તતકાળ રે ॥૮॥
દુર્વાસાનો સહુને છે શાપ રે, તેમાં હું પણ આવ્યો છું આપ રે ॥
માટે ધર્મ ઘેર ધરી તન રે, સુખી કરીશ સર્વે જન રે ॥૯॥
થઈ ગયો છે ધર્મનો નાશ રે, તેને પાછો કરીશ પ્રકાશ રે ॥
એકાંતિક ધર્મ રૂડી રીતે રે, સ્થાપન કરીશ હું તેહ પ્રીતે રે ॥૧૦॥
માટે નિઃશંક રહો નરનારી રે, સત્ય વાત માની તમે મારી રે ॥
તમે પાઠ કર્યા જે જે સ્તોત્ર રે, વળી જપિયા છે જે જે મંત્ર રે ॥૧૧॥
તેનો પાઠ જાપ જે જે કરશે રે, આવ્યા કષ્ટાંથી તે ઉગરશે રે ॥

દેહ છતાં નહિ થાય દુઃખ રે, અંત સમે તે પામશે સુખ રે ॥૧૨॥
શ્વેતદ્વીપાદિ ધામ છે જેહ રે, તિયાં આનંદ કરશે તેહ રે ॥
એમ કૃપાનિધિ જે શ્રીકૃષ્ણ રે, થયા ભક્તિધર્મ પર પ્રસન્ન રે ॥૧૩॥
આપી એવો વર ભગવાન રે, પછી થયા છે અંતરધાન રે ॥
ત્યારે ધર્મ ભક્તિ ઋષિરાય રે, અતિ હર્ષ પામ્યાં મનમાંય રે ॥૧૪॥
થયું વિષ્ણુયાગ વ્રત પૂરું રે, મળ્યા કૃષ્ણ ન રહ્યું અધૂરું રે ॥
કરી પારણાં બેઠાં એકાંત રે, કહે ગુપ્ત રાખવી આ વાત રે ॥૧૫॥
જ્યારે શ્રીકૃષ્ણ પ્રકટ થાશે રે, ત્યારે જેમ હશે તેમ જણાશે રે ॥
એમ કરી મનમાં વિચાર રે, મળ્યા પરસ્પર કરી પ્યાર રે ॥૧૬॥
પછી પોતપોતાને આશ્રમ કરે, ગયાં ઋષિ ને ભક્તિ ધરમ રે ॥
ધર્મ પૂર્ણ મનોરથ પામ્યા રે, થયું સુખ દુઃખ સર્વે વામ્યા રે ॥૧૭॥
પછી ઘરપર ચાલ્યાં દોય રે, આવ્યાં નૈમિષારણ્યમાં સોય રે ॥
સઘન વન ત્યાં વેલિની ઘાટ રે, તેણે કરી ઢંકાણી છે વાટ રે ॥૧૮॥
ભૂલ્યાં માર્ગ આથમ્યો દન રે, દૈત્ય ભયથી બિનાં છે મન રે ॥
એવા સમામાં વન મોઝાર્ય રે, મળી કુટુંબે સોતિ એક નાર્ય રે ॥૧૯॥
અતિ રાજી રમે વનમાંય રે, કેની બીક નથી મનમાંય રે ॥
બહુ પુષ્ટ કુટુંબ છે એનું રે, નથી ગણતાં બળ બીજા કેનું રે ॥૨૦॥
તેને ધર્મ કહે સુણ્ય નારી રે, કોણ છો તું કહે વાત તારી રે ॥
કુટુંબ તારું છે સર્વે કુશળ રે, આવું કોણથી પામ્યા છો બળ રે ॥૨૧॥
ત્યારે બોલી વનિતા તે વાર રે, તારે પુછયાનો એવો શો પ્યાર રે ॥
ચાલ્યાં જાઓને પાધરી વાટ રે, પૂછી તમે શું કરશો ખાટ રે ॥૨૨॥
મારો તાત કુસંગ કહેવાય રે, અઘવતી નામે મારી માય રે ॥
મારું નામ છે અવિદ્યા અતિ રે, પ્રભુ વિમુખ છે મારો પતિ રે ॥૨૩॥
મારી પુત્રી મિથ્યા પરમાણો રે, આપી અધર્મને તમે જાણો રે ॥
તેની પ્રજા છે અપરમપાર રે, શું જાણ્યું તું વાતનો વિચાર રે ॥૨૪॥
કામ ક્રોધ લોભ વળી મોહ રે, દંભાદિક દીકરા સમોહ રે ॥
આશા તૃષ્ણા ઈર્ષ્યા અદયા રે, કુટિલ કુમતિ કબુધિયા રે ॥૨૫॥
દુરુક્તિ તે એની છે દીકરી રે, એવે કુટુંબે રહ્યું ઘર ભરી રે ॥
નિંદા દ્રોહ નવરા ન રહે રે, હર્ષ શોક વાત નિત્ય કહે રે ॥૨૬॥

શત્રુ મિત્ર શોધી જગમાંય રે, રાગ દ્વેષ રાખે નિત્ય ત્યાંય રે ॥
ખળ છળ ક્ષમા નહિ લેશ રે, અનર્થ હિંસા કરે ઉપદેશ રે ॥૨૭॥
ભય વિગ્રહ વિપત્તિ ઘણી રે, એવી પ્રજા જાય નહિ ગણી રે ॥
ઠઠા હાંસી મશ્કરી અતિ રે, કહીએ અવળાઈ કુમતિ રે ॥૨૮॥
અહંકાર અભિમાન આદિ રે, મમતામાં મરે સહુ વાદિ રે ॥
એવું અપાર મારું કુટુંબ રે, તેની તમને ન પડે ગમ રે ॥૨૯॥
જાણે સર્વે લોક માંહિ મને રે, સાંભળ્ય વિપ્ર વાત કહું તને રે ॥
જગમાં કોઈ ન શકે જીતિ રે, એવી જાણું છું હું રાજનીતિ રે ॥૩૦॥
ચાર સંપ્રદાય બાવન દ્વારા રે, વર્ણાશ્રમી સેવક છે મારા રે ॥
આજ ચરાચરમાં હું વસું રે, ખેસવી હું કોઈની ન ખસું રે ॥૩૧॥
ભેખ પંડિત પિયર મારું રે, તિયાં રહેતાં લાગે મને પ્યારું રે ॥
યોગી યતિ સંન્યાસી તપસી રે, તિયાં રહિ છું અખંડ વસી રે ॥૩૨॥
અધો ઊર્ધ્વ મધ્યે જીવ બહુ રે, છોટા મોટા મેં પકડ્યા સહુ રે ॥
જાવા ન દઉં મોક્ષ મારગે રે, તું કેવરાવીશ કિયાં લગે રે ॥૩૩॥
એવું સાંભળી બોલિયા ધર્મ રે, સુણ્ય પાપણી નારી બેશર્મ રે ॥
તેં તો તારી મોટ્યપને ગણી રે, ન જાણી મોટ્યપ કૃષ્ણતણી રે ॥૩૪॥
રાધાપતિના તેજ પ્રતાપે રે, થાશે તારું કુટુંબ નાશ આપે રે ॥
તારી પ્રજા તે પાછી પડશે રે, કામ ક્રોધ કોઈ ન નડશે રે ॥૩૫॥
અધર્મનું ઉખાડશે મૂળ રે, કરશે કૃષ્ણ નાશ તારું કુળ રે ॥
પાપ પેખિ નહિ શકે મહારાજ રે, પ્રભુ પ્રકટશે તારે કાજ રે ॥૩૬॥
એમ કહીને ચાલ્યાં ધર્મ ભક્તિ રે, ત્યાંથી કરી છે આઘેરી ગતિ રે ॥
રાત્ય મળી છે અંધારી ઘોર રે, કરે કરિ કેસરી બકોર રે ॥૩૭॥
વાઘ વારાહ વાનર બહુ રે, લડે માંહોમાંહે એમ સહુ રે ॥
મહિષા નાર નોલ વળી નાગ રે, એવા હિંસકનો નહિ તાગ રે ॥૩૮॥
લાગ્યા દવ બળે બહુ વન રે, પાડે કાળી રાડ્યું પશુ જન રે ॥
ઉડે ઉપર ગીધ ને ગરજ્યું રે, જેથી દુઃખ થાય અણસરજ્યું રે ॥૩૯॥
બોલે ઘૂડ ફિયાવડાં ઘણાં રે, શબ્દ ભયંકર તેહ તણાં રે ॥
એવા વનમાં ભુલ્યા છે વાટ રે, ન મળ્યું ગામ ઠામ કોઈ ઘાટ રે ॥૪૦॥
લાગ્યા કાંટા ને કાંકરા ઘણા રે, પડ્યું દુઃખ રહી નહિ મણા રે ॥

લાગીભૂખ ને ન મળ્યું પાણી રે, સુકો કંઠ ન બોલાય વાણી રે ॥૪૧॥
એવા સમામાં મળ્યો તપસી રે, જેને જોઈ જાય ચિત્ત ખસી રે ॥
ભુરી જટા કપાળમાં ટાલ રે, ચડી ભ્રકુટિ લોચન લાલ રે ॥૪૨॥
અતિ કાળો કુરૂપ વિકરાળ રે, રુદ્ર જેવો હ્દાનો દયાળ રે ॥
ભૂંડા બ્રહ્મચારી જેવો વેશ રે, દયા મેર્ય નહિ જેને લેશ રે ॥૪૩॥
અઘોરી સિદ્ધ સરીખો લાગે રે, આવી ઉભો અચાનક આગે રે ॥
તેને ધર્મે જોડ્યા જુગ પાણ રે, ત્યારે બોલિયો તપસી વાણ રે ॥૪૪॥
તમે કોણ છો પુરુષ ને વામ રે, કિયાં રહો છો શું તારું નામ રે ॥
તત્યયારે બોલિયા ધર્મ આદરમાં રે, જાતિ દ્વિજ નામ દેવશર્મા રે ॥૪૫॥
પૂર્વ દેશ માંહિ અમે રહીએ રે, અતિ દીન દાળદરી છીએ રે ॥
પીડ્યાં અમને દૈત્યે અપાર રે, નાસી આવ્યાં શ્રીવ્રજ મોઝાર રે ॥૪૬॥
તિયાં વિષ્ણુયાગ વ્રત કિધું રે, ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે દર્શન દિધું રે ॥
પછી અમે અમારાં જે કષ્ટ રે, કહ્યાં તે સુણ્યાં શ્રીકૃષ્ણે સ્પષ્ટ રે ॥૪૭॥
કહે કૃષ્ણ હું કરીશ સાર રે, લેઈ તમારે ઘેર અવતાર રે ॥
કરીશ હું અસુર સંહાર રે, તમે જાણો નિશ્ચય નિર્ધાર રે ॥૪૮॥
એમ વર દઈ શ્રીકૃષ્ણ ગિયા રે, પછી અમે દો આંહિ આવિયાં રે ॥
તિયાં તમે મળ્યા માહરાજ રે, તેણે રાજી થયાં અમે આજ રે ॥૪૯॥
એવું સાંભળીને કોપ્યો અતિ રે, સર્વે કૃષ્ણની જાણું હું ગતિ રે ॥
એણે પંડવ પક્ષ વધાર્યો રે, મને વહાલો દુર્યોધન માર્યો રે ॥૫૦॥
માટે હું પણ છઉં અશ્વત્થામા રે, દઉં છું શાપ સુણો નર વામા રે ॥
જેહ પુત્ર થાય તમારો રે, કહું શસ્ત્ર તે કેદિ મ ધારો રે ॥૫૧॥
શસ્ત્ર વિના શત્રુ ન મ રશે રે, મારા શાપે શસ્ત્ર ન ધરશે રે ॥
એમ કરતાં શસ્ત્ર લેશે હાથ રે, તો જીતશે નહિ વૈરી સાથ રે ॥૫૨॥
એમ કહી થયો અંતર્ધાન રે, થયાં ભક્તિ ધર્મ ચિંતાવાન રે ॥
કરતા ચિંતા મોટ મનમાંઈ રે, રહ્યાં રાત ભક્તિ ધર્મ ત્યાંઈ રે ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિત ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ધર્મને અશ્વત્થામાએ શાપ દિધો એ નામે પંદરમું પ્રકરણમ્ ॥૧૫॥

પૂર્વછાયો એવું શ્રવણે સાંભળીને, અતિ ધર્મ થયા ઉદાસ ॥

ઘણા દહાડાનો દાખડો, તે વેરિએ કર્યો વિનાશ ॥૧॥
વિઘ્ન પડ્યું તે વિલોકિને, સમર્યા જે દેવ દુંદાળ ॥
વિઘ્નનાયકના નામની, પછી ફેરવા માંડી માળ ॥૨॥
એમ કરતાં વહી ગયા, જામનિના ત્રણ જામ ॥
સમીર સુત વિપ્ર વેષે, આવિયા એહ ઠામ ॥૩॥
ધર્મને ઓળખાણ આપી, કહ્યું હું તે છું હનુમાન ॥
કૃષ્ણ જયારે પ્રકટશે, ત્યારે શિદ રહો શોકવાન ॥૪॥
ચોપાઈ જયારે કૃષ્ણ લેશે અવતાર રે, ત્યારે ભૂનો ઉતારશે ભાર રે ॥
અષ્ટ સિદ્ધિ નવનિધિ જેહ રે, તમારે ઘેર વસશે તેહ રે ॥૫॥
દુઃખ દારિદ્ર નહિ રહે રતિ રે, અથિ પામશો સુખ સંપત્તિ રે ॥
કૃષ્ણ થાશે બહુ બુદ્ધિવંત રે, કરશે બુદ્ધિએ દૈત્યનો અંત રે ॥૬॥
એને નહિ પડે શસ્ત્રનું કામ રે, કળે ટાળશે દૈત્યનું ઠામ રે ॥
એમ ધીરજ દઈ હનુમાન રે, પછી થયા છે અંતરધાન રે ॥૭॥
પછી ત્યાંથી ચાલ્યાં છે દંપતિ રે, ઘર પોતાના પર કરી ગતિ રે ॥
વાટે જાતાં તે પૂછે છે ભક્તિ રે, કેમ અમર હનુમાન જતિ રે ॥૮॥
સ્વામી છે એ રામના સેવક રે, કેમ ચિરંજીવી કહો વિવેક રે ॥
પછી બોલિયા છે એમ ધર્મ રે, ભક્તિ સાંભળો કહું એનો મર્મ રે ॥૯॥
રઘુવીર પ્રસાદ કૃપાય રે, ચિરંજીવી રહ્યા છે સદાય રે ॥
પણ જોને સમરતાં ગણેશ રે, આવ્યા હનુમાન લઈ વિપ્ર વેશ રે ॥૧૦॥
માટે આપણું કારજ્ય થાશે રે, આજ થકી દુઃખ સર્વે જાશે રે ॥
પછી રાજી થઈ આવ્યાં ઘેર રે, આવી મળ્યાં સગાં રૂડી પેર રે ॥૧૧॥
શત્રુ હતા તેજ મિત્ર થયા રે, દુઃખ દારિદ્ર સરવે ગયાં રે ॥
તેતો કૃષ્ણ તણો પ્રતાપ રે, જાણ્યો ધર્મ ને ભક્તિએ આપ રે ॥૧૨॥
પછી જીવના કલ્યાણ કાજ રે, ઈછયા જન્મ લેવા મહારાજ રે ॥
ધર્મ હૃદામાં શ્રીહરિ આી રે, શોભા કાંતિ અતિ ઉપજવી રે ॥૧૩॥
પામ્યા શ્રીહરિતણો પ્રસાદ રે, લોક બોલાવે છે કરી સાદ રે ॥
કહી હરિપ્રસાદ એ નામ રે, એમ બોલાવે પુરુષ ને વામ રે ॥૧૪॥
એવા પવિત્ર હરિપ્રસાદ રે, રમે બાળા શું કરી આહ્‌લાદ રે ॥
પછી એવા સમામાંહિ સતિ રે, રહ્યો ગર્ભ ને શોભિયાં ભક્તિ રે ॥૧૫॥

જેમ સૂર્યને ઉગવે કરી રે, પૂર્વ દિશ રહી શોભા ધરી રે ॥
એમ શોભિ રહ્યાં પ્રેમવતી રે, કૃષ્ણ પ્રવેશે કરીને અતિ રે ॥૧૬॥
દિન દિન પ્રત્યે અતિ પ્રસન્ન રે, જાણ્યા ગર્ભમાં આવિયા કૃષ્ણ રે ॥
તેણે કરી અનંદ અપાર રે, પામ્યાં નિત્ય નવો નરનાર રે ॥૧૭॥
એવા સમામાં અસુર જન રે, ચાલ્યા દેવીનું કરવા પૂજન રે ॥
ચારે વર્ણમાં હતા જે દૈત્ય રે, ચાલ્યાં સહુ બાળ ત્રિયા સહિત રે ॥૧૮॥
આવ્યાં વિંધ્યવાસિની દેવી દ્વાર રે, પાડા ઘેટાં અજા લઈ અપાર રે ॥
બીજાં બોકડા કુકડાં કઈ રે, આવ્યાં મદિરાના ઘડા લઈ રે ॥૧૯॥
મારી દેવી આગે ઝેર કીધો રે, ખાધુ માંસ ને મદિરા પીધો રે ॥
તણે થયાં કામાતુર ંગ રે, કર્યા ત્રણ્ય ત્રિયાના ત્યાં સંગ રે ॥૨૦॥
કરી અસુરે પૂજા જો એવી રે, તેને દેખીને કોપી છે દેવી રે ॥
કહે આવાં કામ કરનારો રે, કહું છું જાશે તે વંશ તમારો રે ॥૨૧॥
વળી તમારી પક્ષે જે થાશે રે, હશે રાજા તોય રાજ્ય જાશે રે ॥
વળી આવું પૂજન જે કરશે રે, જાશે વંશ પોતે પણ મરશે રે ॥૨૨॥
આજ થકી થોડે દિને જાણો રે, થાશે નાશ તમારો પ્રમાણો રે ॥
તમારો કરવાને સંહાર રે, હમણાં થાશે હરિ અવતાર રે ॥૨૩॥
તમ જેવા જે અસુર હશે રે, તેને પ્રભુ શોધીને મારશે રે ॥
એમ દેવી તે સ્વપ્નમાં કહી રે, પછી તરત અંતર્ધાન થઈ રે ॥૨૪॥
એમ સાંભળી સર્વે અસુર રે, સહુ થયા છે ચિંતાતુર રે ॥
પછી દૈત્યે વિચારિયું મન રે, એની કરવી કાંઈ જતન રે ॥૨૫॥
કરો જન્મતાં હરિનો નાશ રે, તો થાય સર્વે સુખ સમાસ રે ॥
દેવી રૂઠિ તેને રાજી કરશું રે, એક વાર કરો એનું નરશું રે ॥૨૬॥
જ્યારે શ્રીહરિનો જન્મ થાય રે, ત્યારે કરવો એ નિશ્ચે ઉપાય રે ॥
હમણાં સૌ સૌને ઘેર જાઓ રે, પણ ભુલશો મા એહ દાવો રે ॥૨૭॥
એમ કહી ગયાં નિજ ઘેર રે, હરિ સાથે બાંધિ બહુ વેર રે ॥
હવે ધર્મ ભક્તિએ શું કર્યું રે, વ્રત ગણપતિનું આદર્યું રે ॥૨૮॥
રક્ષા ગર્ભની કરવા માટે રે, કરે ગણપતિ મંત્રનો પાઠ રે ॥
ર્ભવડે શોભે છે બહુ ભક્તિ રે, જેમ અદિતિ ને દેવહુતિ રે ॥૨૯॥
તેને જોઈને સર્વે જન રે, પામે આશ્ચર્ય પોતાને મન રે ॥

એમ કરતાં થયાં માસ નવ રે, થયા દશમે હરિ ઉદ્ભવ રે ॥૩૦॥
સંવત અઢારસો જે અનુપ રે, વર્ષ સાડત્રિસો સુખરૂપ રે ॥
સંવત્સર વર્તે વિરોધિ રે, અર્ક ઉત્તરે વસંત પ્રસિદ્ધિ રે ॥૩૧॥
ચૈત્ર સુદિ નવમી દિન જાણો રે, વાર તે સોમવાર પ્રમાણો રે ॥
પુષ્પ નક્ષત્ર શુક્રમા યોગ રે, કૌલવ કરણ હરણ ભવરોગ રે ॥૩૨॥
જાતાં જામિનિ ઘટિકા દાસ રે, પ્રભુ પ્રકટ્યા પૂરણ જશ રે ॥
હતાં માતા ત્યારે નિદ્રાવાન રે, પછી જાગી થયાં સાવધાન રે ॥૩૩॥
દિઠા પુત્રને મનુષ્ય સરિખા રે, તેને હેતે કરીને નિરખ્યા રે ॥
ત્યાંતો જણાણો તેજ અંબાર રે, દિઠા ઘનશ્યામ તે મોઝાર રે ॥૩૪॥
તેહ મૂર્તિ શોભે છે ઘણી રે, શી કહીએ સોભા તેહ તણી રે ॥
હેમવસ્ત્ર વાંસળી છે હાથે રે, નંગજડિત મુગટ છે માથે રે ॥૩૫॥
મુખ પૂરણ શશિ સમાન રે, નયણાં કમળદળને વાન રે ॥
કનક ભૂષણ જડિયા નંગ રે, એવી મૂર્તિ દિઠી માયે દ્રગ રે ॥૩૬॥
કહે તમે છો કૃષ્ણ કૃપાળ રે, વ્રજે મળ્યા હતા તે તમે બાળ રે ॥
એવું જાણી પછી પ્રેમવતી રે, કરી સ્તુતિ બાળકની અતિ રે ॥૩૭॥
કહે ધન્ય કૃષ્ણ રાધાપતિ રે, ધન્ય આનંદરૂપ મૂરતિ રે ॥
તમે શ્રીકૃષ્ણ બ્રહ્મ પૂરણ રે, સર્વે કારણના છો કારણ રે ॥૩૮॥
અનંત કોટિ બહ્માંડ જે કૈયે રે, આદ્યે અંત્યે મધ્યે તેને લૈયે રે ॥
સત્યજ્ઞાનાદિ શક્તિએ કરી રે, ભ્રીવન કોટિ પ્રત્યે વ્યાપ્યા હરિ રે ॥૩૯॥
વળી અળગા રહો અક્ષરધામ રે, જેમ મહાભૂત પૂરણકામ રે ॥
તમે પુરુષોત્તમ પરબ્રહ્ રે, તમને નેતિ નેતિ કહે નિગમ રે ॥૪૦॥
તમે ભૂમિ ઉતારવા ભાર રે, લીધો યદુકુળે અવતાર રે ॥
તમે વસુદેવ દેવકી ઘેર રે, પ્રકટ્યા મથુરાં કરી મેર રે ॥૪૧॥
કંસ ભય થકી વસુદેવ રે, મેલ્યા ગોકુળમાં તતકેવ રે ॥
આપ ઈચ્છાએ નિજજન સાથ રે, આવ્યા વ્રજમાંહિ વ્રજનાથ રે ॥૪૨॥
ધન્ય નંદ યશોદા ભાગ્યવાન રે, જેને ઘેર રમ્યા તમે કાન રે ॥
પ્રથમ આણ્યો તમે માશી અંત રે, માર્યો અસુર તમે ત્રૃણાવંત રે ॥૪૩॥
શકટ ભાંગી પગે તમે પાડ્યું રે, વિશ્વ માતાને મુખમાં દેખાડ્યું રે ॥
ગોળી ભાંગીને ઢોળ્યાં ગોરસ રે, કર્યાં માતાને ક્રોધ વિવશ રે ॥૪૪॥

યમાલાર્જુન મૂળ ઉખાડી રે, માર્યો બક ગ્રહી ચાંચ ફાડી રે ॥
કર્યો તમે વત્સાસુર કાળ રે, મારી અઘાસુર રાખ્યાં બાળ રે ॥૪૫॥
તમે થયા વત્સ બાળરૂપ રે, ભાળી ભૂલી ગયો બ્રહ્મા ભૂપ રે ॥
કાળી નાથી કિધો દવ પાન રે, દિધું ઈષ્ટ કન્યા વ્રતદાન રે ॥૪૬॥
ઋષિ પત્નિયોની પૂજા લીધી રે, તેને શ્રુતિ સમાન તે કિધી રે ॥
કર્યું હેત નિજજન કાજ રે, ધર્યો કર ઉપર ગિરિરાજ રે ॥૪૭॥
સપ્ત વર્ષ માંહિ ભગવાન રે, તમે મોડ્યું મઘવાનું માન રે ॥
વરુણ ભવનથી છોડાવ્યા નંદ રે, આપ્યો વ્રજજનને આનંદ રે ॥૪૮॥
વ્રજજનને દેખાડ્યું ધામ રે, કર્યા સહુને પૂરણકામ રે ॥
તમે રમિયા યુવતિ સંગ રે, કર્યો કિંકર તમે અનંગ રે ॥૪૯॥
અજગરથી છોડાવ્યા નંદ રે, તમે માર્યો શંખચૂડ મંદ રે ॥
વૃષભ ને વ્યોમાસુર દ્વેષી રે, તમે માર્યો બળે ખળ કેશી રે ॥૫૦॥
એવાં અપાર ચરિત્ર કિધાં રે, વ્રજવાસીને બહુ સુખ દિધાં રે ॥
અક્રૂરને આનંદ પમાડ્યું રે, નિજ જનને ધામ દેખાડ્યું રે ॥૫૧॥
તમે પર્યટ પાપીને માર્યો રે, સઈ સુદામા માળીને તાર્યો રે ॥
ટાળી કુબજ્યા તન ટેડાઈ રે, માગ્યું તેણે જે હતું મનમાંઈ રે ॥૫૨॥
ભાંગ્યું ધનુષ તમે કર ધરી રે, રંગદ્વારે માર્યો મત્ત હરિ રે ॥
મલ હણ્યા અખાડામાં હાથ રે, કેશે ગ્રહિ કંસ માર્યો નાથ રે ॥૫૩॥
વસુદેવ દેવકી દુઃખ હર્યું રે, ઉગ્રસેન શિર છત્ર ધર્યું રે ॥
તમે કીધો ગુરુ ઘેર્ય વાસ રે, તમે પૂરી છે દ્વિજની આશ રે ॥૫૪॥
તમે ગયા કુબજ્યા બવન રે, સત્ય કીધું પોતાનું વચન રે ॥
તમે ગયા અક્રૂરને ધામ રે, તેને મોકલ્યો ગજપુર ગામ રે ॥૫૫॥
પછી મથુરાંથી દ્વારામતિ રે, આવ્ય પ્રેમે કરી પ્રાણપતિ રે ॥
માર્યો કાળયવન કળ કરી રે, મુચકુંદને જગાડ્યો હરિ રે ॥૫૬॥
તમે માર્યો પ્રભુ જરાસંધ રે, વિશ સહસ્ર છોડ્યા નૃપ બંધ રે ॥
નૃપ જીતીને સારંગપાણિ રે, તમે પરણ્યા અષ્ટ પટરાણી રે ॥૫૭॥
મારી ભૌમાસુરને મુરારિ રે, લાવિયા સોળ સહસ્ર નારી રે ॥
છેદ્યા બાણાસુર ભુજદંડ રે, રાખ્યો પાર્થયજ્ઞ અખંડ રે ॥૫૮॥
તમે માર્યો શાલવ શિશુપાળ રે, કર્યો દંતવક્રનો તમે કાળ રે ॥

દેખી દુર્બળ દ્વિજ સુદામ રે, કર્યું કંચનમય તેનું ધામ રે ॥૫૯॥
સ્વજન કુરુક્ષેત્રે ભેળાં કિધાં રે, જ્યેષ્ઠ ભ્રાત માતે માગી લીધાં રે ॥
પાર્થ જનક ને શ્રુતદેવ રે, તેને સુખ આપ્યું તતખેવ રે ॥૬૦॥
એમ અનંતનાં કર્યાં કાજ રે, નિજજન જાણી મહારાજ રે ॥
જે જે આવિયાં તમારે શરણ રે, તેને સુરતરુ તમ ચરણ રે ॥૬૧॥
તમે દીનતા બંધુ દયાળ રે, કૃપા કરીને આવ્યા કૃપાળ રે ॥
કરી સ્તુતિ એમ માયે જ્યારે રે, સુણી બોલ્યા સુંદર શ્યામ ત્યારે રે ॥૬૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે પ્રેમવતિ સ્તુતિ નામે સોળમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો સુતને શ્રીકૃષ્ણ જાણી, એમ સ્તુતિ કરી જે માત ॥
તે શિશુ રૂપે કૃષ્ણ સૂણી, બોલીયા સાક્ષાત ॥૧॥
માતા ચિંતા મકરો, થાશે તમારું ધાર્યું જેહ ॥
વ્રજની વાત સંભારવા, મેં રૂપ દેખાડ્યું તેહ ॥૨॥
એમ કહી અર્ભકનાં, કર્યાં ચરિત્ર દીન દયાળ ॥
અલૌકિક રૂપ ગોપ્ય કરીને, બાળ બન્યા તત્કાળ ॥૩॥
ધર્મને ધીરજ્ય આવી, દેખી એવા દિવ્ય બાળ ॥
જાણ્યું સંકટ સર્વે ગયાં, થયો અસુરનો કાળ ॥૪॥

ચોપાઈ એવું જાણીને આનંદ પામ્યા રે, દેખી બાળકને દુઃખ વામ્યા રે ॥
થયો સર્વે સુખનો સમાજ રે, જાણ્યું ગયું અધર્મનું રાજ રે ॥૫॥
કરે મહોત્સવ ધૈર્ય રે, અતિ થઈ રહી લીલા લેર્ય રે ॥
તેમ અમરલોકે અમર રે, કરો મોટા ઉત્સવ મુદભર રે ॥૬॥
બોલે જય જય બ્રહ્મા બ્રહ્માણી રે, શક્ર શચી શિવ શિવારાણી રે ॥
બોલે જય જય શબ્દે અમર રે, કરે પુષ્પ વૃષ્ટિ પુરંદર રે ॥૭॥
ગાય ગાંધર્વ નાચે અપસરા રે, સિદ્ધ ચારણ ને મુનિવરા રે ॥
દેવે વજાડ્યાં દુંદુભિ બહુ રે, નભે આનંદ પામિયાં સહુ રે ॥૮॥
મંદ શીતળ સુગંધી વાય રે, વાયુ સર્વે જન સુખદાય રે ॥
થયાં ઉડુ તે નભે અમળ રે, બોલે વ્યોમમાં જે જે સકળ રે ॥૯॥
મોટા ઋષિ દિયે છે આશિષ રે, પ્રભુ જીવજ્યો ક્રોડય વરસ રે ॥

એમ હરખ્યા દેવ ઋષિરાય રે, જાણી પ્રભુ પ્રકટ મન માંય રે ॥૧૦॥
બહુ વાજિંત્ર વાજે છે વ્યોમે રે, તેમ થાય છે ઉત્સવ ભોમે રે ॥
જેમ ગહેકી રહ્યો છે ગગન રે, તેમ ભૂમિએ જન મગન રે ॥૧૧॥
હુવા નિર્ધૂમ હુતાશન રે, થયાં સાધુનાં નિર્મળ મન રે ॥
શાંતિ દયાદિ દ્વાદશ નારી રે, આવી દર્શને દિવ્ય દેહ ધારી રે ॥૧૨॥
પછી નગર નારી આવી સહુ રે, લાવી માંગલિક સાજ બહુ રે ॥
સુર્ણ થાળ ભર્યા શગ્ય મોતી રે, આવી વધાવવા પુન્યવતિ રે ॥૧૩॥
કાજુ કુંકુમ કેસર ઉતારી રે, શ્રીફળ અક્ષત સારી સોપારી રે ॥
પાનબિડાં લવિંગ એલચી રે, દધિ હળદી શરીરમાં ચર્ચી રે ॥૧૪॥
અતિ હર્ષ ભરી મનમંઈ રે, આવી ગાતિ મંગળ વધાઈ રે ॥
વધાવીને લિએ છે વારણાં રે, નીરખી મન હરખ્યાં નારી તણાં રે ॥૧૫॥
નિર્ખિ તૃપ્ત ન થાય લોચન રે, વહાલું લાગે વહાલાનું વદન રે ॥
પછી ભામણાં લઈ ભામિની રે, બોલે આશીર્વચન કામિની રે ॥૧૬॥
બાળક તમે જીવો બહુ કાળ રે, કરો માબાપની પ્રતિપાળ રે ॥
દિયે આશિષ નિરખે મુખ રે, લિએ અંતરે અલૌકિક સુખ રે ॥૧૭॥
હાસ વિલાસે મુખ છે સારું રે, નેણ કર ચરણ અતિ ચારું રે ॥
વેષ મૂર્તિ તે મંગળકારી રે, કરો મંગળ અમારું મુરારી રે ॥૧૮॥
એમ કહી નારી ગઈ ઘેર રે, રાખી બાળ હૃદે રૂડી પેર રે ॥
બલશર્માના સુત એ દિન રે, પામ્યા અતિશે આનંદ મન રે ॥૧૯॥
વાજે વધાઈ નોબત્યું ઝડે રે, મોટાં દુંદુભી નગારાં ગડે રે ॥
ભેર ભુંગળાં ને શરણાઈ રે, ગાય ગાયક મંગળ વધાઈ રે ॥૨૦॥
સુણી સ્તુતિ ગાન તેહ તણું રે, થયા ધર્મ મગન મને ઘણું રે ॥
પછી તે સમાને વિષે દર્મ રે, કર્યું વેદોક્ત જાતક કર્મ રે ॥૨૧॥
પછી આપ્યાં છે વિપ્રને દાન રે, કરી અતિ ઘણું સનમાન રે ॥
અન્ન ધન અવનિ અંબર રે, ગજ બાજ ને ગૌ સુંદર રે ॥૨૨॥
મગાવી છે મહિષી દુઝણી રે, આવી વિપ્રને તે વળી ઘણી રે ॥
ઘૃતપાત્ર વસ્ત્ર આપ્યાં ગેહ રે, આપ્યું જે જે માગ્યું તેને તેહ રે ॥૨૩॥
દીધાં ધર્મે દાન બહુ પેર રે, કરી રાજી વાળ્યા દ્વિજ ઘેર રે ॥
થયાં રાજી સહુ નરનાર્ય રે, બાંધ્યાં તરિયાં તોરણ બાર્ય રે ॥૨૪॥

માતાપિતા ભૂલી દિવ્યભાવ રે, જાણ્યા પુત્રને સહજ સ્વભાવ રે ॥
મનુષ્ય જાણી માત તાત તેહ રે, લાડ લડાવે સુતને સ્નેહ રે ॥૨૫॥
વળી ધર્મદેવ પ્રેમવતિ રે, ભુલ્યાં પૂર્વના જન્મની સ્મૃતિ રે ॥
કાંઈ જાણે ન જાણે પોતાને રે, એમ વર્તે તાત માતાને રે ॥૨૬॥
થઈ સર્વે સુખની સંપત્તિ રે, પ્રભુ પ્રકટે ગઈ વિપત્તિ રે ॥
સત્યવાદી જન પામ્યા સુખ રે, થયું દૈત્ય અસુરને દુઃખ રે ॥૨૭॥
કૌલ નાસ્તિક કુંડ કબીર રે, તેતો પામિયા દુઃખ અચિર રે ॥
બીજા અસુર અવનિએ હતા રે, જે કોઈ અહોનિશ દ્વેષ કરતા રે ॥૨૮॥
તેનું નરસું થાવા નિરધાર રે, થાય અવળાં શુકન અપાર રે ॥
ફરકે ડાબાં અંગ ડાબાં નેણ રે, લાધે ભૂંડાં સ્વપ્ન દુઃખદેણ રે ॥૨૯॥
જાણે ધડ ઉપર શીષ નથી રે, ઊંટે બેસારી કાઢ્યાં આંહિથી રે ॥
લઈ જાય છે દક્ષિણ દેશ રે, એવાં સોણાં લાધે છે હંમેશ રે ॥૩૦॥
ઘર સામાં આવી રુવે શ્વાન રે, રાત્યે રુવે સુરભિ નિદાન રે ॥
ઘરપર કળેળે કાગડા રે, બોલે બપોરે બહુ ફિયાવડા રે ॥૩૧॥
ઘૂડ હોલા ઘૂઘવે અપાર રે, થાય શબ્દ ભૂંડા ભયંકાર રે ॥
ગિધ ગર્જ્યું સમળાં સમિત રે, ઉડે ઘરપર શકરા નિત્ય રે ॥૩૨॥
વળી અશુભ આકાશ માંય રે, નિત્ય દૈત્યને ચિત્ત જણાય રે ॥
જાણું રવિ શશિ હતા વ્યોમે રે, પડ્યા ઉડુ સહિત તે ભોમે રે ॥૩૩॥
એવાં અવળાં શુકન જાણી રે, બોલ્યો અસુરનો ગુરુ વાણી રે ॥
સુણો દૈત્ય કહે કાલિદત્ત રે, કહ્યું દેવીએ તે થયું સત્ય રે ॥૩૪॥
અસુરનો કરવા સંહાર રે, નિશ્ચે થયો હરિ અવતાર રે ॥
માટે આપણે ઉપાય કરીએ રે, આવ્યા મૃત્યુમાંથી તો ઉગરિએ રે ॥૩૫॥
હમણાં હરિ હશે બાળ નાનો રે, મારો એને કરી કળ છાનો રે ॥
મેલો કૃત્યાઓ કરી અપાર રે, કરે તર્ત હરિનો સંહાર રે ॥૩૬॥
પછી કર્યો છે મંત્રનો જાપ રે, ઉપજાવી છે કૃત્યાઓ આપ રે ॥
અતિ કાળિયો ને છૂટે કેશ રે, કર્યો સિંદૂરનો લોપ શીષ રે ॥૩૭॥
છેદેલ છે નાસિકા ને કાન રે, અતિ વિરૂપ વરવે વાન રે ॥
લાંબા હોઠ ને ફાડ્યાં છે મુખ રે, કાઢી જીભ દાંત દેવા દુઃખ રે ॥૩૮॥
લાંબા પેટ ને લોચન લાલ રે, ખરડયા રુધિરમાંહી બે ગાલ રે ॥

માણસની ખોપરિયો છે કર રે, નગિયું નથી પહેર્યાં વસ્તર રે ॥૩૯॥
ઉગામેલ આયુધ છે હાથ રે, એવો કીધો કૃત્યાઓનો સાથ રે ॥
તેને આજ્ઞા આપી અસુરે રે, કહ્યું શત્રુ છે છપૈયે પુરે રે ॥૪૦॥
તેનો કરજ્યો તમે જઈ નાશ રે, કરી કામ આવો અમ પાસ રે ॥
પછી કૃત્યાઓ ત્યાંથી ઉડિયું રે, ભૂખી ભમરાળિયું ભૂંડિયું રે ॥૪૧॥
આવિયું હરિપ્રસાદ ઘેર રે, જેને બાળક સાથે છે વેર રે ॥
હરિ હતા માતાજીને પાસ રે, લીધા જોરે કરવાને નાશ રે ॥૪૨॥
કહે મારો મારો ખાઓ ખાઓ રે, શત્રુ મળ્યો મ ભૂલશો દાવો રે ॥
ફાડ્યાં મુખ ઉગામ્યાં આયુધ રે, હરિ ઉપર્ય કરી બહુ ક્રોધ રે ॥૪૩॥
ઝાલી ગળે લઈ ગઈયો બાર રે, રુવે જનની કરી પોકાર રે ॥
ભૂલી નિજશરીર સાંભળ રે, ભોંયે ઢળી પડ્યાં તતકાળ રે ॥૪૪॥
માગે બાળક કરે પોકાર રે, જોઈ પરવશ પ્રાણ આધાર રે ॥
સુણી બાળાનો કાયર સાદ રે, તિયાં આવ્યા હરિપ્રસાદ રે ॥૪૫॥
હતા એકાદશીને જાગરણે રે, ત્યાંથી આવિયા ઘેર આપણે રે ॥
આવી જોયું ત્યાં ન દિઠા બાળ રે, પામ્યા ધર્મ મૂરછા તે કાળ રે ॥૪૬॥
સુણી ભક્તિ ધર્મનો વિલાપ રે, આવ્યા હનુમાન ત્યાં આપ રે ॥
કહે કેમ રુઓ છો દંપતિ રે, કહો ટાળું તમારી વિરત્તિ રે ॥૪૭॥
કહે ભક્તિ વીર સુત મારો રે, તેને લઈ ગઈ કૃત્યાઓ બારો રે ॥
એને મારી નાંકશે એ તર્ત રે, મુકાવો જો તમે હો સમર્થ રે ॥૪૮॥
એવું સુણી બોલ્યા હનુમંત રે, બાળા ચિંતા મ કરશો ચિત્ત રે ॥
હમણાં લાવિશ પુત્ર તમારો રે, તમે શ્રીકૃષ્ણ દેવ સંભારો રે ॥૪૯॥
તમે કર્યું પ્રીતે વ્રત મારું રે, રહેવા નહિ દઉં કષ્ટ તમારું રે ॥
પછી હનુમાન તેહ કાળ રે, ચાલ્યા મુકાવવાને એહ બાળ રે ॥૫૦॥
ત્યાં તો કૃત્યાઓના કર માંય રે, લાગ્યા બાળક સમર્થ ત્યાંય રે ॥
જોયું વાંકી દૃષ્ટિ કરી બાળે રે, બળી કૃત્યાઓ તે તતકાળે રે ॥૫૧॥
પછી નાંખ્યા અવનિ ઉપર્ય રે, મારો મારો કહે બહુ પેર્ય રે ॥
ત્યાં તો આવ્યા હનુમાન તર્ત રે, જોયું દુષ્ટ કૃત્યાઓનું કૃત્ય રે ॥૫૨॥
અંજનિ સુત કહે ઉભી રેજ્યો રે, કૃત્ય તમારાનું ફળ લેજ્યો રે ॥
આજ ન રહો જીવતી કોઈ રે, નિશ્ચે જાણજ્યો મનમાં સોઈ રે ॥૫૩॥

એમ કહીને જટિએ જાલી રે, મારી કૂટિ પૃથવીમાં ઘાલી રે ॥
ત્યારે કૃત્યાઓ કહે કર જોડી રે, મેલો વીર કર્યા ગુના ક્રોડી રે ॥૫૪॥
આજ પછી ન લહું એનું નામ રે, પાછી આવું નહિ આણે ઠામ રે ॥
આજ મેલો કહું પાય લગી રે, નાવું નજરે જાઉં દૂર ભાગી રે ॥૫૫॥
એમ કહીને કૃત્યાઓ નાઠી રે, જાણી અસુરની દશા માઠી રે ॥
જઈ કહ્યું કાલિદત્ત પાસ રે, ન થાય એ બાળકનો નાશ રે ॥૫૬॥
એ તો છે કોઈ અતિ સમર્થ રે, એથી થાશે અસુરનું મૃત્ય રે ॥
પછી મહાવીર બાળને લઈ રે, ભક્તિધર્મને પાસળ જઈ રે ॥૫૭॥
આપ્યા ભક્તિના હાથમાં બાળ રે, થયાં રાજી દંપતી તે કાળ રે ॥
કહે ભક્તિ સુણો હનુમાન રે, નોતિ સુતની આશા નિદાન રે ॥૫૮॥
ત્યારે હનુમાન કહે ભક્તિ રે, સુત તમારો સમર્થ અતિ રે ॥
નથી પ્રાકૃત નર નિદાન રે, એ છે પોતે સ્વયં ભગવાન રે ॥૫૯॥
અક્ષર ગોલોક ધામના ધામી રે, એ છે કૃષ્ણદેવ બહુનામી રે ॥
ધર્મરક્ષા જીવનાં કલ્યાણ રે, આવ્યા કરવા શ્યામ સુજાણ રે ॥૬૦॥
તમે ધર્મ ભક્તિ છો દંપતી રે, કરશે પુષ્ટ તમને એ અતિ રે ॥
જ્ઞાન વૈરાગ્ય આદિ જે કહીએ રે, વંશ તમારો પવિત્ર લહિએ રે. ॥૬૧॥
તેને વધારશે એહ બાળ રે, કરશે અસુરજનનો કાળ રે ॥
મારો મહિમા અતિ વધારશે રે, શરણાગતનાં કાજ સુધારશે રે ॥૬૨॥
માટે આ બાળ છે અલૌકિક રે, કરો હેત પરહરો બીક રે ॥
એમ કહ્યું હનુમાને જ્યારે રે, જોયું બાળકે એ સામું ત્યારે રે ॥૬૩॥
પછી હરિ તણી ઈચ્છા જોઈ રે, થયા હનુમાન અદ્રશ્ય સોઈ રે ॥
તે જોઈ પ્રેમવતી પાવન રે, અતિ આશ્ચર્ય પામિયાં મન રે ॥૬૪॥
વળી જાણ્યું બાળક આવાર રે, આવ્યો નિશ્ચય નવે અવતાર રે ॥
કહી વાત એ લોક સહુને રે, જીવ્યો બાળક કોઈક પુન્યે રે ॥૬૫॥
પછી નરનારીએ નિયમ ધાર્યું રે, હનુમાનશું હેત વધાર્યું રે ॥
જેથી ટળ્યું કૃત્યુઓનું વિઘ્ન રે, સહુ કહેવ લાગ્યા ધન્ય ધન્ય રે ॥૬૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિ.કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે કૃત્યાવિઘ્ન નામે સત્તરમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો ત્યાર પછીની વારતા, સહુ સાંભળો થઈ સાવધાન ॥
હરિ ઈચ્છાએ ત્યાં આવિયા, માર્કન્ડેય ગુણવાન ॥૧॥
ત્રિકાળદર્શી ને તત્ત્વવેત્તા, બ્રહ્મચારીનો છે વેષ ॥
ધર્મને ઘેરય આવિયા, સંગે લઈને બહુ શિષ્ય ॥૨॥
ધર્મે બહુ આદર દઈ, પૂજા કરી બહુ પેર ॥
બ્રહ્મચારી ભલે આવિયા, કર્યું પવિત્ર મારું ઘર ॥૩॥
ક્યાંથી આવ્યા તમે કોણ છો, અને શું છે તમારું નામ ॥
શું ભણ્ય છો શાસ્ત્ર સ્વામી, પૂછું છું કર ભામ ॥૪॥
ચોપાઈ ત્યારે ઋષિ કહે સુણો વચનરે, આવું છું કર્તા તીર્થ અટનરે ॥
માર્કન્ડેય મારું નામ જાણ રે, ભણ્યા છીએ વેદ ને પુરાણ રે ॥૫॥
જાણું રૂડી રીતે જ્યોતિષને રે, તે ભણાવું છું હું આ શિષ્યને રે ॥
ત્યારે ધર્મ રાજી બહુ થયા રે, ભલે આવ્યા પ્રભુ કરી દયા રે ॥૬॥
મારા બાળકનું નામ દિજે રે, બહુ કાળ અમ ઘેર રીજે રે ॥
તમે જ્યોતિષ જાણો છો ઘણું રે, કેવું ભાગ્ય આ બાળક તણું રે ॥૭॥
જુઓ જન્મ દિવસ રૂડિ પેર રે, મુર્હૂત લગ્ન ને જન્માક્ષર રે ॥
ઘડી પળ વેળા એની વર્તિ રે, પાડો નામ એનું મહામતિ રે ॥૮॥
પછી ટિપણામાં જોઈ એહ રે, કરી જન્મકુંડળી તેહ રે ॥
જોયું જ્યોતિષ વિદ્યાને વિષે રે, જાણ્યું આતો મોટા છે અતિશે રે ॥૯॥
પછી ધીરે રહી બોલ્યા વાણ્ય રે, તમે સાંભળો ધર્મ સુજાણ રે ॥
અતિ બુદ્ધિવાન એહ થાશે રે, માટે મોટા સહુથી કહેવાશે રે ॥૧૦॥
વળી કર્કના ચંદ્રમા આવે રે, તેનું નામ હરિ એવું કાવે રે ॥
એક તમે બીજાં જે આશરશે રે, તેની આપદા સર્વે હરશે રે ॥૧૧॥
માટે હરિ એવું એનું નામ રે, સૌને સમરતાં સુખધામ રે ॥
વળી ચૈત્રમાં જન્મ થાય રે, તેને કૃષ્ણ પણ કહેવાય રે ॥૧૨॥
સારું સુંદર તન છે શ્યામ રે, માટે એનું કહીએ કૃષ્ણ નામ રે ॥
મૂર્તિ જોઈને જનનાં મન રે, તાણી લેશે તે માટે એ કૃષ્ણ રે ॥૧૩॥
વળી બેઉ નામ મળી એક રે, કહેશે જન જે કરે વિવેક રે ॥
ત્યારે ત્રીજું નામ હરિકૃષ્ણ રે, સમરતાં જન મન પ્રસન્ન રે ॥૧૪॥
તપ ત્યાગ યોગ ધર્મ જ્ઞાન રે, એવા એ પંચ ગુણે નિદાન રે ॥

તેણે શિવજી જેવા એ થાશે રે, માટે નીલકંઠ કહેવાશે રે ॥૧૫॥
એમ ગુણ કર્મે કરી નામ રે, કહેશે બહુ પુરુષ ને વામ રે ॥
વળી મને જણાય છે જેહ રે, સુણો ધર્મ હું કહું છું તેહ રે ॥૧૬॥
થાશે પૃથુસમ શ્રોતાવાન રે, ભક્તિ ક્ષમા અંબરીશ સમાન રે ॥
જનકના જેવું નિજ જ્ઞાન રે, ત્યાગ વૈરાગ્ય શુક સમાન રે ॥૧૭॥
હરિદાસ હનુમાન જેવા રે, એક ઈષ્ટનિષ્ટ ઉમા એવા રે ॥
સદાગ્રહ કૃષ્ણ વિષે જેહ રે, થાશે પ્રહ્‌લાદ સરિખા તેહ રે ॥૧૮॥
માયા ને માયાનું કારજ રે, એથી અજાણ્યું નહિ રહે રજ રે ॥
આત્મદર્શિમાં જાણવા એવા રે, કર્દમસુત કપિલજી જેવા રે ॥૧૯॥
દોષ તજીને ગુણને ગ્રેવા રે, તેમાં તો દત્તાત્રેય સમ કેવા રે ॥
અધર્મસર્ગ થકી તે મન રે, બીશે જેમ યુધિષ્ઠિર રાજન રે ॥૨૦॥
દયાળુ ને વળી દાતાપણું રે, થાશે રંતિદેવ થકી ઘણું રે ॥
જીવને દેવ પ્રભુનું જ્ઞાન રે, તેમાં નારદ સમ નિદાન રે ॥૨૧॥
પ્રભુમાંહિ દોષ ન પરઠે રે, તે તો જાણે જાનકીની પેઠે રે ॥
સ્વતંત્રપણું લક્ષ્મીના જેવું રે, જે શ્રીકૃષ્ણ સ્વરૂપમાં રહેવું રે ॥૨૨॥
હરિ હરિજન દ્રોહી માથે રે, વર્તે લક્ષ્મણ સમ તે સાથે રે ॥
થાશે સૌ જીવને સુખકારી રે, જેમ પુત્રને પાળે મેતારિ રે ॥૨૩॥
હરિ આજ્ઞામાં રહેવાને આપ રે, થાશે ભરતજી જેવા નિષ્પાપ રે ॥
પ્રભુ પદરજ માહાત્મ્ય લેવા રે, થાશે ભક્ત અક્રૂરજી જેવા રે ॥૨૪॥
પ્રભુને વાલાં જન જે કૈયે રે, તેમાં દ્રૌપદી સમાન લૈયે રે ॥
અંતઃશત્રુ જીતવા સમર્થ રે, જાણું પ્રકટયા બીજા પાર્થ રે ॥૨૫॥
પ્રશ્ન ઉત્તર કરવા અતિ રે, જાણું આવ્યા આપે બૃહસ્પતિ રે ॥
ધીરજવાનમાં ધીરજવાન રે, થાશે બળી રાજાને સમાન રે ॥૨૬॥
અસુરને મોહ ઉપજાવા રે, થાશે વામનજી સમ આવા રે ॥
કરશે ધર્મની રક્ષા તે ઘણી રે, જુઓ એંધાણી તમે તેહ તણી રે ॥૨૭॥
હાથે છે પદ્માંકુશનાં ચિહ્‌ન રે, મુખ દેખી લાજે કોટિ મીન રે ॥
ઊર્ધ્વરેખા અષ્ટકોણ ધ્વજ રે, સ્વસ્તિ અંકુશ વળી અંબુજ રે ॥૨૮॥
જવ જાંબુ વજ દેખ્યાં દ્રગ રે, તેણે શોભે છે દક્ષિણ પગ રે ॥
મત્સ્ય ત્રિકોણ કળશ ને વ્યોમ રે, ધેનુપદ ધનુષ ને સોમ રે ॥૨૯॥

સાતે ચિહ્‌ન શોભે વામ ચરણ રે, માટે આતો છે અશરણશરણ રે ॥
દેશે બહુ જીવને અભયદાન રે, કરશે મોટા મોટા સનમાન રે ॥૩૦॥
બહુ જીવને આજ્ઞામાંય રે, વર્તાવશે સતયુગ ન્યાય રે ॥
નાના પ્રકારનાં જેહ દુઃખ રે, ટાળી તમારાં કરશે સુખ રે ॥૩૧॥
જેમ વિષ્ણુ વિબુધ સહાય રે, કરે છે મહા કષ્ટને માંય રે ॥
તેમ કરશે તમારી સાર રે, એવા એમાં ગુણ છે અપાર રે ॥૩૨॥
બીજા બહુ મોટા ગુણ એમાં રે, શુભગુણની થાશે એ સીમા રે ॥
એવા માર્કન્ડેયનાં વેણ રે, સુણ્યાં ધર્મે અતિ સુખદેણ રે ॥૩૩॥
પછી વસ્ત્ર ઘરેણાં ને ધન રે, આપ્યાં વિવિધ ભાત્યનાં અન્ન રે ॥
થયા માર્કન્ડેય પ્રસન્ન રે, રહ્યા તિયાં પછી દોય દિન રે ॥૩૪॥
પછી દઈ આશિષ મુનિરાય રે, ગયા શિષ્ય સહિત પ્રયાગ માંય રે ॥
પછી ભક્તિ ધર્મ રાજી થઈ રે, સુતને હુલાવે નામ લઈ રે ॥૩૫॥
એમ કરતાં ચર માસ વિત્યા રે, બેઠો પાંચમો માસ પુનિતા રે ॥
ત્યારે રૂડે દિવસે દંપતી રે, મહિ બેસાર્યા સુખ મૂરતિ રે ॥૩૬॥
વારાહે સહિત વસુંધરા રે, પુજી પ્રીતે તેડાવી વિપરા રે ॥
કર્યો મોટો ઉત્સવ તે દન રે, જમાડિયા બહુ વિપ્રજન રે ॥૩૭॥
માંગલિક વાજાં વજડાવી રે, કરી વધાઈ તે મનભાવી રે ॥
પછી સપ્ત માસે દિન સારે રે, આવી પૂર્ણ તિથિ ગુરુવારે રે ॥૩૮॥
તેદિ પુત્રના વિંધાવ્યા કર્ણ રે, ભૂષણ પેરાવ્યાં સારાં સુવર્ણ રે ॥
પછી આસો વદિ બીજ દન રે, કરાવ્યાં અન્નબોટણાં અન્ન રે ॥૩૯॥
કર્યો ઉત્સવ જમાડ્યા જન રે, કરાવ્યાં બ્રાહ્મણને ભોજન રે ॥
પછી શાસ્ત્ર મહોર સમસેર રે, ત્રણ્ય મૂક્યાં આગળ્ય તે વેર રે ॥૪૦॥
પછી મહોર ખડગ મેલી નાથ રે, મૂક્યો પુસ્તક ઉપર હાથ રે ॥
હતી રુચિ પોતાને જેમાંઈ રે, તેહ વિના ગમ્યું નહિ કાંઈ રે ॥૪૧॥
પછી માતાએ ખોળામાં તેડી રે, લીધી બકી હૃદામાંહિ ભિડી રે ॥
પછી ધવરાવ્યા કરી પ્રીત્ય રે, કરે હેત નવું નિત્ય નિત્ય રે ॥૪૨॥
પછી પ્રતિદિન તે દયાળ રે, વધે નિત્ય ચંદ્ર જેમ બાળ રે ॥
કરે બાલચરિત્ર અપાર રે, જોઈ મોહી રહે નરનાર્ય રે ॥૪૩॥
માત તાતને લાગે છે પ્યારા રે, નથી મુક્તા નિમિષ ન્યારા રે ॥

એમ જાય આનંદમાં દન રે, સુત નિરખી હરખે હરખે મન રે ॥૪૪॥
કરે નરનારી જે દર્શન રે, તેનાં હેતમાં હરાય મન રે ॥
વૃદ્ધ કોવિદ ને વિદ્યાવાન રે, દેખી નાથ ભૂલે નિજ જ્ઞાન રે ॥૪૫॥
કરે ભાવતાં ચરિત્ર નાથ રે, તેણે પોંચે નહિ હાથોહાથ રે ॥
માત તાત ને ભગિની ભાઈરે, કાકો મામો જેને જે સગાઈ રે ॥૪૬॥
રાખે હેત હરિ સથે સહુ રે, બીજાને પણ વહાલા છે બહુ રે ॥
નરનારીને પ્યારા છે નાથ રે, નથી આવતા માતાને હાથ રે ॥૪૭॥
પછી કાંઈક માંડ્યું બોલવા રે, બોલે તોતળા મુખથી લવા રે ॥
જેમ જેમ બોલે કાલું કાલું રે, તેતો લાગે માતાજીને વાલું રે ॥૪૮॥
પછી સુંદરી સર્વે સિયાણી રે, શિખવે સારી વાલાને વાણી રે ॥
વળી રૂડી રીતેશું રમાડે રે, પય શર્કરા પાક જમાડે રે ॥૪૯॥
પેંડા પતાસાં ને પકવાન રે, ભાવે જન જમાડે ભગવાન રે ॥
હળવે હળવે હીંડવા કાજ રે, શીખવે નારી શીખે મહારાજ રે ॥૫૦॥
પડે લડથડે પગલાં ભરેરે, અહિ આગ્ય જાલતાં ન ડરે રે ॥
એમ બાલ ચરિત્ર મહારાજ રે, કરે હેત નિજજન કાજ રે ॥૫૧॥
રીખે રડે પડે પેટ વડે રે, અતિ દાખડે ઉંબરો ચડે રે ॥
ખાય ગોટિલાં ગડથલાં ઘણાં રે, કરે ચરિત્ર બાળક તણાં રે ॥૫૨॥
ચાલે ગોઠણભર ઘરમાંય રે, દેઈ ટેક આપે ઉભા થાય રે ॥
એવા અસમર્થ દેખે સહુ રે, પણ ધીર ગંભીર છે બહુ રે ॥૫૩॥
ભૂખ દુઃખ ને ભયે ન ભડકે રે, દેવ અદેવથી ન થડકે રે ॥
ભૂત પ્રેત ને દનુજ દૈત્ય રે, રાક્ષસ રાક્ષસી યક્ષ સહિત રે ॥૫૪॥
તેનો ભય નથી મનમાંય રે, એવા અચળ પર્વત પ્રાય રે ॥
બીજા શુભ ગુણ બહુ સાર રે, તેણે લાગે છે સહુને પ્યારા રે ॥૫૫॥
રુવે નહિ રાજી સદા રમે રે, તેમ તેમ સહુને તે ગમે રે ॥
મીઠું મીઠું બોલે મુખે ઘણું રે, લાગે સૌ જનને સોયામણું રે ॥૫૬॥
પય સાકર પિયે ન પિયે રે, અણઈચ્છાએ ભોજન લિયે રે ॥
અશન વસન ભૂષણ સેજ રે, પોતા કારણે ન ઈચ્છે એજ રે ॥૫૭॥
શીત ઉષ્ણ મશકને દંશ રે, કચવાય નહિ કોઈ મશ રે ॥
એવા સુશીલ જોઈને સહુ રે, માને આશ્ચર્ય મનમાં બહુ રે ॥૫૮॥

કહે આતો મોટા કોઈ અતિ રે, એમ કહે દેખીને દંપતિ રે ॥
એમ કર્તા વર્ષ એક થયું રે, તેનું ચરિત્ર સહુને કહ્યું રે ॥૫૯॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિબાળલીલા એ નામે અઢારમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો વળી સહુ સાંભળજ્યો, કહું ત્યાર પછીની વાત ॥
મોટા સુત જે ધર્મના, શ્રીરામપ્રતાપ વિખ્યાત ॥૧॥
તેનો તે વિવાહ આદર્યો, પ્રીતે કરીને રૂડી પેર્ય ॥
સુવાસિની નામે સુંદરી, પરણાવ્યા બળદેવ ઘેર્ય ॥૨॥
રૂડા ગુણ રૂપે અતિ, એક પતિવ્રતા સતીપણું ॥
પ્રીતે કરીને પિયુ પોતાનો, સેવે સુવાસિની હેતે ઘણું ॥૩॥
પછી બીજું વર્ષ બેસતાં, આનંદે ઉત્સવ આદર્યો ॥
કુંવરના કુશળ કાજે, દેવ ઋષષિનો આદર કર્યો ॥૪॥
ચોપાઈ હેતે પૂજ્યા હનુમાન બળી રે, વ્યાસ ને કૃપાચારજ વળી રે ॥
અશ્વત્થામા વિભીષણ જેહ રે, માર્કન્ડેય પરશુરામ તેહ રે ॥૫॥
એ સર્વેને વિવિધ પ્રકારે રે, પૂજ્યા લઈ ષોડશ ઉપચારે રે ॥
જમાડ્યા વિપ્ર ને હરિજન રે, આપી દક્ષિણા થઈ પ્રસન્ન રે ॥૬॥
બાળ કાજે કરે બહુ વિધિ રે, રાખે હેત અતિશે સંબંધિ રે ॥
એમ કરતાં વિત્યાં વર્ષ દોય રે, ત્રિજું વર્ષ વરતિયું સોય રે ॥૭॥
આવી જેઠ વદિની પંચમી રે, માત તાત જ્યોતિષીને ગમી રે ॥
તેદિ કર્યો છે કુળ આચાર રે, બાળ વાળ ઉતાર્યા તે વાર રે ॥૮॥
કર્યો મોટો ઉત્સવ તે દન રે, તેડાવ્યા વિપ્ર ને હરિજન રે ॥
તેનાં કામ કાજ માંહિ માત રે, ભૂલી ગયાં છે સુતની વાત રે ॥૯॥
પોતે રહ્યાં જન જમાડવા રે, પુત્ર પરને આપ્યો રમાડવા રે ॥
તેને તેડી ગયાં બીજાં બાળ રે, જોવા સુંદર વાડી રસાળ રે ॥૧૦॥
તિયાં ફળ દિઠાં મીઠાં ઘણાં રે, જામફળી સિતાફળી તણાં રે ॥
નાળી કેળી અનુપ અનાર રે, કર્યા અંબ ફળના ત્યાં આહાર રે ॥૧૧॥
જાંબુ લીંબુ ને રાંણો રૂપાળી રે, ગુંદી કર્મદી પાકી રસાળી રે ॥
દ્રાખ ખારેક ખલેલાં ખરાં રે, રહ્યાં લેવા તે સૌ છોકરાં રે ॥૧૨॥

હરિને બેસારી તરુ તળે રે, ફર્યા બાળક વૃક્ષ સઘળે રે ॥
એમ કરતાં આથમ્યો દન રે, આવ્યો એ સમે અસુરજન રે ॥૧૩॥
કાલિદત્ત નામે છે કપટી રે, થયો અર્ભક અસુર મટી રે ॥
બન્યો કુબુદ્ધિ બાળક જેવો રે, કોઈ થકી ન કળાય એવો રે ॥૧૪॥
આવી ભેળું માંડ્યું છે રમવા રે, મનમાં છે હરિને દમવા રે ॥
કાઢી કૃત્યાઓ તેનો છે ક્રોધ રે, વેર વાળવાનો છે વિરોધ રે ॥૧૫॥
થયો ગરીબ ઘાટમાં ઘાત રે, ભર્યો કપટ દગે કુજાત રે ॥
રમ્યો બાળસંગ બહુ વાર રે, પછી વિસ્તારી માયા અપાર રે ॥૧૬॥
કરી અતિ આંખ્યો તતકાળ રે, વાધ્યો અંગે થયો વિકરાળ રે ॥
ફાડ્યું મુખ ફાટ્યો જાણું આભ રે, કાઢી જીભ લાંબી વિશ વાંભ રે ॥૧૭॥
કરડે દાંત ક્રોધમાં અતિ રે, આવ્યો કૃષ્ણ મારવા કુમતિ રે ॥
થયો ભૂંડો ભયંકર બહુ રે, તેને દેખી બિના બાળ સહુ રે ॥૧૮॥
કર્યા લાંબા કર તતકાળ રે, જાલી કરવા બાળકનો કાળ રે ॥
ત્યાંતો વાંકી દૃષ્ટિ કરી નાથે રે, જોયું દૈત્ય કાલિદત્ત માથે રે ॥૧૯॥
તેણે દાઝયું કુબુદ્ધિનું દેહ રે, પછી કોપિયો અસુર તેહ રે ॥
કરી આસુરી માયા ઉત્પન્ન રે, ચડી ઘટા ને ચાલ્યો પવન રે ॥૨૦॥
આવી આંધિ ને રજની મળી રે, કરે ઝબકારા બહુ વીજળી રે ॥
થાય ગાજમાં ઘોર કડાકા રે, દિયે દામિની તેમાં ઝડાકા રે ॥૨૧॥
વર્ષે મેઘ રહે નહિ મણા રે, ચાલ્યાં પૂર પૃથ્વી પર ઘણાં રે ॥
ઝરે મેઘ મચી બહુ ઝડી રે, વાયુ વેગે વૃક્ષ ગયાં પડી રે ॥૨૨॥
ત્રુટિ પાંખ્યો પંખી પડ્યાં ભોમ રે, મૃગજાતિ થયાં છે બેફામ રે ॥
થયો અતિશે મોટો ઉત્પાત રે, પડી વચમાં વેરણ રાત રે ॥૨૩॥
બહુ ઉપદ્રવે બીનાં બાળ રે, નાશી ગયાં બીજે તતકાળ રે ॥
બેસાર્યા’તા આંબા તળે હરિ રે, તેની ન રહી ખબર ખરી રે ॥૨૪॥
ચડી ટાઢ્ય તેણે તન ધ્રુજે રે, મળી રાત્યમાં કાંઈ ન સૂઝે રે ॥
એવી માયા વિસ્તારી અસુર રે, મારવા હરિજિને જરૂર રે ॥૨૫॥
ફેરે દૃષ્ટિ ને જુવે સઘળે રે, દિઠા હરિ બેઠા આંબા તળે રે ॥
ત્યારે ઉડી આકાશમાં ચડ્યો રે, આવી અંબવૃક્ષ પર પડ્યો રે ॥૨૬॥
જેમ હિમાચળની શિખર રે, ત્રુટિ પડે પર્ણકુટિ પર રે ॥

એમ પડ્યો અસુર અભાગી રે, તેની ઝપટે પડ્યું ઝાડ ભાંગી રે ॥૨૭॥
તેની તળે બેસી રહ્યા બાળ રે, થયો નહિ વાંકો એક વાળ રે ॥
જેમ રહ્યા ગોવર્ધન હેઠ્ય રે, રહ્યા તરુબળે તેની પેઠ્ય રે ॥૨૮॥
વાયુ વરસાદ ને વીજળી રે, તેના પરાભવની પીડા ટળી રે ॥
રહ્યા અચળ પ્રવર્તપ્રાય રે, અસુરનું ન ઉપજયું કાંય રે ॥૨૯॥
પછી અસુર ક્રુધ કરીને રે, ગયો ઝાલવા હાથે હરિને રે ॥
ત્યારે વાંકિ દૃષ્ટિએ જોયું નાથે રે, પામ્યો મોહ પડ્યો ભૂમિ માથે રે ॥૩૦॥
પામ્યો મૂર્છા ને વ્યાકુળ થયો રે, સૂધ શરીરની ભૂલિ ગયો રે ॥
થઈ વિકળ ને ભમ્યો વન રે, ત્યાં પ્રચંડ વાતોતો પવન રે ॥૩૧॥
તેને વેગે પડતાં’તાં ઝાડ રે, મૂઓ ચંપાઈ પશુને પાડ રે ॥
જેમ આખુ અહિકરંડ કાપે રે, જાગે વ્યાળ મરે મૂષો આપે રે ॥૩૨॥
જેમ કાપે કોઈ બેઠાની ડાળ રે, પડે કૂપે મરે તતકાળ રે ॥
જેમ કરોળિયો કરે વિલાસ રે, પામે પોતાની જાળમાં નાશ રે ॥૩૩॥
એમ પોતાની માયામાં મૂવો રે, આપ પાપે પાપી નાશ હૂવો રે ॥
મૂઓ દૈત્ય માય મટી ગઈ રે, વાયુવેગે વીજળી ન રઈ રે ॥૩૪॥
ત્યારે શાંતિ પામ્યાં સહુ બાળ રે, પછી કરી કૃષ્ણની સંભાળ રે ॥
જ્યારે ન દિઠા પોતાને પાસ રે, ત્યારે બહુ થયાં છે ઉદાસ રે ॥૩૫॥
પછી કરે છે સાદ પોકારી રે, જ્યાં હો ત્યાંથી બોલો સુખકારી રે ॥
કરે સાદ ઘણું ઘણું ગોતે રે, જડ્યા નહિ ઝાડ બહુ જોતે રે ॥૩૬॥
ત્યારે ભુલ્યાં શરીર સંભાળ રે, કહે હે કૃષ્ણ હે હરિ બાળ રે ॥
એમ સાદ કરી શોધ્યા અતિ રે, પણ લાધ્યા નહિ પ્રાણપતિ રે ॥૩૭॥
ત્યારે વ્યાકુળ થયાં છે બાળ રે, રુવે કર ઘસે કરે કતાળ રે ॥
કહે ક્યાંથી લાવ્યા એને આંહી રે, હવે શું કહેશું જઈ ગામમાંહિ રે ॥૩૮॥
એનાં માબાપને તે શું કહેશું રે, બીજાને ઉત્તર શિયો દેશું રે ॥
ન રહ્યું મુખ દેખાડવા જેવું રે, કર્યું કામ તો આપણે એવું રે ॥૩૯॥
એમ બોલે પરસ્પર વાણ્ણ્ય રે, ત્યાં તો થયું છે ગામમાં જાણ રે ॥
ફરક્યાં પુરુષનાં અંગ ડાબાં રે, એવાં અપશુકન થાવા લાગ્યાં રે ॥૪૦॥
ફરક્યાં નારીનાં જમણાં અંગ રે, તેણે સહુ થયાં મન ભંગ રે ॥
ત્યાંતો ભક્તિ કહે સુત મારો રે, એને કોણ તેડી ગયું બારો રે ॥૪૧॥

ખોળી કાઢો ખબર એની વેલી રે, પુત્ર વિના માતા થઈ ઘેલી રે ॥
થયા ધર્મ તે વ્યાકુળ વળી રે, પામી મુરછા પડિયા ઢળી રે ॥૪૨॥
પછી આવ્યાં જન મળી સહુ રે, કરે બાળનો ખરખરો બહુ રે ॥
કહે છોકરાં ગયાં હતાં વાડી રે, તેડી ગયાં તિયાં એ અનાડી રે ॥૪૩॥
પછે ચાલ્યાં ગોતવા નરનાર્ય રે, કરે દિવી ફાનસો અપાર રે ॥
કરે જેષ્ટિકા અસિ કમાન્યું રે, આવ્યાં જિયાં એ વૃક્ષ આંબાનું રે ॥૪૪॥
માત તાત લિએ લડથડિયું રે, પુત્ર વિયોગનું દુઃખ પડિયું રે ॥
એવે સમે હરિ પાસે વળી રે, આવી ધર્મનારી બારે મળી રે ॥૪૫॥
સુત જાણી લિધા સૌવે ખોળે રે, બાળ ધવરાવ્યા ભાવ બોળે રે ॥
હરિ માતાની પૂરવા હામ રે, થયા દ્વાદશ સ્વરૂપે શ્યામ રે ॥૪૬॥
એવે સમે ગામના રહેનાર રે, આવ્યાં ખોળતાં સહુ નરનાર્ય રે ॥
કહે છોકરાં આ વૃક્ષ તળે રે, અમે મુક્યા હતા મળી સઘળે રે ॥૪૭॥
તેતો વૃક્ષ પડિયું છે ભાંગી રે, જોઈ તેને સૌને બિક લાગી રે ॥
કહે આવું રૂખ પડ્યું જિયાં રે, નોય બાળક કુશળ તિયાં રે ॥૪૮॥
એમ અંતરે થઈ ઉદાસ રે, આવ્યા જોવા એ વૃક્ષને પાસ રે ॥
ત્યારે શ્રદ્ધાદિ નારી દ્વાદશી રે, મૂકી બાળકને ગયું ખસી રે ॥૪૯॥
મળ્યા ગોતતાં મામીને નાથ રે, તેણે આપ્યા છે ભક્તિને હાથ રે ॥
પામી પુત્ર રાજી થયાં બાળા રે, આપી ભાભીને મોતીની માળા રે ॥૫૦॥
પછી સુત હેતે ધવરાવ્યા રે, જાણ્યું નવે અવતાર આવ્યા રે ॥
વળતાં જોયાં વાડી વૃક્ષ જ્યારે રે, મૂઓ પુરુષ પડ્યો દિઠો ત્યારે રે ॥૫૧॥
પછી પૂછ્યું બાળકને તેનું રે, કહ્યું બાળકે વૃતાંત એનું રે ॥
એતો આવ્યો તો કરવ ઘાત રે, કોણ જાણે થઈ કેમ વાત રે ॥૫૨॥
ત્યારે પામિયા વિસ્મય સહુ રે, આતો વિઘન વીતિયું બહુ રે ॥
પછી ઉગ્યો ચંદ્ર આવ્યાં ઘેર્ય રે, ભક્તિ ધર્મ ોલ્યાં એહ પેર્ય રે ॥૫૩॥
કહ્યું શ્રીકૃષ્ણ છે આ જરૂર રે, તે વિના ન મરે એ અસુર રે ॥
જ્યારે કાલિદત્ત દૈત્ય મૂવો રે, ત્યારે જાણ્યું સૌનો નાશ હૂવો રે ॥૫૪॥
છે આ સમર્થ આપશે સુખ રે, ભિડ્યા હૃદામાં વિસાર્યું દુઃખ રે ॥
ત્યારે હતું જે હરિનું જ્ઞાન રે, ટળ્યું તે લાગ્યા સુત સમાન રે ॥૫૫॥
પછી વિરમ્યું જાણી એ વિઘન રે, કર્યા પાઠ પૂજા દાન પુન્ય રે ॥

કર્યું સંસ્કાર બાલકતણું રે, તેણે કરીને શોભ્યા છે ઘણું રે ॥૫૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે અસુર વિઘન નિવારણ એ નામે ઓગણીશમું પ્રકરણમ્ ॥૧૯॥

પૂર્વછાયો વળી કહું એક વારતા, સૌ સાંભળજ્યો સાક્ષાત ॥
એહ ગામમાં અસુરનો, અતિ થાવા લાગ્યો ઉતપાત ॥૧॥
માતા પિતાએ મનમાં, વળતો તે કર્યો વિચાર ॥
ઈયાં રહેતાં આપણને, થયાં વિઘન વારમવાર ॥૨॥
આપણે છે મિરાથ્ય એટલી, જાણો જીવનદોરી જીવન ॥
તેને વિઘન જો વ્યાપશે, તો થાશું બેઉં નિરધન ॥૩॥
માટે આંહિથી ઉચળિને, જાયે અયોધ્ય પુર ॥
પવિત્ર ધામ શ્રી રામનું તિયાં નહિ આવે અસુર ॥૪॥

ચોપાઈ પછી ગાડે ઘરની સમૃદ્ધિ રે, લેવા જેવી તે સર્વે લિધિ રે ॥
પછી સંબંધી પાસે શિખ માગી રે, ચાલ્યાં સુતે સહિત સુભાગી રે ॥૫॥
બેઠાં શકટે ધર્મ ભગતિ રે, દોય સુતને તેડી દંપતિ રે ॥
જનક પસે બેઠા છે જોખન રે, માના ખોળામાં બેઠા મોહન રે ॥૬॥
ચલાવ્યાં ગાડલાં ધીરે ધીરે રે, આવ્યાં સંધ્યા સમે સર્જૂ તીરે રે ॥
લાવ્યો વાણ ખેવટ તે વાર રે, બેસી ઉતારિયા ગંગા પાર રે ॥૭॥
લિધો સર્વે સમાજ સંભાળી રે, જોઈ સર્જૂની શોભા રૂપાળી રે ॥
તિયાં જળ સુંદર અમળ રે, કાંઠે ફુલિયાં છે કમળ રે ॥૮॥
રાતાં પોયણાં તિયાં રૂપાળાં રે, નાળી ફૂલ છે સુગંધિવાળાં રે ॥
તિયાં સારસ હંસ છે રૂડા રે, કુંજિ બદકું જળકુકડા રે ॥૯॥
કરે પરસ્પર પંખી નાદ રે, જાણું નાવાને કરે છે સાદ રે ॥
એમ શોભે છે સરયુ ઘણી રે, કાંઠે કુસુમ વાડી બહુ બણી રે ॥૧૦॥
ગુલાબ ગુલહજારી ઘણાં રે, બહુ વન ત્યાં તુલસી તણાં રે ॥
ગુલદાવદી ને ગટુલિયાં રે, કેશર કર્ણિકા કુંભિ ફુલિયાં રે ॥૧૧॥
જાઈ જુઈ જુથિકા શેવતી રે, માધવી મલ્લિકા ને માલતી રે ॥
કુંદ કેશુ કરેણ કેતકી રે, રહ્યા નિર્માલિ નિર્વારિ બેકી રે ॥૧૨॥
ચંપા ચમેલી ચંદન ચારુ રે, ગુલશોભન ગુલહજારુ રે ॥

પિયાવાસ પાડલ જાસુલ રે, બોરસરી વસંતનાં ફૂલ રે ॥૧૩॥
મરવા સુગંધી આંબાના મોર રે, બેકે કેવડા ઠોરમઠોર રે ॥
ફુલ કોટિમ ફળ રસાળ રે, બહુ વિવિધ ભાતે વિશાળ રે ॥૧૪॥
એવી શોભા સર્જૂતીર તણી રે, વળી કહીએ શું મુખથી ઘણી રે ॥
બહુ વેદિયા બેઠા વિપર રે, કરે સ્નાન ને સંધ્યા સુંદર રે ॥૧૫॥
દેવમંદિર બહુ તીર્થ તીરે રે, શોભે સર્જૂ નિર્મળ નીરે રે ॥
વાડી વન સરજૂ તે વાર રે, પ્રભુ પધાર્યે શોભ્યાં અપાર રે ॥૧૬॥
જીયાં આવ્યા પોતે ઘનશ્યામ રે, તેણે કરી થયાં શોભાધામ રે ॥
એવી શોભા જોઈ છે સમસ્ત રે, ત્યાંતો અર્ક પામિયો છે અસ્ત રે ॥૧૭॥
ત્યારે દીવા કર્યા છે બહુ તીરે રે, તેનાં પડ્યાં પ્રતિબિંબ નીર રે ॥
કાંઠા પર હવેલી છે ઘણી રે, કરી હાર્યો ત્યાં દીપક તણી રે ॥૧૮॥
તટ હવેલીના દીવા મળી રે, તેણે પુરી રહી જલમળી રે ॥
એવું શહેર સોયામણું ઘણું રે, રચેલ છે મનુરાજા તણું રે ॥૧૯॥
વળી ઈક્ષ્વાકુ કુળના જેહ રે, તેને રહેવાનું સ્થાનક એહ રે ॥
એવું શહેર સુંદર વિશાળા રે, તિયાં આવિયાં ધર્મ ને બાળા રે ॥૨૦॥
વળી વાસુદેવ ભગવાન રે, જન્મી રામ થયા જેહ સ્થાન રે ॥
એવી પુરી પવિત્ર ઘણી રે, વાડી વને વીંટી સોયામણિ રે ॥૨૧॥
શોભે શેરી બજારો ચૌવટા રે, રૂડા રાજમારગ વાળ્યા મોટા રે ॥
સાત માળની હવેલી સાર રે, શોભે કૈલાસગિરિ આકાર રે ॥૨૨॥
બની પંગતિ તેની અપાર રે, શોભે બરોબર તેનાં બાર રે ॥
વળી હાટ વિવેકે વિભાગે રે, બરોબર સુંદર સારાં લાગે રે ॥૨૩॥
ક્યાંક વેચાય દુધ ને દઈ રે, ક્યાંઈ ઘૃત મિસરી ને મઈ રે ॥
ક્યાંક ફળ ફુલ વળી પાન રે, ક્યાંક વસ્ત્ર શસ્ત્રના સમાન રે ॥૨૪॥
ક્યાંક વાસણ ભૂષણવાળા રે, ક્યાંક ઝવેરી ને મોતિયાળા રે ॥
ક્યાંક ગજ બાજ શણગારી રે, ફરે નિત્ય તેની અસવારી રે ॥૨૫॥
ક્યાંક અનેક અન્ન રસલું રે, ક્યાંક શાક સુંદર બકાલું રે ॥
ક્યાંક હાટ હારે હલવાઈ રે, વેચે વિવિધ ભાત્યે મીઠાઈ રે ॥૨૬॥
ક્યાંક ગાંધી મોદી મણિયાર રે, ક્યાંક નાણાવી તણી હાર રે ॥
ક્યાંક માળી ને તંબોળી તેજ રે, ક્યાંક સાળવી ને રંગરેજ રે ॥૨૭॥

ક્યાંક ગાન તાન ને ગવૈયા રે, એમ સૌ કોઈ વિભાગે રૈયાં રે ॥
ક્યાંક વિપ્ર કરે વેદાભ્યાસ રે, ક્યાંક બાળ ભણે પંડા પાસ રે ॥૨૮॥
ક્યાંક ક્ષત્રિ તણી સભા સાર રે, ક્યાંક વૈશ્ય કરે છે વેપાર રે ॥
ક્યાંક શૂદ્ર કરે સેવા સારી રે, સહુ વર્ણ ધર્મ રહ્યાં ધારી રે ॥૨૯॥
ક્યાંક લડે છે મલ્લ અખાડી રે, ખેલે કુસ્તિ પેચ ને લાકડી રે ॥
ક્યાંક પડી છે રૂની મલિયો રે, એમ શોભે છે શેરી ને ગલિયો રે ॥૩૦॥
વળી વસે બહુ વીતરાગી રે, રમ ઉપાસી ત્રિયાના ત્યાગી રે ॥
બહુ મંદિર ને ધર્મશાળું રે, તેણે લાગે છે શહેર રૂપાળું રે ॥૩૧॥
પુષ્પ ચંદે છાંટ્યા છે ચોક રે, દેવ સરિખાં વસે છે લોક રે ॥
રામ સીતા લછમન જતિ રે, બહુ મંદિરે તેની મૂરતિ રે ॥૩૨॥
તિયાં નિત્યે ઉઠી નરનાર રે, આવે દર્શને કરી પ્યાર રે ॥
થાય આરતીના ઝણકાર રે, કરે ઉત્સવ જન અપાર રે ॥૩૩॥
ઝાંઝ મૃદંગ ઝાલરી શંખ રે, ભેરી તૂરી ને વીણા અસંખ્ય રે ॥
થાય નાદ તેનો પુરમાંઈ રે, ઘોષે શહેર રહ્યું સર્વે છાઈ રે ॥૩૪॥
ચાલ્યાં જાય એમ સાંભળી નાદ રે, પ્રેમવતી ને હરિપ્રસાદ રે ॥
વળી બની શોભા દીવતણી રે, જાણું હાર માંડી મણિ ઘણી રે ॥૩૫॥
તેને પ્રકાશે શેરી બજારો રે, ફરે ઉજાસે લોક હજારો રે ॥
એવી શોભા જોતાં નરનાર રે, આવ્યા શહેર ઉલંઘી આ પાર રે ॥૩૬॥
રામઘાટ નીરખી નજરે રે, આવ્યા બર્હટા શાખા નગરે રે ॥
તિયાં અગ્નિહોત્ર થાય બહુ રે, હોમે હવિષ્યાન્ન ઘૃત સહુ રે ॥૩૭॥
તે સુગંધી લઈ નિજધામ રે, આવી રહ્યાં કરી વિશરામ રે ॥
પછી નિત્ય પ્રત્યે સર્જૂ નાઈ રે, કરે સંધ્યા ને વંદન ત્યાંઈ રે ॥૩૮॥
વળી કરે છે કૃષ્ણની સેવ રે, દેખી કરે તેમ હરિ દેવ રે ॥
હરિ બુદ્ધિએ છે બહુ ધીર રે, સાધુ સ્વભાવે શોભે શરીર રે ॥૩૯॥
ખાન પાન ખુબી ખેલ જેહ રે, નથી ગમતું અંતરે એહ રે ॥
તાત સંગાથે સરજુ નાઈ રે, પાછા આવે જ્યારે ઘરમાંય રે ॥૪૦॥
ત્યારે કરે શ્રીકૃષ્ણની મૂર્તિ રે, પૂજે તેને ભાવે કરી અતિ રે ॥
રમ્યામાં પણ અરુચિ ઘણું રે, વળી સદ ગમે શુચિપણું રે ॥૪૧॥
એમાં કોઈ જો કરે વિઘન રે, તેશું કેદિ મળે નહિ મન રે ॥

કથા કીર્તનમાં બહુ પ્રીત રે, સુણે રામનાં ચરિત્ર નિત્ય રે ॥૪૨॥
જેમાં હોય સાધુતા અપાર રે, એવા જન શું પોતાને પ્યાર રે ॥
ગમે નહિ અસાધુતા રંચ રે, એમ કરતાં વર્ષ થયાં પંચ રે ॥૪૩॥
ત્યો કુમારાવસ્થા ઉતરી રે, પામ્યા પૌગંડાવસ્થાને હરિ રે ॥
ત્યારે સરજૂ ગંગામાં નાવા રે, માંડ્યું આપે એકલું ત્યાં જાવા રે ॥૪૪॥
સીતા રામ લછમન હનુ રે, કરે સ્મરણ નિત્ય એહનું રે ॥
વળી તાતના મુખથી પર્મ રે, સુણ્યા સતપુરુષના ધર્મ રે ॥૪૫॥
વર્ણાશ્રમ વળી ત્રિયા તણા રે, કહ્યા છ વર્ષે ધર્મે જે ઘણા રે ॥
તેતો સર્વે રાખ્યા છે સંભારી રે, નથી મેલ્યા મનથી વિસારી રે ॥૪૬॥
બાળપણામાં બદ્ધિ છે ઘણી રે, કાંઈક મુખપાઠે લીધું ભણી રે ॥
વળી સુણે છે શ્રીભાગવત રે, તે તો પોતાને વહાલું અત્યંત રે ॥૪૭॥
ઘણો હરિજનમાં છે સ્નેહ રે, બીજા સાથે બહુ નિઃસ્પ્રેહ રે ॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય તનમાં બહુ રે, દેખી આશ્ચર્ય પામે છે સહુ રે ॥૪૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે અયોધ્યાપુરી વર્ણન ને ધર્મ ભક્તિ ત્યાં વસ્યાં એ નામે વીશમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો શુભમતિ સહુ સાંભળો, કહું કથા તે અનુપ ॥
ત્યાર પછીની જે વરતા, છે સહુને તે સુખરુપ ॥૧॥
એજ વર્ષ વૈશાખ માસે, શુકલ છે દ્વિતીયા દન ॥
પતિવ્રત પ્રેમવતીયે, જન્મ્યા તે પુત્ર પાવન ॥૨॥
ગુણે કરી પ્રદ્યુમ્ન સરખા, સ્વભાવે સંત સમાન ॥
પ્રીતિ પ્રકટ ભગવાનમાં, નામ ઈચ્છારામ ગુણગાન ॥૩॥
એજ અનુજ મહરાજના, જાણજ્યો જગ વિખ્યાત ॥
ત્યાર પછી હવે હરિની, સાંભળજ્યો સહુ વાત ॥૪॥

ચોપાઈ પછી પ્રભુ બુદ્ધિએ વિશાળ રે, તને બેસરિયા છે નિશાળ રે ॥
વૈશાખ શુદિ બારશ દિને રે, કઢાવ્યા અક્ષર હરિજીને રે ॥૫॥
લાગી લક્ષ્મીનારાયણ પાય રે, પૂજી શારદા ગણપતિ રાય રે ॥
કરી હોમ જમાડ્યા વિપર રે, શિખવાને સુવિદ્યા સુંદર રે ॥૬॥
એમ કર્તા થોડે ઘણે દિન રે, શિખ્યા વિદ્યા પરમ પાવન રે ॥

જોઈ ધર્મે સુત બુદ્ધિ બોત રે, ભણાવ્યા બે વેદ અંગે સોત રે ॥૭॥
શિખ્યા શાસ્ત્ર તે અર્થે સહિત રે, થયા વિદ્યાવાન બ્રહ્મવિત રે ॥
હતા વાચાળ ને વિદ્યા જોઈ રે, કરે ચર્ચા પહોંચે નહિ કોઈ રે ॥૮॥
પૂછે જિયાં તિયાં પોતે પ્રશ્ન રે, તેનો ન કરે ઉત્તર કોઈ જન રે ॥
જાય સર્જૂમાં નાવા એકલા રે, ઉઠી બ્રાહ્મ મુહૂર્તમાં વેલા રે ॥૯॥
આવે નાહિને ઘરમાં જ્યારે રે, કરે રામજીની પૂજા ત્યારે રે ॥
ધૂપ દીપ પુષ્પ ફલ પત્ર રે, તેણે પૂજીને ભણે છે સ્તોત્ર રે ॥૧૦॥
પછી નૈવેદનું જે જે અન્ન રે, તેને જમે થઈને પ્રસન્ન રે ॥
કરે કંઠે તુલસીની માળું રે, ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક રૂપાળું રે ॥૧૧॥
રામકોટ આદિ રૂડી રીતે રે, કરે પ્રદક્ષિણા તેને પ્રીતે રે ॥
જન્મસ્થાન ને લછમન ઘાટ રે, રામઘાટે જાય વર્ણિરાટ રે ॥૧૨॥
બ્રહ્મકુંડ વળી સ્વર્ગદ્વારી રે, જાય જાનકી ઘાટે વિચારી રે ॥
વિદ્યાકુંડ સૂર્યકુંડ જેહ રે, ભદ્રસા અદિ તીરથ તેહ રે ॥૧૩॥
કનક સિંહસનનાં દર્શન રે, નિત્યે જાવું રત્નસિંહાસન રે ॥
હનુમાન ગઢિયે હંમેશ રે, જાવું સુગ્રીવટીલે અહોનિશ રે ॥૧૪॥
જગન્નથ કાવડિયાણી જાગે રે, જાવું ત્યાગી પાસે વહાલું લાગે રે ॥
અહલ્યાબાઈના મંદિરમાંઈ રે, જાવું નિત્ય દરશને ત્યાંઈ રે ॥૧૫॥
દિલાયસિંઘગંજ રાયગંજ રે, જુવે જેસંગપુર સુખપુંજ રે ॥
જિયાં જિયાં હરિ હરિજન રે, તિયાં તિયાં ફરે ભગવન રે ॥૧૬॥
સર્વે તીરથ ઉઠી સવારે રે, ફરે કરે દરસનપ્યારે રે ॥
રામજીની મૂર્તિઓ આગે રે, કરે સ્તુતિ ઉભા એક પગે રે ॥૧૭॥
કહે ધન્ય ધન્ય રઘુપતિ રે, તમારો મહિમા મોટો અતિ રે ॥
કહી ન જાય મુખથી ગાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૧૮॥
જુઓ તવ પદરજ પ્રતાપ રે, થઈ શિલા તે અહલ્યા આપ રે ॥
દેખી વિસ્મય પામ્યો પથિપાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૧૯॥
કર્યો ગુહરાજા ભવપાર રે, કર્યો અઘવંત જયંત ઉદ્ધાર રે ॥
કરી ભિલડી તમે સનાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકી નાથ રે ॥૨૦॥
વળી જટાયુને અંતકાળ રે, દિધાં દર્શન તમે દયાળ રે ॥
કરી ક્રિયા તેની નિજ હાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૨૧॥

તાર્યો સુગ્રીવ મિત્રાઈ કરી રે, એને સારુ માર્યો વાલિ હરિ રે ॥
મારી કરી દયા એને માથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ રે ॥૨૨॥
તેને પાસે હતા હનુમંત રે, અતિ સમર્થ બહુ બળવંત રે ॥
કરી એકાંતિક રાખ્યા સાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ ॥૨૩॥
વિભીષણ નિજજન જાણી રે, તેને ઓધાર્યો સારંગપાણિ રે ॥
કર્યો રાય મારી રાવણ હાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ ॥૨૪॥
એવાં અનેક કારજ્ય કરી રે, આવ્યા અયોધ્યામાં તમે ફરી રે ॥
જય જય ગાય જન ગાથ રે, ધન્ય ધન્ય હે જાનકીનાથ ॥૨૫॥
કરે સ્તુતિ એ મૂરતિ આગે રે, વાર પોર બે પોર ત્યાં લાગે રે ॥
કાન પાન માંહિ નહિ વૃત્તિ રે, ત્યાગ વૈરાગ્ય વહાલો છે અતિ રે ॥૨૬॥
એમ ફરી કરી દરસન રે, જ્યારે આવે ભવન જીવન રે ॥
ત્યારે ભણે છે વેદ છ અંગ રે, શીલ સંતોષ સાધુતા અંગ રે ॥૨૭॥
એવું જોઈને પોતાનો તાત રે, સંભારે છે પુરવની વાત રે ॥
કહ્યું હતું માર્કન્ડેય જેહ રે, સર્વે ગુણ આમાં છે તેહ રે ॥૨૮॥
એવા હરિને જે આશરે છે રે, તેના સર્વે સંશય હરે છે રે ॥
આપી જ્ઞાન ભક્તિને વૈરાગ્ય રે, બીજી વાસના કરાવે છે ત્યાગરે ॥૨૯॥
બાળપણ માંહિ જન બાહુ રે, જાણે આત્મદર્શી છે સહુ રે ॥
કહે ઘરમાં આ કાંઈ રહે છે રે, એમ પરસ્પર જન કહે છે રે ॥૩૦॥
પોતાને પણ એવો છે ઘાટ રે, જોઈ રહ્યા જનોઈની વાટ રે ॥
એવા થકા રહ્યા મંદિરમાં રે, જેમ કમળ રહે નીરમાં રે ॥૩૧॥
નિજ તાત સત્ય ગુણવાળ રે, તેવાં પતિવ્રતા માતા બાળા રે ॥
એવા સત્યવાદી જન જોઈ રે, થાય શહેરવાસી શિષ્ય સોઈ રે ॥૩૨॥
તેને આપે ઉપદેશ આપ રે, કરાવે કૃષ્ણ નામનો જાપ રે ॥
જ્ઞાન ભક્તિ ને વૈરાગ્ય યુક્ત કરે, આપી ઉપદેશ કરે મુક્ત રે ॥૩૩॥
દારી ચોરી મદ્ય માંસ ત્યાગ રે, કરાવે અહિંસા વિષ્ણુયાગ રે ॥
ચયારે વર્ણ જે આશરે આવે રે, તેને એ રીતે નિયમ ધરાવે છે ॥૩૪॥
એવું જોઈને યુવતિ જન રે, ઈચ્છે ગુરુ કરવાને મન રે ॥
પછી વિચારીને ધર્મ તેને રે, નથી કરતા શિષ્ય પોતે એને રે ॥૩૫॥
કહે આજ કાઢું રીત એહ રે, ચાલે આગે પરંપરા તેહ રે ॥

તેનો આજ તો નથી વિચાર રે, પણ પછી બગાડ અપાર રે ॥૩૬॥
માટે કહ્યું સર્વે યુવતિને રે, તમે સૌ કરો ગુરુ ભક્તિને રે ॥
ઉદ્ધવ સંપ્રદાયની એ રીત રે, તેને પાળવી બહુ કરી પ્રીત રે ॥૩૭॥
પછી ત્રિયા સૌ ભક્તિને મળી રે, ધર્મ નારીના લીધા સાંભળી રે ॥
સધવા વિધવા ધર્મ જેહ રે, સુણી સર્વે ત્રિયા પાળે તેહ રે ॥૩૮॥
તેણે નારી થઈ શુદ્ધ અતિરે, જે કોઈ હતી કુલટા કુમતિ રે ॥
એમ ધર્મ ને ભક્તિ વિચારી રે, દિયે ઉપદેશ નારીને નારી રે ॥૩૯॥
વળી જન્મ દિવસ પ્રભુ તણા રે, તેના કરે છે ઉત્સવ ઘણા રે ॥
જન્માષ્ટમી રામનવમી જેહ રે, કરે વ્રત ઉત્સવ સર્વે તેહ રે ॥૪૦॥
ભાદ્ર સુદિ ચતુરથી આવે રે, પૂજે ગણપતિ બહુ ભાવે રે ॥
આસો વદિ આવે ચૌદશી રે, પૂજે હનુમાનને હુલસી રે ॥૪૧॥
નિયમ ધારી સુણે કથા નિત્ય રે, બહુ હરિ ચરિત્રમાં પ્રીત રે ॥
વળી જે આવે ભણવા પાસ રે, તેને કરાવે વેદ અભ્યાસ રે ॥૪૨॥
હેતે હરિ વાત સંભળાવે રે, રૂડા ધર્મને પાળે પળાવે રે ॥
આપે જીતી બેઠા શત્રુ છય રે, તેમ કર્યા આશ્રિત અભય રે ॥૪૩॥
એવા સત્યવાદી ભક્તિ ધર્મ રે, જેને ઘેર છે પોતે પરબ્રહ્મ રે ॥
તિયાં સદ્‌ગુણ આવીને રે રે, તેનું આશ્ચર્ય કોઈ ન કહે રે ॥૪૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિકૃષ્ણ બાળલીલા નામે એકવીસમું પ્રકરણમ્ ॥૨૧॥

પૂર્વછાયો સહુ જન મળી સાંભળો, પછી ધર્મે કર્યો વિચાર ॥
જન્મ થકી મારાજને, વર્ષ વીત્યું અષ્ટમું આ વાર ॥૧॥
જનોઈ દેવા જનકને, અતિ આનંદ ઉર ન માય ॥
દેશ દેશના જ્યોતિષિ, તેડાવિયા દ્વિજરાય ॥૨॥
પુષ્પ ફળે પૂજા કરી, પછી કહ્યું પ્રીતે શું વચન ॥
ઉપવીત દેવા આ સુતને, તમ શોધી કાઢો શુભ દિન ॥૩॥
જોઈ જોશ જોશી બોલિયા, વર્ષ આઠમું છે અનુપ ॥
માઘ સુદિ દશમી દિને, શુભ મુહૂર્ત છે સુખરુપ ॥૪॥
ચોપાઈ પછી રાજી થઈ માતતાત, નિશ્ચય કરીને માની એ વાત ॥

મંગાવ્યા સાજ સમાજ ઘણા, કોઈ વાતની ન રાખી મણા ॥૫॥
પછી કંકોતરી ગામો ગામ, મેલી લખી સરવેનાં નામ ॥
રૂડી રીતે શણગાર્યાં ઘર, ચિત્ર વિચિત્ર કર્યાં સુંદર ॥૬॥
રોપ્યા રંભાના સ્થંભ તે દ્વાર, બાંધ્યાં તરિયાં તોરણ બાર ॥
છાંટ્યાં અગર ચંદને એવાં, તેણે શોભે છે વૈકુંઠ જેવાં ॥૭॥
રોપ્યા મંડપ પૂર્યા છે ચોક, જોઈ ચકિત થાય શહેરલોક ॥
દિવી ફાનસો કાચની હાંડી, વાસિ દીપ હારોહાર્ય માંડી ॥૮॥
નીલા પીળા ભર્યા રંગ રાતા, શોભે સારા કહ્યો નથી જાતા ॥
અતિ ઉત્સાહે આદર્યો જંગ, દેવા ઉપવીત ઉરે ઉમંગ ॥૯॥
પછે જેજે તેડાવ્યાં'તાં જન, તેતો આવ્યાં નવમીને દન ॥
રથ વેલ્ય ને ગાડલાં લઈ, આવ્યા અશ્વ પર ચડી કંઈ ॥૧૦॥
બાળ યુવા વૃદ્ધ નરનારી, આવ્યાં સર્વે તે પ્રેમ વધારી ॥
એક જમવું ને યજ્ઞોપવીત, હરિ નિરખવા ચાય છે ચિત્ત ॥૧૧॥
જેને જેવી ઘટે પેરામણી, લાવ્યાં મોસાળિયાં મળી ઘણી ॥
બીજા બહુ આવ્યા હરિજન, કરવા ધર્મ હરિનાં દર્શન ॥૧૨॥
તેને આપ્યાં ઉતરવા ઘર, સરી પેઠ કરી સરાભર ॥
પછી ભાવે જમાડ્યા ભોજન, લેહ્ય ચોશ્ય ભક્ષ્ય ભોજ્ય અન્ન ॥૧૩॥
શાક પાક ને સુંદર વડાં, જમ્યાં વૃદ્ધ યુવા નાનકડાં ॥
પછી આવ્યો દશમીનો દન, તેડ્યા વિપ્ર વિદ્યાએ સંપન ॥૧૪॥
કુળગોર સારા સામવેદી, અતિ આચારે આત્મનિવેદી ॥
પછી પુરના પુરાણી જેહ, વેદ શાસ્ત્રના ભણેલ તેહ ॥૧૫॥
મળી શુભ વેળા પળ જોઈ, આપવા પ્રભુજીને જનોઈ ॥
વાજે માંગલિક વાજાં અપાર, ગાય મંગળ મળી બહુ નાર ॥૧૬॥
પ્રથમ ત્રણ ગાય ત્યાં આપી, પૂજ્યાં ગોત્ર વિનાયક સ્થાપી ॥
કર્યાં સ્થંડિલે સ્થાપન અગ્નિ, આહુતિઓ આપી તેમાં ઘીની ॥૧૭॥
પછી સામવેદનું જે કર્મ, પાસે રહી કરાવે છે ધર્મ ॥
પહેલા પુત્ર નવારી જમાડ્યા, મુંડન કરાવી ફરી નવાડ્યા ॥૧૮॥
ધર્મે કરાવી સંસ્કાર વિધિ, આપી કૌપિન તે પહેરી લીધી ॥
પછી ધર્મદેવે બહુ ભાવે, આપી જનોઈ ધરી ખભે ડાવે ॥૧૯॥

ત્યારે ગુરુએ કહ્યું વિચારી, ફરો ભૂમિએ થઈ બ્રહ્મચારી ॥
પછી ધર્મે શિખામણ દીધી, કરજ્યો વૈશ્વદેવ રૂડી વિધિ ॥૨૦॥
કરવી ત્રિકાળ સંધ્યા પાવન, જમવું પંચ ગ્રાસ કાઢી અન્ન ॥
ન સૂવું દિવસે નિરધાર, ગુરુ સેવામાં રાખવો પ્યાર ॥૨૧॥
ત્યારે સત્ય સત્ય કહે બાળ, સુણી રાજી થયાં મા મોશાળ ॥
પછી ધર્મે ગાયત્રીનો મંત્ર, આપ્યો કરવા જાપ નિરંત્ર ॥૨૨॥
વજડાવ્યાં વાજાં તિયાં વળી, ગાય ગીત ત્યાં માનિની મળી ॥
કરે વિપ્ર તિયાં વેદ ધ્વનિ, પોતિ હૈયાની હામ સહુની ॥૨૩॥
કરી પરસ્પર પેરામણી, દીધી ધર્મે તે દક્ષિણા ઘણી ॥
કર્યા રાજી દ્વિજ ને ગાયક, આપી અન્ન ધન્ન વસ્ત્ર અનેક ॥૨૪॥
બોલે યાચક જય જય બહુ, ધન્ય ધન્ય કહે જન સહુ ॥
પછી ગુરુએ પલાસ દંડ, આપ્યો હાથમાં ગ્રેવા અખંડ ॥૨૫॥
બાંધ્યો મુંજ તણો આડબંધ, લીધું રુરુચર્મ વળી સ્કંધ ॥
આપ્યું અંગે તે વસ્ત્ર નવીન, તેણે કરીને ઢાંકી કોપીન ॥૨૬॥
પછી પહેલા કહ્યા'તા જે ધર્મ, તેનો ફરી સમજાવે છે મર્મ ॥
કહે અનઘ ગુરુનાં વેણ, હૃદે ધારજ્યો કમળ નેણ ॥૨૭॥
ક્રોધ કરશોમા કોઈ વાર, મુખે મિથ્ય મ કરશો ઉચ્ચાર ॥
અષ્ટ પ્રકારે તજજ્યો નારી, ગ્રામ્ય કથા સુણ્યે નહિ સારી ॥૨૮॥
નૃત્ય વાજિંત્ર તનન તાન, સુણવું નહિ વિષયિ ગન ॥
સુગંધી તેલમર્દન ત્યાગી, ઘસી પગ ન ધોવા સુભાગી ॥૨૯॥
ગુરુ આગળ્ય ઉંચે આસન, ન બેસવું ભૂલ્યે કોઈ દન ॥
દંત ન ઘસો ન ગૂંથો વાળ, ભોંયે ન લખો વર્ણ કોઈ કાળ ॥૩૦॥
સમા વિના ઉતારો ન કેશ, મદ્ય માંસને તજવું હંમેશ ॥
વૃષભે ન કરવું વાહન, દર્પણમાં ન જોવું વદન ॥૩૧॥
નિંદા દ્રોહ તે કેનો ન કરીએ, પગે પહેરવાં પનિયાં પર હરિએ ॥
મન કર્મ ને વળી વચને, હિંસા કરવી નહિ કોઈ દને ॥૩૨॥
મુક્તિ અર્થે પણ આત્મઘાત, ન કરવી સાંભળો એ વાત ॥
કેદી કરવો નહિ કુસંગ, જેણે થાય સ્વધર્મનો ભંગ ॥૩૩॥
ધર્મ સમ નહિ સુખદાય, માટે રેવું તે સ્વધર્મ માંય ॥

ભૂમિ પર ને કાંસાને ઠામે, ન જમવું કેદી મન ભામે ॥૩૪॥
કાથો ચૂનો પાનબીડી કહીએ, દ્યુતવિદ્યા થકી દૂર રહીએ ॥
ગાંજો ભાંગ્ય ને મપર જેહ, આપુ આદિ તજવાનું તેહ ॥૩૫॥
દેવ તીર્થ ને બ્રાહ્મણ ગાય, સાધુ સતી સચ્છાસ્ત્ર કહેવાય ॥
તેની નિંદા કેદિયે ન કરવી, કરે કોઈ તો કાને ન ધરવી ॥૩૬॥
વળી બ્રહ્મચારીની જે રીત, સુણો હરિ પરમ પુનિત ॥
કોપીન ને મુંજિ કટિસૂત્ર, દંડ કમંડલું યજ્ઞોપવીત ॥૩૭॥
મૃગાજિન ને ભિક્ષાનું ઠામ, તે ન ત્યાગવાં લિધાં જે નામ ॥
સ્નાન સંધ્યા જપ હોમ જેહ, ભણવું ને ભણાવવું તેહ ॥૩૮॥
દેવ પિતૃ તર્પણાદિ કર્મ, કરવું એ બ્રહ્મચારીનો ધર્મ ॥
પ્રેમે કરવું કૃષ્ણનું પૂજન, નવધા ભક્તિ સહિત નિશદન ॥૩૯॥
એમ કહ્યું જ્યારે ધર્મદેવ, કૃષ્ણ કહે સત્ય સત્યમેવ ॥
પછી પ્રક્રમા અગ્નિને કરી, વળતા ગયા માતા પાસે હરિ ॥૪૦॥
માગી ભિક્ષા જઈ માતા પાસે, આપી માતાએ અતિ હુલાસે ॥
આપી બીજી સુવાસણ્યે મળી, લીધી તે પણ ભિક્ષાને વળી ॥૪૧॥
જાચી ભિક્ષા મેલી ગુરુ આગે, આગન્યાએ જમ્યા અનુરાગે ॥
પછી કાશીએ જાવાને કાજ, આપ્યો ગુરુએ સરવે સમાજ ॥૪૨॥
દંડ કમંડળું મૃગછાળા, તુલસીમાળ વિશાળ મેખળા ॥
પછી માતાએ આપ્યાં ટિમણ, પેંડા પતાસાં જોડ્યે જમણ ॥૪૩॥
પીળી આંગિ પાઘ શિર પર, ખભે ખાખર દંડ સુંદર ॥
ચાલ્યા ભાતું બાંધી બ્રહ્મચારી, ભણવા કાશીએ કરી તૈયારી ॥૪૪॥
નિસર્યા ઘરથી ગામ બહાર, નથી વળવું એ નિરધાર ॥
ચાલ્યા ઠાવકો ઠેરાવ કરી, માયા સંબંધીની પરહરી ॥૪૫॥
કેડ્યે ધોડિધોડિ મામો હાર્યા, ન પહોંચાણું પછી તે પોકાર્યા ॥
કહે વળો વળો વર્ણિરાજ, માતપિતાને પાળવા કાજ ॥૪૬॥
પછી હરિ વિચારી એ મર્મ, થાશે દુઃખી બાળા વળી ધર્મ ॥
માટે હમણાં તો પાછો વળું, પછી સમો જોઈને નીકળું ॥૪૭॥
વળતા વળી આવ્યા નિજ ધામ, બેઠા બ્રાહ્મણમાં ઘનશ્યામ ॥
પ્રભુ બેઠા જ્યાં દ્વિજ સમાજ, અતિ શોભે છે વરણિરાજ ॥૪૮॥

થયો સૂત્રવિધિ સમાપ્ત, રાજી થયાં સંબંધી સમસ્ત ॥
પામ્યાં અતિ આનંદ એ મન, આપ્યાં દાન થઈ પરસન ॥૪૯॥
કનક ઘરેણાં વસ્ત્ર સોયામણાં, આપ્યાં વાહનનાં દાન ઘણાં ॥
આવ્યા હતા ત્યાં સેવકજન, તેણે પૂજીયા ધર્મ પાવન ॥૫૦॥
પછી રાજી થઈ ભક્તિ ઈશ, ઘટે તેમ પૂજ્યા નિજ શિષ્ય ॥
વળતાં સહુને કરાવ્યાં ભોજન, સુંદર રસોઈ સારાં વ્યંજન ॥૫૧॥
પછી રાજી થઈ નિજ ધામ, ગયાં પુરુષ ને વળી વામ ॥
વળતા તાતે ભણાવિયા તેહ, અર્થ સહિત સામવેદ જેહ ॥૫૨॥
શિખ્યા શાસ્ત્ર અર્થે સહિત, થયા વિદ્યાવાન બ્રહ્મવિત ॥
હતા વિચક્ષણ વિદ્યા જોઈ, કરે ચર્ચા ન પહોંચે કોઈ ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિ ઉપવીત ઉત્સવ નામે બાવીશમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો ઉપવીત ઉત્સવ પૂરો થયો, સુંદર સારો નિદાન ॥
ત્યાર પછીની જે વારતા, સહુ સાંભળો થઈ સાવધાન ॥૧॥
ધર્યા ધર્મ હરિએ બહુ, જે જે કહ્યા ગુરુદેવ ॥
માત પિતાની મહાત્મ્યે, કરે છે બહુ પેર્ય સેવ ॥૨॥
પણ અખંડ રહે છે અંતરે, ઘર ત્યાગ કરવા ઘાટ ॥
ક્યારે મેલીશ આ ઘરને, હું ક્યારે લઈશ વનવાટ ॥૩॥
જે અર્થે આ અવતાર છે, તે કરીશ હું કેયે કાજ ॥
ધર્મ સ્થાપું અધર્મ ઉત્થાપી, એમ વિચારે મહારાજ ॥૪॥
ચોપાઈ અધમઘના ચાલણહાર રે, એવા અસુર જગે અપાર રે ॥
તેને મોહ પમાડીને મારું રે, ધરા પર ધર્મને હું ધારું રે ॥૫॥
શુદ્ધ ધર્મે રાખું નરનાર રે, એહ અર્થે છે આ અવતાર રે ॥
પણ હમણાં ત્યાગું જો ગેહ રે, મરે માબાપ મારે સનેહ રે ॥૬॥
માટે બ્રાહ્મણનો છે જે શાપ રે, તેથી મુકાય દંપતી આપ રે ॥
તે દિ નિશ્ચય હું ત્યાગીશ ઘર રે, ગૂઢ વિચાર એવો અંતર રે ॥૭॥
પછી વિદ્યા ગુરુ તાત કરી દે, વેદ ત્રીજો ભણી લીધો હરિ રે ॥
મોટી બુદ્ધિવાળા છે દયાળ રે, જેહ શિખે તે અચિર કાળ રે ॥૮॥

જોઈ વિસ્મય પામે સૌ જન રે, પામે આશ્ચર્ય કહે ધન્ય ધન્ય રે ॥
પછી ધર્મ તે ભણ્યાતા જેહ રે, સર્વે હરિને ભણાવ્યું તેહ રે ॥૯॥
વેદ શાસ્ત્ર ને કાવ્ય પુરાણ રે, મહાભાષ્યાદિ ભણ્યા સુજાણ રે ॥
પછી ધર્મ થઈ રળિયાત રે, કહી રામપ્રતાપને વાત રે ॥૧૦॥
સુણો જ્યેષ્ઠ પુત્ર બડભાગી રે, આતો થાશે અતિશય ત્યાગી રે ॥
જુઓ આજથી એનાં એંધાણ રે, નથી કોઈ વાતની જો તાણ રે ॥૧૧॥
ખાનપાન માંહિ નથી મન રે, નથી ઈચ્છતા વસન ભૂષન રે ॥
માન મોટ્યપ ને મારું તારું રે, નથી લાગતું એ એને સારું રે ॥૧૨॥
હર્ષ શોક વળી હાણ્ય વૃદ્ધિ રે, નથી ગમતી ઘર સમૃદ્ધિ રે ॥
અતિ વૈરાગ્યવાન છે એહ રે, નથી સાંભળતા નિજદેહ રે ॥૧૩॥
અતિ ત્યાગ ગમે છે તનમાં રે, એમ મને જણાય છે મનમાં રે ॥
માટે આથી નહિ થાય વેવાર રે, તમે ઉપાડો ઘરનો ભાર રે ॥૧૪॥
તમ પાસે એ નહિ માગે કાંઈ રે, નથી મન એનું ઘરમાંઈ રે ॥
ખાવા પીવાનું ફણ નહિ માગે રે, અતિ ઉદાસી છે વૈરાગે રે ॥૧૫॥
એમ જ્યેષ્ઠ પુત્ર જે જોકન રે, કહ્યાં તાતે તે માન્યાં વચ રે ॥
પછી સ્વસ્થ ચિત્તે થઈ તાત રે, અંતરમાંહિ વિચારી વાત રે ॥૧૬॥
હવે વૃદ્ધ થયું છે આ દેહ રે, માટે સહુશું તજું સનેહ રે ॥
હવે સાંખ્ય યોગને આશરું રે, શ્રીકૃષ્ણ સ્વામિનું ધ્યાન ધરું રે ॥૧૭॥
પણ પોતાને હરિ છે પ્રેહ રે, દેવા શિખામણ્ય છે સનેહ રે ॥
સુણો સુત હરિ વાત મારી રે, સુખદયક છે અતિ સારી રે ॥૧૮॥
કહું છું તમારા હિતને સારુ રે, માટે માનજ્યો વચન મારું રે ॥
કહુંછું સ્વધર્મ ભક્તિ વૈરાગ્ય રે, તેનો કરશો મા કેદી ત્યાગ રે ॥૧૯॥
જાજ્યો રામાનંદ સ્વામી પાસ રે, જો થાઓ ઘરમાંથી ઉદાસ રે ॥
રામાનંદ સ્વામીને મહિમાય રે, નથી જાતો મેં કહ્યો જીભાય રે ॥૨૦॥
તે તો વસે છે સોરઠા દેશ રે, દિએ છે જીવોને ઉપદેશ રે ॥
જાજ્યો ધીરે ધીરે પૂછી વાટ રે, ઉતરી ઝાડી નદિના ઘાટ રે ॥૨૧॥
એવી સાંભળી તાતની વાણી રે, સર્વે અંતરે લખી એંધાણી રે ॥
પોતે વિદ્યાએ છે ગુણવાન રે, થયા ગુણે તે તત સમાન રે ॥૨૨॥
વળી સુણે છે તાત મુખેથી રે, સર્વે શાસ્ત્ર સુંદર સુખેથી રે ॥

સુણી સુણીને ગ્રહે છે સાર રે, નીર ક્ષીર નોખું નિરધાર રે ॥૨૩॥
જે જે કાઢ્યું એમાંથી અનુપ રે, સર્વે જીવને તે સુખરૂપ રે ॥
શ્રીમદ્ ભાગવત જે પુરાણ રે, તેનો સાર શોધીને સુજાણ રે ॥૨૪॥
કાઢ્યા સ્કંધ દોય દુઃખહારી રે, પંચમ સ્કંધ સદા સુખકારી રે ॥
બીજો દશમ સ્કંધ કહેવાય રે, શ્રીકૃષ્ણ ચરિત્ર છે જે માંય રે ॥૨૫॥
એનું નામ છે ભાગવત સાર રે, લખી નોખું રાખ્યું નિરધાર રે ॥
વળી ભારત સાર શોધીને રે, લખી લીધું વિચારે બુદ્ધિને રે ॥૨૬॥
ભગવદ્ગીતા ભવભય હરણી રે, લખી લીધી એ વિચારી વર્ણી રે ॥
વિષ્ણુ સહસ્રનામ સુખરૂપ રે, લખી વિદુરનીતિ અનુપ રે ॥૨૭॥
એટલું શ્રીભારત મોઝાર રે, શોધી કાઢી લીધું છે એ સાર રે ॥
વળી ધર્મશાસ્ત્રનો જે સાર રે, પોતે લખ્યો છે કરીને પ્યાર રે ॥૨૮॥
યાજ્ઞવલ્કય સ્મૃતિ છે સારી રે, લખી પોતે તે પણ વિચારી રે ॥
એહ ધર્મશાસ્ત્રનું છે સાર રે, સુખદયક સહુને અપાર રે ॥૨૯॥
સ્કંદપુરાણનું સાર જેહ રે, લખ્યું સુંદર શોધીને તેહ રે ॥
વાસુદેવ માહાત્મ્ય મહારાજે રે, લખ્યું સૌ જનના હિત કાજે રે ॥૩૦॥
એહ સાર છે સ્કંદપુરાણ રે, શોધી લખી લીધું એ સુજાણ રે ॥
એ જે ચાર ગ્રંથમાં છે સત્વ રે, શોધી કાઢી લીધું છે એ તત્ત્વ રે ॥૩૧॥
પછી તેનો ગોટકો લખાવી રે, શોધી સુંદર સારો બનાવી રે ॥
લાવ્યા તે તો પોતે તાત પાસ રે તાતે જોઈને કર્યો તપાસ રે ॥૩૨॥
નોયે આ બુદ્ધિ મનુષ્ય તણી રે, એમ કરી છે પ્રશંસા ઘણી રે ॥
ધન્ય ધન્ય પુત્ર મહામતિ રે, તમે સર્વથી મોટા છો અતિ રે ॥૩૩॥
એમ કહીને વિચાર્યું જ્યારે રે, વાત પૂર્વની સાંભરી ત્યારે રે ॥
કહ્યું માર્કન્ડેય તે મળ્યું રે, સર્વે પ્રકારે આજ મેં કળ્યું રે ॥૩૪॥
વળી વૃંદાવનની જે વાત રે, સાંભરી છે પોતાને સાક્ષાત રે ॥
આવી મળિયાં સર્વે એંધાણ રે, જાણ્યા પુત્રને શ્યામ સુજાણ રે ॥૩૫॥
ત્યારે આશ્ચર્ય વાત એ નથી રે, એમ વિચારિયું છે મનથી રે ॥
પછી અતિ કરી સતકાર રે, વખાણ્યા ચારે શાસ્ત્રના સાર રે ॥૩૬॥
એમ તાતે કહ્યું તે સાંભળી રે, લખી રાખ્યા પોતા પાસે વળી રે ॥
ધર્મશાસ્ત્ર ને સ્કંદપુરાણ રે, તેનું સાર કર્યું પરમાણ રે ॥૩૭॥

ભારત સાર ભાગવત સાર રે, વાંચે સુણે નિત્યે નિરધાર રે ॥
જેણે કરી શ્રીકૃષ્ણમાં પ્રીત રે, થાય દ્રઢ અતિ નિત્ય નિત્ય રે ॥૩૮॥
વળી શાસ્ત્રયુક્ત ભક્તિ જેહ રે, કરવી કૃષ્ણની તાત કહે તેહ રે ॥
સુણો મંત્ર હુંથી મહામતિ રે, અષ્ટાક્ષરનો તે શુભ અતિ રે ॥૩૯॥
વળી ત્રણ પ્રકારનો જેહ રે, કહ્યો પિતાએ કરી સનેહ રે ॥
કહ્યું એ મંત્ર વહાલો છે મને રે, અતિ હેત કરી કહ્યો તને રે ॥૪૦॥
કરો જપ તેનો પૂજા નિત્ય રે, પાળજ્યો સ્વધર્મ રૂડી રીત્ય રે ॥
એવી તાતે શિખામણ દીધી રે, માંડ્યું વર્તવા હરિએ વિધિ રે ॥૪૧॥
થયાં જન્મથી વર્ષ અગ્યાર રે, તિયાં આવિયા અસુર અપાર રે ॥
અતિ કાળા ને બહુ કરુર રે, ભર્યા ક્રોધમાંહી ભરપુર રે ॥૪૨॥
મોટી ડાઢિયો ને માથે વાળ રે, ભૂરા લંબૂરા વડા વિક્રાળ રે ॥
રાતી આંખ્યોને આયુધ હાથ રે, આવ્યા જિયાં બેઠા હતા નાથ રે ॥૪૩॥
વેષ વૈષ્ણવી પણ અસુર રે, મનમાં છે માર્યાનું જરૂર રે ॥
આવી ઉગામ્યાં આયુધ શઠે રે, ત્યાંતો નજર કરી નીલકંઠે રે ॥૪૪॥
પામ્યા મોહ પરસ્પર એહ રે, મુવા લડી માંહોમાંહિ તેહ રે ॥
મૂઆ અસુર ઉતર્યો ભાર રે, ત્યારે નાથે તે કર્યો વિચાર રે ॥૪૫॥
દેશ પ્રદેશ હશે વિમુખ રે, દેતા હશે મુનિયોને દુઃખ રે ॥
માટે સર્વેનો ઉતારું ભાર રે, એહ અર્થે છે આ અવતાર રે ॥૪૬॥
માટે કૈંયે તજું હું આ ઘર રે, કૈંયે જાઉં શોધી સર્વે ધર રે ॥
કૈંયે પમાડું પાપીને મોહ રે, મરે માંહોમાંહિ તે સમોહ રે ॥૪૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે હરિચરિત્ર નામે ત્રેવીસમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો એટલી વાત એમ થઈ, તમે સાંભળો સહુ સુજાણ ॥
કથા કહું ત્યાર કેડયની, શુદ્ધ બુદ્ધિને સુખ ખાણ ॥૧॥
બહુ હેતે રિકૃષ્ણનાં, જે ચરિત્ર ધરશે ચિત્ત ॥
હશે મહા પંચ પાતકી, તોય થાશે તર્ત પુનિત ॥૨॥
એવો જશ એ અનુપ છે, સુભાગી સાંભળશે કાન ॥
ત્યાર પછીની જે વારતા, સહુ સાંભળો થઈ સાવધાન ॥૩॥

પ્રેમવતી બાળા ભગતિ, કહીએ ત્રણે જેહનાં નામ ॥
તેનાં તનમાં તપ્ત આવી, વળતાં પામ્યાં વિરામ ॥૪॥
ચોપાઈ કાર્તિક સુદિ અષ્ટમીને દને રે, તેદિ માંદા થયાં માતા તને રે ॥
જેનું વ્રત તપે કરી દેહ રે, અતિ શિથિલ થયું છે તેહ રે ॥૫॥
ફૂલ મૃદુલ સમ છે કાય રે, અતિશે કોમળ ન સહેવાય રે ॥
તેને જોઈ જ્યેષ્ઠ સુત જેહ રે, કરે ઔષધ ઉપાય તેહ રે ॥૬॥
કરી ઔષધવિધિ અનેક રે, તેની ટાંકી લાગી નહિ એક રે ॥
ત્યારે પ્રભુએ કર્યો વિચાર રે, નહિ રહે તન નિરધાર રે ॥૭॥
આપું જ્ઞાન માને આણિ પળે રે, જેણે કરી તર્ત દુઃખ ટળે રે ॥
ત્યારે હરિ કહે સાંભળો માત રે, એકચિત્ત દઈ મારી વાત રે ॥૮॥
સત્શાસ્ત્રમાં મળતાં વેણ રે, આવા સમામાંહિ સુખદેણ રે ॥
જન્મમરણ રૂપ માયા મારી રે, તે તો સર્વને છે દુઃખકારી રે ॥૯॥
પંચરાત્ર સાંખ્ય યોગવાળા રે, એમ કહે છે માનો માતા બાળા રે ॥
માટે જ્ઞાન વૈરાગ્ય ધર્મયુક્ત રે, ભક્તિ કૃષ્ણની કરીએ તો મુક્ત રે ॥૧૦॥
સર્વે દુઃખ મટવા ઉપાય રે, નથી એહ વિના બીજો માય રે ॥
એવી સાંભળી સુતની વાત રે, વળતાં મનમાં વિચાર્યાં માત રે ॥૧૧॥
જે જે કહ્યું તું મારકન્ડેય રે, મળી વાત સર્વે આ તેય રે ॥
કહ્યું ગુણે છે હરિ અમૂલ્ય રે, થયું એમાં નથી કાંઈ ભૂલ્ય રે ॥૧૨॥
વળી કહ્યું તું વૃંદાવનમાંય રે, તેહ સર્વે સાંભર્યું મનમાંય રે ॥
પછી પુત્રને શ્રીકૃષ્ણ જાણી રે, થઈ દીન ને બોલિયા વાણી રે ॥૧૩॥
વળી હું આવી શરણ તમારી રે, આપો શિખામણ મને સારી રે ॥
તમે કહ્યું જે જ્ઞાન વૈરાગ્ય રે, ધર્મ સહિત ભક્તિ સુભાગ્ય રે ॥૧૪॥
તેનો વિધિએ વિભાગ કરી રે, કહો અતિ હેતે તમે હરરિ રે ॥
વળી સાચા સાધુનું સ્વરુપ રે, કહેજ્યો કૃપા કરી સુખરૂપ રે ॥૧૫॥
એમ પ્રેમે પુછયું પ્રેમવતિ રે, ત્યારે બોલ્યા હરિ મહામતિ રે ॥
નવમી નિશિ જાતાં જુગ જામ રે, બોલ્યા માતા પ્રત્યે ઘનશ્યામ રે ॥૧૬॥
દેવા માતાને જ્ઞાનનું દાન રે, કહી હરિગીતા ભગવાન રે ॥
પંચ વાતે કર્યો તે પ્રબોધ રે, જેને સાંભળતા વાધે મોદ રે ॥૧૭॥
તેહના છે પંચ અધ્યાય રે, કહ્યું પ્રથમના અયાયમાંય રે ॥

સ્વધર્મ સહિત ભક્તિ જેહરે, થાય સાધુના સંગથી તેહ રે ॥૧૮॥
તેવા સાધુ તણાં જે લક્ષણ રે, કહી દેખાડ્યાં તે તતક્ષણ રે ॥
બીજે અધ્યાયે વર્ણાશ્રમ ધર્મ રે, કહી દેખાડ્યો તેહનો મર્મ રે ॥૧૯॥
ત્રીજે અધ્યયે જીવાત્માજ્ઞાન રે, કહ્યું માતા પ્રત્યે ભગવાન રે ॥
વળી પરમાત્મા જે શ્રીકૃષ્ણ રે, કહ્યું તેનું જ્ઞાન થઈ પ્રશ્ન રે ॥૨૦॥
ચોથે અધ્યાયે કહ્યું સુખરુપ રે, વૈરાગ્યનું સ્વરૂપ અનુપ રે ॥
તેહ વૈરાગ્ય જે થકી થાય રે, કહ્યા તેહના સર્વે ઉપાય રે ॥૨૧॥
પંચમાધ્યાયે નવ પ્રકારે રે, કહી ભક્તિ વિભાગ વિચારિ રે ॥
એમ પંચાધ્યાયે ઉપદેશ રે, આપ્યો માતાને હરિએ અશેષ રે ॥૨૨॥
એવી રીતે હરિગીતા કઈ રે, સુણી માતાએ તે શ્રુતિ દઈ રે ॥
પછી પુત્ર પ્રત્યે બોલ્યાં માત રે, સુણો હરિ પ્રભુ મારી વાત રે ॥૨૩॥
તમે કૃષ્ણને વિષે ભગતી રે, કહ્યું કરવી હેતેશું અતિ રે ॥
તેહ શ્રીકૃષ્ણ છો સુત તમે રે, નિશ્ચય કરીને જાણ્યા છે અમે રે ॥૨૪॥
કૃષ્ણ કહીએ જે ગોલોક ધામે રે, તે તમે થયા છો હરિ નામે રે ॥
પ્રભુ તમારે વચને વળીરે, મારા સર્વે સંશય ગયા ટળી રે ॥૨૫॥
મારી વૃત્તિ તમમાં ઠેરાણી રે, કાળ માયાના ભયથી મુકાણી રે ॥
હવે જાઉં છું તમારે ધામ રે, એમ કહીને પામ્યા વિશ્રામ રે ॥૨૬॥
પછી ધર્યું પ્રભુજીનું ધ્યાન રે, તેણે કરી ભુલ્યાં તન ભાન રે ॥
એમ કર્તા અર્ક ઉદે થયા રે, ત્યારે પ્રભુજી નાવાને ગયા રે ॥૨૭॥
પછી નિત્ય કરમને કાજ રે, આવ્યા અગ્નિશાળામાં મહારાજ રે ॥
ત્યારે માતાજીને તેહ વાર રે, દેખાણા પ્રભુ હૃદય મોઝાર રે ॥૨૮॥
પ્રસન્ન વદન વર્ણિને વેશ રે, બાંધ્યો છે સારો અંબોડો શિશ રે ॥
ચંદ્રકાંતિ સમ મુખ સોભે રે, નયણાં નવીન કમળ ઉભે રે ॥૨૯॥
ઘનશ્યામ સુંદર છે તન રે, પહેર્યું કોપિન પર આછાદન રે ॥
ખભે શ્વેત વસ્ત્ર લીધું ધારી રે, કંઠે માળા બે સુંદર સારી રે ॥૩૦॥
પંચ ઊર્ધ્વપુંડ્ર છે પુનિત રે, પહેરી શ્વેત સારી ઉપવીત રે ॥
એવી મૂર્તિમાં ચિત્ત ચોંટ્યું રે, પામ્યાં અંતરમાં સુખ મોટું રે ॥૩૧॥
પછી દીઠો પોતાનો આતમા રે, તેજ તેજ તેજની છે સીમા રે ॥
મન પ્રાણ ગુણ ઈંદ્રિય દેહ રે, તેહ પર પ્રકાશક જેહ રે ॥૩૨॥

એવો નિજ આત્મા પ્રકાશ રે, તેનો થયો બ્રહ્મ શું વિલાસ રે ॥
તેહ બ્રહ્મતેજ માંહિ માત રે, દીઠા હરિ તે કૃષ્ણ સાક્ષાત રે ॥૩૩॥
મનોહર સુંદર ઘનશ્યામ રે, છબી જોઈ લાજે કોટિ કામ રે ॥
કોટિ કોટિ ઈન્દુનો ઉજાસ રે, અંગ અંગ પ્રત્યે છે પ્રકાશ રે ॥૩૪॥
હેમ સમ શોભા વસનની રે, કટિમેખળા છે રતનની રે ॥
મોર મુગટ જડ્યો મણિએ રે, મકરાકૃત કુંડળ ગણીએ રે ॥૩૫॥
કંઠે કૌસ્તુભ મણિનો હાર રે, મોતિમાળા શોભે છે અપાર રે ॥
વેઢ વિંટી કડાં કર ઉભે રે, બાજુ કાજુ ને સાંકળાં શોભે રે ॥૩૬॥
પગે શોભે સુંદર નેપુર રે, સારી કોમળાવસ્થા કિશોર રે ॥
ચર્ચિ ચંદન પહેર્યાં છે હાર રે, તોરા ગજરા શોભે અપાર રે ॥૩૭॥
પહેરી વૈજયંતી સુંદર માળા રે, તેણે લાગે છે અતિ રૂપાળા રે ॥
શોભે વાંસળી સારી સુંદર રે, એવા દીઠા માયે નટવર રે ॥૩૮॥
નિર્ખિ હર્ષ પામ્યાં મહેતારી રે, પછી દીઠા તેને બ્રહ્મચારી રે ॥
કૃષ્ણ હરિ હરિ તેજ કૃષ્ણ રે, એવું થયું માતાજીને દ્રષ્ણ રે ॥૩૯॥
પછી કર જોડી દીન થઈ રે, બોલ્યાં કૃષ્ણ પ્રત્યે માતા રઈ રે ॥
કરી સ્તુતિ કહે છે એમ માય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૦॥
સાધુ દેવતા ને સત્ય ધર્મ રે, તેને પાળો છો પૂરણ બ્રહ્મ રે ॥
વળી રક્ષક બ્રાહ્મણ ગાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૧॥
કરવા નિજજનની પ્રતિપાળ રે, આવ્યા ગોલોક થકી દયાળ રે ॥
થઈ પુત્ર કરી મારી સહાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૨॥
વળી અજ્ઞાનરૂપી જે તમ રે, તેને ટાળવા સૂરજ સમ રે ॥
ધર્મ એકાંતિક ધાર્યો સદાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૩॥
વળી એક હાથે વર આપો રે, એક હાથે અભય કરી સ્થાપો રે ॥
પાપ વન દહન નામદાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૪॥
પાષંડ ધર્મને ખંડવા કાજ રે, તમે પ્રકટ પંડિત રાજ રે ॥
શરણાગતના સુખ સીમાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૫॥
જ્ઞાન ભક્તિ વૈરાગ્ય ભંડાર રે, અહિંસાદિક ધર્મ અપાર રે ॥
એવા બહુ ગુણ તનમાંય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૬॥
તમે અકળરૂપ અવતારી રે, હમણાં વર્ણિવેષ રહ્યા ધારી રે ॥

એમ કરે છે સ્તુતિને માય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૭॥
એમ ભાવે કરીને ભગતિ રે, કરે મૂરતિ આગળ્ય વિનતિ રે ॥
કરે વંદન વારણે જાય રે, ધન્ય ધન્ય કૃષ્ણ હરિરાય રે ॥૪૮॥
એમ કહીને તજ્યું છે તન રે, રાખી શ્રીકૃષ્ણ મૂર્તિમાં મન રે ॥
એમ દેહને તજી ભગતિ રે, પામ્યાં દિવ્ય દેહ પ્રેમવતિ રે ॥૪૯॥
મેલી એહ દેહ ઉછરંગે રે, રહ્યાં શ્રદ્ધાદિ દ્વાદશ સંગે રે ॥
દુર્વાસાનો શાપ તે ટળ્યો રે, મોર્યે હતો તેવો દેહ મળ્યો રે ॥૫૦॥
સંવત અઢાર અડતાળીશે રે, કાર્તિક સુદિ દશમી દિવસે રે ॥
શનિવાર સુંદર સવારે રે, મેલ્યું માતાજીએ તન ત્યારે રે ॥૫૧॥
પછી દેહને લઈ સંબંધિ રે, અગ્નિદાહ દીધો રૂડી વિધિ રે ॥
પછી રામપ્રતાપ સુજાણ રે, કરી ક્રિયા તે શાસ્ત્ર પ્રમાણ રે ॥૫૨॥
પછી હરિએ માન્યાં માતા તેહ રે, મોટાભાઈની વધૂ છે જેહ રે ॥
કર્યું ભાભીજીએ હેત ઘણું રે, રાખે બહુ બહુ હરિતણું રે ॥૫૩॥
નિત્યે જમાડીને પોતે જમે રે, જે જે કહે તે સર્વે ખમે રે ॥
અર્ધ ઘડિ જો અળગા જાય રે, વણ દીઠે તે વ્યાકુળ થાય રે ॥૫૪॥
વળી ભાઈને હેત છે ભારી રે, ન ખાય પિયે એને વિસારી રે ॥
જાય રમવા તો ટળવળે રે, જોયા વિના તો જંપ ન વળે રે ॥૫૫॥
હરિ પોતે બહુ નિસ્પ્રેહ રે, ખાન પાનમાં નહિ સનેહ રે ॥
શીલ સંતોષ સાધુતા અતિ રે, જાણ્યું તપ ત્યાગની મૂરતિ રે ॥૫૬॥
વળી તાતે આપી ભલામણ્યું રે, આની રાખજ્યો ખબર ઘણું રે ॥
આને નથી દેહની સંભાળ રે, તેની કરજ્યો તમે રખવાળ રે ॥૫૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ભક્તિદેહે ત્યાગ નામે ચોવીશમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો સહુ મળી વળી સાંભળો, કહું ત્યાર પછીની રીત ॥
ધર્મદેવની વારતા, તમે સાંભળજ્યો દઈ ચિત ॥૧॥
સાંખ્ય–યોગને આશરી રહ્યા પોતે સ્વધર્મને માંય ॥
નિશદિન શ્રીકૃષ્ણનું, સમરણ કરે છે સદાય ॥૨॥
પ્રવૃત્તિ મનથી પરહરી, કરી વિષય વાસના ત્યાજ ॥

સ્વાદ રહિત થોડું જમે, બ્રહ્મચર્ય રાખવા કાજ ॥૩॥
તપે કરી તન કૃષ છે, ધ્યા યોગનું છે બળ ॥
સુત તેની સેવા કરે, નિરજર જાણી નિરમળ ॥૪॥
ચોપાઈ પોતાના સુત ભગવાન જેહ, હરિ સાથે છે બહુ સનેહ ॥
તેહ વિના તપ જોગવતિ, મનને શુદ્ધ કર્યું છે અતિ ॥૫॥
એવા સમામાં દેહ લક્ષણ, થાવાં લાગ્યાં તને તતક્ષણ ॥
ફરકી આંખ્ય ભુજા ડાબું અંગ, થયાં શુકન જામ્યાં કુઢંગ ॥૬॥
વળી સ્વપ્નમાં લાધ્યાં છે જેહ, અતિ અવળાં જણાણાં તેહ ॥
જાણું રવિ શશિ વળી ઉડુ, પડ્યાં ભૂમિએ તે પણ ભૂંડું ॥૭॥
કર્યો શાસ્ત્ર દૃષ્ટિએ વિચાર, આવ્યું મૃત્યુ જાણ્યું નિરધાર ॥
જાણ્યું થોડા દાડામાંહિ દેહ, પડશે એમાં નહિ સંદેહ ॥૮॥
પછી કૃષ્ણનાં બાળચરિત્ર, દશમમાં કહ્યાં છે પવિત્ર ॥
તેનો નિત્ય નિત્ય પાઠ કરે, કૃષ્ણ મૂરતિ ઉરમાં ધરે ॥૯॥
બીજા થકી છે બહુ ઉદાસ, એમ કર્તા વીત્યો એક માસ ॥
પ્રેમવતિનો માસીસો જેહ, કર્યો શાસ્ત્રના વિધિએ તેહ ॥૧૦॥
શ્રાદ્ધ સારિ જમાડ્યા વિપર, કર્યો માસિસો સારો સુંદર ॥
પછી માસે માસે નિરધાર, જમ્યા દ્વિજ હજારો હજાર ॥૧૧॥
એમ કર્તા સાત માસ થયા, જમી બ્રાહ્મણ તે ઘેરે ગયા ॥
પછી પોતે પોતાના સંબંધિ, જમ્યા ભેળા બેસી ભલી વિધિ ॥૧૨॥
પછી ધર્મદેવને તે દને, આવ્યો તાવ પીડા થઈ તને ॥
ત્યારે એમ વિચાર્યું છે મન, આવ્યું મૃત્યુ હવે થોડે દન ॥૧૩॥
પછી સર્વે પદારથમાંય, પ્રીતિ રહેવા દીધી નહિ ક્યાંય ॥
શ્રીકૃષ્ણ ધ્યાને જોડ્યું છે મન, આવ્યો એકાદશીનો ત્યાં દન ॥૧૪॥
તેદિ શ્રીકૃષ્ણની પૂજા કીધી, તેડી બ્રાહ્મણને ભલી વિધિ ॥
એમ કર્તા આથમિયો દન, પડી રાત્ય આવિયાં સ્વજન ॥૧૫॥
સર્વ સંબંધિ રહ્યાં છે સૂઈ, હરિ વિના બેઠું નથી કોઈ ॥
એકાદશીના જાગરણ કાજ, એક જાગે પોતે મહારાજ ॥૧૬॥
નિજ તાતાં ચાંપે છે ચરણ, એમ કરે છે આપે જાગરણ ॥
તાત પામ્યા પીડા તાવ તેણે, નથી આવતી નિદરા નેણે ॥૧૭॥

પછી હરિની ઈચ્છાએ કરી, વૃત્તિ અંતરમાંહિ ઉતરી ॥
સમાધિમાં જોયું બ્રહ્મતેજ, દીઠો તેજ સમૂહ સહજ ॥૧૮॥
જોયું વૃંદાવન તે મોઝાર, દીઠા કૃષ્ણ ત્યાં કર્તા વિહાર ॥
સુંદર મોરલી હાથે છે એવા, દીઠા પૂર્વે દીઠા હતા જેવા ॥૧૯॥
નર્ખિ શ્રીકૃષ્ણ વાધ્યો આનંદ, થયા મગ્ન દેખી સુખકંદ ॥
હુવા રોમાંચિત ગાત્ર તેણે, આવ્યા હર્ષ તણાં આંસુ નેણે ॥૨૦॥
પછી ધર્મે સંભ્રમે કરીને, કર્યા દંડવત બહુ હરિને ॥
કરી નમસ્કાર જોડી પાણ, ઉભા આગળ્યે ધર્મ સુજાણ ॥૨૧॥
કર્તા દર્શન ત્યાં તતકાળ, દીઠા કૃષ્ણ પોતાના તે બાળ ॥
કૃષ્ણ હરિ હરિ તેજ કૃષ્ણ, એવું જાણીને કરે છે દ્રષ્ણ ॥૨૨॥
કૃષ્ણ સમ દેહનો આકાર, ફેર નહિ વેષ બ્રહ્મચાર ॥
પછી ધર્મને સર્વે સાંભર્યું, કૃષ્ણે હરિ નામે દેહ ધર્યું ॥૨૩॥
મારે ઘેર પ્રકટ્યા એ કૃષ્ણ, થઈ પોતે ભગવાન પ્રશ્ન ॥
એમ જાણી પ્રેમવશ થયા, પછી હરિને મળવા ગયા ॥૨૪॥
ત્યાં તો અંતર્ધાન થયું રૂપ, દીઠું સમાધિમાં જે અનૂપ ॥
જાગ્યા સમાધિથી ધર્મદેવ, ત્યાંતો પાસે કર્તા દીઠા સેવ ॥૨૫॥
તેને મળ્યા કરી અતિ પ્રીત, તેણે થયા પોતે રોમાંચતિ ॥
આવ્યાં હર્ષનાં આંખ્યમાં આંસુ, જાણ્યું આવી મંડાણું ચોમાસુ ॥૨૬॥
પછી નમસ્કાર કરી ઘણું, કર્યું પ્રાર્થના પ્રભુ તણું ॥
કહે નર નાટયક તમે ધરી, ઢાંકી રાખ્યું છે ઐશ્વર્ય હરિ ॥૨૭॥
તમે સર્વે જગતના સ્વામી, કૃષ્ણદેવ તમે બહુનામી ॥
મારા ઈષ્ટદેવ કૃષ્ણ જેહ, પૂરણ પુરુષોત્તમ તમે તેહ ॥૨૮॥
કરવા સત્ય પોતાનું વચન, મારા પુત્ર થયા ભગવન ॥
તમે સ્વતંત્ર છો ભગવાન, પૂર્વે આપ્યું'તું મુજને જ્ઞાન ॥૨૯॥
સાક્ષાત્કાર જનમ સમે, મને જણાયા'તા પ્રભુ તમે ॥
તેહ જ્ઞાન કાળ વેગે કરી, મને વિસરી ગયું'તું હરિ ॥૩૦॥
હવે આજ થકી જ્ઞાન એહ, વિસરી મ જાજ્યો માગું તેહ ॥
કહું તમને સુણો દયાળ, આવ્યો છે સમીપે દેહ કાળ ॥૩૧॥
પાંચ છો દિને તન છૂટશે, કાચો કુંભ તે નિશ્ચય ફુટશે ॥

તેનો ભય નથી મન મારે, દ્રઢ આશ્રયે કરી તમારે ॥૩૨॥
પણ એક ખેદ મનમાંય, વિરહ તમારો નહિ સહેવાય ॥
માટે ફર જન્મ થાઓ મારો, પણ વિયોગ મ થાઓ તમારો ॥૩૩॥
એવો વર માગું તમ પાસ, આપો દયા કરી અવિનાશ ॥
એવાં સુણી ધર્મનાં વચન, બોલ્યા આપે પોતે ભગવન ॥૩૪॥
કહ્યું તાત સુણો મી વાત, મારું સ્વરૂપ જાણ્યું સાક્ષાત ॥
થયું જથારથ જ્ઞાન મારું, એતો થયું છે અતિશે સારું ॥૩૫॥
કાંઈ જાણવા પામવા માંઈ, કેડે રહ્યું નથી બાકી કાંઈ ॥
તમે પૂરણકામ છો તાત, માનો કૃતારથ કહું વાત ॥૩૬॥
માટે ભૌતિક દેહને ત્યાગી, દિવ્ય દેહ પામો બડભાગી ॥
સર્વે સંબંધિ ભેળા તમે તાત, રહેશો મારી પાસે સાક્ષાત ॥૩૭॥
એમાં સંશય નથી લગાર, તજો ચિંતા તમે આણીવાર ॥
થાઓ નિઃસંગ સર્વથી ધર્મ, કહું આ સમે સમજો મર્મ ॥૩૮॥
મુજ પરાયણ થાઓ તાત, શુદ્ધ મને કરી કહું વાત ॥
નિજ આતમામાં મારું ધ્યાન, કેરો અતિ પ્રીતે ગુણવાન ॥૩૯॥
કહું સાંભળજ્યો સહુ જન, કહ્યાં તાતને એવાં વચન ॥
સુણી રાજી થયા ધર્મદેવ, કર્યો નમસ્કાર તતખેવ ॥૪૦॥
પછી ધર્મ બોલ્યા તેહવાર, તમે કર્યો મુંપર ઉપકાર ॥
તેના પ્રતિ ઉપકારમાંઈ, હાથ જોડ્યા વિના નથી કાંઈ ॥૪૧॥
માટે ચરણકમળ તમારે, કરું વંદન વારમવારે ॥
એવું સુણી પોતે ભગવાન, કર્યું તાતનું બહુ સનમાન ॥૪૨॥
પછી ધર્મે તેડ્યા સુત દોય, રામપ્રતાપ મોટેરા સોય ॥
નાના સુત ઈચ્છારામ જેહ, પોતા પાસળે તેડાવ્યા તેહ ॥૪૩॥
મૃત્યુ સમય જાણીને ધર્મ, સમજાવે છે સુતને મર્મ ॥
હરિજ્ઞાનરૂપ ચિંતામણિ, દેવા ઈછયા છે સુતને ઘણી ॥૪૪॥
જેમ મૃત્યુ ટાણે કોઈ જન, સોંપે પોતાના પુત્રને ધન ॥
તેમ હરિજિના જ્ઞાનરૂપ, ઈછયા સુતને દેવા અનૂપ ॥૪૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ધર્મસમાધિ નામે

પચીસમું પ્રકરણમ્

પૂર્વછાયો સર્વે મળી હવે સાંભળો, અતિ વાત કહું અનુપ ॥
હરિ ઉપાસી જનને છે, સાંભળતા સુખરૂપ ॥૧॥
ચર્ણે ચર્ણે ચરીત્ર ચવ્યાં, કૃષ્ણદેવનાં બહુ બહુ ॥
અમૃતવત કથા એહ, સદ્‌મતિ સુણશે સહુ ॥૨॥
વચન છે ધર્મદેવનાં, પુત્ર પ્રત્યે પરમાણ ॥
શ્રવણ દઈ જે સાંભળે, તે પામે પદ નિરવાણ ॥૩॥
પછી ધર્મે સુત તેડાવિયા, દેવા શિખામણ સુખકાજ ॥
અંતસમે નિધિ આપવા, ઈછયા આપે મહારાજ ॥૪॥
ચોપાઈ પછી તેડાવિયા સુત દોય, આવી બેઠા વંદન કરી સોય ॥
જયારે પુત્ર લાગ્યા આવી પાય, તેહ પ્રત્યે બોલ્યા ધર્મરાય ॥૫॥
હે પુત્ર તમે મારું વચન, હિતકારી છે માનજયો મન ॥
કહું રહસ્યતણી વાત એહ, ધારો હૃદયમાં કરી સ્નેહ ॥૬॥
મારાં વચનમાંહિ પ્રતીત, હોય તો તમે ધારજયો ચિત્ત ॥
ત્યારે કર જોડી કહે બેઉ ભ્રાત, અમે માનશું કહો તમે તાત ॥૭॥
જે જે કહેશો આ સમે વચન, તે તે સત્ય માનવાં છે મન ॥
ત્યારે ધર્મ કહે સુત શ્રેષ્ઠ, રાધાકૃષ્ણ જે આપણા ઈષ્ટ ॥૮॥
જેને ઉપાસું છું આઠુ જામ, તેજ કૃષ્ણ આ શ્રીહરિ નામ ॥
મારા સુત ને તમારા ભાઈ, તે છે કૃષ્ણ માનો મનમાંઈ ॥૯॥
હરિરૂપ આ કૃષ્ણ સાક્ષાત, તેની ભક્તિ કરજયો બેઉ ભ્રાત ॥
રહેજયો એનાં વચનમાં નિત્ય, કરજયો સેવા કરી બહુ પ્રીત્ય ॥૧૦॥
વળી કૃષ્ણની પ્રતિમા જેહ, આપણે પૂજિએ છીએ તેહ ॥
તે આ હરિની નિશ્ચે બુઝજયો, એમ જાણી વિધિએ પૂજજયો ॥૧૧॥
વળી પ્રથમ તમને મેં પુત્ર, કહ્યા શ્રીકૃષ્ણના જે બે મંત્ર ॥
અષ્ટાક્ષર મંત્ર પામ્યા આપ, તે પણ આના જાણી કરો જાપ ॥૧૨॥
અહિંસાદિક પાળજયો નિયમ, રહેજયો સ્વધર્મમાં કરી પ્રેમ ॥
મારી એટલી આગન્યા ધારી, ભજજયો હરિ આ સુખકારી ॥૧૩॥
એમ વર્તશો તમે સુજાણ, થાશે તમારાં કોટિ કલ્યાણ ॥
એમ વર્તજયો બેઉ ભ્રાત, સત્ય માનિ લેજયો મારી વાત ॥૧૪॥

વળી શ્રીકૃષ્ણ જે આ અકૃધ, શસ્ત્ર લઈ નહિ કરે યુધ ॥
નિજ બુદ્ધિએ કરી દયાળ, કરશે અસુરજનનો કાળ ॥૧૫॥
કળિ અધર્મથી વધ્યા ઘણા, વેશ લઈ રહ્યા મનુષ્યતણા ॥
તે પૃથ્વીએ લોપાવી સ્વધર્મ, પાપી કરાવે છે જે કુકર્મ ॥૧૬॥
તે અધર્મ ટળાવશે સહુ, કૃષ્ણભક્તિ કરાવશે બહુ ॥
કરશે અલૌકિક બહુ કાજ, પછી વિચારિને વર્ણિરાજ ॥૧૭॥
નિજ આચારજપદ જેહ, સ્થાપશે તમારે કુળે તેહ ॥
એમ કરી મોટાં મોટાં કામ, પછી પધારશે નિજધામ ॥૧૮॥
ત્યારે હરિ આશ્રિત જે જન, તેને ધીરજય નહિ રહે મન ॥
બહુ બહુ કરશે તે શોક, કહેશે પ્રભુજી ગયા ગોલોક ॥૧૯॥
થાશે નિરાધાર ને નિરાશ, ત્યારે ઉરમાં વિચારી દાસ ॥
પછી શ્રીહરિની જે પ્રતિમા, કરશે પૂજા ભાવ લાવી તેમાં ॥૨૦॥
વળી મર્યાદા બાંધશે તેહ, તેમાં જન રહેશે નિમે જેહ ॥
એની મૂર્તિના જે પૂજનારા, એવા ભક્ત જગતથી ન્યારા ॥૨૧॥
તેહ ધર્મ અર્થ મોક્ષ કામ, પામે જાણો પુરુષ ને વામ ॥
એમાં નથી સંદેહ લગાર, નિશ્ચય માનો કરી નિરધાર ॥૨૨॥
એવી તાતની સાંભળી વાત, ભાઈ બેઉ થયા રળિયાત ॥
પછી લાગ્યા છે હરિને પાય, અમે તમારા છું વર્ણિરાય ॥૨૩॥
સર્વે કાળે કરો રક્ષા મારી, ત્યારે ભાઈ પ્રત્યે કહે મુરારિ ॥
તમે આદરે ભજો શ્રીકૃષ્ણ, તેણે કરી હું થાઈશ પ્રષ્ણ ॥૨૪॥
આપણે તાતે કરી આગન્યા, તમારે ન કરવું તે વિના ॥
એવી સુણી બેઉ ભાયે વાણી, ભજયા શ્રીહરિને કૃષ્ણ જાણી ॥૨૫॥
પણ પ્રત્યક્ષ હરિનું ધ્યાન, રહ્યું હરિ ઈચ્છામાં નિદાન ॥
કેદિ થાય ને કેદિ ન થાય, એવી રીતે વરતે સદાય ॥૨૬॥
એમ ધર્મે તેડી સુત બેને, કર્યો ઉપદેશ તેહ તને ॥
એકાદશી નિશિ રહેતાં જામ, જપે મંત્ર જેમાં શ્રીકૃષ્ણ નામ ॥૨૭॥
ત્યાં તો સુર્યતણું ઉદય થયું, ભાઈ સાંભળતાં નાથે કહ્યું ॥
હે તાત જે અભીષ્ટ તમારે, હોય તે કહો કરવું મારે ॥૨૮॥
ત્યારે ધર્મ કહે સુણો હરિ, પૂર્ણકામ છઉં નિશ્ચયે કરી ॥

પણ કૃષ્ણ ભક્તિની તૃપતિ, તે તો મારે મને નથી થાતિ ॥૨૯॥
માટે દેહ પડ્યા સુધી ભક્તિ, કરવાને ઈછું છું હું અતિ ॥
થયું અશક્ત દેહ આ મારું, નથી થાતું તે પૂજન બારું ॥૩૦॥
માટે સાત દિવસમાં સુત, અર્થસહિત સુણાવો ભાગવત ॥
એવી સાંભળી તાતની વાણી, તેને મહારાજે બહુ વખાણી ॥૩૧॥
પછી મંડપ કર્યો સબુદ્ધ, તેડ્યો બ્રાહ્મણ વૈષ્ણવી શુદ્ધ ॥
શ્રીમદ્ ભાગવતનો ભણેલો, તેને તેડાવિયો ઘેર વહેલો ॥૩૨॥
યથા વિધિએ પૂજ્યા શ્રીકૃષ્ણ, કથા પ્રારંભી દ્વાદશી દન ॥
તેદિ થકી ધર્મે તે વિચારી, હરિ મૂરતિમાં વૃત્તિ ધારી ॥૩૩॥
જેને સમીપે આવે જ મરવું, તેને ઘટિત છે એમ કરવું ॥
કથા સાંભળી પામ્યા આનંદ, તેણે જ્વર પીડા પડી મંદ ॥૩૪॥
સુણે દિવસમાં કથા કાને, રહે રાત્રિમાં સમાધિ ધ્યાને ॥
એમ થયા છો દિન તેવાર, થયું સાતમે દિને સવાર ॥૩૫॥
તિથિ ચોથ્ય ને શુકરવારે, સુણી કથા સંપૂરણ ત્યારે ॥
કરી કથા તણી સમાપતિ, આપ્યાં બ્રાહ્મણને દાન અતિ ॥૩૬॥
વસ્ત્ર ભૂષણ દક્ષિણા દીધી, કરી પૂજા પછી રૂડી વિધિ ॥
પછી બ્રાહ્મણ વળાવ્યો ઘેર્ય, વળતા વિપ્ર જમ્યા રૂડી પેર્ય ॥૩૭॥
ત્યાં તો દિવસ ચડિયો પહોર, ધર્મ તને જ્વરે કર્યું જોર ॥
ત્યારે ધર્મે સ્વજન તેડાવ્યા, જોખનાદિક જમીને આવ્યા ॥૩૮॥
બેઠા સમીપે આવી સ્વજન, ત્યાં તો દિઠું છે શિથિલ તન ॥
વિચારીને સુતે વાત લીધી, તેડી વિપ્ર ક્રિયા સર્વે કીધી ॥૩૯॥
ધર્મશાસ્ત્રે વિધિ કહ્યો જેહ, ઘટે તેમ કરાવિયો તેહ ॥
વળી બ્રાહ્મણ તેડી હજારું, આપ્યું કાચું અન્ન ઘૃત સારું ॥૪૦॥
આપી ધેનુ તણાં દાન વળી, પછી બેઠાં ધર્મ પાસે મળી ॥
ચાલ્યો એકદંડો શ્વાસ જાણી, નવરાવ્યા તીરથને પાણી ॥૪૧॥
ગઉછાણે લિંપિ ભૂમિ સાર, તે ઉપર્ય સુવાર્યા તે વાર ॥
પછી પાસળે હતાં જે જન, કરવા લાગ્યાં શ્રીકૃષ્ણ ભજન ॥૪૨॥
ધર્મ પોતે તો હરિને જોઈ, થયાં સ્થિર તેમાં દ્રગ દોઈ ॥
અનન્ય ભાવ એવા ધર્મદેવ, તેણે તજ્યું તન તતખેવ ॥૪૩॥

એમ શ્રીકૃષ્ણને પરતાપે, છુટ્યા ઋષિના શાપથી આપે ॥
પછી ભક્તિ આદિ દઈ જેહ, સર્વે સંબંધિ કહેવાય તેહ ॥૪૪॥
પુત્રરૂપ હરિની સેવાયે, રહ્યા હરિ સમીપે સદાયે ॥
પછી નાથ બંધવને કાવી, ક્રિયા તાતની સર્વે કરાવી ॥૪૫॥
ધર્મશાસ્ત્રમાં જે વિધિ કહ્યો, દાહાદિક તેમ પૂરો થયો ॥
સર્વે સંબંધિ ઘરનાં જન, શોકાતુર કરે છે રુદન ॥૪૬॥
કર્યાં શ્રાદ્ધ તે તેરમા સુધી, જમાડ્યા બ્રાહ્મણ ભલી વિધિ ॥
પછી શ્રવણી થઈ જાણી જન, લાવ્યા વસ્ત્ર ઘરેણાં ને ધન ॥૪૭॥
આપી રામપ્રતાપને તેહ, ગયાં સૌ સૌને ઘેર્ય એહ ॥
રામપ્રતાપ ને ઈચ્છારામ, જપે મંત્ર રટે કૃષ્ણ નામ ॥૪૮॥
નિજ ભાઈમાં શ્રીકૃષ્ણભાવ, રાખે સદાય કરી ઉછાવ ॥
હરિ પોતે અતિ નિસપ્રેહ, જેને કોયશું નથી સનેહ ॥૪૯॥
પોતે રહ્યા'તા ઘેર્ય જે વાતે, થઈ પૂરી તજ્યું તન તાતે ॥
વળતો કર્યો છે બીજો વિચાર, કરવા અનેક જીવ ઉદ્ધાર ॥૫૦॥
કરી શ્રીહરિ એટલું કામ, ચાલ્યા ઘેર થકી ઘનશ્યામ ॥
સંવત્ અઢાર ઓગણપચાસ, વર્તે વર્ષમાં અષાઢ માસ ॥૫૧॥
સુદિ દશમ શુકરવાર, તેદિ પ્રભુજી થયા તૈયાર ॥
પ્રાતઃકાળે ચાલ્યા નાવા મિષે, ત્યાંથી શુદ્ધ ઉત્તરની દિશે ॥૫૨॥
ઘર પરથી ઉતર્યું મન, વાહલું લાગે છે વસવું વન ॥
એક કોપીન ને આચ્છાદાન, તે વિના બીજું નથી વસન ॥૫૩॥
મૃગછાળા ને તુલસીમાળ, ઊર્ધ્વપુંડ્ર ચિન્હ છે વિશાળ ॥
જટા મુકુટ મંડિત માથે, લીધો પલાશનો દંડ હાથે ॥૫૪॥
ચારે શાસ્ત્રતણું જેહ સાર, તેનું પુસ્તક ખભા મોજાર ॥
મુંજી મેખળા કમંડળું કર, પાસે ભિક્ષાનું પાત્ર સુંદર ॥૫૫॥
બાળમુકુંદ ને શાલગ્રામ, બાંધ્યો કન્ઠે બટવો તે શ્યામ ॥
એવા થકા સરજૂને તીર, આવ્યા ઉતરવા નદી નીર ॥૫૬॥
વળી જુવે છે વાણની વાટ, તર્ત નદી ઉતરવા માટ ॥
બિયે મનુષ્ય આવતાં ભાળી, જાણે રખે જાય પાછા વાળી ॥૫૭॥
એવે સમે આવ્યો છે અસુર, જાણ્યું મળિયો વૈરી જરૂર ॥

તેણે ગડથલાવી ગળે ઝાલી, નાખી પૂરમાં નીસર્યો ચાલી ॥૫૮॥
જળ અગાધ અથાહ વહે, જે પડે તે જીવતો ન રહે ॥
મોટા મઘર મચ્છ છે જેમાં, જળઘોડ કાત્રણિયું તેમાં ॥૫૯॥
જળસાપ ને કરચલા કંઈ, મઘરિયું રહી દોટું દઈ ॥
જેમાં ઝુડયું જળોયું ચિતળ્યું, મેલે નહિ નાનું મોટું મળ્યું ॥૬૦॥
એવાં જળજંતુ દુઃખકારી, વહે નીર ભયાનક ભારી ॥
ઉઠે લેર્ય ભમરિયો વળે, માંહિ લોઢ મોટા તે ઉછળે ॥૬૧॥
ચાલે પ્રચંડ વેગમાં પૂર, તેમાં નાખીને ચાલ્યો અસુર ॥
દિઠા દૂર લગિ તો તણાણા, પછી દુષ્ટને નૈવ દેખાણા ॥૬૨॥
ત્યારે પાપિએ એમ પ્રમાણ્યું, મુવે વેરી નિશ્ચે મન જાણ્યું ॥
પછી દૈત્ય ગયો નિજધામ, કહે કરી આવ્યો મોટું કામ ॥૬૩॥
વૈરી માર્યો કહી એવી વાત, ત્યારે અસુર થયા રળિયાત ॥
હવે હરિ પડ્યા છે જે પૂરે, તેતો નિસરિયો જઈ દૂરે ॥૬૪॥
ત્રણ પહોર રહ્યા જળમાંઈ, બાર ગાઉ નિસર્યા તણાઈ ॥
પૂજા પુસ્તક પાસળે રહ્યું, બીજું સરવે તણાઈ ગયું ॥૬૫॥
એમ નિસરિયા જ્યારે નાથ, ચાલ્યા એકલા નહિ બીજું સાથ ॥
લીધી કાળા પર્વતની વાટ, સૌને વિસારિને વરણિરાટ ॥૬૬॥
પડી સાંજ ને આથમ્યો દન, આવ્યું ઘોર વિકટ ત્યાં વન ॥
રહ્યા રાત્ય તે વન મોઝાર, નથી મનમાં બીક લગાર ॥૬૭॥

ઈતિ મદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ધર્મદેહત્યાગ ને શ્રીહરિ ઘેયથી નિસર્યા એ નામે છવીસમું પ્રકરણમ્ ॥૨૬॥

પૂર્વછાયો ત્યાર પછીની વારતા, સુણજ્યો સહુ રૂડ પેર્ય ॥
બરોબર્યનાં બાળકાં, આવ્યા હરિને મળવા ઘેર્ય ॥૧॥
આવિને કહ્યું ભાઈને, ક્યાં ગયા હરિ મહારાજ ॥
શોધું છું અમે સવારના, પણ મલ્યા નહિ એહ આજ ॥૨॥
જે જે સ્થળે જાતાં અમે, તે તે શોધ્યાં સરવે ઠામ ॥
ક્યાંયે ન મળ્યા નીલકંઠજી, ઘણું ગોત્યા અમે ઘનશ્યામ ॥૩॥
ત્યારે ભાઈ ભોજાઈ સાંભળી, વળી પેટમાં પડી ફાળ ॥

આથમ્યા લગી ન આવિયા, ક્યાં હશે હરિ દયાળ ॥૪॥
વેરાડી એ પછી પડી રાત્ય, ભ્રાત જોઈને રે ॥
હૈયું ન રહ્યું હાથ, દીધું રોઈને રે ॥૫॥
એ ભોજાઈ તનભાન, ભૂલ્યા સાંભળી રે ॥
પ્રેમ થઈ પરવશ, પડ્યાં ભોયેં ઢળી રે ॥૬॥
એ પછી ઉઠિ એમ, બોલ્યા વાણિયે રે ॥
સ્વામી શોધિ શહેર, એને ઘેર્ય આણિયે રે ॥૭॥
એ સાસરે ભલામણ્ય, આપીતી એહની રે ॥
સાંજ સુધિ ખબર્ય, ન લીધિ તેહની રે ॥૮॥
એવું જાણિ દોય, દર્દે ડોલિયાં રે ॥
ખાન પાન ખબર, સર્વે ભૂલિયાં રે ॥૯॥
એ અનુજ ઈચ્છારામ, રુવે ઘરમાં રે ॥
પડિયા બેઉ ભાઈ, શોક સાગરમાં રે ॥૧૦॥
એ મારા ભાગ્યની વાત, કહીએ કેહને રે ॥
બાળપણમાં માંયે, મૂક્યો દેહને રે ॥૧૧॥
એ જાણું નીલકંઠ, લાડ લડાવશે રે ॥
તે પણ ગયા ક્યાંય, કૈયેં આવશે રે ॥૧૨॥
એ પછી જોવા કાજ, સર્વે ચાલિયાં રે ॥
નયણે વહે નીર, ન રહે ઝાલિયાં રે ॥૧૩॥
એ જોયું સર્વે શહેર, બજારું શેરિયું રે ॥
જોયાં ગલી ઘર, ફરીફરી હેરિયું રે ॥૧૪॥
એ જોયા ચૌટા ચોક, મંદિર માળિયાં રે ॥
જોયાં મેડી મોલ, જરુખા જાળિયાં રે ॥૧૫॥
એમ અટારી અવાસ, અગાશી ફળિયાં રે ॥
ગોતતાં ગઈ રાત્ય, નાથ ન મળિયા રે ॥૧૬॥
એ જોઈ સર્વે સીમ, વન વાડિયું રે ॥
સર સરિતા તીર, પોકારું પાડિયું રે ॥૧૭॥
એ વીર મારા લઈ પ્રાણ, કોને ક્યાં ગયા રે ॥
દિધાં અમને દુઃખ, કેમ નાવી દય રે ॥૧૮॥

એ દશરથને દુઃખ, દિધું રઘુનાથજી રે ॥
એમ કિધું આજ, નીલકંઠનાથજી રે ॥૧૯॥
એ અમારા જાશે પ્રાણ, પછી આવશો રે ॥
નિંદા કરશે લોક, નમેરા કહાવશો રે ॥૨૦॥
એ એમ કલપે ભાઈ, વીર સાંભરે રે ॥
નહિ એવા નીલકંઠ, વિસાર્યા વીસરે રે ॥૨૧॥
એ દિયરને વિયોગ, દુઃખે જાય પડી રે ॥
નોતિ કરવી નાથ, અમ પર આવડી રે ॥૨૨॥
એ કેમ ધરું ધીર, મારા મનમાં રે ॥
મૂર્તિ ચડિ ચિત્ત, તપિયાં તનમાં રે ॥૨૩॥
એ ભોજાઈ મનમાંઈ, ચિહ્ન ચિંતવે રે ॥
હેયે ન રહી ધીર, દુઃખી બહુ હવિ રે ॥૨૪॥
એ અવલ ઊર્ધ્વરેખ, દોય પગમાં રે ॥
પડત હશે છાપ, તેની મારગમાં રે ॥૨૫॥
એ પગ અંગોઠે રેખ, ઓપે આંગળી રે ॥
માનું મણિ લાલ, નખ આવલિ રે ॥૨૬॥
એ અંકિત લંકિત પાય, પેની પાતળી રે ॥
જ્યારે જોઈશ નાથ, ત્યારે લઈશ કળિ રે ॥૨૭॥
એ જંઘા જાનું ઉરુ, ઉભય જોઈને રે ॥
નાભિ નિર્ખિ નેણ, નહિ પૂછું કોઈને રે ॥૨૮॥
એ પડે પેટે વળ, ત્રણ તેહને રે ॥
ઉર તરુ તમાલ, ભૂલું કેમ એહને રે ॥૨૯॥
એ ચિબુક મુખમાંય, દાંત આવલિ રે ॥
ઓપે છે અપાર, જાણું અનાર કળિ રે ॥૩૦॥
એ નાસા પાસે તિલ, અવલ ગાલ છે રે ॥
એ બે ઍંધાણે નાથ, માથે વાળ છે રે ॥૩૧॥
એ કોમળ સુંદર નેણ, છપાડ્યાં નહિ છપે રે ॥
જેની ભ્રકુટિ જોઈ કાળ, મનમાંહિ કંપે રે ॥૩૨॥
એ અવલ છે એક તિલ, ડાબા કાનમાં રે ॥

સુંદર શોભે ભાલ, છે ભિના વાનમાં રે ॥૩૩॥
એ એવો મારો વીર, મ સંતાડજ્યો રે ॥
મારો જીવન પ્રાણ, મને દેખાડજ્યો રે ॥૩૪॥
એ નાવે બીજો કોઈ, એની જોડ્યમાં રે ॥
અણપૂછયે ઓળખાય, લાખો ક્રોડ્યમાં રે ॥૩૫॥
એ યોગી યતિ કોઈ, રખે ભોળવો રે ॥
જાણી નાનો બાળ, એને નહિ ઓળવો રે ॥૩૬॥
એ નરનારી માંય, જેન જેને મળે રે ॥
કહેજ્યો જાવો ઘેર્ય, ઘરના કળકળે રે ॥૩૭॥
એ ન મળ્યા નીલકંઠ, થયાં બહુ દુઃખી રે ॥
પછી આવ્યાં ઘેર્ય વિલખી વિલખી રે ॥૩૮॥
એ કોટિ ઉપર કર, લિયે લડથડિયાં રે ॥
નયણે ચાલ્યાં નીર, દુઃખડાં પડિયં રે ॥૩૯॥
એ પછી પોત્યાં ઘેર્ય, ગુણ ખટકે ખરા રે ॥
રાંધ્યાં રહ્યાં અન્ન, નાવી નિદરા રે ॥૪૦॥
એ ઝંખે સર્વે જન, સંભારી શ્યામને રે ॥
ગયા ઘનશ્યામ, ઘેલું કરી ગામને રે ॥૪૧॥
એ ભાભી ભુવનમાંય, જોઈ જણશું રે ॥
હૈયે ન રહી ધીર, જોઈ ચિત્તડું ખસ્યું રે ॥૪૨॥
એ પડી રહી પાઘ, ન પહેરી ઝુલડ રે ॥
ગયા નાગે પાય, ન પહેરી મોજડી રે ॥૪૩॥
એ કાંટા ને કાંકર, વીર ખૂંચશે રે ॥
લાગશે જ્યારે ભૂખ, ત્યારે કોણ પૂછશે રે ॥૪૪॥
એ એમ કલપે ભાઈ, ભોજાઈ મનમાં રે ॥
જાણું છું જીવન, ગયા છો વનમાં રે ॥૪૫॥
એ વરુ વાનર વાઘ, વસે વનમાં રે ॥
તેથી બિશો તાત, તમે મનમાં રે ॥૪૬॥
એ વળી રિંછ ભિંછ, રોજ ચિતરા રે ॥
મહિષા ને માતંગ, વરાહ વનખરા રે ॥૪૭॥

એ ભૂત પ્રેત દૈત્ય, રાક્ષસ રાક્ષસી રે ॥
વનમાં ભાવું ભીલ, વસે હબસી રે ॥૪૮॥
એ વિકટ હશે વન, સઘન ઝાડથી રે ॥
પડતિ હશે ઝર્ય, મોટા પહાડથી રે ॥૪૯॥
એ દેખી એવું વન, જન જાય ચળી રે ॥
તમે બિશો બાપ, ધૈર્ય આવો વળી રે ॥૫૦॥
એ ભાઈને ભોજાઈ, એમ કળકળે રે ॥
વાલો પોત્યા વન, કોણ સાંભળે રે ॥૫૧॥
એ કુટુંબ ને પરિવાર, હાર્યા રોઈને રે ॥
કેનો ન વ્યાપ્યો મોહ, મને નિરમોહિને રે ॥૫૨॥
જાણું સગાં સેણ, નોતાં સ્વપને રે ॥
મેલી વિસારી વાત, વૈરાગ્ય ઉપને રે ॥૫૩॥
એ લીધી વિકટ વાટ, વાલે વનની રે ॥
નિષ્કુળાનંદને નાથ, ન સુણી સ્વજનની રે ॥૫૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ઘનશ્યામ મહારાજ ઘેરથી નિસર્યા ને કેડ્યે વિલાપ કર્યો એ નામે સત્તાવીશમું પ્રકરણમ્ ॥૨૭॥

પૂર્વછાયો વળી સુણો શુભમતિ, કહું ત્યાર પછીની વાત ॥
બહુનામી મહારાજની, જે રહ્યા છે વનમાં રાત્ય ॥૧॥
વેરણ રજની વહી ગઈ, થયું સુંદર સારું સવાર ॥
ઉત્તર દિશને ઉપર્ય, થયા ચાલવા પોતે તૈયાર ॥૨॥
હિમાચલ જોવા હામ છે, ઝાઝું હેત છે જોવા ઝાડ ॥
ઘણાક દહાડા ચાલતાં, આવ્યો પ્રથમ કાળો પહાડ ॥૩॥
પ્રૌઢ પહાડ ઝાડ અતિ, જ્યાં પશુનો નહિ પાર ॥
મનુષ્ય જાતિ મળે નહિ, પોત્યા પોતે વન મોજાર ॥૪॥

ચોપાઈ જોઈ કાળાગિરિની તળાટી, વન સઘન ને ઘણી ઘાટી ॥
જ્યાં ન પડે સૂર્ય પ્રકાશ, ત્યાં કીધો પોતે જઈ વાસ ॥૫॥
જ્યાં પહાડ પ્રૌઢ પ્રચંડ, વૃક્ષ કરે છે વાતો બ્રહ્માંડ ॥

તેનાં પુષ્પ પત્ર મૂળ કંદ, જેહ જમે તે પામે આનંદ ॥૬॥
અતિ રસાળ કોમળ ફળ, વહે નદીએ નિર્મળ જળ ॥
તિયાં પશુ ને પક્ષિ અપાર, ફરે હંમેશ વન મોજાર ॥૭॥
સિંહ વ્યાઘ્ર વરાહ મહિષુ, પાડે ગજ ગેંડા બહુ ચીસું ॥
રિંછભિંછ સામસામાં હૂકે, માંહિ કેશરિ સિંહ તાડૂકે ॥૮॥
સુરગાયું ને રોઝડાં ઘણાં, ફરે ટોળાં સેમર શ્યાળ તણાં ॥
વરુ વાનર ને રુરુ રમે, કસ્તુરિયામૃગ કંઈ ભમે ॥૯॥
મનુષ્ય માત્ર મળે નહિ જેમાં, ફરે પોતે એકાએક તેમાં ॥
કઠણ ભૂમિ ને કાંકરા અતિ, કરે કોમળ ચરણે ત્યાં ગતિ ॥૧૦॥
કાંટા ફંગટામાં નિત્ય ફરે, ભૂત પ્રેત દૈત્યથી ન ડરે ॥
આત્મદૃષ્ટિ ને ધીરજ્ય અતિ, મોટી દશા કુશાગ્ર છે મતિ ॥૧૧॥
દર્પ રહિત બહુ દયાળ, ફરે વને ધર્મપ્રતિપાળ ॥
ફળ ફૂલ જે મળે તે જમે, નહિ તો જળપાને દિન નિગમે ॥૧૨॥
કંદ મૂળ મળે કોઈ દન, ધરી હરિને કરે ભોજન ॥
નથી સોંણે સાંભરતું ઘર, વહાલું લાગે છે વન સુંદર ॥૧૩॥
ભરતજીનું આખ્યાન છે મુખે, તેણે અસંગી રહે છે સુખે ॥
એવા થકા જોતાં જોતાં વન, ચાલ્યા પુલહાશ્રમે જીવન ॥૧૪॥
તપ કરવા છે ઈશક તને, ત્યાગ વૈરાગ્ય વહાલો છે મને ॥
ચાલતાં ચાલતાં ભૂલ્યા વાટ, મેલી મારગ ચાલ્યા ઉવાટ ॥૧૫॥
દિશ બાંધીને ચાલ્યા દયાળ, મૂક નિજશરીર સંભાળ ॥
ત્રણ દિવસ વહી ગયા ત્યાંઈ, જળફળ મળ્યું નહિ કાંઈ ॥૧૬॥
ચોથે દિવસે ચેત ન રહ્યું, પૃથિવીએ પિંડ પડી ગયું ॥
રહી મૂરછા ઘડી બે વાર, પછી ઉઠીયા પ્રાણ આધાર ॥૧૭॥
જોયું પછી ચારેકોરે જ્યારે, દિઠી નદી દૂર થકી ત્યારે ॥
પછી ધીરે ધીરે ગયા ત્યાંય, જઈ પોતે નાયા નીરમાંય ॥૧૮॥
પૂજા કરીને પિધું છે નીર, પ્યાસ ગઈ થઈ પછી ધીર ॥
વળતો ત્યાં એક દિઠો વડ, પોતે બેઠા જઈ તેને થડ ॥૧૯॥
ત્યાં તો અસ્ત પામિયો છે દન, ત્યારે કર્યું ત્યાં સંધ્યાવંદન ॥
કર્યો નારાયણ વર્મ જાપ, પછી સમર્યા હનુમાન આપ ॥૨૦॥

ત્યારે બટુ વેષે બળવંત, આવી બેઠા વડે હનુમંત ॥
તેહ નિશિ જન્માષ્ટમી તણી, રાત્ય આગલી અંધારી ઘણી ॥૨૧॥
દિસે વન ભુંડું ભયંકાર, પાસે વાઘ કરે છે હુંકાર ॥
પાડે કપિ ચીસું તિયાં કાળી, નાચે વૈતાળ ને ત્યાં વૈતાળી ॥૨૨॥
થઈ રહ્યો વને હોહોકાર, બોલે ટિટડાં તમરાં તાર ॥
ગાજે મેઘ ને નદી ઘૂઘવે, માથે વિજળી વેરણ્ય ખવે ॥૨૩॥
ભૂત પ્રેત દનુજ ને દૈત્ય, યક્ષ રાક્ષસ રાક્ષસી સહિત ॥
ફરે પાપી એવાં આસપાસે, તે દેખાય દામિની ઉજાસે ॥૨૪॥
તેથી હરિ બિતા નથી મને, અચળ છે કૃષ્ણને ભજને ॥
ત્યાં તો આવિયો એક ભૈરવ, ભૂત પિશાચ સાથે છે સર્વ ॥૨૫॥
ડાકણી શાકણી પિશાચણી, ભેળી ભૈરવી લાવ્યો છે ઘણી ॥
રક્ત લોચન હાથે ત્રિશુળ, ભૂંડું રૂપ છે પાપનું મૂળ ॥૨૬॥
અતિ ઉંચો કાળો જાણું કાળ, ફાટે મોઢે મોટો વિકરાળ ॥
તિખી ડાઢે ચાવી પશુ પંખિ, આવ્યો મનુષ્યનું માંસ ભર્ખિ ॥૨૭॥
ભેળી દિવી હજારો હજાર, આવ્યો વડ નિકટ નિરધાર ॥
આવી ખર સમ શબ્દ કર્યો, આખા અંગમાં રુધિરે ભર્યો ॥૨૮॥
ભેળી ભૂતની સેના છે બહુ, પશુપંખિ મારી લાવ્યાં સહુ ॥
એહ વડમાં છે એનો વાસ, તિયાં જે આવે તે પામે નાશ ॥૨૯॥
પોતે ગયોતો કરવા આહાર, આવી કર્યો શબ્દ ભયંકર ॥
તેણે ભાગિ ગયાં વનજંત, સુણિ સામા થયા હનુમંત ॥૩૦॥
કર્યો કપિ તણો કિલકાર, સુણિ ભાગિયાં ભૂત અપાર ॥
દશો દિશે શબ્દ રહ્યો છાઈ, જાગ્યા હરિ બિના નહિ કાંઈ ॥૩૧॥
ત્યારે ભૈરવ કોપિયો બહુ, કહે આવો ભૂત પ્રેતો સહુ ॥
આને ખાઈ જાઓ તતકાળ, કરો બટુ ને બાળનો કાળ ॥૩૨॥
પિયો લોહિ રાક્ષસી આ બેનું, ખાઓ રાક્ષસો માંસ જ એનું ॥
મારી ત્રિશૂળને કરો નાશ, એમ કહીને આવ્યો પ્રભુ પાસ ॥૩૩॥
ભૂત પ્રેતને આગન્યા આપી, મારી વનારને ખાઓ કાપી ॥
ત્યારે ગર્જના કરી મહાવીરે, થયા પર્વત સમ શરીરે ॥૩૪॥
પૂચ્છે બાંધીને પાછળ લિધા, બહુ પગ તણા પ્રહાર કિધા ॥

તેણે પાપી પામ્યાં દુઃખ અતિ, મૃત્યુ ભયથી ભાગ્યાં કુમતિ ॥૩૫॥
પછી ભૈરવ ભૂતપતિ જાણી, મેલિ માથામાં મુષ્ટિકા તાણી ॥
તેણે ધડમાં ગરદન ગર્યું, મુખ નાસામાં લોહિ નિસર્યું ॥૩૬॥
પડ્યો પૃથ્વીએ ચિતોપાટ, જેમ પડે પહાડ કડેડાટ ॥
પછી ભૈરવે વિચાર્યું એહ, ફરી મારશો નહિ રહે દેહ ॥૩૭॥
હવે જેમ તેમ કરી ભાગું, એવું પાપિને વસમું લાગું ॥
એમ કપિભૈરવની લડાઈ, બેઠે જોયું બોલ્યા નહિ કાંઈ ॥૩૮॥
આપ ઐશ્વર્ય સંતાડી શ્યામ, કરાવ્યું પરબારું એ કામ ॥
એમ કરતાં રાત્ય વહી ગઈ, જામિની પહોર પાછલિ રઈ ॥૩૯॥
પછી અરુણોદય વેળા થઈ, નાયા પ્રભુજી નદીમાં જઈ ॥
કરી સંધ્યા ને આસને બેઠા, લાવ્યા હનુમાન ફળ મીઠાં ॥૪૦॥
જમ્યા ચોથે દિવસે જીવન, કહ્યું હનુમાન ધન્ય ધન્ય ॥
તમે બહુ કરી રખવાળ, નહિ તો આજઆવ્યો તો કાળ ॥૪૧॥
હવે જ્યારે સંભારું તમને, ત્યારે સહાય કરજ્યો અમને ॥
ત્યારે હસિ બોલ્યા હનુમાન, ધન્ય સમર્થ શ્રીભગવાન ॥૪૨॥
તમે કાળ તણા મહા કાળ, તેની હું શું કરું રખવાળ ॥
પણ સંભારજ્યો સ્વામી તમે, થાશે સહાય તે કરશું અમે ॥૪૩॥
એમ કહી ગયા હનુમાન, ચાલ્યા ઉત્તરમાં ભગવાન ॥
પછી જિયાં જિયાં રાત્ય રહે, થઈ નિશંક નિર્ભય રહે ॥૪૪॥
ફળ ફૂલ અન્ન પાન જેહ, અણઈછયે મળે જમે તેહ ॥
એમ કરતાં કેટલાક દન, કર્યો કાળો પહાડ ઉલંઘન ॥૪૫॥
આવ્યો આગળ્ય શ્વેતશિખરિ, તેને જોતા જોતા ચાલ્યા હરિ ॥
તેતો અડ્યો છે આકાશે જઈ, રૂપા જેવો જન જિયાં નહિ ॥૪૬॥
સપ્ત ધાતુની ખાણો છે જેમાં, મોટિ મોટિ ગુફાઓ છે તેમાં ॥
દેવ તપસ્વિને રહેવા જેવો, દિઠો પર્વત સુંદર એવો ॥૪૭॥
જોઈ એ અચળની તળાટી, ઘણાં ઝાડ ઝાડી જિયાં ઘાટી ॥
રવિ શશિ પ્રકાશ ન પડે, વાટ ઘાટ જિયાં નવ્ય જડે ॥૪૮॥
પૂર્વ પશ્ચિમ દિશ ન દિસે, વન સઘન વેલી અતિશે ॥
એવા વિકટ વન મોઝાર, તેમાં ભૂલા પડ્યા બ્રહ્મચાર ॥૪૯॥

જેને દિશ વિના નથી વાટ, ચાલ્યા ઉત્તરમાં વર્ણિરાટ ॥
ત્યાં તો ગંગા આવી સુખધામ, પિધું જળ ત્યાં કર્યો વિશ્રામ ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ વનવિચરણ નામે અઠ્ઠાવીશમું પ્રકરણમ્ ॥૨૮॥

પૂર્વછાયો ત્યાર પછીની જે વારતા, તમે સાંભળો સહુ સુજાણ ॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય જે નાથનો, તેનાં શિયાં કરું હું વખાણ ॥૧॥
ભૂલ્યે પણ નિજ દેહને, માને નહિ કોઈ દન ॥
ઈશ્વર ઈચ્છાએ તન રહ્યું, પણ પોતે ન કર્યું જતન ॥૨॥
પછી પ્રભુજી બેઠા હતા, ગેહેરી ગંગાને તીર ॥
ત્યાંથી ઉઠી ઉતરિયા, જે હતું અથાહ નીર ॥૩॥
ઉત્તર દિશામાં ચાલવા, અતિ અંતરમાં છે આનંદ ॥
ઝર્ય નગ ને નિઝરણે, ચાલ્યા ઘનશ્યામ સુખકંદ ॥૪॥

ચોપાઈ ચાલ્યા ઉત્તર દિશે દયાળ, નિધડક થઈ તતકાળ ॥
મોટા મોટા પર્વત બે પાસે, જાણું અદ્રિ અડ્યા છે આકાશે ॥૫॥
સામ સામી ઝૂકી છે શિખર્યો, બહુ બિયામણી ઘણી ઝર્યો ॥
ચાલે નિઝરણે નીર ઘણાં, થાય ઘોષ અખંડ તે તણાં ॥૬॥
જેમ પરસ્પર ઝૂક્યા પહાડ, તેમ ઝકુંબિ રહ્યાં છે ઝાડ ॥
નમી રહ્યું કરાડ્યું કરાળ, તેમાં ચાલ્યા જાય છે દયાળ ॥૭॥
સામી નદીએ ચાલ્યા છે શ્યામ, જે કોઈ સર્વેના આતમારામ ॥
ત્યાં તો આડો આવ્યો છે અચળ, આવે તેની ગુફામાંથી જળ ॥૮॥
વહે વેગમાં ધારા પ્રચંડ, થાય ઘોષ તેહનો અખંડ ॥
ત્રણ્યે કોરે જાવા નહિ જાગ્ય, વળે કેમ જેને છે વૈરાગ્ય ॥૯॥
પછી બેઠા તિયાં ઘનશ્યામ, દિન અસ્ત પામ્યો એહ ઠામ ॥
વળતું જોયું પૂર્વે વિલોકી, દિઠો પુરુષ ત્યાં એક અલોકિ ॥૧૦॥
તેણે વણ પૂછે કહી વાત, કિયાં જાવું છે હે જગતાત ॥
પછી હરિ બોલિયા છે ત્યાંઈ, મારે જાવું છે ઉત્તર માંઈ ॥૧૧॥
પણ તમે કોણ છો દયાળ, આવ્યા આણે સમે તતકાળ ॥
ત્યારે તે કહે સુણો ભગવન, હિમાચળ હું મૂરતિમાન ॥૧૨॥

એમ કહિને બતાવી વાટ, ગરો ગુફામાં વરણિરાટ ॥
એમાં ચાલતાં આવશે મગ, એમ કહી ન દેખાણો નગ ॥૧૩॥
પછી ચાલ્યા એમાં અવિનાશ, જેને નથી દેહનો અધ્યાસ ॥
પેઠા ઘોર અંધારી ગુફામાં, આવતી જળધારાને સામા ॥૧૪॥
ચાલતાં ચાલતાં વિત્યો પહોર, બીજાનું કેમ હૈયું રહે ઠોર ॥
માંહિ મોટા મોટા મણિધર, કૂર્મ કચલા કરી રહ્યા ઘર ॥૧૫॥
મીન મઘર્યો દાદુર જેમાં, નિઃશંક મને ચાલ્યા જાય તેમાં ॥
પછી પામિયા એહનો પાર, નિસર્યા ઘોર ગુપાને બાર ॥૧૬॥
ત્યાં તો આવિયો છે એક ધ્રોહ, ઊંડો અથાહ જંતુ સમોહ ॥
વિત્યા ત્રણ દિવસ જો ત્યાંઈ, ફળ ફુલ મળ્યું નહિ કાંઈ ॥૧૭॥
ભૂખ્યા પડી રહ્યા તિયાં રાત્ય, શું કહું એ ધીરજ્યની વાત ॥
સૂતા નિઃશંક થઈ ગઈ રેણ, જાગ્યા પ્રભાતે કમળનેણ ॥૧૮॥
નાહી સંધ્યા કરી તેહવાર, મળ્યાં ફળ ફૂલ કર્યો આહાર ॥
પછી ચાલ્યા ત્યાંથી થોડું ઘણું, મળ્યું એંધાણ મારગ તણું ॥૧૯॥
ત્યારે ચાલ્યા એ મારગ લઈ, તિયાં દિન વિતિ ગયા કઈ ॥
પછી પુલહ બ્રહ્માના સુતન, આવ્યું આશ્રમ તેનું પાવન ॥૨૦॥
અતિ ચમતકારી છે એહ, થાય સુખી સેવે જન જેહ ॥
તપફળ મળે તિયાં તરત, જિયાં તપ કર્યું આગે ભરત ॥૨૧॥
મુમુક્ષુને છે સેવવા જેવું, જ્યાં શ્રીકૃષ્ણને છે નિત્ય રહેવું ॥
ચક્ર નદી જિયાં ચારે કોર, નાયા છે તેમાં ધર્મકિશોર ॥૨૨॥
કી ક્રિયા ત્યાં પાઠ પૂજન, કર્યું મુક્તનાથનું દર્શન ॥
પછી ભરતે કર્યું તપ જિયાં, પોતે પણ બેઠા જઈ તિયાં ॥૨૩॥
તેની પેઠ્યે આદર્યું છે તપ, તેના જેવો કરે નિત્ય જપ ॥
જાણ્યું પામ્યા ભરત મૃગદેહ, માટે પોતે રહે છે નિસ્પ્રેહ ॥૨૪॥
એમ સંગ તજ્યો જ્યારે બાર, પછી અંતરે કર્યો વિચાર ॥
પુરંજનની કથા સંભારી, મૂક્યો બુદ્ધિનો સંગ વિસારી ॥૨૫॥
શુદ્ધ સ્વરૂપ આત્મા કહેવાય, પોતાપણું માન્યું છે તેમાંય ॥
પછી ઊર્ધ્વ બાહુ કરી આપ, કરે ગાયત્રીનો નિત્ય જાપ ॥૨૬॥
ધર્યું સૂર્યનારાયણનું ધ્યાન, ગંડકીમાં કરી નિત્ય સ્નાન ॥

મુક્તનાથ સેવા મન ગમે, ફળ ફૂલ જે મળે તે જમે ॥૨૭॥
તેને જોઈ તપી ત્યાં રહેનાર, વિસ્મય પામે મન મોઝાર ॥
કહે આ તો પ્રહ્‌લાદ છે આપે, કાંતો ધ્રુને મૂક્યા ફરી બાપે ॥૨૮॥
કાંતો સ્વામી કાર્તિક કહીએ, કાંતો સનતકુમાર લઈએ ॥
કાંતો સનકાદિક સુજાણ, કાંતો દત્તાત્રેય પરમાણ ॥૨૯॥
ઋભુ કાંતો નારાયણ ઋષિ, તેહ વિના નહિ આ તપસી ॥
જોને કઠણ કરે તપ તને, તોય પડતા નથી મોળા મને ॥૩૦॥
જુઓ મુખ શોભા મુનિઈન્દ્ર, જાણું પૂરણ માસિનો ચંદ્ર ॥
આવા બ્રહ્મ સૃષ્ટિમાં ન ભાળ્યા, તે તો આજ નજરે નિહાળ્યા ॥૩૧॥
મોટું તપ મનુષ્યે ન થાય, તે આદર્યું છે અતિ ઉછાય ॥
એને આગળ્ય તપ આપણું, થયું ખેલવણું બાળતણું ॥૩૨॥
દિસે બાળ પણ મોટા બહુ, જોઈ વિસ્મય પામ્યા છીએ સહુ ॥
એમ માંહોમાંહિ કહે મુનિ, જોઈ તપસા તેહ પ્રભુની ॥૩૩॥
એવું તપ જોઈ બીજા જન, પ્રભુ દુઃખે દુઃખણા છે મન ॥
ભક્તિ ધર્મ દિવ્ય દેહ ધરી, રહે છે પાસે દોય હેતે કરી ॥૩૪॥
અતિ કૃશ ઉભા એક પગે, નથી દેખી શકતા તે દ્રગે ॥
જાણ્યું લડથડી પડશે નાથ, ખમા ખમા કહી દિયે હાથ ॥૩૫॥
અતિ હેત છે હિરને માથે, તેણે દંપતિ રહે છે સાથે ॥
દેહ દુર્બળ દેખ્યું ન જાય, રતિ રુધિર નહિ તનમાંય ॥૩૬॥
અંગોઅંગની જે સર્વે નાડી, તે તો થઈ રહી છે ઉઘાડી ॥
દિસે અસ્થિ આમિષ ન દિસે, ત્વચા ચોટી રહી છે તે વિષે ॥૩૭॥
દેહ જોતાં દેહ નવ્ય રહે, એમ જન જોઈ સહુ કહે ॥
એવે શરીરે આદર્યું તપ, કરે છે મુખે ગાયત્રી જપ ॥૩૮॥
તેમાં ધરે છે સૂર્યનું ધ્યાન, ભાવે કરી પોતે ભગવાન ॥
કરે છે એવું તપ હંમેશ, દેવા તપસ્વીને ઉપદેશ ॥૩૯॥
એમ તપ કર્યું માસ ચાર, સહિ મેઘતણી ઘણી ધાર ॥
કરી તેમાં ઉપાસના ઘણી, તે તો સૂર્યનારાયણ તણી ॥૪૦॥
એમ કરતાં એકાદશી જેહ, આવી પ્રબોધની નામે તેહ ॥
ત્યારે અતિ આનંદ વધારી, કર્યું જાગરણ જામિની સારી ॥૪૧॥

ત્યારે સૂર્યનારાયણે ત્યાંય, દિધું દર્શન એ નિશિ માંય ॥
અતિ સુંદર તન સ્વરૂપ, અંગોઅંગે શોભા છે અનૂપ ॥૪૨॥
દોય કર કમળ છે હાથે, નંગ જડિત મુગટ માથે ॥
કનક કડાં છે કરમાં કાજુ, દોય ભુજાએ બાંધ્યાં છે બાજુ ॥૪૩॥
કાને કુંડળ શોભે છે સાર, તેજ તેજ તેજના અંબાર ॥
હાસ્યે સહિત શોભે વદન, તેમાં કરુણાએ ભર્યા લોચન ॥૪૪॥
એવા સૂર્યે દિધાં દરશન, અતિ આપે થઈને પ્રસન્ન ॥
તેને દેખિ ઉઠ્યા હરિ તરત, કર્યા ભક્તિએ શું દંડવત ॥૪૫॥
થયા ગદ્‌ગદ્‌ કંઠે વર્ણી, પ્રેમે ભૂલ્યા સૂધ તન તણી ॥
આંખ્યે આંસુ રોમાંચિત તન, જોડી હાથ કરે છે સ્તવન ॥૪૬॥
તમે તેજપુંજ મારતંડ, નિજ તેજે પ્રકાશો બ્રહ્માંડ ॥
ધરી કશ્યપ ઘેર અવતાર, એવા તમે તેને નમસ્કાર ॥૪૭॥
તમારે ઉગવે કરી દયાળુ, થાય સર્વે જગત સુખાળું ॥
તેમાં પાપી પિડાયે અપાર, એવા તમે તેને નમસ્કાર ॥૪૮॥
તમારે ઉગવે કરી કહું, કરે કાળની ગણના સહુ ॥
નીકર નોય કાંઈ નિરધાર, એવા તમે તેને નમસ્કાર ॥૪૯॥
તમારે ઉગવે કરી આપ, સર્વે પ્રાણીનાં બાંધ્યાં છે માપ ॥
દેવ દાનવ ને નરનાર, એવા તમે તેને નમસ્કાર ॥૫૦॥
તમ પ્રભુ પ્રકટ છો દેવ, સહુ જન જાણે છે એ ભેવ ॥
નથી છાનો પ્રતાપ લગાર, એવા તમે તેને નમસ્કાર ॥૫૧॥
એવી સ્તુતિ કરી જોડી કર, ત્યારે ભાવે બોલ્યા ભાસકર ॥
માગો હરિ મું પાસેથી આજ, ત્યારે હરિ કહે માગું મહારાજ ॥૫૨॥
કામ, ક્રોધ, દંભ, લોભ, મોહ, ઈન્દ્રિ ગુણ આદિ જે સમોહ ॥
તેથી રક્ષા કરજ્યો અમારી, જેણે રહીએ નૈષ્ટિક બ્રહ્મચારી ॥૫૩॥
વળી જ્યારે જ્યારે હું સંભારું, ત્યારે દર્શન થાય તમારું ॥
એજ વર માગું છું તમથી, માયિક સુખ માગતો નથી ॥૫૪॥
ત્યારે સૂર્ય કહે સખદાઈ, તમ વડે મારી છે મોટાઈ ॥
આવો તેજ પ્રતાપ છે મારો, તે તો સર્વે જાણો છે તમારો ॥૫૫॥
નથી સમર્થ તમથી અમે, પણ થાશે જે માગ્યું છે તમે ॥

એમ હરિને આપી વરદાન, પોતે થયા પછી અંતર્ધાન ॥૫૬॥
પછી તપ સમાપતિ કરી, એહ ક્ષેત્ર વખાણે છે હરિ ॥
રહ્યા ત્યાં દ્વાદશીનો દન, પછી કર્યું છે ચાલવા મન ॥૫૭॥
એમ ચરિત્ર કરે બહુનામી, જે કોઈ સર્વે ધામના ધામી ॥
જેની આગન્યામાં અજ ઈશ, વિષ્ણુ વિબુધ શારદા શેષ ॥૫૮॥
જેની આગન્યામાં માયા કાળ, સર્વે લોક વળી લોકપાળ ॥
જેની આગન્યામાં વાયુ વ્યોમ, વળી કહીએ તેજ તોય ભોમ ॥૫૯॥
એહ સર્વેના નિયંતા સ્વામી, કરે એમ ચરિત્ર બહુનામી ॥
નરતન ધર્યું છે તે માટ, એમ વરતે છે વર્ણિરાટ ॥૬૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિતપશ્ચર્યા વર્ણન નામે ઓગણત્રિસમું પ્રકરણમ્ ॥૨૯॥

પૂર્વછાયો ત્યાર પછી કૃષ્ણદેવની, કહું કથા અતિ રસાળ ॥
ચંચળ થયા ચાલવા, ઉત્તર દિશામાં દયાળ ॥૧॥
નામિ મસ્તક મુકતનાથને, પછી નામ્યું મુકતને શિશ ॥
પ્રભાતે ઉઠી પધારિયા, એહ આશ્રમથી જગદીશ ॥૨॥
નગ નદિયો તળાવ ત્યાં, તરી ઉતર્યા તે પાર ॥
મહા અરણ્ય જ્યાં મનુષ્ય નહિ, ચોંપે ચાલ્યા તેહ મોઝાર ॥૩॥
હિમાચલ ભણિ ચાલિયા, જોયાં તેની તળેટીનાં વન ॥
ઝાડ પહડ જોઈ પૃથ્વી, જોયાં વિવિધે વૃક્ષે સઘન ॥૪॥
ચોપાઈ ઝાડ પહાડ ઉંચા છે અપારરે, જાણ્યું અડ્યા આકાશ મોઝાર રે ॥
સામસામી શાખા સંકળાણી રે, એકબીજામાં ઘણી ઘૂંચાણી રે ॥૫॥
વળી વિધ્યે વિધ્યે વેલી જેહ રે, એક બીજામાં ઉઝરી તેહ રે ॥
વન વેલી ઘૂંચાણી છે ઘાટી રે, જેને જોઈ છાતિ જાય ફાટી રે ॥૬॥
એવું ઘાટું વન છે વિષમ રે, જેમાં ન પડે રાત્યાદિની ગમ રે ॥
ન દિસે ઉગી આથમે દન રે, એવું ઝાડે છે વન સઘન રે ॥૭॥
ત્યાં ફળ ફૂલ ફૂલ્યાં કંઈ રે, કંદ મૂળતણો પાર નઈ રે ॥
વળી સર સરિતા અપાર રે, અતિ અમળ જળ તે મોઝાર રે ॥૮॥
વળી ગેહેરી ગુફા ત્યાં ઘણી રે, જાણું બહુ રહ્યાં મંદિર બણી રે ॥

વળી પશુ ને પક્ષી ત્યાં ઘણાં રે, ફરે ટોળાં બોળાં તેહતણાં રે ॥૯॥
સિંહ શાર્દૂલ કાવે કેસરી રે, કપિ કુરંગ ને કંઈ કરિ રે ॥
ગેંડા રોઝ ને મહિષા ઘણા રે, વ્યાઘ્ર વારાહ બહુ બિયામણ રે ॥૧૦॥
સુરા ગાયો ને સેમર શ્યાળ રે, શશા નોળ બોળા ત્યાં વ્યાળ રે ॥
જ્યારે બોલે પરસ્પર એહ રે, થાયે શબ્દ ભયંકર તેહ રે ॥૧૧॥
મનુષ્ય જાતિએ ત્યાં ન જવાય રે, જો જાય તો પાછું ન અવાય રે ॥
એવા વનમાં એકાએક ફરે રે, અતિ ધીર કોઈથી ન ડરે રે ॥૧૨॥
ભૂત પ્રેત દનુજ ને દૈત્ય રે, એવા મળે વનમાંહિ નિત્ય રે ॥
યક્ષ રાક્ષસ રાક્ષસી જેહ રે, ભૈરવ ભૈરવી વૈતાલી તેહ રે ॥૧૩॥
એવાં અહોનિસ વનમાં રમે રે, ત્યાં હરિ એકાએક ભમે રે ॥
જાતાં જાતાં પડે રાત્ય જીયાં રે, સૂવે નિર્ભય થઈને તિયાં રે ॥૧૪॥
એમ જોતાં તે વન સમગ્ર રે, આવ્યું એક ત્યાં બુટોલ નગ્ર રે ॥
તેનો રાજા મહાદત્ત નામ રે, સર્વે પર્વતિ રાજાનો શ્યામ રે ॥૧૫॥
તેણે દિઠા ત્યાગી ઘનશ્યામ રે, અતિ હેતે રાખ્યા નિજધામ રે ॥
કરે અતિ પ્રીત્યે નિત્ય સેવ રે, જાણે આ છે મોટા કોઈ દેવ રે ॥૧૬॥
નૃપભાગિની નામ મયાજી રે, દેખી હરિ થયાં બહુ રાજી રે ॥
કહે આતો મોટા કોઈ અતિ રે, નોય મનુષ્યની આવી ગતિ રે ॥૧૭॥
જોઈ હરિનાં મોટાં આચરણ રે, સેવે કલ્યાણ સારુ તે ચરણ રે ॥
પછી નાથે દયા કરી તેને રે, આપ્યું નિજજ્ઞાન એહ બેને રે ॥૧૮॥
જન્મ મરણતણું જાળ કાપ્યું રે, સુખ અંતરે અખંડ આપ્યું રે ॥
રહ્યા ત્યાં થોડા ઘણા દિન રે, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા છે જીવન રે ॥૧૯॥
તપ કરવા ઈશક છે અતિ રે, બીજી વાત તે નથી ગમતિ રે ॥
શહેર પુર નગ્ર ઘોષ ગામ રે, નથી ગમતું રહેવા એ ઠામ રે ॥૨૦॥
મેડી મહોલ હવેલી આવાસ રે, તેમાં રહેતાં રહે છે ઉદાસ રે ॥
માટે વેગે ચાલ્યા ત્યાંથી વને રે, તૈંયે રાજી થયા બહુ મને રે ॥૨૧॥
મુક્તનાથથી આવ્યા એ અરણ્ય રે, તેને વીતિ ગયા કાળ ત્રણ રે ॥
ચાલ્યા ગહન વનને માંઈ રે, ખાવાં ફળ ફૂલ નિત્ય ત્યાંઈ રે ॥૨૨॥
તે પણ મળે કે ન મળે ટાણે રે, તોય મન અધિર ન આણે રે ॥
એવા થકા વિચરે છે વને રે, અતિ ત્યાગ વૈરાગ્ય છે તને રે ॥૨૩॥

જાતાં ઉત્તર દિશને માંઈ રે, આવ્યો વડ રૂડો એક ત્યાંઈ રે ॥
ત્યાંથી નદી તળાવ નિકટ રે, અતિ ઉંચો વિસ્તારે છે વટ રે ॥૨૪॥
તેને આસપાસે ગજ ફરે રે, બિજા શબ્દ ભયંકર કરે રે ॥
ત્યાંથી ઉગમણું એક તાલ રે, વહે ઉત્તરમાં જળમાલ રે ॥૨૫॥
નડથુંબડે વિંટ્યો છે વડરે, બેઠા દીઠા યોગી તેને થડ રે ॥
મૃગાજિન પર બેઠા આપ રે, માથે જટા મોટી છે નિષ્પાપ રે ॥૨૬॥
આછાદને ઢાંકેલ કોપીન રે, નથી તે પણ વસ્ત્ર નવીન રે ॥
તેહ વિના નથી બીજું પાસ રે, માયિક સુખથી છે ઉદાસ રે ॥૨૭॥
શાળગ્રામની સેવા કીધી છે રે, ગીતા પાઠ કરવા લીધી છે રે ॥
એવા ગોપાળ યોગી ઉદાર રે, તેને નાથે કર્યો નમસ્કાર રે ॥૨૮॥
ત્યારે ઉભા થઈ યોગિરાય રે, મળ્યા હેત આણિ ઉરમાંય રે ॥
જેમ વહાલાં વેગળેથી આવે રે, તેને મળે જેમ અતિ ભાવે રે ॥૨૯॥
્મ પામ્યા છે અતિ આનંદ રે, પછી મળી બેઠા મુનિઈન્દ રે ॥
કહ્યું એકબીજાનું વૃતાંત રે, ત્યારે વાધિયું હેત અત્યંત રે ॥૩૦॥
કહે આપણે રહેશું બે મળી રે, બોલ્યા પ્રભુજી એવું સાંભળી રે ॥
કહ્યું તમે ગુરુ ને હું શિષ્ય રે, આપો રૂડો મને ઉપદેશ રે ॥૩૧॥
રહ્યા ગોપાળયોગિને પાસ રે, કર્યો યોગશાસ્ત્રનો અભ્યાસ રે ॥
કાવે જે કોઈ અષ્ટાંગ યોગ રે, શિખ્યા જેથી મટે ભવરોગ રે ॥૩૨॥
મોટિ બુદ્ધિવાળા ઘનશ્યામ રે, શિખ્યા યોગ અંગ કહું નામ રે ॥
યમ નિયમ આસન જેહ રે, પ્રાણાયામ પ્રત્યાહાર તેહ રે ॥૩૩॥
ધારણા વળી ધ્યાન જે કહીએ રે, અષ્ટમું અંગ સમાધિ લહીએ રે ॥
તેમાં જુજવા ભેદ છે બહુ રે, શિખ્યા થોડે દને હરિ સહુ રે ॥૩૪॥
એક વાર સાંભળે છે જેહ રે, શિખિ કરી દેખાડે છે તેહ રે ॥
વળી શિખ્યા છે પ્રથમ પેલે રે, તે પણ કરી દેખાડે છેલે રે ॥૩૫॥
બસ્તિ બે પ્રકારની લહીએ રે, નેતિ કુંજર ક્રિયા તે કહીએ રે ॥
નોળિ શંખપ્રક્ષાલન નામ રે, મોર્ય શિખ્યા છે એ ઘનશ્યામ રે ॥૩૬॥
તે તો સર્વે દેખાડે છે કરી રે, ગુરુ ગોપાળ યોગિને હરિ રે ॥
જોઈ ગુરુ કરે છે વિચાર રે, નોય મનુષ્ય આ નિરધાર રે ॥૩૭॥
આ તો કૃષ્ણ છે ગોલોકપતિ રે, આવ્યા છે પોતે ધરી મૂરતિ રે ॥

આવો હું જે અતિ નિસ્પ્રેહ રે, તેને ન થાય બજે સનેહ રે ॥૩૮॥
માટે જાણું છું જરૂર કૃષ્ણ રે, એવે ભાવે કરે નિત્ય દ્રષ્ણ રે ॥
એમ પરસ્પર ગુરુપણું રે, રાખે એક બીજા માંહિ ઘણું રે ॥૩૯॥
કંદ મૂળ ફળ ફુલ વળી રે, જમે આનંદે એકઠા મળી રે ॥
એમ વિત્યું એ સ્થાનકે વર્ષ રે, કરી ઉગ્ર તપ થયા કૃષ રે ॥૪૦॥
શીત ઉષ્ણ ને મેઘની ધાર રે, સહ્યું સર્વે શરીર મોઝાર રે ॥
એમ તપ કરે વનમાંય રે, અતિ ધીરજય પર્વત પ્રાય રે ॥૪૧॥
એવા યોગી મોટા જે દયાળ રે, જોઈ પાસે વસ્યા પસુપાળ રે ॥
વસ્યા ગાયો તણા ઘોષ કરી રે, ત્યાં તો કેડયે પડિયા કેસરી રે ॥૪૨॥
નિત્ય કરે તે ગાયોની ઘાત રે, તેની કહી યોગિ આગે વાત રે ॥
કહે ગોવાળ અમે અનાથ રે, અમારે છે એ ગાયો મિરાંથ રે ॥૪૩॥
તેને વાઘ કરશે જો નાથ રે, ત્યારે અમારે સઈ ગૂંજાશ રે ॥
એવી સાંભળી દીનતા વાણી રે, બોલ્યા યોગી તેને દુઃખી જાણી રે ॥૪૪॥
કહે મ બિયો તમે ગોવાળ રે, કરશે હરિ સહુની રખવાળ રે ॥
એમ કહી લિધો શંખ હાથે રે, વજાડિયો છે તે યોગિનાથે રે ॥૪૫॥
જેટલામાં સંભળાણો શબ્દ રે, ભાગ્યાં હિંસક મૂકી એ હદ રે ॥
વળી ત્યાં વસતા'તા જે વાઘ રે, તેણે પણ કર્યું વન ત્યાગ રે ॥૪૬॥
રહ્યાં સુખે ગાયો ને ગોવાળ રે, પ્રભુ ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ રે ॥
રહ્યા કાંઈક પોતે પછી ત્યાંય રે, વાંચે ગીતાનો બીજો અધ્યાય રે ॥૪૭॥
પછી આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ રે, નિશ્ચે કરિયું જેવું છે રૂપ રે ॥
પ્રત્યાહાર કરી મહામતિ રે, ઈન્દ્રિ પ્રાણ અંતઃકરણ વૃત્તિ રે ॥૪૮॥
તેને આત્મામાં વાળી લીધી રે, પછી ધીરજયે ધારણા કિધિ રે ॥
એમ કેટલાક કાળ ગયા રે, આતમાને વિષે સ્થિર રહ્યા રે ॥૪૯॥
ધ્યાનયોગ તેની જે સમાધિ રે, તેની પક્વ દશા અતિ સાધિ રે ॥
કહ્યું એમ યોગિને જીવને રે, એવી ક્રિયાઓ કરે છે વને રે ॥૫૦॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ ગોપાળયોગીને મળ્યા એ નામે ત્રીશમું પ્રકરણમ્ ॥૩૦॥

પૂર્વછાયો વળી કહું એક વારતા, સુણો સહુ થઈ સાવધાન ॥

કૃપાનિધિ કૃષ્ણદેવનાં, કહું ચરિત્ર અમૃત સમાન ॥૧॥
નાથ પ્રતાપે નિજ આતમા, દેખી અખંડ રૂપ અનુપ ॥
તેની બ્રહ્મ સાથે કરી એકતા, પછી થયા બ્રહ્મસ્વરૂપ ॥૨॥
એવા યોગને શિખિયા, ગોપાળ યોગી જેહ ॥
સ્નેહ કરી શ્રીહરિએ, તેને શિખવિયું છે તેહ ॥૩॥
તેણે કરી તર્ત થયા, યોગી તે બ્રહ્મસ્વરૂપ ॥
અતિ પ્રકાશક આતમા, તેહ જાણ્યું પોતાનું રૂપ ॥૪॥
ચોપાઈ પછી યોગિને જણાણું એમ, આને મનુષ્ય કહેવાય કેમ ॥
થયું જ્ઞાન યથારથ જ્યારે, બોલ્યા ગોપાળ યોગી તે વારે ॥૫॥
નરનારાયણ ઋષિરાય, થઈ બ્રહ્મચારી આવ્યા આંય ॥
બહુ જીવનાં કરવા કાજ, આપે પ્રકટ થયા મહારાજ ॥૬॥
એમ નિશ્ચે કર્યો નિરધાર, નારાયણ તે આ બ્રહ્મચાર ॥
એવા જાણી પછી ધર્યું ધ્યાન, ચોંટિ વૃત્તિ મૂર્તિમાં એક તાન ॥૭॥
તેણે વીસરિયો નિજ દેહ, થયો મૂર્તિમાં અતિ સનેહ ॥
જાણ્યું આપ મળ્યું સુખ મોટું, બીજું સરવે લાગ્યું છે ખોટું ॥૮॥
એવા મોટા યોગી જે ગોપાળ, તેતો ભૂલ્યા દેહ થોડે કાળ ॥
અતિ વિસ્મૃતિ થઈ જ્યારે, મૂક્યો માયિક દેહને ત્યારે ॥૯॥
પછી શ્રીકૃષ્ણદેવ પ્રતાપે, ગયો ગોલોકમાં યોગી આપે ॥
પછી બ્રહ્મચારી નીલકંઠે, કરી ક્રિયા તેની રૂડિ પેઠ્યે ॥૧૦॥
પછી મૂકિ પોતે એહ સ્થાન, ચાલ્યા પૂરવમાં ભગવાન ॥
રહી અખંડ બ્રહ્મસ્વરૂપ, ચાલ્યા આપે આપ બ્રહ્મરૂપ ॥૧૧॥
નાસાગ્ર દૃષ્ટિ કરીને સ્થિર, ચાલ્યા જેમ કમાનનો તિર ॥
કૃષ્ણ માંહિ છે દૃષ્ટિ અખંડ, નથી દેખતા પિંડ બ્રહ્માંડ ॥૧૨॥
દિશ વિના નથી બિજો રાહ, ગયા ત્યાં થકી આદિવારાહ ॥
તિયાં ત્રણ દિવસ પોતે રહ્યા, ત્યાંના વાસિને દર્શન થયાં ॥૧૩॥
નિર્ખિ આનંદ પામિયાં અતિ, જાણું આવ્યા શું આ બૃહસ્પતિ ॥
એમ જનને આનંદ આલી, પછી ત્યાં થકી નિસર્યા ચાલી ॥૧૪॥
ગયા બંગલાદેશમાં દયાળ, આવ્યું સીરપુર શહેર વિશાળ ॥
સિદ્ધવલ્લભ તેનો છે રાયે, ગયા પોતે ત્યાં અણઈચ્છાયે ॥૧૫॥

તે નરેશે પ્રાર્થના કરી, રાખ્યા ચોમાસું ત્યાં ભાવ ભરી ॥
દિઠા અતિ ત્યાગી એકાએક, રાખ્યો પાસળે એક સેવક ॥૧૬॥
તેનું નામ છે ગોપાળદાસ, કરે ટેલ્ય રહે નિત્ય પાસ ॥
તિયાં બિજા ભેખધારી બહુ, રખ્યા ચોમાસું કરવા સહુ ॥૧૭॥
તે તમોગુણી મંત્ર અધ્યાસી, સર્વે શૂદ્ર દેવના ઉપાસી ॥
તેના જુજવા જુજવા વેશ, કોઈ મુંડેલ કેનેક કેશ ॥૧૮॥
કોઈ નાગા કોઈને કૌપીન, કોઈ ન રાખે વસ્ત્ર નવીન ॥
તેમાં સોએક તપસ્વી સઈ, તેતો બેસે તડકામાં જઈ ॥૧૯॥
કોઈ વર્ણી ને કોઈ સંન્યાસી, કોઈ હંસ ને કોઈ ઉદાસી ॥
કોઈ કહે મુખે કાળિ કાળિ, કોઈ કહેતું બેચરાવાળિ ॥૨૦॥
કોય ભૈરવ ભૈરવ રહ્યા ભણી, કોઈ ભજે ભવાની જોગણી ॥
કોઈ મુનિ ને કોઈક બોલે, કોઈ અહોનિશ આંખ્ય ન ખોલે ॥૨૧॥
કૈક ખાખી કૈક હુડધંગા, એમ મળ્યા બહુ અડબંગા ॥
થયા સિદ્ધ ભુંશિ બહુ શેલિ, ભંગી જંગી ભેળા થયા ફેલિ ॥૨૨॥
તેને રાજા જાણી મોટા સિદ્ધ, આપે રસોઈયો રૂડિ વિદ્ધ ॥
આસન સારુ આપી ગાદલાં, કરે સનમાન રાજા ભલાં ॥૨૩॥
ત્યારે યોગી બોલે બળે બહુ, કરે વાત સિદ્ધાઈની સહુ ॥
એમ કરતાં આવ્યો વરષાત, વાયો વાયુ થયો ઉતપાત ॥૨૪॥
ખવે વિજળિ વારમવાર, વરષે મેઘ તે મુશળધાર ॥
ગરજે ઘોર ને કડાકા કરે, ઉપરે જળ અખંડ ઝરે ॥૨૫॥
એવી અખંડ મંડાણિ એલી, ચાલ્યા પૃથ્વીયે પૂર રેલી ॥
તેમાં પોઢિ રહ્યા પોતે નાથ, તન પર ચડી રેતિ હાથ ॥૨૬॥
પછી સેવક આવી સવારે, કાઢ્યા કાદવ માંહિથી બારે ॥
વર્ષે મેઘ મચિ બહુ ઝડી, આંખ્ય ઉઘડે નહિ એક ઘડી ॥૨૭॥
એમ ચારે માસ વૂઠો ઘન, પહોંચે સિદ્ધાઈ કેટલ દન ॥
અતિ વર્ષાતે અસોયા થયા, પછી રાત્યે રાત્યે ભાગિ ગયા ॥૨૮॥
ધીરે ધીરે સિદ્ધ ગયા નાસી, કરવા લાગ્યા લોક તેની હાંસી ॥
કહે મોટા સિદ્ધ ગયા ચાલી, આ જો પડ્યાં છે આસન ખાલી ॥૨૯॥
એક બેઠા રહ્યા બ્રહ્મચારી, તેને જોઈ નમ્યાં નરનારી ॥

કહે સિદ્ધ તો આ એક ખરા, બીજા દંભી ભાગિ ગયા પરા ॥૩૦॥
રાજા નમ્યો જાણી હરિ મોટા, બીજા સર્વેને જાણ્યા છે ખોટા ॥
વાધ્યું પ્રભુજીનું બહુ માન, બીજાનું ન કરે સનમાન ॥૩૧॥
તેણે કરી બળ્યા બિજા બહુ, આવ્યા મળી મારવાને સહુ ॥
નાખી અડદ મંતરી મૂઠું, પડ્યું જે જે કર્યું તે તે જુઠું ॥૩૨॥
પછી સેવક હતો જે પાસ, કરતો સેવા જે ગોપાળદાસ ॥
તેને માથે નાખી એણે મૂઠ્ય, પડ્યો ભૂમિએ ન ફેરે પૂંઠ્ય ॥૩૩॥
આવ્યું મોઢે ફીણ તેને જોઈ, નહિ જીવે કહે સહુ કોઈ ॥
પછી રાજાએ સિદ્ધ બોલાવી, કહ્યું આને લેવો જ ઉઠાવી ॥૩૪॥
ત્યારે સિદ્ધને છે મરડ ભારી, કહ્યું જીવાડશે બ્રહ્મચરી ॥
ત્યારે રાયે જોડ્યા આવી હાથ, કહ્યું આને જીવાડીયે નાથ ॥૩૫॥
પછી હરિ તેને પાસે જઈ, ઉઠાડ્યો શ્રીકૃષ્ણ મંત્ર કઈ ॥
ઉઠ્યો તર્ત લાગી નહિ વાર, પામ્યાં વિસ્મય સહુ નરનાર ॥૩૬॥
કહે આતો છે પોતે શ્રીકૃષ્ણ, મોટાં ભાગ્ય થયાં એનાં દ્રષ્ણ ॥
વળી એમ કહે નરનારી, કૃષ્ણ નહિ તો કૃષ્ણભક્ત ભારી ॥૩૭॥
પછી મૂઠ્ય નાખિતિ જે સિદ્ધે, પડી તેને માથે ભલિ વિધ્યે ॥
પડ્યો પડાક પૃથ્વી માંઈ, મુખમાં ગઈ ધૂળ્ય ભરાઈ ॥૩૮॥
આવ્યું મોઢે ફીણ ફાટ્યું ડાચું, થયું જીવ્યાની કોરનું કાચું ॥
પછી તેણે તેના સિદ્ધ લાવી, કર્યા ઉપાય બહુ બોલાવી ॥૩૯॥
તેણે ફેર પડ્યો નહિ રતિ, ત્યારે કરી હરિને વિનતિ ॥
પછી નાથ તેને પાસ આવી, કહી મંત્રને લિધો જીવાવી ॥૪૦॥
ત્યારે સિદ્ધરાજા સહુ મળી, કરી સ્તુતિ હરિજીની વળી ॥
જાણ્યા રાજાએ મોટા છે સરે, થયો પરિવાર સહિત આશરે ॥૪૧॥
જે જે હતો એ સિદ્ધનો વર્તા, મૂઠ્ય નાખી વાળિ પેટ ભર્તા ॥
તે તો નીલકંઠે ભાંગ્યો ભય, થયા મનુષ્ય સહુ નિરભય ॥૪૨॥
લાવી વસ્ત્ર ધન આગે ધરે, હરિ ત્યાગી છે તેને શું કરે ॥
એટલાકમાં વિપ્ર તૈલંગ, આવ્યો નારી સુત લઈ સંગ ॥૪૩॥
ભણ્યો વેદ શાસ્ત્ર ને પુરાણ, પ્રસિદ્ધ વિપ્ર પૃથ્વી પ્રમાણ ॥
આવ્યો સિદ્ધવલભ રાય પાસ, મને દાન લેવાની છે આશ ॥૪૪॥

પછી તે રાજા છે ધર્મવાન, આપ્યું ભણ્યો જાણી ભારે દાન ॥
આપ્યો હસ્તિ ને કાળપુરુષ, લેતાં વિપ્ર થયો કાળો મષ ॥૪૫॥
ગૌર મટિને થયો છે શ્યામ, ત્યારે નિંદા કરવા લાગ્યું ॥
પછી હરિ પાસે વિપ્ર આવી, અતિ દીનતાએ વાણી કાવી ॥૪૬॥
હે મહારાજ હું તો હતો દુઃખી, દાન લઈ થવા ગયો સુખી ॥
ત્યાં તો સામું દુઃખ થયું ઘણું, હવે શું માહાત્મ્ય જીવ્યા તણું ॥૪૭॥
માટે ત્યાગીશ હું હવે તન, થાય તો તમે કરો જતન ॥
પછી દુઃખી વિપ્ર હરિ જાણી, દયાળે દયા એ પર આણી ॥૪૮॥
કહ્યો શ્રીકૃષ્ણનો મંત્ર કાને, મટિ શ્યામ થયો ગૌર વાને ॥
પછી બ્રાહ્મણ લાગિયો પાપ, કહ્યું રહ્યો હું મન્યખામાંય ॥૪૯॥
પછી ગાતો પ્રભુજીના ગુણ, ગયો દેશ પોતાને બ્રાહ્મણ ॥
એવા પ્રભુજી બહુ પ્રતાપી, કર્યા સુખી બહુ દુઃખ કાપી ॥૫૦॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય ઉરમાં અતિ, સહુ પર વર્તે મહામતિ ॥
એમ કરતાં ગયું ચોમાસું, આવ્યો કાર્તિક ઉતર્યો આસુ ॥૫૧॥
પછી હરિ ને બીજા જે સિદ્ધ, તેને પૂજ્યા નૃપે બહુવિધ ॥
પછી ચાલ્યા છે ત્યાં થકી સહુ, હરિસંગે બીજા સિદ્ધ બહુ ॥૫૨॥
આવ્યા કામાક્ષિ દેવીની ઝાડીએ, ઉતર્યા સિદ્ધ સહુ વાડીએ ॥
પછી રસોઈ કરવા કાજ, કર્યો ભેળો સરવે સમાજ ॥૫૩॥
તેને સમીપે છે એક ગામ, વસે દ્વિજ ત્યાં પિબૈક નામ ॥
સિદ્ધ મંડળ આવ્યું સાંભળી, ઉઠ્યો તર્ત તિયાં થકી બળી ॥૫૪॥
કહે સિદ્ધાઈ એની ચૂંથિ નાખું, કરી ગુલામ ને ઘેર રાખું ॥
જોજ્યો માતાજીએ કરી મેર, આવ્યાં વણગોત્યાં પશુ ઘેર ॥૫૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્ર નામે એકત્રીસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૧॥

પૂર્વછાયો શુભમતિ સહુ સાંભળો, હરિકથા કહું અનૂપ ॥
દુષ્ટને દુઃખદાયી છે, છે સંતને સુખરૂપ ॥૧॥
અસુર જે અવનિ રહ્યા, બદલાવીને બીજો વેશ ॥
તેને તે અર્થે શ્રીહરિ, ફરે છે દેશ પ્રદેશ ॥૨॥

જે કારણ અવતાર છે, તે કરવા થયા છે તૈયાર ॥
હરિ ઈચ્છાએ આવિયા, પ્રભુ એહ વાડી મોઝાર ॥૩॥
પિબૈક ત્યાં પરિયાંણિયો, કરવા તે સિદ્ધોની ઘાત ॥
નિદાન તેમાંથી જે નિપજયું, તેની સાંભળજયો સહુ વાત ॥૪॥
ચોપાઈ હતો બ્રાહ્મણ મોર્યએ શુદ્ધ, મળી વામિએ કર્યો અશુદ્ધ ॥
કૌલાર્ણવ ભણેલે ભૂદેવે, મળી ભ્રષ્ટ કર્યો તતખેવે ॥૫॥
થયો કાળી ઉપાસક ભારી, નિત્ય પ્રત્યે પિવે ફુલવારી ॥
વળી સિદ્ધને જીતવા કાજ, તેદિ સજયો સરવે સમાજ ॥૬॥
મદ્ય માંસ ખાઈ થયો મસ્ત, તિખું ત્રિશૂલ લીધું છે હસ્ત ॥
કર્યો સિંદૂર લેપ લલાટે, ચાલ્યો સિદ્ધને જિતવા માટે ॥૭॥
રજે ભિંજેલ કુંકુમ લઈ, ચાલ્યો કપાળે ચાંદલો દઈ ॥
વળી ફૂલવારી ખૂબ પીધું, વધ્યું તે શરીરે છાંટી લીધું ॥૮॥
ચાલ્યો મત્સ્ય ચાવી મદમાતો, શિશે બાંધ્યો છે પટકો રાતો ॥
માથે ઘણા ઘૂંચાણા મુવાળા, તે દિસે છે ભૂંડા ભમરાળા ॥૯॥
સિદ્ધ પ્રસિદ્ધ પોતે કહેવાય, તેને જાણે સહુ દેશમાંય ॥
કોઈ સામું આવીને ન ભાંખે, ભાંખે જો કોઈ તો મારી નાખે ॥૧૦॥
એવો ભૂંડાયે ભર્યો અપાર, મદ્ય ચ્યાર વારનો પિનાર ॥
કંઠે બાંધ્યાં છે અસ્થિ માંઝાર, થયો સિદ્ધ જીતવા તૈયાર ॥૧૧॥
નરનારી જે રહે ગામ વાસે, સંગે લઈ આવ્યો સિદ્ધને પાસે ॥
વળતો આવીને બોલિયો એમ, પાખંડિયો સિદ્ધ કાવો કેમ ॥૧૨॥
સિદ્ધ તો એક હું છઉં આજ, તમ જેવા તો છે મારું ખાજ ॥
મોટા મોટાને મેં જીતી લીધા, તમ જેવા શિષ્ય કંઈ કિધા ॥૧૩॥
જે જે આવીને મને નમિયા, તે તે સરવે જીવતા રિયા ॥
જેણે જેણે બાંધિ મુજ સાથે, તેને માર્યા મૂકી વીર માથે ॥૧૪॥
માટે તમે મનમાં વિચારી, થાઓ શિષ્ય માળાઓ ઉતારી ॥
ઉતારો ઉપવીત અચિર, નહિ તો હમણાં હોકારું છું વીર ॥૧૫॥
ભૂત પ્રેત લાવી સંગે ઘણાં, ખાઈ જાશે માંસ તમતણાં ॥
એમ બોલ્યો એ બળમાં બહુ, બિના હરિ વિના સિદ્ધ સહુ ॥૧૬॥
કહે જેમ એ કહે તેમ કરીએ, તો આવ્યા મોતમાંથી ઉગરીએ ॥

નહિ તો મારશે વીરને મેલી, માટે મેલિયે માળા સંકેલી ॥૧૭॥
મેલો જનોઈ પણ ઉતારી, એમ સહુ સિદ્ધે વાત વિચારી ॥
ત્યારે હરિએ સિદ્ધ પ્રત્યે કહ્યું, રાખો ધીરજયે હાકલી હૈયું ॥૧૮॥
કરે શિષ્ય મોરે મર મને, પછી થાવું તમારે સહુને ॥
તોય સિદ્ધે ધીરજ ન ધારી, કહ્યું નાખશે તમને મારી ॥૧૯॥
મહા દુષ્ટ એ પાપી છે બહુ, એને અમે જાણું છઉં સહુ ॥
એવી સિદ્ધ હરિની જે વાણી, સુણી બોલ્યો અતિ ક્રોધ આણી ॥૨૦॥
ત્યારે પિબૈક કહે બ્રહ્મચારી, તને દેખાડું સામર્થિ મારી ॥
જો તું આ લીલા વડના હાલ, હમણાં કરું છું સુકવી સાલ ॥૨૧॥
એમ કહી નાખી મૂઠ જયારે, વડ સૂકી ગયો તેહવારે ॥
કહે માન્ય વર્ણી વાત મારી, નહિતો આ ગતિ જાણજે તારી ॥૨૨॥
ત્યારે હરિ કહે ન બિયું અમે, કરવું હોય તે કરો સુખે તમે ॥
એમ કહીને વીર આસને, બેઠા હરિ તે અચળ મને ॥૨૩॥
બીજાની તો ધીરજય ન રહી, બેઠા કૃષ્ણ કેડે કંપે જઈ ॥
પછી પિબૈકે અડદ મંતરી, નાખ્યાં હરિ ઉપર રીસ કરી ॥૨૪॥
તેણે હરિને ન થયું કાંઈ, ત્યારે દ્વિજ કોપ્યો મનમાંઈ ॥
કહે રહેજયે ખબરદાર થઈ, આજ માર્યા વિના મૂકું નઈ ॥૨૫॥
એમ કહી નાખી મૂઠ એ, ફેર પડ્યો નહિ કાંઈ તેણે ॥
ત્યારે પિબૈકે પણ એ લીધું, તને માર્યાનું નિશ્ચય મેં કીધું ॥૨૬॥
કરવું હોય તે કર સ્મરણ, આજ આવ્યું તારું ચાલી મરણ ॥
નાખું છું કાળ બૈરવની મૂઠું, તારા જીવવાનું જાણે જૂઠું ॥૨૭॥
ત્યારે હરિ કહે બેઠો છું હું જ, કરવું હોય તે કરને તુંજ ॥
ત્યારે મૂક્યા છે ભૈરવ વીર, તોય હરિ બેઠા રહ્યા સ્થિર ॥૨૮॥
આવ્યા ભૈગલ ને વીર દોઈ, તે તો સામું શક્યા નહિ જોઈ ॥
પાછા પિબૈક ઉપર પડ્યા, ઉલટા નાખતલને નડ્યા ॥૨૯॥
પડ્યો કાળી ઉપાસક ઢળી, ચાલ્યું મુખેથી લોહી નિકળી ॥
આવી મૂરછા ન રહી સૂધષ પડ્યો અવનીએ ઉંધ મુંધ ॥૩૦॥
પછી મોડેથી મૂરછા વળી, ઉઠી બોલ્યો છે બળમાં વળી ॥
કહ્યું ઉભો રહેજયે બ્રહ્મચારી, મેલું બટુભૈરવ નાખે મારી ॥૩૧॥

ત્યારે હરિ કહે મોકલો સુખે, મૂક્યા બટુવીરને વિમુખે ॥
તે તો બિને પાછા વળી ગયા, પાછા પિબૈકને વળગિયા ॥૩૨॥
નાખ્યો ભૂમિએ પાડી પડાક, ધ્રુજી ધરણી એ પડ્યો ધડાક ॥
વળી તડિ તડફડિ ઉઠ્યો, બોલ્યો પ્રભુજી ઉપર રૂઠ્યો ॥૩૩॥
કહે મૂકું છું વીર મહા કાળી, તને નહિ મારે બીજા ટાળી ॥
એમ કહીને તેને મૂકિયાં, તે તો હરિ પાસે ન ઢૂંકિયાં ॥૩૪॥
પાછા ફરીને લાગિયા એને, ઢાળી પાડિયો ભૂમિએ તેને ॥
થયો અસોયો ન રહી સૂધ, તોય વામી ન મૂકે વિરુદ્ધ ॥૩૫॥
પડી પહોર ઉઠી ઉભો થયો, વળી પ્રભુજીને કહેવા રહ્યો ॥
કહે છે ઉભો રહેજ્યે બ્રહ્મચારી, હવે કરું છું વલે હું તારી ॥૩૬॥
બહુ વિર સહિત હનુમંત, મૂકું તેને કરે તારો અંત ॥
એમ કહીને મૂક્યા તેવાર, આવી તેણે કર્યો નમસ્કાર ॥૩૭॥
કરી પ્રણિપત પાછા ગિયા, બહુ પિબૈક પર કોપિયા ॥
આવી વળગ્યા તે વિપ્રને સહુ, પડ્યો વિપ્ર ભૂંડે હાલે બહુ ॥૩૮॥
ફાટ્યું મોઢું ને આવિયું ફિણ, પડી અંગની નાડિયું ક્ષીણ ॥
માથું ગિર ગયું મહિમાંઈ, મુખમાં ગઈ ધૂડ્ય ભરાઈ ॥૩૯॥
પડ્યો ભેચક થઈ રીત્ય ભૂંડી, આંખ્યો ઉતરી ગઈ છે ઊંડી ॥
નાક મુખમાંથી લોહી વહ્યું, પછી ઉઠવા જેવું ન રહ્યું ॥૪૦॥
ત્યારે તેનાં સંબંધી સહુ મળી, લાગ્યાં પાય પ્રભુજીને લળ ॥
કહે દયા કરો એને હરિ, હવે નહિ કરે એ આવું ફરિ ॥૪૧॥
માગતો હતો તે ફળ મળ્યું, મહા અહંકારિનું માન ગળ્યું ॥
પછી પ્રભુએ તેને ઉઠાયો, ઉઠી વિપ્ર પ્રભુ પગે પડ્યો ॥૪૨॥
કર્યા દંડવત બહુ વાર, કહે આવ્યો નવે અવતાર ॥
પછી સિદ્ધ હતા તેને જોઈ, આપી બ્રાહ્મણે તેને રસોઈ ॥૪૩॥
એમ કરી ગયો ઘેર જ્યારે, મન રહ્યું નહિ એવું ત્યારે ॥
પૂજ્યો કાળ ભૈરવને જઈ, મદ્ય માંસ બલિદાન દઈ ॥૪૪॥
મૂક્યો હરિ માથે તતકાળ, આવ્યો ભયંકર વિકરાળ ॥
ભૂંડું મુખ તે ભર્યું રુધિરે, લાંબો ને નથી વસ્ત્ર શરીરે ॥૪૫॥
આંખ્યું રાતિ અતિ કાળો સાહિ, લીધું ત્રિશૂળ તે કરમાંહિ ॥

એવે રૂપે પ્રભુ પાસે આવ્યો, પણ આવીને કાંઈ ન ફાવ્યો ॥૪૬॥
છેટે બેસી રહ્યો આખી રાત્ય, હરિ હસ્યા જોઈ પરભાત્ય ॥
પછી નાવા ચાલ્યા જ્યારે હરિ, ત્યારે એના સામિ દૃષ્ટિ કરી ॥૪૭॥
ત્યારે થરથર ધ્રુજીને ભાગ્યો, જઈ પિબૈકને કેડે લાગ્યો ॥
કહે આજ નિશ્ચે એને મારું, ત્યારે પ્રભુજીએ કર્યું વારું ॥૪૮॥
કહે એનું ખાધું સિદ્ધે અન્ન, તેની તારે કરવી જતન ॥
પછી બ્રાહ્મણ પાસે ભૈરવ, જઈ કઈ છે વાત સરવ ॥૪૯॥
આજ મૃત્યું કરવુંતું તારું, પણ વર્ણિએ કર્યું છે વારું ॥
એમ કહિને બૈરવ ગિયો, દ્વિજ પ્રભુને પાસે આવિયો ॥૫૦॥
જાણી ઈશ્વર નામિયું શિશ, કહે કરજ્યો ગુના બકશિશ ॥
એમ કહિને વારમવાર, કરે બહુ પોતાને ધિક્કાર ॥૫૧॥
કહે ભણી ગણ ભજ્યાં ભૂત, કર્યાં બહુ ભૂંડાં કરતૂત ॥
કર્યાં કુકર્મ તજી આચાર, એવો પાપી હું તેને ધિક્કાર ॥૫૨॥
એમ કહી ગ્રહ્યું હરિચરણ, પ્રભુ આવ્યો હું તમારે શરણ ॥
એમ કહીને થયો છે શિષ્ય, જાણી મહારાજને જગદીશ ॥૫૩॥
ધાર્યો પ્રથમના જેવો ધર્મ, મૂક્યાં બીજાં જે કરવાં કુકર્મ ॥
કૌલાર્ણવાદિ ગ્રંથ સંભાળી, શાસ્ત્ર બાહ્ય જાણી દીધાં બાળી ॥૫૪॥
ભાગવત ગીતા પછી ભણ્યો, સાચો ભક્ત શ્રીકૃષ્ણનો બણ્યો ॥
એવું ચરિત્ર કરી દયાળ, પછે ત્યાંથી ચાલ્યા તતકાળ ॥૫૫॥
હતા સિદ્ધ તેને શીખ દીધી, પોતે વાટ નવલખાની લીધી ॥
મનુષ્યાકૃતિ સામર્થિ અપાર, ધન્ય જન મોદન ભંડાર ॥૫૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્ર નામે બત્રીશમું પ્રકરણમ્ ॥૩૨॥

પૂર્વછાયો બહુનામી કૃષ્ણદેવનાં, સુણો ચરિત્ર સર્વે રસાળ ॥
ભક્ત અભક્ત કારણે, ફરે હદ્ય બેહદ્યે દયાળ ॥૧॥
સંતને સુખ આપવા, દેવા દુષ્ટ જનને દંડ ॥
તેજ કારણ પ્રભુએ, પૃથ્વીએ ધર્યું છે પંડ ॥૨॥
જિયાં જિયાં જાવું ઘટે, તિયાં તિયાં જાય જરૂર ॥

સુખ દુઃખ ભૂખ પ્યાસનું, નથી ગણતા નિકટ દૂર ॥૩॥
પછી એકાએક ચાલિયા, મહા વિકટ અદ્રિમાંય ॥
નવ લાખ યોગિને નિરખવા, ચાલ્યા પ્રભુજી બહુ ઉછાય ॥૪॥
ચોપાઈ ચાલ્યા પર્વત પેખવા હરિ, આવ્યો અતિ વસમો અદરિ ॥
જાવા વાટ જડે નહિ જિયાં, જાવું જરૂર પોતાને તિયાં ॥૫॥
જાતાં એ દિશે મનુષ્યે વાર્યું, પણ કર્યું છે પોતાનું ધાર્યું ॥
ચડ્યા પર્વત ઉપર પોતે, ચાલ્યા શૈલતણી શોભા જોતે ॥૬॥
આવી નવ લાખ ધૂણી રૂપાળી, તે તો સહજે બળે વણબાળી ॥
તિયાં કુંડ દિઠા છે અપાર, ભર્યા જળ અમળ તે મોઝાર ॥૭॥
ક્યાંક તાઢાં જળ ક્યાંક ઊનાં, એમ બહુ કુંડ દિઠા નીરુનાં ॥
પછી ત્યાંના રહેનારા જે સિદ્ધ, મળ્યા તે પણ આવી પ્રસિદ્ધ ॥૮॥
જેની કોઈને ભેટ ન હોય, મર મોટા મુક્ત યોગી હોય ॥
તેને સહુને મળ્યા એકવાર, કર્યા પરસ્પર નમસ્કાર ॥૯॥
પછી પ્રેમે બેઠા સહુ પાસ, પૂછયો યોગિને યોગ અભ્યાસ ॥
કહ્યું તેણે તેનું વરતંત, સુણી હરિ હરખ્યા અંત્યંત ॥૧૦॥
કહ્યું સિદ્ધને છો ધન્ય ધન્ય, એમ કહી રહ્યા ત્રણ્ય દન ॥
આપી આનંદ ત્યાંથી ઉતર્યા, ચાલ્યા હરિ બહુ મોદભર્યા ॥૧૧॥
નવ લાખ યોગિને નિરખી, ચાલ્યા હસ્તિ મારગે હરખી ॥
ત્યાંથી સૂધ ઉત્તરમાં વળી, રહ્યો રામકોટ જળમળી ॥૧૨॥
તિયાં જાવાનું કીધું છે મન, પણ ત્યાં તો ન ગયા જીવન ॥
જોતા વન પર્વત વિશાળ, ગયા બાલવા કુંડે દયાળ ॥૧૩॥
જોયો કુંડ એ જુગતે કરી, ત્રણ્ય રીત્યને રહ્યો તે ધરી ॥
વાયુ અગ્નિ જળ ત્રણ્ય મળી, તેના સમૂહ રહ્યા નિકળી ॥૧૪॥
તિયાં રહ્યા પોતે ત્રણ્ય દન, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા ભગવન ॥
કર્યો અગ્નિ ખૂણે પરવેશ, ચાલ્યા જોતા જોતા સર્વે દેશ ॥૧૫॥
ગયા ગંગા સિંધુને સંગમે, નાયા તેમાં પોતે જઈ સમે ॥
રહ્યા ત્રણ્ય દિવસ તિયાં હરિ, ચાલ્યા સમુદ્ર ખાડી ઉતરી ॥૧૬॥
આવ્યા કપિલજીને આશ્રમે, જેહ જાયગા સહુને ગમે ॥
ચારે કોરે શોભે સમુદર, મધ્યે આશ્રમ અતિ સુંદર ॥૧૭॥

સાંખ્ય શાસ્ત્રના આચાર્ય જેહ, તેના ગુરુ કપિલજી તેહ ॥
કરે છે તપ પોતે સમર્થ, સર્વે જીવના કલ્યાણ અર્થ ॥૧૮॥
જ્ઞાન વૈરાગ્ય ભક્તિ ને ધર્મ, યોગ સહિત પાંચ જે પર્મ ॥
તેના સ્થાપનના કરનાર, એવા કપિલના કર્યા દેદાર ॥૧૯॥
રહ્યા ભક્તિ સુત તિયાં માસ, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અવિનાશ ॥
આવ્યા પુરુષોત્તમ પુરિ માંઈ, નિર્ખ્યા જગન્નાથજીને ત્યાંઈ ॥૨૦॥
પછી રહ્યા પોતે એહ ઠામ, કાંયેક ધાર્યું છે કરવું કામ ॥
નાઈ સમુદ્રમાં જઈ નિત્યે, નિર્ખિ જગન્નાથજીને પ્રીત્યે ॥૨૧॥
કર્યું આસન શહેરથી બારું, ઈન્દ્રદ્યુમ્ન સર જોઈ સારું ॥
તિયાં દિઠા છે અસુર ઘણા, વેષ લઈ સિદ્ધ સાધુ તણા ॥૨૨॥
કામ ક્રોધ ને મત્સર અતિ, માંહો માંહિ છે વૈરની મતિ ॥
ધર્મ દ્વેષી કપટી ને કામી, વેશ શૈવી વૈષ્ણવી ને વામી ॥૨૩॥
મંત્ર જંત્ર જાણે છે અપાર, તેણે વશ કર્યા નરનાર ॥
મુકાવી વર્ણાશ્રમનો ધર્મ, કર્યા ભ્રષ્ટ બગાડી બેશર્મ ॥૨૪॥
મોટા મોટા સાધુ સેવા ફળ, કહી દેખાડે નારી આગળ્ય ॥
એમ કહીને ધર્મથી પાડે, સાધુ નિંદાનું પાપ દેખાડે ॥૨૫॥
એવા અધર્મે ભર્યા અપાર, દિઠા હરિએ હજારો હજાર ॥
ધર્યા હાથે તિખાં હથિયાર, લીધાં ધોકા છરા ને કટાર ॥૨૬॥
ખડગ ખાંડાં લાકડી લુવાગ્યું, કર કમાન્યું સલકે સાંગ્યું ॥
બહુ બંધુકું ને કોક બાણ, ચક્ર ચિપિયા લિધાં છે પાણ ॥૨૭॥
પર્શુ ત્રિશૂળ બરછિયો લઈ, જંજાળ્યો આદ્યે શસ્ત્ર છે કઈ ॥
અતિ શૂરા ઈચ્છે નિત્ય યુદ્ધ, કેટલાક ન રાખે આયુધ ॥૨૮॥
કેટલાક ત્યાગી તપ કરતા, કેટલાક સૌમ્ય વેશ ધરતા ॥
કૌલાર્ણવ ગ્રંથ વાંચે નિત્યે, પૂજે શક્તિ ભૈરવને પ્રીત્યે ॥૨૯॥
એવા દિઠા છે નાથે અપાર, મહા પાપરૂપ ભૂમિભાર ॥
તિયાં રહ્યા પોતે અવિનાશ, કરવા એવા અસુરનો નાશ ॥૩૦॥
પણ પોતાથી ન થાયે રતિ, કાંજે રાખે છે અહિંસાવૃત્તિ ॥
બેસી રહ્યા વિચારી એ વિધ, ત્યારે લોકે જાણ્યા ચે આ સિદ્ધ ॥૩૧॥
એમ જાણિને પૂછે છે જેહ, કહે હરિ થાય તેમ તેહ ॥

ત્યારે લોકન આવિ પ્રતીત્ય, લાવે અન્ન વસ્ત્ર દ્રવ્ય નિત્ય ॥૩૨॥
તેહ માંયલું કાંઈ ન લિયે, ભૂત ભવિષ્યનું કહી દિયે ॥
એમ કરતાં તે એક દન, આવ્યા પાસળે અસુર જન ॥૩૩॥
કહે કર્ય અમારું તું કાજ, લાવ્ય જલ ઈન્ધણાં સમાજ ॥
દઈ ડારો ને બહુ ડરાવ્યા, ન કરવાનાં કામ કરાવ્યાં ॥૩૪॥
કરે કામ જડભરત જેમ, ત્યારે બિજા કે મ કરો એમ ॥
તૈયેં તેશું બોલ્યા ક્રોધ કરી, એનો પક્ષ મેલો પરહરી ॥૩૫॥
એમ વદતાં પડ્યો વિરોધ, માંહોમાંહિ ઉપન્યો કરોધ ॥
પછી તેમાં પડ્યાં તડ બેહુ, નિંદા પરસ્પર કરે તેહુ ॥૩૬॥
એમ કરતાં બંધાણું વેર, ઈછયા મારવા નહિ જેને મેર ॥
પ્રથમ તો બોલિ ઠોલિ થઈ, પછી ઉઠ્યા લઠા મોટા લઈ ॥૩૭॥
લિધિ લડવા પહેલી લાકડી, તેતો પરસ્પર બહુ પડી ॥
પછી લિધાં ખાંડાં કર માંય, આવ્યા સામ સામા મળી ધાય ॥૩૮॥
નાખે બર્છિયો બહુ સામસામી, ચાલે લુવાગ્યું ન રહે ખામી ॥
સલકે સાંગ્ય ને સણેણે તીર, લડે માંહો માંહે શૂરવીર ॥૩૯॥
કરે પર્શુના બહુ પ્રહાર, નાખે ધોકા છર ને કટાર ॥
તિખાં ત્રિશૂલ ચાલે ત્યાં ઘણાં, કરે ઘા ચક્ર ચિપિયા તણાં ॥૪૦॥
બંધુકો જંજાળ્યો કોક બાણ, નાખે માંહો માંહે અસુરાણ ॥
એમ જોરે મંડાણું છે યુદ્ધ, પામ્યા ત્રાસ આકાશે વિબુદ્ધ ॥૪૧॥
વાજે ઢોલ નગારાં જુજાર્યો, ચાલે સામસામી તરવાર્યો ॥
તુરી રણશિંગા બોલે શંખ, પડે પાપિનાં માથાં અસંખ્ય ॥૪૨॥
મચ્યો યુદ્ધ રહી નહિ મણાં, પડ્યાં પૃથવીએ ધડ ઘણાં ॥
તેને દેખિ હરખ્યાં માંસારી, કહે ખાશું આજ ખુબ કરી ॥૪૩॥
ભૂત પ્રેત ને આવ્યા ભૈરવ, પિશાચ યક્ષ રાક્ષસ સર્વ ॥
ડાકણી સાકણી ને જોગણી, આવી ભૂખી ભૈરવિયો ઘણી ॥૪૪॥
કંક કાગ ને વળી કૂતરા, થઈ ગૃધ શિયાળ ને સરા ॥
પડ્યાં માથાં પૃથ્વી પર રડે, જાણ્યું દૈત્ય રમિ ગયા દડે ॥૪૫॥
કૈકના હાથ પગ કપાણા, કૈંક નાસી ભાગીને છૂપાણા ॥
એમ યુદ્ધ થયું બહુ પેર, દશ સહસ્ત્ર ગયા યમ ઘેર ॥૪૬॥

એટલા તો ઈયાં તળ રહ્યા, બીજા નાસી ભાગી પણ ગયા ॥
તેતો દેશ પ્રદેશે પ્રવરી, બીજા દૈત્યો આગે વાત કરી ॥૪૭॥
કહ્યું એક હતો નાનો બાળ, તેને જાણતા અમે દયાળ ॥
તેને અર્થે વધિયો વિરોધ, મુવા માંહોમાંહિ કરી ક્રોધ ॥૪૮॥
ત્યારે અસુર બોલિયા એમ, એને ઓળખિયે અમે કેમ ॥
ત્યારે કહ્યું આપીએ એંધાણ, તેણે પડે તમને પેછાણ ॥૪૯॥
અતિ ત્યાગી તપસ્વી છે તને, નથી લોભાતો નારી ને ધને ॥
રહે છે સમાધિમાં દિનરાત, વળી જાણે છે મનની વાત ॥૫૦॥
એથી પડ્યો પરસ્પર ભેદ, થયો તેણે આપણો ઉચ્છેદ ॥
માટે મળે તો મેલવો નહિ, એવી વાત અસુરને કહિ ॥૫૧॥
એવું સુણી ને બોલ્યા અસુર, હવે ગોતશું એને જરુર ॥
જો મળશે તો મારશું છળે, એમ બંધાણું વેર સઘળે ॥૫૨॥
એમ દૈત્યે કર્યું પરિયાણ, તેને જાણે છે હરિ સુજાણ ॥
કહે છે જેમ થશે તેમ ઠીક, નથી આતમાને કેની બીક ॥૫૩॥
એમ કહિ જોયું તતખેવ, દિઠા દૈવિ સંપત્તિના જીવ ॥
તેને પોતે ઉપદેશ આપી, કર્યા સુખી ભવદુઃખ કાપી ॥૫૪॥
આ જે હરિચરિત્ર અનૂપ, કૃષ્ણ ભક્તને છે સુખરૂપ ॥
તેને કહશે સાંભળશે જેહ, મહા કષ્ટથી મુકાશે તેહ ॥૫૫॥
આ લોકમાં પણ સુખી રહેશે, પરલોકે પરમ સુખ લેશે ॥
પાપ હરણી કથા છે પવિત્ર, જેમાં પ્રગટ પ્રભુનાં ચરિત્ર ॥૫૬॥
ભક્ત હશે તે સુણશે ભાવે, અભક્તને તે અર્થ નહિ આવે ॥
કહેશે હેતે સાંભળશે કાન, તે પર રાજી થાશે ભગવાન ॥૫૭॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિચરિત્ર નામે તેત્રીસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૩॥

પૂર્વછાયો ત્યાર પછી જે જે કર્યું, તે સાંભળો વાત સરેશ ॥
એટલું કામ કરી હરિ, પછી ચાલિયા દક્ષિણ દેશ ॥૧॥
એકા એક અરણ્ય માંહિ, રહેવા રાજી છે મન ॥
શહેર ને ઈચ્છે સ્વપ્ને, વહાલું લાગે છે વસવું વન ॥૨॥

ભક્તધર્માદિ ભેળાં રહે, દિવ્ય દેહ ધરિને સોય ॥
તેહ વિના જીવ જકતના, નથી ગમતાં બીજાં કોય ॥૩॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય તનમાં, તેણે મગન રહે છે મન ॥
નાવે બીજા નજરે, જે નોય હરિના જન ॥૪॥
ચોપાઈ એવા શ્રીહરિ બહુ નિસ્પ્રેહ, અણઈચ્છાએ ચાલિયા તેહ ॥
આવ્યા આદિકુરમ તીરથ, સુખદાઈ હરિ સમરથ ॥૫॥
તેની સમીપે માનસા શહેર, આવ્યા ત્યાં કરી હરિ મેર ॥
તેનો રાજા છે અતિ પવિત્ર, જેણે બાંધ્યાં છે અન્નનાં ક્ષેત્ર ॥૬॥
અન્નારથી આવે જેહ જન, તેને ભાવે કરાવે ભોજન ॥
તેણે દિઠા એહ બ્રહ્મચારી, જોઈ મનમાં રહ્યો વિચારી ॥૭॥
કહે આતો મોટા કોઈ અતિ, પછી રાખ્ય છે કરી વિનતિ ॥
રાખ્યા એકાંતે વરણિરાટ, અતિ ત્યાગી તપસ્વી તે માટ ॥૮॥
એક એકાંતે ઓટો સુંદર, રહ્યા તિયાં પ્રભુ તે ઉપર ॥
પછી રાજા રાજાના સેવક, કરે ચાકરી કરી વિવેક ॥૯॥
નિત્ય પ્રત્યે કરે એમ સેવ, જાણે મહાત્મા છે મોટા દેવ ॥
કરે સનમાન જોઈ ત્યાગી, બીજા ભેખનું પડિયું ભાંગી ॥૧૦॥
ત્યારે અસુર ત્યાંના રહેનાર, કહે આતો છે આપણો માર ॥
જેણે દૈત્ય સમૂહ મરાણો, તેનું મૂળ કારણ આ જાણો ॥૧૧॥
પછી ત્યાંના રહેનાર અસુર, કહે મારિએ એને જરૂર ॥
એમ પાપી સહુ પરિયાણ્યા, મારવા પછી પથ્થરા આણ્યા ॥૧૨॥
જાણ્યા એકાએક બેઠા ઓટે, આવ્યા માર્યા સારુ દડિદોટે ॥
નિશિ માંહિ આવ્યા નિશાચાર, માંડ્યા ફેંકવા બહુ પથ્થર ॥૧૩॥
મળી દૈત્ય હજારો હજાર, નાખ્યા અશ્મ અતિશે અપાર ॥
સમી સાંજ થકી સારી રાત્ય, કર્યો પાણાતણો વરષાત ॥૧૪॥
સાધુ સ્વભાવવાળા સુબુદ્ધ, નિરવૈર અતિ અવિરુધ ॥
બહુ ક્ષમાવાળા હરિ ધીર, તેને ન લાગ્યું કાંઈ શરીર ॥૧૫॥
ઓટા આસપાસે પાણા પડ્યા, ગજ ઓટાથી ઉંચેરા ચડ્યા ॥
દિઠા હરિ તેમાંથી કુશળ, લિધાં દૈત્યે આયુધ તે પળ ॥૧૬॥
જાણ્યું જાણશે રાજા જો વાત, તો થાશે આમાંથી ઉતપાત ॥

ત્યાંતો રાજાને ખબર પડી, આવ્યો પ્રભુ પાસળ્યે તે ઘડી ॥૧૭॥
આવ્યાં લોક બીજાં સહુ મળી, દેખી પાણા વિસ્મય પામ્યાં વળી ॥
જોઈ રાજા વિચારે છે મને, ઉગાર્યા વર્ણિને ભગવને ॥૧૮॥
કરી પ્રહ્લાદની જેમ સાય, નથી તેમાં આમાં ફેર કાંય ॥
એમ કહીને નમિયો રાજ, અમે છીએ તમારા મહારાજ ॥૧૯॥
પછી નાથે શિષ્ય તેને કીધો, બીજા બહુને ઉપદેશ દીધો ॥
પછી એમ વિચાર્યો ભૂપાળ, પાપી કરત આ વર્ણિનો કાળ ॥૨૦॥
આ તો આપણા છે ઈષ્ટદેવ, તેની દેખી શક્યા નહિ સેવ ॥
એણે જરુર માર્યાતા આજ, ખોઈતી એણે આપણી લાજ ॥૨૧॥
માટે ખરા એ ખુની અસુર, એને જોવા આપણે જરુર ॥
પછી એને કેડયે ફોજ ચડી, ઘેરી લીધા અસુર તે ઘડી ॥૨૨॥
કહ્યું લ્યો ઉભારો ઉડું ઉડું, એમ કહીને કાપિયું મુંડું ॥
મુવા અધરમી ત્યાં અપાર, બહુ ઉતર્યો ભૂમિનો ભાર ॥૨૩॥
એમ પોતાનાં પાપ પ્રતાપે, થયા નાશ તે અસુર આપે ॥
હરિ પોતે અપાપ અદોષ, નથી રાખતા કોઈશું રોષ ॥૨૪॥
એવા કૃષ્ણ દેવ જે દયાળ, પછી ચાલ્યા ત્યાંથી તતકાળ ॥
આવ્યા વેંકટાદ્રિયે જીવન, કર્યાં ઠાકોરજીનાં દર્શન ॥૨૫॥
પછી ચાલ્યા ત્યાંથી નિરમોહી, શિવકાંચી વિષ્ણુકાંચી જોઈ ॥
ત્યાંથી શ્રીરંગે આવ્યા છે શ્યામ, મોટા મોટાનાં કરવા કામ ॥૨૬॥
કાવેરી ગંગામાં પોતે નાહિ, ઉતરિયા ફુલવાડિ માંહિ ॥
વાડી સુંદર શોભે છે સાર, જેમાં ફળ ફુલ છે અપાર ॥૨૭॥
રહ્યા પોતે તિયાં દોય માસ, કરવા બહુ જીવને સમાસ ॥
તિયાં વૈષ્ણવને વાત કરી, એના ફેલ તજાવિયાં હરિ ॥૨૮॥
બીજા નાટક ચેટકવાળા, બહુ કરતા હતા કર્મ કાળાં ॥
તેને જીતી પોતે તતકાળ, ડંકો બેસાડ્યો પોતે દયાળ ॥૨૯॥
ચાલ્યા ત્યાંથી થઈ તતપર, આવ્યા સેતુબંધ રામેશ્વર ॥
નાયા સમુદ્રમાં ત્યાં જીવન, કર્યાં રામેશ્વરનાં દર્શન ॥૩૦॥
ક્ષેત્ર પવિત્ર છે અતિ એહ, તપસ્વિને સેવ્યા જેવું તેહ ॥
રહ્યા પોતે તિયાં દોય માસ, પછી ત્યાંથી ચાલ્યા અવિનાશ ॥૩૧॥

આવ્યા સુંદરરાજમાં શ્યામ, કર્યો તિયાં કાંઈક વિશ્રામ ॥
પછી ચાલ્યા ભૂતપુરી ભણી, ન પૂછી રીત્ય એ વાટતણી ॥૩૨॥
ચાલ્યા દિશ બાંધીને દયાળ, નથી જેને શરીર સંભાળ ॥
આવ્યું આગળ્ય વિકટ વન, અતિ ઘોર ઘણું છે સઘન ॥૩૩॥
ચાલતાં ચાલતાં પડે રાત્ય, તિયાં પોઢી ચાલે પરભાત્ય ॥
એમ વહી ગયા પંચ દન, મળ્યું નહિ તિયાં જળ અન્ન ॥૩૪॥
પડી સાંજ મળ્યું નહિ પાણી, સૂકો કંઠ ન બોલાય વાણી ॥
થયા આપે અતિશે અચેત, એમ કષ્ટ સહે જન હેત ॥૩૫॥
પછી ધીરે ધીરે ચાલ્યા ધીર, ત્યાં તો આવ્યું છે અરણ્યમાં નીર ॥
તેમાં નાયા પોતે ઘનશ્યામ, પછી નવરાવ્ય શાળગ્રામ ॥૩૬॥
તિયાં પ્રબોલિયા ફળી ચ્યાર, શેકિ કર્યું નૈવેદ્ય તેવાર ॥
તેને જમ્યા પોતે ઘનશ્યામ, પહોર એક રહ્યા એહ ઠામ ॥૩૭॥
પછી ચાલિયા ત્યાંથી દયાળ, થયો બિજે દિ મધ્યાન કાળ ॥
તિયાં અરણ્યે આવ્યો એક કૂપ, ભર્યો અમળ જળે અનૂપ ॥૩૮॥
તિયાં નાયા પોતે જળ કાઢી, પછી બેઠા છાંયા જોઈ ટાઢી ॥
ભરી ગળી જળની કઠારી, શેર દશની સુંદર સારી ॥૩૯॥
પછી શાળગ્રામ લઈ ત્યાંઈ, તે પધરાવ્યા કટોરી માંઈ ॥
ઉપરથી કિધિ જળધાર, થઈ ઠાલિ કઠારી તેવાર ॥૪૦॥
ત્યારે પોતે જોયું વિચારિ, કિયાં વહિ ગયું આટલું વારિ ॥
રખે કટોરી ફુટેલ હોય, જોયું ત્યારે સાજી દિઠિ સોય ॥૪૧॥
પછી જાણ્યું એમ ઘનશ્યામે, પિધું જરુર એ શાળગ્રામે ॥
રખે હોય હજીયે પિપાસા, એમ કહિને મન વિમાશા ॥૪૨॥
પછી કાઢિ કાઢિને કઠારી, પાયું બહુ શાળગ્રામને વારિ ॥
જેમ જેમ જળ માંડ્યું પાવા, તેમ માંડ્યું ઠામ ઠાલું થાવા ॥૪૩॥
એક બેનો ન રહ્યો વિચાર, પિધું જળ કઠારી અપાર ॥
સિંચિ સિંચિ થાક્યા ઘનશ્યામ, ત્યારે તૃપ્ત થયા શાળગ્રામ ॥૪૪॥
પછી પૂજ્યા છે ચંદને કરી, વળતા એમ વિચારિયા હરિ ॥
પ્યાસ ભાંગી પણ હશે ભૂખ, થયું એ વાતનું અતિ દુઃખ ॥૪૫॥
પોતાને તો મળ્યું નથી અન્ન, તેને વિતિ ગયા ષટ દન ॥

તેનું તો પોતાને નથી કાંય, અતિ ધીરજ્ય પ્રવર્તરાય ॥૪૬॥
તેહ સમે ત્યાં આવ્યાં કાપડી, પુરુષ નારી તે પોઠિયે ચડી ॥
કાષાંબર તે સુંદર ધર્યાં, બેઉ અતિ ભાવ માંહિ ભર્યાં ॥૪૭॥
આવિયાં એહ વન મોઝાર, દેખી હરિ કર્યો નમસ્કર ॥
આપ્યું આસન આદરે જ્યારે, વળતાં બોલ્યાં છે દંપતી ત્યારે ॥૪૮॥
તમે ક્યાંથી આવ્યા એકાએક, નથી સંગે તે કેમ સેવક ॥
તમે ભુખ્યા હશો મારા વીર, એમ કહી ભર્યાં નેણે નીર ॥૪૯॥
પછી ત્રિયાને કહે મહા મતિ, આપો સાથુ આ ભુખ્યા છે અતિ ॥
ત્યારે આપ્યો સાથુ લુણ સહિતે, ધર્યું વિષ્ણુને નૈવેદ્ય પ્રીત્યે ॥૫૦॥
ત્યારે હરિ કહે પૂછું છું અમે, આવા કોણ દયાળુ છો તમે ॥
ત્યારે યોગી કહે જમિ લિયો, ધિરા રહિ પછી જળ પિયો ॥૫૧॥
ત્યાર પછી હું કરીશ વાત, જેમ છે તેમ કહીશ વિખ્યાત ॥
પછી જમિ જળપાન કર્યું, ત્યારે યોગી બોલ્યા મોદ ભર્યું ॥૫૨॥
સુણો વર્ણી તપસ્વી અક્રોધ, જાણ્યા અમે શ્રીકૃષ્ણ છો શુદ્ધ ॥
માટે નહિ બોલું જુઠું મહામતિ, મને જાણો ઈશ આ છે સતી ॥૫૩॥
તમને ભુખ્યા જાણીને દયાળ, અમે આવ્યા આંહિ તતકાળ ॥
શ્રીરંગાદિ જેહ બીજાં ક્ષેત્ર, તિયાં ફરું છું જાણી પવિત્ર ॥૫૪॥
તમે જેવાનાં દર્શન સારુ, નાથ રહેવું જાણો આંહિ મારું ॥
એવી સુણી મહેશની વાત, થયા હરિ બહુ રળિયાત ॥૫૫॥
સદાશિવ કૈલાસ રહેનાર, તે મળ્યા મને સાક્ષાતકાર ॥
લાગ્યા પાય પડી ઓળખાણ્ય, ત્યારે નાથે જોડ્યા જુગ પાણ્ય ॥૫૬॥
કહે નાથ કરો શિવ સાય, જે થકી દઢ વૈરાગ્ય થાય ॥
કહે શિવજી સાંભળો વીર, થાશે દઢ વૈરાગ્ય સુધિર ॥૫૭॥
કરી પ્રશંસા તે પરસ્પર, મળ્યા બેઉ પછી મોદભર ॥
વળતા ઈશ અંતર્ધાન થિયા, પ્રભુ ભૂત પુરિયે આવિયા ॥૫૮॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ ચરિત્ર નામે ચોત્રીશમું પ્રકરણમ્ ॥૩૪॥

પૂર્વછાયો શુભમતિ સહુ સાંભળો, એમ કરતા કરતા કાજ ॥

ત્યાં થકી હરિ આવિયા, ભૂતપુરીમાં મહારાજ ॥૧॥
રામાનુજની ત્યાં મૂરતિ, કર્યા પોતે તેનાં દરશન ॥
કાંયેક દિન ત્યાં રહિ, પૂછયું ત્યાગિ પ્રત્યે પ્રશન ॥૨॥
ઉત્તર તેનો દક્ષણાદિયે, ન થયો જયારે જરૂર ॥
ત્યારે તે ઉઠયા મારવા, થઈ ક્રોધમાં ચકચૂર ॥૩॥
કહે આવ્યો તું કાલ્યનો, તે લે છે અમારી લાજ ॥
એવું પ્રશ્ન અટપટું, તારે પુછવાનું શું કાજ ॥૪॥
ચોપાઇ હરિ નિરમાની અતિ નેક, બોલ્યા નહિ તે કરી વિવેક ॥
ક્ષમાવંત અત્યંત છે સાંતિ, ક્રોધ આવ્યો નથી જેની પાંતિ ॥૫॥
અતિ ધીર ગંભીર છે ઘણા, શું કહીએ સદ્‌ગુણ તે તણા ॥
પછી સારું કહીને સિધાવ્યા, ત્યાંથી કુમારી કન્યાયે આવ્યા ॥૬॥
વળતાં પદ્મનાભમાં પધાર્યા, ત્યાંના વાસિને મોદ વધાર્યા ॥
પછી આવ્યા જનાર્દને નાથ, ચાલે એકલા ન જુવે સાથ ॥૭॥
ત્યાંથી આવ્યા છે આદિ કેશવે, તેની વાત સુણો કહું હવે ॥
તેને સમીપે સુંદરપુર, ત્યાં દિઠા દો સહસ્ર અસુર ॥૮॥
તે તો હરિના છે વેરવાઈ, દેખી ઉઠયા છે મારવા ધાઈ ॥
કહે આપણો માર એકલો, આવ્યો હાથ હવે રખે મેલો ॥૯॥
એમ કહીને આવ્યા મારવા, ત્યારે લોકે માંડ્યું છે વારવા ॥
તેની વાત કાને નવ્ય ધરી, ત્યારે રાજાને ખબર કરી ॥૧૦॥
કહે રાજા અન્યાય મકરો, કાંઈક પ્રભુના ડરથી ડરો ॥
ત્યારે રાજા પ્રત્યે કહે અસુર, એને મારશું અમે જરુર ॥૧૧॥
તેની કરીશ જો રખવાળ, તો જાણજ્યે આવ્યો તારો કાળ ॥
ત્યારે રાજાને ચડી છે રીસ, કાપ્યાં સામટાં સહુનાં શીશ ॥૧૨॥
મૂવા દૈત્ય ત્યાં દોય હજાર, રાજા દ્વારે ઉતાર્યો એ ભાર ॥
પછી આદિ કેશવનાં દર્શન, કરી ચાલ્યા ત્યાંથી ભગવન ॥૧૩॥
આવ્યા મળિયાચલને માંઈ, દિન પાંચ રહ્યા પોતે ત્યાંઈ ॥
કરી સાક્ષી ગોપાળનાં દર્શન, પછી જોયું છે વિવિધ્યે વન ॥૧૪॥
વ્યાળે વિટાણાં દિઠાં ચંદન, ત્યાં રહ્યા છે કાંયેક દન ॥
ત્યાંથી આવ્યા કિસ્કંધાનગર, નાયા ત્યાં પ્રભુજી પંપાસર ॥૧૫॥

ત્યાંથી ચાલ્યા છે સુંદર શ્યામ, કરવા અનેક જીવનાં કામ ॥
પછી ચંદ્રભાગા નદી નાઈ, ત્યાંથી આવ્યા પંઢરપુર માંઈ ॥૧૬॥
કર્યા વિઠુબાનાં દરશન, રહ્યા બે માસ ત્યાં ભગવન ॥
પછી વિઠુબાને પોતે મળી, ચાલ્યા વંદના કરીને વળી ॥૧૭॥
ત્યાં રાત્યમાં રાક્ષસ આપ, સુતોતો કરીને મોટો તાપ ॥
તેને જગાડીને પૂછી વાટ, પછી ચાલ્યા તે વરણિરાટ ॥૧૮॥
પછી આવ્યાં દંડકારણ્ય હરિ, તેને પોતે પ્રદક્ષિણા કરી ॥
ત્યાંથી આવ્યા પોત્યે ગોદાવરિ, કર્તા તીર્થને પવિત્ર હરિ ॥૧૯॥
જોઈ તીર્થ ને તીર્થના વાસી, એમ જોતા આવે અવિનાશી ॥
ત્યાંથી આવ્યા નાસિકમાં આપ, નિરખિ જન થયાં છે નિષ્પાપ ॥૨૦॥
કરી ત્રંબકેશ્વરનાં દેદાર, ત્યાંથી આવ્યા તાપી નદી પાર ॥
પછી યાત્રા નર્મદાની કરી, ત્યાંથી આવ્યા મહી પ્રત્યે હરિ ॥૨૧॥
વળતાં ઉતર્યા સાભ્રર શ્યામ, બહુ જીવનાં કરવા કામ ॥
જોઈ ભીમનાથ ભગવાન, ચાલ્યા નાથ ત્યાંથી નિદાન ॥૨૨॥
ત્યાંથી ગોપીનાથજીનાં ગયા, પંચ તીર્થિમાં કાંઈક રહ્યા ॥
રહ્યા દોઢ માસ ગુપ્ત પ્રાગે, અતિ કૃશ તનમાં છે ત્યાગે ॥૨૩॥
પછી ચાલ્યા ત્યાંથી અવિનાશ, રહ્યા લોઢવામાં ત્રણ્ય માસ ॥
ત્યાંથી આવ્યા માંગરોળ શહેર, બહુ જીવો પર કરી મેર્ય ॥૨૪॥
આવ્યા કઠણ કષ્ટને સહિ, કહેતાં કષ્ટ તે કહેવાય નહિ ॥
વન પર્વત વસમી વાટ, ઘણા કઠણ ઓઘટ ઘાટ ॥૨૫॥
વાંકા દેશ વચમાં રહેનાર, મળ્યા દૈત્ય હજારો હજાર ॥
ભૂત પ્રેત ભવાની ભૈરવ, યક્ષ રાક્ષસ રાક્ષસી સર્વ ॥૨૬॥
ડાકણી સાકણી વૈતાલિ, મળી જોગણિયું કહીં કાળી ॥
ઠામો ઠામ મૃત્યુનાં ઠેકાણાં, રહ્યાં ઘણાં ને થોડાં લખાણાં ॥૨૭॥
જ્યાં જ્યાં ફર્યા કર્યા પોત્યે તપ, મેલી જીજીવ્યાની કોરનો ખપ ॥
જેજે કર્ય હરિએ ઉપાય, તેતો દેહધારિએ ન થાય ॥૨૮॥
તીર્થમાંથી અધર્મને ટાળી, આવ્યા પાખંડિનાં માન ગાળી ॥
પાપી જીવને પાછેરા પાડી, સાધુને સારી રીત્ય દેખાડી ॥૨૯॥
મુમુક્ષુને આનંદ આપતા, અઘ ઉથાપિ ધર્મ સ્થાપતા ॥

ત્યાગ વૈરાગ્ય ને તપશ્ચર્યા, નિયમે સહિત રાખી બ્રહ્મચર્ય ॥૩૦॥
એમ ફર્યા તીરથમાં આપ, ત્યાંના વાસી જોઈ પરતાપ ॥
પડ્યા ઝાંખા હરિજીને જોઈ, કહે છે અ તો અતિ મોટા કોઈ ॥૩૧॥
પોતાને તો છે સહજ સ્વભાવ, ધનત્રિયા તણો તે અભાવ ॥
શાંતિ તિતિક્ષા ને અતિ ત્યાગ, નિસ્પ્રેહ અહિંસા અનુરાગ ॥૩૨॥
કૌપીન વિના નહિ પટ લેશ, મૃગાજિન ને જટા છે શિશ ॥
શીત ઉષ્ણમાં ઉઘાડે તન, ગામમાંહિ ન કરે આસન ॥૩૩॥
ત્રણે કાળે નાય જઈ નિત્યે, કરે શ્રીકૃષ્ણની પૂજા પ્રીત્યે ॥
પંચાધ્યાય પાઠનું છે નિયમ, કરે ત્રણે કાળે પ્રાણાયામ ॥૩૪॥
કરે આસન ચોરાશિ આપે, તાઢ્યમાં પણ અગ્નિ ન તાપે ॥
કૃષ્ણ મૂર્તિમાં ઠેરાવી વૃત્તિ, તેમે મટકું આંખ્ય નથી ભરતિ ॥૩૫॥
રક્ત પણ નથી તને રતિ, કેવળ રહ્યાં છે ત્વચા ને અસ્થિ ॥
આખા શરીર માંહિ ઉઘાડી, સર્વે નિસરી રહી છે નાડી ॥૩૬॥
કાંટા કાંકરામાં અણવાણા, ચાલે આપે રાખે નહિ મણા ॥
નિત્યે ચાલવું વણપૂછયે વાટે, વન પર્વત ઓઘટ ઘાટે ॥૩૭॥
ચાલે નિર્ભય થઈ નિઃશંક, નથી કોઈની પોતાને શંક ॥
વાઘ વ્યાળ વરુ નિત્ય મળે, તેતો તેની મેળ્યે દૂર પળે ॥૩૮॥
ફળ ફૂલ જે વન મોજાર, મળે તો તે જમે એકવાર ॥
નહિ તો રહે વાયુ વારિ પિને, નથી જમતા કેને યાચિને ॥૩૯॥
અજાચ્યું અન્ન મળે તો જમે, નહિ તો ન ખાધે દન નિગમે ॥
એકાદશી જન્મ દિન જેહ, કરે તપ્તકૃચ્છ વ્રત તેહ ॥૪૦॥
પંચ વિષયશું નથી સંબંધ, નથી ગમતો નારીનો ગંધ ॥
ધર્મવાળા જોઈ હરિ એવા, બીજા પણ ઈછયા એમ રહેવા ॥૪૧॥
સારું જાણી સંગે રહ્યા કંઈ, દેહમાની શક્યા નહિ રઈ ॥
અતિ કઠણ તપ કરતા, આવ્યા દેશ પ્રદેશે ફરતા ॥૪૨॥
વર્ષ સાત વેઠ્યો વનવાસ, તે ઉપર થયો એક માસ ॥
સંવત્ અઢાર છપ્પન કહીએ, શ્રાવણ વદી ષષ્ઠમી લહીએ ॥૪૩॥
તેદિ લોજ પધાર્યા મહારાજ, કરવા અનેક જીવનાં કાજ ॥
સુંદર વાવ્ય એક ગામ બાર, તિયાં બેઠા પોતે ઘડિ ચાર ॥૪૪॥

તે ગામમાં ઉદ્ધવ અવતાર, સ્વામી રામાનંદજી ઉદાર ॥
તેના સંતનો વસે સમોહ, જેને કામ ક્રોધ નહિ મોહ ॥૪૫॥
તેમાં મોટેરા છે મુક્તાનંદ, તેની આજ્ઞામાં રહે મુનિવૃંદ ॥
આપે સદાવ્રત જમે સંત, તિયાં આવ્યા પોતે ભગવંત ॥૪૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીહરિ વનવિચરણ કરતા લોજ ગામે પધાર્યા એ નામે પાંત્રિસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૫॥

સામેરી રૂડું સ્વામી રામાનંદનું, આખ્યાન કહું અનૂપ ॥
જે આપે ઉદ્ધવજી અવતર્યા, તે થયા રામાનંદ રૂપ ॥૧॥
જેહ પુરિ જેહ કુળમાં, જેહ ગોત્ર જેહ માત તાત ॥
જિયાં ઉદ્ધવજી અવતરી, કાવ્યા રામાનંદ સાક્ષાત ॥૨॥
જેમ મૂક્યું નિજ ગેહને, જેમ શિખ આપી માત તાત ॥
જેમ આવ્યા આ દેશમાં, કહું તેની સર્વે વાત ॥૩॥
સહુ મળિ હવે સાંભળો, સારી કથા છે આ અનૂપ ॥
કહું ચરિત્ર કોડામણું, રામાનંદજીનું રસરૂપ ॥૪॥
દુર્વાસના શાપથી, ઉદ્ધવે ધર્યો અવતાર ॥
પૂર્વે દિશે અયોધ્યા પુરી, ત્યાં બ્રાહ્મણ સુંદર સર ॥૫॥
ભક્ત શ્રીભાગવતના, વળી સદા સત્યવાદીપણું ॥
વિદ્યાવાન અમાન આપે, ઈન્દ્રિ જીત અતિશે ઘણું ॥૬॥
પાપરહિતા પુન્યવંતા, સ્વધર્મમાં સાવધાન ॥
ઉંચે કુળે આચાર અતિ, ઘણું ઘણું ગુણવાન ॥૭॥
કશશયપ ગોત્ર ને ઋગ્વેદ, આશ્વલાયન શાખા જેહની ॥
અજય નામે વિપ્ર પવિદ્દ, સુમતિ પત્નિ તેહની ॥૮॥
તેને તે ઘેર પ્રકટ્યા, ઉદ્ધવ આપે ઉદાર ॥
સંવત સત્તર પંચાણવે શ્રાવણ વદી આઠમ સવાર ॥૯॥
તેહ સમે ઉદ્ધવજીએ, આપે ધર્યો અવતાર ॥
જન્મ સમે જય જય શબ્દે, વદે છે નર ને નાર ॥૧૦॥
આનંદ વાધ્યો અતિ ઘણો, ઘેર ઘેર મંગળ ગાય ॥
વિધ્યે વિધ્યે કરે વધામણિ, વળી હૈયે હર્ષ ન માય ॥૧૧॥

વળતા તે વિપ્ર તેડાવિયા, તેહ આવિયા નિજધામ ॥
જન્મ અક્ષર જોઈને, કહે નામ એનું શ્રી રામ ॥૧૨॥
શુભ વાર ચોઘડીયું, શુભ ઘડી પળ લગન ॥
એવા સમામાં આવિયો, પુત્ર તમારો પાવન ॥૧૩॥
અતિ પ્રતાપી એહ છે, ઉદ્ધવ જેવા એ અનૂપ ॥
જ્ઞાન ગુણ ને લક્ષણે, થાશે તે જેવા તદરૂપ ॥૧૪॥
એવું સુણિ આનંદ પામ્યાં, માત પિતા અતિ મન ॥
મહામતિ જે ઉદ્ધવજી, તે જાણ્યા પોતાના તન ॥૧૫॥
પછી આપ્યાં દાન અતિ ઘણાં, ભાંગી બ્રાહ્મણની ભૂખ ॥
અન્ન ધન અંબર અવનિ, ગજ વાજ ગૌ ગેહ સુખ ॥૧૬॥
વિપ્ર મન પ્રસન્ન થયા, ગયા પોતપોતાને ગેહ ॥
માતા પિતા સુતમુખ જોઈ, હૈયે ન માય સનેહ ॥૧૭॥
મનોહર સુંદર મૂરતિ, અતિ રૂડા દિસે રામ ॥
જેનું મુખ જોતાં મયંક લાજે, લાજે છબિ જોઈ કોટી કામ ॥૧૮॥
એના ચરણની શોભા કહું, અતિ ઓપે નખ ને આંગળી ॥
જાણું જળમાં કમળ કેરી, ફુલી રહિ રાતિ કળી ॥૧૯॥
અંકિત લંકિત લાલ અંદ્રી, પેનિ બની અતિ પાતળી ॥
ગુલફ જંઘા જાનું જોતાં, ઉરુ ઉભય શોભે વળી ॥૨૦॥
ઊંડી નાભિ ઉદર સુંદર, પડે વળ ત્રણ્ય ત્યાં ॥
સ્તન દોય હૃદે જોઈ, જનમન લોભિ રહ્યાં ॥૨૧॥
અજબ કંઠ આજાન બાહુ, અતિ સુંદર કર આંગળી ॥
અરુણ નખ ઓપે ઘણા, જાણું બણિ મણિની આવળી ॥૨૨॥
ચિબુક મુખ અધરવર, વળી રસના રસ રૂડે ભરિ ॥
મંદ મંદ હાસ્ય કરતાં, શોભે છે સુંદર હરિ ॥૨૩॥
નાસિકા સગ્ય દીપ કેરી, વળી લઘુ કપોળ કાન છે ॥
ગૌરમૂર્તિ અતિ સુંદર, શોભિત તન એવે વાન છે ॥૨૪॥
આંખ્યમાં અમૃત ભર્યું, વળી ભ્રકુટિ ભરિ ભાવની ॥
ભાલ સુંદર સોયામણું, મનોહર મૂર્તિ મન ભાવની ॥૨૫॥
ઉર વિશાળ ભાલ ઝળકે, શિશે કેશ તે શ્યામ છે ॥

ઝિણા વક્ર ઝગે ઘણા, વળી પ્રૌઢ પંડે શ્રી રામ છે ॥૨૬॥
એવા સુતને નિરખિ, માત તાત મગન મને ॥
હેતે લાડ લડાવતાં, મોટા થયા થોડે દને ॥૨૭॥
બાળચંદ્રની પેઠયે પોતે, નિત્યે વધતા જાય છે ॥
તેને દેખી તાત માતનાં, નયણાં તે ટાઢા થાય છે ॥૨૮॥
શોભે સુંદર મૂરતિ, નામ શ્રી રામને રૂપ ॥
આઠ વર્ષે અજય જનકે, આપી જનોઈ અનૂપ ॥૨૯॥
પછી વર્ણિ વ્રતને, દૃઢ મને કરી ધારિયું ॥
ગૃહસ્થાશ્રમ નથી કરવો, એવું મને વળી વિચારિયું ॥૩૦॥
ધર્માત્મા એવા જે ઉદ્ધવ, વળી નૈષ્ટિક વ્રત વાલું અતિ ॥
શ્રીકૃષ્ણ ભક્તિરૂપ કંજને, પ્રકાશ કરવા ઉડુપતિ ॥૩૧॥
નિવૃત્તિવાળા સંતનો, સમાગમ ગમે ઘણું ॥
તાત મુખથી કરે સદા, શ્રવણ નિત્ય ભાગવતપણું ॥૩૨॥
તેણે કરી શ્રીકૃષ્ણ કેરી ભક્તિ અતિ ભાવે મને ॥
પછી શ્રીકૃષ્ણની પ્રતિમા, નિમેશું પૂજે નિશદને ॥૩૩॥
વળી પ્રત્યક્ષ શ્રીકૃષ્ણનાં, ઉર ઈચ્છે છે દર્શનને ॥
ગૃહાદિક નથી ગમતું, રહે છે સદા ઉદાસી મને ॥૩૪॥
પછી ઉદ્ધવે મનમાંહિ, એમ કર્યો નિરધારને ॥
વેદ ભણ્યાનો મિષ લઈ, તજું હવે ઘર દ્વારને ॥૩૫॥
ત્યારે તે પૂછયું તાતને, માતને જોડી પાણ્ય ॥
આપો અમને આગન્યા, હું ભણું વેદ પુરાણ ॥૩૬॥
કરવા દ્વારિકાની જાતરા, દેખવા દેશ પ્રદેશ ॥
એવી ઈચ્છા ઉર માંહિ, મારે વર્તે છે અહો-નિશ ॥૩૭॥
ત્યારે માતાને આવી મૂરછા, વળી ઢળી તે કદળી જેમ ॥
શ્રીરામ તમે સિધાવતાં, મારા પ્રાણ રહેશે કેમ ॥૩૮॥
પુત્ર તમે નાનકડા, નવ દેખ્યું સુખ દુઃખ ॥
કોણ તમને જમાડશે, જયારે લાગશે વળી ભૂખ ॥૩૯॥
વાટ માંહિ વાઘ વરુ, બિવરાવે બહુ બાળને ॥
પુત્ર મારા મંદિર બેઠા, ભજો શ્રીગોપાળને ॥૪૦॥

શ્રી રામ કહે મા સાંભળો, મારે જાવું છે જરુર ॥
રાખ્યો તમારો નહિ રહું, મારું અંતર છે આતુર ॥૪૧॥
સારુ પુત્ર સધાવજ્યો, વહેલા આવજ્યો મારા વીર ॥
શિખ દેતાં શ્રી રામને, નયણે તે ચાલ્યાં નીર ॥૪૨॥
રહો પુત્ર રસોઈ કરું, એકવાર જમો જીવન ॥
આ મુખ મોંઘું મળવું, મારા તીરથવાસી તન ॥૪૩॥
સુત તમે સધાવતાં, કેમ જાશે મારા દન ॥
આંધળાની આંખ્ય છો, મુજ નિરધનિનું ધન ॥૪૪॥
મુજ રાંકનું રતન છો, જાતાં તે જીવડો નહિ રહે ॥
અણતોળ્યું દુઃખ આવતાં, દેહધારી કેટલુંક સહે ॥૪૫॥
અપરાધ ઓલ્યા ભવના, પુત્ર આજ આવી નડ્યા ॥
એમ કહી અચેત થઈ, લઠથડિ પૃથ્વી પડ્યાં ॥૪૬॥
ત્યારે શ્રી રામ કહે મા સાંભળો, દિલગીર મ થાઓ મનમાં ॥
કરો રસોઈ જમશું, થાઓ સચેત તનમાં ॥૪૭॥
ત્યારે માતાને ઉતરી મૂરછા, જાગીને જોયા ફરી ॥
પછી રૂડિ રીતશું, રાજી થઈ રસોઈ કરી ॥૪૮॥
જમીને જીવન ચાલિયા, કળ પડી નહિ કોઈને ॥
માત તાત તણો મોહ, વ્યાપ્યો નહિ નિરમોહિને ॥૪૯॥
જેમ પૂર્વ દિશે પ્રકટિ, ઈન્દુ આવે વરુણી દિશ ॥
તેમ તે શ્રી રામ આપે, કર્યો પશ્ચિમે પરવેશ ॥૫૦॥
તરત ત્યાંથી ચાલિયાં અને જોયાં તીરથ ધામ ॥
સિંધુ તીરે સોયામણું, એક આવ્યું તળાજું ગામ ॥૫૧॥
સાધુ સ્વભાવે શાસ્ત્રવેત્તા, નામ તે કાશિરામ ॥
સત્ત્વગુણી સંત જાણી, તિયાં કર્યો વિશ્રામ ॥૫૨॥
શાસ્ત્ર એનાં સર્વે શોધી, લીધું સમજી સાર ॥
નથી અજાણ્યું એહથી, કર્યો ઉપલ્યો ઉપચાર ॥૫૩॥
ગોપનાથના ગોપાળ યોગી, તેના શિષ્ય તે આત્માનંદ ॥
તે મળ્યા રૈવતાચળે, જે મહા મોટા યોગી ઈન્દ ॥૫૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે ઉદ્ધવનું જન્મ વૃતાંત કહ્યું ને ઘરનો ત્યાગ કર્યો એ નામે છત્રીશમું પ્રકરણમ્ ॥૩૬॥

પૂર્વછાયો સહુ મળી વળી સાંભળો, કહું ત્યાર પછીની વાત ॥
મોટા યોગિને માન્યા જેવા, મુનિ આત્માનંદ વિખ્યાત ॥૧॥
આઠ પહોર નવ ઉતરે, જેને સમાધિ સુખરૂપ ॥
બ્રહ્મ સંગાથે એકતા, કર્યો નિજ આત્મા અનૂપ ॥૨॥
બહુ કાળ તન રાખવું, વળી તરત તજવું દેહ ॥
નિજ ગુરુ પરતાપથી, આપે થયા સ્વતંત્ર જેહ ॥૩॥
પોતાની કૃપાયે કરી, યોગ સિદ્ધિને પામ્યા શિષ્ય ॥
તેને સમૂહે વીંટ્યા સ્વામી, આત્માનંદ મુનીશ ॥૪॥
ચોપાઈ તેને પાસે આવી નિરધાર રે, કર્યો ઉદ્ધવે નમસ્કાર રે ॥
અતિ પ્રતાપી પ્રસિદ્ધ જેહ રે, આત્માનંદ મુનિ છે તેહ રે ॥૫॥
તેને નમી ઉદ્ધવ નિરધાર રે, રહ્યા માસ એ અદ્રિ મોઝાર રે ॥
જોઈ આત્માનંદની રીત રે, વર્ણિયે વિચારિયું ચિત્ત રે ॥૬॥
આને સમાધિમાંહિ શ્રીકૃષ્ણ રે, દેતા હશે તે નિશ્ચે દ્રષ્ણ રે ॥
એમ કરી ઉદ્ધવ વિચાર રે, કર્યો કર જોડી નમસ્કાર રે ॥૭॥
કરી પ્રારથના બોલ્યા આપ રે, સુણો સ્વામી હરણ સંતાપ રે ॥
જેહ સાક્ષાત્કાર શ્રીકૃષ્ણ રે, તેના ઈચ્છું છું કરવા દ્રષ્ણ રે ॥૮॥
તેની સિદ્ધિ સારુ જે સાધન રે, કહો કૃપા કરી મુનિજન રે ॥
ત્યારે બોલિયા શ્રી આત્માનંદ રે, યોગ સાધતાં થાશે આનંદ રે ॥૯॥
હશે ગમતું તમારું જેહ રે, થાશે સર્વે સિદ્ધ જાણો તેહ રે ॥
એવું સુણી ઉદ્ધવ વચન રે, અતિ હરખ પામિયા મન રે ॥૧૦॥
વળી જાણીને મોટા યોગીશ રે, યોગ સાધ્યા સારુ થયા શિષ્ય રે ॥
કરી વિનતિ લાગ્યા છે પાય રે, ત્યારે એમ બોલ્યા ગુરુરાય રે ॥૧૧॥
સુણો વાત તમે વર્ણિ ઈન્દ રે, નામ તમારું શ્રી રામાનંદ રે ॥
પછી યોગ જે અંગે સહિત રે, તે શિખવ્યો કરી બહુ પ્રીત રે ॥૧૨॥
સુણી વર્ણિ ઉદ્ધવ દયાળ રે, થયા સિદ્ધ પોતે થોડે કાળ રે ॥
નિજગુરુ સમ બ્રહ્મમાંય રે, પામ્યા એક્યપણું આત્મામાંય રે ॥૧૩॥
પછી રામાનંદ સ્વામી જેહ રે, દિઠું અખંડ બ્રહ્મતેજ તેહ રે ॥

દિશોદિશ માંહિ એકરસ રે, દેખે સમાધિમાં અહોનિશ રે ॥૧૪॥
પણ તે તેજમાં શ્રીકૃષ્ણ રે, તેનું પામ્યા નહિ દરશન રે ॥
ત્યારે ન પામ્યા સંતોષપણું રે, થયા ઉદ્ધવ વ્યાકુળ ઘણું રે ॥૧૫॥
પછી ગુરુ આગે જોડી હાથ રે, કહે કરી કૃપા તમે નાથ રે ॥
પામ્યો સમાધિનું સિદ્ધપણું રે, દેખું કૈવલ્ય બ્રહ્મતેજ ઘણું રે ॥૧૬॥
તે તો નિરાકાર નિરધાર રે, મારે અભિષ્ટ કૃષ્ણ સાકાર રે ॥
તેને નથી દેખતો હું નાથ રે, તેણે માનું છું મને અનાથ રે ॥૧૭॥
રાધિકાના પતિ જે શ્રીકૃષ્ણ રે, તે તો અદિઠે ઉદ્વેગ મન રે ॥
કહે ગુરુ સુણો બ્રહ્મચાર રે, કૃષ્ણ તેજોમય નિરાકાર રે ॥૧૮॥
જે જે આકાર તે તે માયિક રે, નિરાકાર અખંડ છે એક રે ॥
એવી સાંભળી ગુરુની વાણ્ય રે, પામ્યા મૂરછા વર્ણી સુજાણ રે ॥૧૯॥
પડ્યા ભૂમિએ થઈ નિરાશ રે, ઘડી બે પછી આવિયો શ્વાસ રે ॥
પછી રુદન કર્યું અપાર રે, સુણી શ્રીકૃષ્ણને નિરાકાર રે ॥૨૦॥
કહ્યો કૃષ્ણનો આકાર, ખોટો રે, આવ્યો તેણે અવગુણ મોટો રે ॥
પછી ગુરુને ત્યાગી તે વાર રે, ત્યાંથી ચાલ્યા કરી નિરધાર રે ॥૨૧॥
ગુરુએ વાર્યા પણ ન રહ્યા રે, રામાનુજની ગાદીએ ગયા રે ॥
નિર્ખ્યા શ્રીરંગજીને હુલાસે રે, રહ્યા વિષ્ણુકાંચિમાંહિ વાસે રે ॥૨૨॥
કરે સ્મરણ શ્રીકૃષ્ણ તણું રે, વહાલું લાગ્યું ત્યાં વસવું ઘણું રે ॥
નાય નિર્મળ જળમાં નિત્યે રે, કરે નિત્યવિધિ પોતે પ્રીત્યે રે ॥૨૩॥
નિરખે શ્રીરંગને ભાવભરી રે, કરે પ્રક્રમા મંદિર ફરી દે ॥
પોર પાછલો રહે જ્યારે દન રે, સુણે ગીતાભાષ્ય દઈ મન રે ॥૨૪॥
વાંચે શ્રીવૈષ્ણવ નિત્યે વળી રે, થાય મગન ગ્રંથ સાંભળી રે ॥
પ્રપન્નામૃત ગ્રંથને પ્રીત્યે રે, સુણે એકચિત્ત દઈ નિત્યે રે ॥૨૫॥
જેમાં રામાનુજનાં ચરિત્ર રે, અતિ પરમ પાવન પવિત્ર રે ॥
સુણ્યું સર્વે તે શ્રવણ દઈ રે, અથ ઈતિ પર્યંત તે લઈ રે ॥૨૬॥
તેમાં આવી એવી વાત ઘણી રે, મોટ્યપ શ્રી રામાનુજ તણી રે ॥
પછી મનમાં કર્યો વિચાર રે, રામાનુજ તો મોટા અપાર રે ॥૨૭॥
વળી છોટા મોટા ગ્રંથ એના રે, સુણ્યા ઉદ્ધવે આદરે તેના રે ॥
એમ સદ્‌ગ્રંથ સાંભળતાં રે, માસ બેઉ ત્યાં વર્ણિને વિત્યા રે ॥૨૮॥

કર્યું મનન સુણી એ ગ્રંથ રે, જાણ્યા રામાનુજ તે સમર્થ રે ॥
નિશ્ચે ભક્ત મોટા એ નિદાન રે, એકાંતિક ઈન્દિરા સમાન રે ॥૨૯॥
દિવ્ય દેહે રહેતા હશે આંઈ રે, મને જણાય છે મનમાંઈ રે ॥
એના અનન્ય ભક્ત હશે જેહ રે, તેને દેખાતાં હશે તેહ રે ॥૩૦॥
વળી શ્રીકૃષ્ણ જે ભગવાન રે, હશે એને વશ એ નિદાન રે ॥
એમ નિશ્ચય કરી વર્ણિરાય રે, કર્યો એનાં દરશનનો ઉત્સાય રે ॥૩૧॥
એનાં જન્મ ને કર્મ સાંભળિ રે, કર્યું ઉદ્ધવે ધ્યાન એનું વળિ રે ॥
એમ કરતાં સ્વામી ચિંતવન રે, આવ્યો ચૈત્ર પંચમીનો દન રે ॥૩૨॥
તેજ દિને સુંદર સવારે રે, થયું સ્વપ્ન અલૌકિક ત્યારે રે ॥
તેમાં દિઠા રામાનુજાચર રે, શોભે સૂરજ સમ ઉદર રે ॥૩૩॥
દિઠા સુણ્યાતા શ્રવણે જેવા રે, મળ્યા એંધાણે એવા ને એવા રે ॥
પડી પિછાન લાગ્યા છે પાય રે, આવ્યા હર્ષનાં આંસુ આંક્ય માંય રે ॥૩૪॥
કૃષ્ણદ્રષ્ણની ઈચ્છા છે એને રે, એવું જાણી પછી મળ્યા તેને રે ॥
વળતા બેુ બેઠા એક ઠામ રે, બોલ્યા વર્ણી કરી પ્રણામ રે ॥૩૫॥
બહુ દિને પામ્યો દરસન રે, થયો આજ હું તે ધન્ય ધન્ય રે ॥
સુણ્યા જેદિના તમારા ગ્રંથ રે, જાણ્યા તમને મેં મસરથ રે ॥૩૬॥
વળી શ્રીકૃષ્ણ ભક્ત અનન્ય રે, તમે છો મેં જાણ્યું એમ મન રે ॥
હશે વશ શ્રીકૃષ્ણ તમારે રે, એમાં નથી સંશય કાંઈ મારે રે ॥૩૭॥
માટે કૃષ્ણદ્રષણ તર્ત થાય રે, એવું બતાવો સાધન કાંય રે ॥
કર્યું સ્તવન વળી વિશેષ રે, સ્વપ્નમાંહિ સ્વામી નામી શિશ રે ॥૩૮॥
થયા રાજી રામાનુજાચાર રે, સુણિ વર્ણિ વેણ વાધ્યો પ્યાર રે ॥
જાણ્યું વર્ણિ આ પોતાનો સ્થાપું રે, એને શ્રીવૈષ્ણવી દીક્ષા આપું રે ॥૩૯॥
એમ શ્રી રામાનુજે વિચારી રે, કહ્યા મંત્ર તે બે સુખકારી રે ॥
કહ્યું કરજ્યો તમે આનો જાપ રે, મળશે કૃષ્ણ પ્રસન્ન થઈ આપ રે ॥૪૦॥
જપો મંત્ર તમે બડ ભાગ્ય રે, વળી ધર્મ જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય રે ॥
તે સહિત શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ રે, કરો નિરવિધ્ન મહામતિ રે ॥૪૧॥
નિત્ય નૈમિત્તિક કૃષ્ણ સેવ રે, તેનો સર્વે સમજાવ્યો ભેવ રે ॥
કહી વ્રત ઉછવની રીત રે, તે સુણિ વર્ણિએ દઈ ચિત્ત રે ॥૪૨॥
કર્યા પંચ સંસ્કારે યુક્ત વર્ણિ રે, કહ્યા મંત્ર તે બે મહા મણિ રે ॥

કરજ્યો શિષ્ય કહેજ્યો મંત્ર તેને રે, ભવપાર ઉતરવા એને રે ॥૪૩॥
રહિ શકો તો રહેજ્યો આંહિ રે, નહિ તો વિચરજ્યો ભૂમિમાંહિ રે ॥
એમ ઉદ્ધવને વરદાન રે, આપી થયા છે અંતરધાન રે ॥૪૪॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ સ્વામીને શ્રી રામાનુજાચાર્ય મળ્યા એ નામે સાડત્રિસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૭॥

પૂર્વછાયો શુભમતિ સહુ સાંભળો, એમ મળ્યા રામાનુજાચાર ॥
જાગ્યા સ્વામી સ્વપ્ન થકી, ત્યારે કરવા લાગ્યા વિચાર ॥૧॥
આતે શું સાક્ષાત મળ્યા, કે આ શું થયું સ્વપન ॥
એમ વિચારતાં અંતરે, દિઠું પંચ સંસ્કારે તન ॥૨॥
ઊર્ધ્વપુંડ્ર દ્વાદશ દિઠાં, દિઠિ કંઠમાં સુંદર દામ ॥
મંત્ર કહ્યા તે હૈયે રહ્યા, ત્યારે માન્યા પૂરણ કામ ॥૩॥
અંકિત અંગ જોઈ ઉમંગ, અતિશે આવિયો મન ॥
પ્રકટ ચિન્હ દેખી પંડનાં, માન્યું મળશે નિશ્ચે ભગવન ॥૪॥
ચોપાઈ પછી રામાનંદ રાજી થઈ રે, કર્યો મંત્રજાપ મૌનરઈ રે ॥
બેઠા આસન અડગ વાળી રે, જોયું અંતરમાંહિ નિહાળી રે ॥૫॥
ભુલ્યા શરીરનું ભાન સ્વામી રે, વૃત્તિ અતિશે આનંદ પામી રે ॥
દિઠું અંતરમાં તેજ અતિ રે, તે તેજમાંહિ દિઠી મૂરતિ રે ॥૬॥
તેતો લક્ષ્મીનારાયણ કૃષ્ણ રે, તેનાં થયાં છે પોતાને દ્રષ્ણ રે ॥
અતિ સુંદર શોભાના ધામ રે, નિર્ખ્યા પ્રભુજી પૂરણકામ રે ॥૭॥
તેને પાયે લાગ્યા લળિલળિ રે, પામ્યા અતિશે આનંદ વળિ રે ॥
થયા મગન મનમાં ઘણા રે, મળ્યા કૃષ્ણ રહી નહિ મણા રે ॥૮॥
જેવું હતું મને ચિંતવન રે, થયું તેવાનું તેવું દરશન રે ॥
આપી એમ દરશન દાન રે, પછી થયા છે અંતરધાન રે ॥૯॥
જાગ્યા સમાધિથી સ્વામી જ્યારે રે, અતિ આનંદ પામિયા ત્યારે રે ॥
કહે ધન્ય ધન્ય છે આ ધામ રે, જેમાં પૂરી થઈ મારી હામ રે ॥૧૦॥
પછી વચના ગુરુનાં સંભારી રે, રહી ધર્મમાં ભક્તિ વધારી રે ॥
રાખી શીલ શાંતિ દયા દલે રે, ક્રોધ કરે નહિ કોઈ પળે રે ॥૧૧॥
લોભ મોહ માન નહિ લેશ રે, કરે મુમુક્ષુને ઉપદેશ રે ॥

કહે મંત્ર દોય તેને કાન રે, વળી કરાવે કૃષ્ણનું ધ્યાન રે ॥૧૨॥
થાય તેને દ્રષ્ણ કૃષ્ણતણું રે, તેણે મગન થયા મને ઘણું રે ॥
થયા શિષ્ય આવી બહુ જન રે, સહુ માની સ્વામીનું વચન રે ॥૧૩॥
જુની જાયગાના જે રહેનાર રે, તેને માને નહિ નરનર રે ॥
ત્યારે શ્રીવૈષ્ણવને રીસ ચડી રે, આવ્યા સ્વામી પાસળ તે ઘડી રે ॥૧૪॥
કહ્યું આજકાલનો તું આવ્યો રે, આંહિ આવિને તું ઘણું ફાવ્યો રે ॥
સર્વે લોકને લિધા તેં વાળી રે, એવા રાંકશું અમને ભાળી રે ॥૧૫॥
માટે જીવ્યાનો ખપ હોય તારે રે, ભાગી જાજ્યે સમઝી સવારે રે ॥
એમ કહી ઉત્તરાદિ ગિયા રે, ત્યારે સ્વામી મને વિચારિયા રે ॥૧૬॥
થાય ઉપાધિ આપણે માટ્યપ રે, ત્યારે ઈયાં રહ્યામાં શું ખાટ્ય રે ॥
કૃષ્ણપ્રિય જે વૃંદાવન રે, જઈ તિયાં કરીએ આનંદ રે ॥૧૭॥
પછી ત્યાં થકી ચાલ્યા ઉમંગે રે, ચાલ્યા બીજા શિષ્ય બહુ સંગે રે ॥
આવ્યા વૃંદાવન તેહ વાર રે, નિર્ખ્યા ગોવિંદજી કરી પ્યાર રે ॥૧૮॥
જોઈ મૂરતિ એ સુખ ખાણ્ય રે, જાણું કૃષ્ણ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ રે ॥
પામ્યા આશ્ચર્ય વરણિ મન રે, વાધ્યો આનંદ થયા મગન રે ॥૧૯॥
પછી તે સ્થળે વાળી આસન રે, બેઠા સરળ રાખી સ્વામી તન રે ॥
ગુરુએ કહ્યા મહા નિધિ મંત્ર રે, જપે મનમાંઈ તે નિરંત્ર રે ॥૨૦॥
એકાગ્ર કરી મન આપ રે, કર્યો શ્રીકૃષ્ણ મંત્રનો જાપ રે ॥
ત્યાંતો તર્ત સ્ફુર્યું તેજ અતિ રે, તેમાં દિઠા રમા રાધાપતિ રે ॥૨૧॥
મનોહર મૂરતિ જે કૃષ્ણ રે, તેનાં થયાં છે પોતાને દ્રષ્ણ રે ॥
મુખ મોરલિ ને ભુજા દોય રે, શ્યામ સુંદર નટવર સોય રે ॥૨૨॥
શોભે ભૂષણ મુગટ શિશે રે, ગળે વૈજંતિ માળા તે દિસે રે ॥
એવા શ્રીકૃષ્ણ સ્વામીયે નિરખ્યા રે, નિરખિ હૈયા માંહિ હરખ્યા રે ॥૨૩॥
દિઠી મૂરતિ તેજ દિનેશ રે, પછી બોલ્યા સ્વામી નામી શિશ રે ॥
કહે ધન્ય આ રૂપ રસાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૪॥
કરે સ્તવન મને થઈ દન રે, ઉભા આગળે થઈ આધીન રે ॥
કહે લીધી અમારી સંભાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૫॥
તમે સંતની કરો છો સાય રે, વળી બહુનામી ગ્રહો છો બાંય રે ॥
તેને મૂકો નહિ કોઈ કાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૬॥

તમે સંતહીતે ધરી તન રે, કરી નિજજનની જતન રે ॥
એવા કરુણાનિધિ કૃપાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૭॥
તમે દાસ તણાં દુઃખ કાપી રે, કરો પ્રસન્ન દર્શન આપી રે ॥
નિજજનના છો પ્રતિપાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૮॥
તમે વ્રજજન હેત કાજ રે, આવ્યા વ્રજમાંહિ વ્રજરાજ રે ॥
કર્યાં સુખિયા ગોપી ગોવાળ રે, ધન્ય ધન્ય દીનના દયાળ રે ॥૨૯॥
એમ કર્યું સ્વામીએ સ્તવન રે, સુણિ પ્રભુજી થયા પ્રસન્ન રે ॥
માગો રામાનંદ મુજ પાસ રે, જેહ માગો તે પૂરું હું આશ રે ॥૩૦॥
ત્યારે સ્વામી કહે દષ્ણ તમારું રે, થાય મને હું જ્યારે સંભારું રે ॥
વળી પૂજાની સામગ્રી લિજે રે, એવી કૃપા અમપર કીજે રે ॥૩૧॥
વળી જેમ રાખો તેમ રહું રે, હું તો તમારે આશરે છઉં રે ॥
કહે કૃષ્ણ ઉદ્ધવ છો તમે રે, ઈયાં શાપે આવ્યા તમે અમે રે ॥૩૨॥
માટે કાઢો સંપ્રદાય નવી રે, આજ થકી કહું છું ઉદ્ધવી રે ॥
એમ કહી અંતરધાન થયા રે, સ્વામી જાગી બહુ હરખિયા રે ॥૩૩॥
પુરુષોત્તમ કૃષ્ણને પામી રે, થયા પૂરણકામ તે સ્વામી રે ॥
પછી જ્યારે જ્યારે કરે ધ્યાન રે, ત્યારે દેખે કૃષ્ણ ભગવાન રે ॥૩૪॥
વળી પૂજતા પ્રેમે પ્રતિમા રે, દેખે શ્રીકૃષ્ણને નિત્ય તેમાં રે ॥
પૂજા હાર આપે જેજે પ્રીત્યે રે, લીયે પ્રત્યક્ષ શ્રીકૃષ્ણ નિત્યે રે ॥૩૫॥
તેણે પરમ સુખ શાંતિ પામી રે, થયા મગન મનમાં સ્વામી રે ॥
રહ્યા માસ એક વૃંદાવન રે, થયા શિષ્ય ત્યાં મુમુક્ષુ જન રે ॥૩૬॥
પછી ગુરુની આજ્ઞા સંભાળી રે, કૃષ્ણભક્તિ ભૂમિએ વધારી રે ॥
ત્યાંથી બહુ શિષ્ય લઈ સંગે રે, ગયા પ્રયાગમાં ઉછરંગે રે ॥૩૭॥
તિયાં પણ કીધા સિષ્ય બહુ રે, જીત્યા આપે મતવાદી સહુ રે ॥
રહ્યા કેટલાક માસ તિયાં રે, ભક્તિ ધર્મ દોય શિષ્ય થિયાં રે ॥૩૮॥
એ તો કથા મેં કહી છે આગે રે, તે તો સુણિ સૌએ અનુરાગે રે ॥
પછી જક્તગુરુ સ્વામી જેહ રે, ફર્યા તીરથ સરવે તેહ રે ॥૩૯॥
ત્યાંથી આવ્યા એ રૈવતાચળે રે, કૃષ્ણે ક્રીડા કરી છે જે સ્થળે રે ॥
વર્ષ એક રહ્યા એણે ઠામ રે, કર્યાં મુમુક્ષુ જીવતાં કામ રે ॥૪૦॥
ત્યાગી ગૃહી વળી નરનાર રે, તે સ્વામીએ ઓધાર્યા અપાર રે ॥

થયાં શિષ્ય તે સરવે આવી રે, તેને કૃષ્ણની ભક્તિ કરાવી રે ॥૪૧॥
સંપ્રદાયના મારગમાંઈ રે, રહ્યો'તો જે અધર્મ છૂપાઈ રે ॥
કાપી જડ તે અધર્મ તી રે, કૃષ્ણભક્તિ વિસ્તારી છે ઘણી રે ॥૪૨॥
એવા રામાનંદ સ્વામી જેહ રે, છે તો રામાનુજજીના તેહ રે ॥
પણ રામાનુજના આશ્રિત રે, જાણી અવર ન કરી પ્રીત રે ॥૪૩॥
કહે રામાનુજના આ નહિ રે, એમ મનમાં માનિયું સહિ રે ॥
એવું સ્વામીનું ચરિત્ર જેહ રે, કહ્યું પવિત્ર સહુને તેહ રે ॥૪૪॥
તે સ્વામીના સાધુ જે પચાસ રે, નિવૃત્તિવાળા જગથી ઉદાસ રે ॥
રામાનંદજીની આગન્યાયે રે, રહ્યા હતા ગામ લોજમાંયે રે ॥૪૫॥
તેમાં સુખાનંદ એક સંત રે, આવ્યા નાવા વાવ્યે ગુણવંત રે ॥
નિર્ખ્યા શ્રીનીલકંઠને ત્યાંઈ રે, થયા મગન અતિ મનમાંઈ રે ॥૪૬॥
તે દેખતાં દ્રગ ઠર્યાં દોય રે, કહે આવા મેં ન દીઠા કોઈ રે ॥
પછી નમ્યા તે નમ્રતા આણી રે, અતિ દીનતાએ બોલ્યા વાણી રે ॥૪૭॥
ધન્ય વર્ણી કિયાંથી આવિયા રે, હવે જાવાનું ધાર્યું છે કિયાં રે ॥
મોટાં ભાગ્ય થયાં દરશન રે, તમને નિર્ખિ હું થયો પાવન રે ॥૪૮॥
તમ જેવાનાં દર્શન ક્યાંથી રે, થોડે પુન્યે કરી થાતાં નથી રે ॥
કોઈ પૂરવ જન્મને પુન્યે રે, થયાં દર્શન તમારાં મને રે ॥૪૯॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ મુનિનું આખ્યાન કહ્યું એ નામે આડત્રીસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૮॥

પૂર્વછાયો અતિ ઉત્તમ આખ્યાનની, કહી વણપૂછિ મેં વાત ॥
હવે શ્રીહરિની કથા, કહું સુણો સહુ સાક્ષાત ॥૧॥
મહા મનોહર મૂરતિ, શોભે વરણિને વેષ ॥
શિખા સૂત્ર સોયામણું, શિશે તે સુંદર કેશ ॥૨॥
નાસાગ્રે વૃત્તિ રહે, અને દષ્ટિ તે અનિમેશ ॥
એવા થકા ત્યાં આવિયા, બહુનામી કૃષ્ણ દિનેશ ॥૩॥
આવી નાહિ એ વાવ્યમાં, પછી બેઠા કાંઠે નાથ ॥
એવે સમે સુખાનંદ આવ્યા, નિર્ખિ થયા સનાથ ॥૪॥

ચોપાઈ નિર્ખિ નાથને પામ્યા આશ્ચર્ય, અંગે ત્યાગ અતિ તપશ્ચર્ય ॥

શીલ સંતોષ ને ક્ષમા અતિ, જાણું ધરી વૈરાગ્યે મૂરતિ ॥૫॥
આવા સાધુ મેં ન દીઠા ક્યાંઈ, જાગે ભાગ્ય રહે એ જો આંઈ ॥
પછી પ્રીત્યે શું પૂછવા લાગ્યા, કોણ ગુરુ ક્યાં તમારી જાગ્યા ॥૬॥
કહે હરિ સુણો સાધુ વાત, નહિ ગુરુ સ્વજન માત તાત ॥
જેથી છૂટીએ સર્વે સંતાપ, તે જ ગુરુ સ્વજન માઈ બાપ ॥૭॥
ત્યારે બોલ્યા સુખાનંદ સંત, મહારાજ એજ છે સિદ્ધાંત ॥
પણ પૂછવાની એક રીત્ય, માટે પૂછું છું હું કરી પ્રીત્ય ॥૮॥
ત્યારે કહે નીલકંઠ કથી, આવ્યા ઉત્તર કોશલ દેશથી ॥
સર્વ તીર્થ ફરતા જોતાં ધામ, અમે આવ્યા છઉં આણે ગામ ॥૯॥
અમે કહ્યું અમારું વૃતાંત, તમે કોણના શિષ્ય છો સંત ॥
પછી બોલ્યા સુખાનંદ તૈયે, અમે રામાનંદજીના છૈયે ॥૧૦॥
અમ માંહિ મોટા મુક્તાનંદ, તેની આજ્ઞામાં રહું વર્ણિઈન્દ ॥
આવ્યો આ વાવ્યે નાવા હું આજ, ત્યાં તો તમે મળ્યા મહારાજ ॥૧૧॥
મોટું ભાગ્ય માનું આજ મારું, મને દર્શન થયું તમારું ॥
એમ કહીને લાગ્યા છે પાય, આવો અમારી જાયગામાંય ॥૧૨॥
ઈયાં વસે છે સંત સુજાણ, વર્તે છે પંચવ્રત પ્રમાણ ॥
પ્રભુ તિયાં લગી પધારીજે, દયા કરીને દર્શન દીજે ॥૧૩॥
મુક્તાનંદજી જે ઈયાં રહે છે, તે તમ જેવાને મળવા ઈચ્છે છે ॥
ગુરુ આજ્ઞાએ અમે રહું છું, તમ જેવાની સેવા કરું છું ॥૧૪॥
મુક્તાનંદજી સંત છે એવા, સહુને દર્શન કરવા જેવા ॥
માટે તમે પધારોને ત્યાંઈ, નહિ તો નિશ્ચે એ આવશે આંઈ ॥૧૫॥
ત્યારે વર્ણિ બોલ્યા એમ વાણ, તમે સાંભળો સંત સુજાણ ॥
શહેર પુર નગર ને ગામ, અમે જાતા નથી કેને ધામ ॥૧૬॥
ફર્યા વિષમ વન સઘળે, રહેતા નિત્ય નવા તરુતળે ॥
પણ એવાના દર્શન સારુ, ચાલો માનીશ વચન તમારું ॥૧૭॥
પછી સંત સાથે વર્ણિરાય, આવ્યા આપે ધર્મશાળા માંય ॥
ઉઠી સંતે કર્યો નમસ્કાર, નમ્યા હરિ સહુને તે વાર ॥૧૮॥
પછી બેઠા ઘટે તેમ સહુ, શોભી સભા તે સમામાં બહુ ॥
સર્વે વર્ણિ સામું જોઊ રિયા, દેખી હરિ આશ્ચર્ય પામિયા ॥૧૯॥

તપ તેજ તને શાંતપણું, દેખી મન નેણ લોભ્યાં ઘણું ॥
કહે આવા ન દિઠા સાંભળ્યા, આજ મોર્યે પણ નથી મળ્યા ॥૨૦॥
બાળપણામાં આવા છે શુદ્ધ, માટે મનુષ્ય નહિ છે વિબુધ ॥
કાંતો ચંદ્ર કાંતો છે આ અર્ક, કાંતો અગ્નિ કે સ્વામી કાર્તિક ॥૨૧॥
કાંતો નિરન્નમુક્ત આ નિદાન, કાંત તપ છે મૂરતિમાન ॥
કાંતો બદ્રિપતિ છે આ આપ, જુવો એના આવ્યાનો પ્રતાપ ॥૨૨॥
આપણાં નેણ ન લોભે ક્યાંઈ, તેતો રહ્યાં છે એમાં લોબાઈ ॥
માટે આપણાં મોટાં છે ભાગ્ય, મળ્યા મૂર્તિમાન આ વૈરાગ્ય ॥૨૩॥
આની સેવા કરો કરભામી, તો રીઝશે રામાનંદ સ્વામી ॥
પછી સંત સેવામાંહિ રહ્યા, મુક્તનંદે ભોજન કરાવિયાં ॥૨૪॥
પછી જિતેન્દ્રિય સાધુને જાણી, રાજી થઈ હરિ બોલ્યા વાણી ॥
કહે અમે રહેશું તમ પાસ, કરશું ટેલ્ય કરે જેમ દાસ ॥૨૫॥
પછે સંતમાં રહ્યા મહારાજ, પૂછ્યું પ્રશ્ન પરીક્ષાને કાજ ॥
કહે નીલકંઠ સુણો સંત, તમે જાણો છો સર્વે સિદ્ધાંત ॥૨૬॥
માટે કરું છું પ્રશ્ન મહારાજ, ઉત્તર સુણવા ઈચ્છું છું આજ ॥
જીવ ઈશ્વર માયા બ્રહ્મ જેહ, પરબ્રહ્મ રૂપ કહો તેહ ॥૨૭॥
કહેજ્યો જુજવાં વિગત્ય પાડી, જેમ છે તેમ દેજ્યો દેખાડી ॥
એવાં સુક્ષ્મ પ્રશ્નને સાંભળી, બોલ્યા મુક્તાનંદજી ત્યાં વળી ॥૨૮॥
કહે સુણ્યું ગુરુમુખે અમે, કહું તે વરણિ સુણો તમે ॥
સ્થૂળ સૂક્ષ્મ કારણ દેહ, તેમાં વ્યાપ્યો નખશિખા તેહ ॥૨૯॥
ઈન્દ્રિ અંતઃકરણ એ આધારે, કરે ક્રિયા નાના પ્રાકરે ॥
વળી જાણો અજન્મા છે એહ, નિત્ય નિરંસ અખંડ તેહ ॥૩૦॥
છે પ્રકાશક તે ન છેદાય, ન બળે ન સડે ન સુકાય ॥
એવું જાણજ્યો જીવનું રૂપ, હવે કહું ઈશ્વરનું સ્વરૂપ ॥૩૧॥
વિરાટ સૂત્રાત્મા દેહ જાણો, અવ્યાકૃતમાં વ્યાપ્યા પ્રમાણો ॥
ઉત્પત્તિ સ્થિતિ પ્રલય જેહ, કરે સર્વે જગતનો તેહ ॥૩૨॥
એહ કહ્યું ઈશ્વરનું રૂપ, હવે કહું માયાનું સ્વરૂપ ॥
જકતમાં કહિએ જીવ જેહ, તેનાં ઉદ્દ્ભવનું ક્ષેત્ર તેહ ॥૩૩॥
અનાદિ તમમય તે કહીએ, જડચિદાત્મક એ લહિએ ॥

કાર્યકારણ રૂપ એ જાણો, ભગવાનની શક્તિ પ્રમાણો ॥૩૪॥
ત્રણય ગુણાત્મક એ કહીએ, અજન્મા અજ્ઞાનરૂપ લહીએ ॥
એવું માયાનું રૂપ સરે છે, હરિઆશ્રિત એને તરે છે ॥૩૫॥
હવે સુણો બ્રહ્ નિરૂપણ, સત્ય જ્ઞાન અનંત પૂરણ ॥
અખંડ ને અક્ષર એનું નામ, પુરુષોત્તમને રહેવાનું ધામ ॥૩૬॥
મૂર્તિમાન અમૂર્ત કહેવાય, શુદ્ધ નિત્ય વિકાર વિનાય ॥
માયા ઈશ્વર જીવ તત્ત્વ જેહ, તેનું પ્રકાશક જાજાણો તેહ ॥૩૭॥
વળી સર્વાધાર એહ બ્રહ્મ, જાણો વર્ણિરાટ એહ મર્મ ॥
હવે પરબ્રહ્મને કહીએ છીએ, જેનો કહેતા તે પાર ન લઈએ ॥૩૮॥
નારાયણ વાસુદેવ કહેવાય, સ્વતંત્ર પ્રકાશક લેવાય ॥
આનંદમય દિવ્ય મૂરત, વિષ્ણુ કૃષ્ણ ને કહીએ અચ્યુત ॥૩૯॥
વળી કહીએ અવ્યય ભગવાન, અક્ષર માયા કાળ જે નિદાન ॥
તેમાં શક્તિએ અન્વય થયા, વળી મૂર્તિમાન જુદા રહ્યા ॥૪૦॥
કાળ માયાના નિયંતા જેહ, સર્વ કારણના કારણ તેહ ॥
એહ પરમાત્મા પરબ્રહ્મ, મુમુક્ષુ જીવોને લેવો મર્મ ॥૪૧॥
એ છે સર્વને ઉપાસ્યા જેવા, સુણો વર્ણિ પરબ્રહ્મ એવા ॥
કર્યો ઉત્તર મેં સુણ્યા પ્રમાણે, યથારથ તો સદ્‌ગુરુ જાણે ॥૪૨॥
તેતો દેખે હસ્તામળ વળી, દેખાડે છે મુમુક્ષુને મળી ॥
એમ કર્યા ઉત્તર મુક્તાનંદ, સુણિ વર્ણી પામ્યા છે આનંદ ॥૪૩॥
સાધુ સ્વભાવ ને સરલ ચિત્ત, જાણી હરિ બોલ્યા કરી પ્રીત ॥
હે મુનિ કર્યો ઉત્તર તમે, થયો યથારથ જાણ્યો અમે ॥૪૪॥
એ પ્રશ્ન મેં પૂછ્યાં છે બહુને, કહેતા કઠણ થયા છે સહુને ॥
તેની તમને લાગી નહિ વાર, માટે તમે મોટા નિરધાર ॥૪૫॥
કરી મુનિ તમારાં દર્શન, મારા મનમાં થયો મગન ॥
ત્યારે મુક્તાનંદ કહે મહારાજ, મેં દિઠા છે બહુ તપિરાજ ॥૪૬॥
પણ તમ જેવા એક તમે, શું કહીએ મુખથી ઘણું અમે ॥
પ્રશ્ન કરી સમઝવો ઉત્તર, એવા પણ નોય ઝાઝા નર ॥૪૭॥
એમ કહેતાં સાંભળતાં ગાથ, વાધ્યું હેત રહ્યા સંત ના ॥
નિત્ય પ્રશ્નના ઉત્તર થાય, સુણિ સાધુને હર્ષ ન માય ॥૪૮॥

સંસ્કૃત ને પ્રાકૃત પ્રશ્ન જે, કરે ઉત્તમ ન થાય બીજે ॥
પછી ડાહ્યા શિયાણા જે હતા, મનુષ્યબુદ્ધિ તેમાં ન કરતા ॥૪૯॥
છે અકળ આપ ભગવન, એમ જાણી સેવે સંતજન ॥
થાય કૃષ્ણ કથા તિયાં નિત્ય, સુણે નાથ પોતે દઈ ચિત્ત ॥૫૦॥
રાખ્યા નિમ તેમાં નવ્ય ચૂકે, કરે તપ તે પણ ન મૂકે ॥
દેખી દૃષ્ટિ શ્રીહરિની સંત, માને આતો મોટા છે અત્યંત ॥૫૧॥
ત્યારે સાધુ કહે ભગવાન, સ્થિર દૃષ્ટ કરો કેનું ધ્યાન ॥
ત્યારે બોલિયા વરણીરાજ, સુો મુક્તાનંદજી મહારાજ ॥૫૨॥
રાધા આદિ જે સર્વેના સ્વામી, તે ઈષ્ટ મારા અંતરજામી ॥
બ્રહ્મા વિષ્ણુ શિવના જે દેવ, તેની કરું છું હું નિત્ય સેવ ॥૫૩॥
વારાહ આદિ જે અવતાર, તે સરવેના જે ધરનાર ॥
એવા કૃષ્ણ પરબ્રહ્મ જાણો, મારે તેનું ધ્યાન પરમાણો ॥૫૪॥
વળી કરું ચું સેવા પૂજન, નિત્ય સમરણ ને કીરતન ॥
તે વિના નથી જીવોને ગતિ, મારે પણ નથી બીજે મતિ ॥૫૫॥
એમ બોલિયા છે બહુનામી, છે તો પોતે જ શ્રીકૃષ્ણ સ્વામી ॥
પણ બોલવાની એહ રીત, તેમ બોલે છે કરઉણાનિકેત ॥૫૬॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે પ્રશ્નોત્તર નામે ઓગણચાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૩૯॥

પૂર્વછાયો શુભમતિ સહુ સાંભળો, એમ બોલ્યા ભાવે ભગવંત ॥
તે સુણી મુક્તાનંદજીએ, કહ્યું પોતાનું વરતંત ॥૧॥
અમે પણ શ્રીકૃષ્ણને, ભાવે ભજું છું ભગવાન ॥
ગુરુની કૃપાએ કરી, વળી દેખું છું મૂર્તિમાન ॥૨॥
તે ગુરુ રામાનંદજી, ઉદ્ધવનો અવતાર ॥
મુમુક્ષુને આશરવા, યોગ્ય નિશ્ચે નિરધાર ॥૩॥
તેની કૃપાએ કરી જન, દેખે ગોલોકાદિ ધામ ॥
મોકલીધર શ્રીકૃષ્ણ જે, તે દેખે સમાધિએ શ્યામ ॥૪॥
ચોપાઈ એતો કહિ મેં બીજાની વાત, તમે તો દેખો છો સાક્ષાત ॥
તે તો એમને વશ છે એહ, નથી એ વાતમાંહિ સંદેહ ॥૫॥

વળી રામાનંદ ને શ્રીકૃષ્ણ, તેનાં પૃથક મ જાણજ્યો દ્રષ્ણ ॥
એતો જીવોના કલ્યાણ કાજ, પોતે સ્વયં કૃષ્ણ રહ્યા છે આજ ॥૬॥
ગુરુ ઉદ્ધવ વિના નથી અન્ય, તે છે ભાગવતમાં વચન ॥
ઈચ્છયા આ લોક તજવા કાજે, ત્યારે વિચાર્યું કૃષ્ણ મહારાજે ॥૭॥
મારું જ્ઞાન હું કેને આપીશ, જ્ઞાનાચાર્ય તે કેને સ્થાપીશ ॥
જોતાં દિઠા ઉદ્ધવજી એક, આપ્યું છે જ્ઞાન કરી વિવેક ॥૮॥
ઉદ્ધવ મારા આત્મા ગણું, નથી મુજથી ન્યૂન એ અણુ ॥
એમ કહિ ઉદ્ધવને જ્ઞાન, આપિ થયા છે અંતરધાન ॥૯॥
તે ઉદ્ધવ તેજ રામાનંદ, તેના અમે છીએ વર્ણી ઈન્દ ॥
કરીએ છીએ શ્રીકૃષ્ણ ભજન, એવાં સુણ્યાં વર્ણિએ વચન ॥૧૦॥
પછી સાંભરિ આવી એ વાત, જે કહી હતી પોતાને તાત ॥
જાણ્યા ઉદ્ધવ તે રામાનંદ, ક્યારે મળે ને પામું આનંદ ॥૧૧॥
મળે તો સેવાએ કરું પ્રસ્ન, તો મળે પ્રત્યક્ષ મને કૃષ્ણ ॥
કહે મુક્તાનંદ પ્રત્યે હરિ, મને જાણજ્યો તમારો કરી ॥૧૨॥
જે જે હોય હેતનાં વચન, કહેજ્યો મને થઈને પ્રસન્ન ॥
તે તે તમે કરજ્યો ઉપાય, જેણે સદ્ય સ્વામીને મળાય ॥૧૩॥
એમ કહી કહ્યું નિજ વ્રતંત, તેને સાંભળી બોલિયા સંત ॥
જાણ્યું છે બ્રાહ્મણમાં જનમ, કર્યા છે અતિ તપ વિષમ ॥૧૪॥
પછી સૌએ કહ્યું ધન્ય ધન્ય, તમને થાશે સ્વામીનાં દર્શન ॥
હમણાં સ્વામી છે ભૂજ નગર, સુંદર મૂર્તિ જે મનોહર ॥૧૫॥
તે આવશે જ્યારે દેશ આણે, થાશે દર્શન સૌને તે ટાંણે ॥
હમણાં ન કરો જાવાનો ઘાટ, માનો વચન જુઓ તમે વાટ ॥૧૬॥
એવાં સુણિ સાધુનાં વચન, રહ્યાં તિયાં સ્થિર કરી મન ॥
કરે સાધુની સેવા અપાર, નિત્ય પ્રત્યે કરી બહુ પ્યાર ॥૧૭॥
જોઈ સેવાવૃત્તિ તે અત્યંત, કરે હેત સહુ મળી સંત ॥
પોતાને તો ભક્તિ અતિ રજે, આપતકાળે ધર્મ ન તજે ॥૧૮॥
શીત ઉષ્ણ વરષાતનાં દુઃખ, સહે શરીરે પ્યાસ ને ભૂખ ॥
તેને જોઈને સરવે જન, પામે વિસ્મય પોતાને મન ॥૧૯॥
એમ કરતાં ચૈત્ર માસ ગિયો, સંદેશો સ્વામીનો ન આવિયો ॥

ત્યારે થયા અતિશે ઉદાસ, ન થયું દ્રષ્ણ મેલે નિશ્વાસ ॥૨૦॥
સર્વે સંતને કહે શિશ નામી, ક્યારે મળશે રામાનંદ સ્વામી ॥
વિત્યો વાયદો નાવ્યા દયાળ, મારાં ભાગ્ય કઠણ આ કાળ ॥૨૧॥
એમ કહી ભરે નયણે નીર, દર્શન વિના દિલે દિલગીર ॥
એમ કરતાં વિતે દિનરાત, કરે વૈરાગ્ય ત્યાગની વાત ॥૨૨॥
સર્વે સંત કરે છે વિચાર, કેમ રહેશે આ જાગ્ય મોઝાર ॥
આવા વૈરાગ્યવાન ન કોઈ, આવે લાજ એની દશા જોઈ ॥૨૩॥
જાય સ્નાન કરવાને જ્યારે, પાછું મંદિર ન અવાય ત્યારે ॥
વાટે કાંટા કાંકરા ને ઠેશ, ન દેખાય દૃષ્ટિ અનિમેષ ॥૨૪॥
ન રહે નિજદેહ સંભાળ, તોય બોલે દયાએ દયાળ ॥
કહે મન જીવ ઈશ્વર એને, દેખું છું હું માયા બ્રહ્મ તેને ॥૨૫॥
નથી કોઈ મુજથી અકળ, જાણું જેમ હથેળીનું જળ ॥
જ્યાં જ્યાં જાય છે મન તમારું, તે પણ નથી અજાણ્યું અમારું ॥૨૬॥
એવી વાત કરે હરિ જ્યારે, સર્વે સંત સત્ય કહે ત્યારે ॥
રહે પોતાને સહજ સ્વભાવ, અતિ નારી તણો તે અભાવ ॥૨૭॥
આવે નારી તણો ગંધ જ્યારે, રહે નહિ પેટે અન્ન ત્યારે ॥
અતિ દ્રવ્ય ત્રિય તન ત્યાગ, વળી અંગે અત્યંત વૈરાગ્ય ॥૨૮॥
વળી વળી કરે એમ વાતું, દષ્ણ સ્વામીનું કેમ નથી થાતું ॥
જ્યારે મળશે સ્વામી રામાનંદ, ત્યારે મનમાં માનીશ આનંદ ॥૨૯॥
કહે મુક્તાનંદને ભગવાન, તમે કરોને સ્વામીનું ધ્યાન ॥
તમારી વૃત્તિમાં મેલી વૃત્તિ, જોઉં સ્વામી શ્રીજીને મૂરતિ ॥૩૦॥
પછી સંતે ધર્યું જ્યારે ધ્યાન, તેને ભેળું જોયું ભગવાન ॥
ત્યારે દીઠા રામાનંદ સ્વામી, થયા રાજી રહી નહિ ખામી ॥૩૧॥
દિઠા કંજ અરુણ વર્ણ પાય, રૂડી ઉર્ધ્વરેખા છે તેમાંય ॥
જમણા અંગોઠાને નખે રેખ, તેતો શોભે છે વળી વિશેખ ॥૩૨॥
કરભ સરખી શોભા ઉરતણી, વળી નાભિ ગંભીર છે ઘણી ॥
મૂર્તિ પુષ્ટ છે મહારાજ કેરી, વળી શ્વેત ધોતી દિઠી પહેરી ॥૩૩॥
ગૌરવાન છે મૂરતિ સારી, મોટી ફાંદે શોભે સુખકારી ॥
પડે વળ ત્રણ ત્યાં વિશાળ, ઉર આપે છે તરુતમાલ ॥૩૪॥

તિયાં શોભે સુંદર રોમરાજી, કંઠે કમળ માળા રહી વિરાજી ॥
ભુજ ગઢસૂંઢ સમ સોભે, ઓપે અરુણ પંકજ પોંચા ઉભે ॥૩૫॥
જેમ કંજની શોભે કળિયું, તેમ શોભે છે હાથ આંગળિયું ॥
થડે જાડિ ઉપર પાતળી, એવી દિઠી મેં દશ આંગળી ॥૩૬॥
નખ આવળી શોભે છે ઘણી, જાણ્યું હાર બણી મણી તણી ॥
કંઠ કંબુ સમાન છે એવું, મુખ શોભે પૂરણ શશિ જેવું ॥૩૭॥
તિયાં દિઠા અધર પ્રવાળ, દંત દાડ્યમ કળી રસાળ ॥
સઈ કહું તે શોભા મુખની, શોભ નાસિકા ચંચુ શુકની ॥૩૮॥
નયણાં કમળદળ વિશાળ, ભર્યા કરુણારસે રસાળ ॥
અતિ ભ્રકુટિ ભાલ વિરાજે, ત્યાં ઊર્ધ્વપુંડ્ર તિલક રાજે ॥૩૯॥
રહ્યા છોટા છોટા શ્રવણ શોભિ, દિઠી શિશપર શિખા ઉભી ॥
માથે ઓઢિ છે ધોળી પછેડી, કરુણારસ રહ્યા છે રેડી ॥૪૦॥
કૃપાએ જોઈ રહ્યા છે સામું, પૂરે છે નિજજનની હામું ॥
હસતાં ખાડા પડે છે બે ગાલે, વળી ચાલે છે સુંદર ચાલે ॥૪૧॥
ચરણે ચાલતાં ચમકે ચાખડી, હાથે છે નીલા રંગની છડી ॥
એવી મૂર્તિ દિઠી મનોહર, શોભા સાગર સુખ સુંદર ॥૪૨॥
ત્યારે સંત કહે સત્ય વાત, એ તો સ્વામી શ્રીજી છે સાક્ષાત ॥
તમે આપો છો જેજે એંધાણ, તેમજ છે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ ॥૪૩॥
જેવું છે રામાનંદજીનું રૂપ, તેવું તમે જ કહ્યું સ્વરૂપ ॥
તમે દિઠી છે જેવી મૂરતિ, તેમાં ફેર નથી એક રતિ ॥૪૪॥
યથારથ મૂરતિ છે જેવી, તમે પણ દિઠી પ્રભુ તેવી ॥
ત્યારે બોલ્યા હરિ એમ વળી, તમે સુણો સંત સહુ મળી ॥૪૫॥
સ્વામી રામાનંદજીનું પંડ, તેને દેખું છું ધ્યાને અખંડ ॥
પણ મળશે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ, ત્યારે ટળશે અંતરે તાણ્ય ॥૪૬॥
એમ કહી થાય દિલગીર, વળી ભરે નયણમાં નીર ॥
એમ ચરિત્ર કરે અવિનાશી, જોઈ સંત રહે છે વિમાશી ॥૪૭॥
કહે આ છે કોઈક સમર્થ, એતો આવ્યા છે આપણે અર્થ ॥
એને કરવું રહ્યું નથી લેશ, આપે છે આપણને ઉપદેશ ॥૪૮॥
આપણે કરીએ છીએ ધ્યાન, ત્યારે રહે છે મન તન ભાન ॥

વળી જ્યાં જ્યાં મન દિયે દોટું, જઈ ગ્રહે છે પદાર્થ ખોટું ॥૪૯॥
તે એ જાણે છે મનની ઘાત, નથી એથી અજાણી કોઈ વાત ॥
તમે જુવોને સહુ વિચારી, આવા કોઈ દીઠા તનધારી ॥૫૦॥
બ્રહ્મ સૃષ્ટિમાં ન જડે ગોતે, આ તો પૂરણ બ્રહ્મ છે પોતે ॥
સમજી સંત રહે પરસન, હરે ફરે કરે દરશન ॥૫૧॥
એમ કરતાં વિત્યા નવ માસ, ત્યારે અતિશે થયા ઉદાસ ॥
અહો આપણે આ શું જો થયું, કહો કેમ ન ફાટ્યું આ હૈયું ॥૫૨॥
જળ કાદવ જુજવી જાતિ, પ્રિતમ વિયોગે ફાટે છે છાતિ ॥
જળ મીનની પ્રીત પ્રમાણ, પિયુ વિયોગે પરહરે પ્રાણ ॥૫૩॥
કુંજિસુત વીતે ષટ માસ, તજે તન થઈને નિરાશ ॥
આતો વીતી ગયા નવ માસ, એમ કહીને થયા ઉદાસ ॥૫૪॥
કહે મુક્તાનંદને મહારાજ, આપો આજ્ઞા જાઉં દર્શન કાજ ॥
તમે કર્યો'તો વાયદો જેહ, વિચારોને વીતી ગયો તેહ ॥૫૫॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રીરામાનંદ સ્વામીની મૂર્તિનું ધ્યાન કરીને કહ્યું એ નામે ચાળીશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૦॥

પૂર્વછાયો આણિ ઉદાસી અંતરે, એમ બોલ્યા વર્ણિરાટ ॥
તે સુણિ મુક્તાનંદજી, અતિ કરે છે ઉચ્ચાટ ॥૧॥
આવા ત્યાગી તપસ્વી, નિરમોહી વૈરાગ્યવાન ॥
નિસ્પૃહપણું જોઈ જાણે, રખે જાતા રહે નેદાન ॥૨॥
કાંઈક ઉપાય કરું, જેણે રહે વરણિઈન્દ ॥
પછી મીઠી વાણીએ, બોલ્યા તે મુક્તાનંદ ॥૩॥
વૈશાખ સુદીનો વાયદો, તે નહિ પડે ખોટો નાથ ॥
તિયાં લગી તમે રહો, કહું કરગરી જોડી હાથ ॥૪॥
ચોપાઈ તમને કહીએ છીએ અમે એહ, તેતો જોઈને તમારું દેહ ॥
તપે કરી તન છે દુબળું, નહિ પોંચાય શહેર છે વેગળું ॥૫॥
ખારા સમુદરની છે ખાડી, તે તો ભુજ જાતાં આવે આડી ॥
નથી સીધિ જાવા પગવાટ, અમે કહીએ છીએ તેહ માટ ॥૬॥
હમણા રહો જાળવીને પળ, હું મેલું છું લખીને કાગળ ॥

તેનો વળતો ઉત્તર આવે, કરવું સહુને જેમ સ્વામી કાવે ॥૭॥
તેની આજ્ઞા વિના નવ જાવું, અમને તો જણાય છે આવું ॥
ત્યારે બોલ્યા હરિ તેહ પળ; સારુ લખો સ્વામીને કાગળ ॥૮॥
પછી મુક્તાનંદજી મહારાજ, બેઠા કાગળ લખવા કાજ ॥
સ્વસ્તિ શ્રી ભુજ નગરમાંઈ, સ્વામી રામાનંદ સુખદાઈ ॥૯॥
દીનબંધુ પતિત-પાવન, ભક્તજનને મન ભાવન ॥
પુન્ય પવિત્ર પ્રૌઢ પ્રતાપ, શરણાગતના સમાવો તાપ ॥૧૦॥
કૃપાનિધિ કરુણાના ધામ, પતિત-પાવન પૂરણકામ ॥
દયાસિંધુ દિલના દયાળ, નિજજન તણા પ્રતિપાળ ॥૧૧॥
અનાથના નાથ અધમોદ્ધાર, તમને કરું છું નમસ્કાર ॥
કલ્યાણકારી જે અનેક ગુણ, તેણે કરી તમે છો પૂરણ ॥૧૨॥
સિદ્ધ સિદ્ધિયું સર્વે કહેવાય, તે તો સેવે છે તમારા પાય ॥
શુદ્ધ ભક્ત જે લાખું કરોડી, તે તમને નમે કર જોડી ॥૧૩॥
આપ ઈચ્છાએ મનુષ્યાકૃતિ, તમે ધરી પ્રભુ અમ વતિ ॥
એવા તમે જનસુખકારી, પ્રભુ વાંચજ્યો વિનતિ મારી ॥૧૪॥
અત્ર લોજથી લખ્યો કાગળ, તમ કૃપાએ સુખી સકળ ॥
તમારા સુખના સમાચાર, લખજ્યો મારા પ્રાણ આધાર ॥૧૫॥
બીજું લખવા કારણ જેહ, સ્વામી સાંભળજ્યો તમે તેહ ॥
કોશળ દેશથી આવ્યા છે મુનિ, કહું વાત હવે હું તેહુનિ ॥૧૬॥
દેહમાંહિ જેટલી છે નાડી, દેખાય છે તે સર્વે ઉઘાડી ॥
ત્યાગ વૈરાગ્ય તને છે અતિ, જાણું આપે તપની મૂરતિ ॥૧૭॥
નીલકંઠ નામે નિદાન છે, શિવ જેવા વૈરાગ્યવાન છે ॥
મેઘ જેવા સહુના સુખધામ, દેખિ દર્પ હરે કોટિ કામ ॥૧૮॥
વર્ણિવેષ દૃષ્ટિ અનિમેષ, બ્રહ્મ સ્થિતિમાં રહે છે હંમેશ ॥
ઉદાર મતિ અચપળતા, પાસળે કાંઈ નથી રાખતા ॥૧૯॥
કિશોર અવસ્થાને ઉતરી, આવ્યા અત્ર તીરથમાં ફરી ॥
સુંદર મુખ ને માથા ઉપર, કેશ નાના ભૂરા છે સુંદર ॥૨૦॥
બોલે છે સ્પષ્ટ વાણી મુખ, નારી ગંધથી પામે છે દુઃખ ॥
માન મત્સર નથી ધારતા, પ્રભુ વિના નથી સંભારતા ॥૨૧॥

જીર્ણ વલકલ ને મૃગછાલા, હાથમાંહિ છે તુલસી માળા ॥
સરળ ક્રિયામાં સદા રહે છે, મુનિના ધર્મને શિખવે છે ॥૨૨॥
રાખે છે ગુરુભાવ અમમાં, વૃત્તિ લાગી રહી છે તમમાં ॥
રસ રહિત જમે છે અન્ન, તેહ પણ બીજે ત્રીજે દન ॥૨૩॥
કયારેક ફળ ફૂલ નિદાન, કયારેક કરે વારિ વાયુ પાન ॥
ક્યારે અજાચ્યું અન્ન આવ્યું લિએ, ક્યારે મળ્યું પણ મૂકી દીએ ॥૨૪॥
કયારેક મરચાં મીઢિઆવળ્ય, જમે એજ એકલું કેવળ ॥
ખારું ખાટું તીખું તમતમું, રસ નિરસ બરોબર સમું ॥૨૫॥
ટંક ટાણાની ટેવ જ નથી, અતિ નિસ્પૃહ રહે છે દેહથી ॥
જેજે ક્રિયાઓ કરે છે એહ, તન ધારિએ ન થાય તેહ ॥૨૬॥
ગ્રીષ્મ પ્રાવૃટ ને શરદ ઋતુ, હેમંત શીત ને વળી વસંતુ ॥
છોયે ઋતુમાં વસવું વને, વહાલું લાગે છે પોતાને મને ॥૨૭॥
મેડી મોલ આવાસમાં રહેવું, તે જાણે છે કારાગૃહ જેવું ॥
ઉનાળે તો તાપે છે અગનિ, ચોમાસે સહે ધારા મેઘની ॥૨૮॥
શિયાળે બેસે છે જળમાંઈ, તેણે તન ગયું છે સુકાઈ ॥
કિયાં બાળપણાની રમત, કિયાં પામવો સિદ્ધોનો મત ॥૨૯॥
બાળપણે સિદ્ધદશા જોઈ, અમે સંશય કરું સહુ કોઈ ॥
એના તપના તેજને માંઈ, અમારું તપ ગયું ઢંકાઈ ॥૩૦॥
જેમ દિનકર આગળ્ય દિવો, એ પાસે ત્યાગ અમારો એવો ॥
એની વાત તો એ પ્રમાણે છે, સર્વે યોગકળાને જાણે છે ॥૩૧॥
તોય શિષ્ય તઈને રહ્યા છે, જેની અતિ અપાર ક્રિયા છે ॥
કેણે થાતો નથી નિરધાર, જાણું પામ્યા છે શાસ્ત્રનો પાર ॥૩૨॥
પૂછે છે પ્રશ્ન અલપ કાંઈ, તેમાં પંડિત રહે છે મૂંઝાઈ ॥
સભામાંહિ વાદ્ રતિવાદે, બોલે છે પોતે શાસ્ત્ર મર્યાદે ॥૩૩॥
ત્યારે પંડિતના તર્ક સર્વ, થાય બંદ ને ન રહે ગર્વ ॥
પૂછે પ્રશ્ન કોઈ પોતાપાસ, ત્યારે બહુ રીત્યે કરે સમાસ ॥૩૪॥
ત્યારે સંશય કરે એમ મન, આ શું આવ્યા પોતે ભગવન ॥
બેસું ધ્યાને જ્યાં જ્યાં મન જાય, તેને દેખે છે સાક્ષિને ન્યાય ॥૩૫॥
દુરિજન વચનનાં બાણ, સહેવા પોતે વજ્ર પ્રમાણ ॥

એવા ક્ષમાવંત મહામતિ, પરદુઃખે પીડાય છે અતિ ॥૩૬॥
કોમળતા કહી નથી જાતિ, ઉપમા પણ નથી દેવાતિ ॥
સર્ષવ ફુલ માખણ ને કંજ, જાણું પામ્યા કોમળતા રંજ ॥૩૭॥
સર્વે સાધુતા જે જે કહેવાય, તેતો રહિ છે જાણું એહ માંય ॥
તમ વિના એવા ગુણ બીજે, નથી સાંભળ્યા સાચું કહીજે ॥૩૮॥
એનાં ચરિત્ર જોઈને અમે, જાણું દૃઢતા જોવા આવ્યા તમે ॥
વળી તમારાં દર્શન કાજ, અતિ આતુર રહે છે મહારાજ ॥૩૯॥
તેને રોકીને રાખ્યા છે આંઈ, કહો તો આવે તમ પાસે ત્યાંઈ ॥
યાંનિ વાત મેં લખી જણાવી, રાજી હો તેમ મૂકજ્યો કહાવી ॥૪૦॥
લખ્યું છે મારી બુદ્ધિ પ્રમાણ, સર્વે જાણી લેજ્યો સુજાણ ॥
ઓછું અધિકું જે લખાણું હોય, કરજ્યો ક્ષમા અપરાધ સોય ॥૪૧॥
દયા કરીને વંચજ્યો પત્ર, ઘટે તેમ લખાવજ્યો ઉત્ર ॥
તેની જોઈ રહ્યા છીએ વાટ, આવ્યે ઉત્તર ટળશે ઉચાટ ॥૪૨॥
વારેવારે વિનતિ મહારાજ, કરું છું હું આ વરણિ કાજ ॥
હશે તમને ગમતું તે થાશે, બીજા ડાહ્યાનું ડહાપણ જાશે ॥૪૩॥
થોડે લખ્યે બહુ માનજ્યો નાથ, રાખજ્યો દયા પ્રભુ મુજ માથ ॥
એવો પત્ર લખ્યો મુક્તાનંદે, વાંચ્યો સાંભળ્યો સહુ મુનિવૃંદે ॥૪૪॥
કહે મુનિ ધન્ય છો મહારાજ, અતિ રૂડો પત્ર લખ્યો આજ ॥
વાંચી આવશે વહેલા દયાળ, પ્રભુ લેશે આપણી સંભાળ ॥૪૫॥
પછી બોલ્યા એમ મુક્તાનંદ, સુણો નીલકંઠ મુનિ ઈન્દ ॥
લખ્યો સ્વમી પ્રત્યે પત્ર અમે, કાંઈક લખોને કહું છું તમે ॥૪૬॥
સુણી મુક્તાનંદનાં વચન, વિચાર્યું છે વરણીએ મન ॥
હું શું લખી જણાવું સ્વામીને, કહ્યું ન ઘટે અંતર્યામીને ॥૪૭॥
જાણે મનની વારતા તેને, સર્વે લોક હસ્તામળ જેને ॥
એથી અજાણ્યું નથી લગાર, જાણે સર્વે અંતરમાંહિ બાર ॥૪૮॥
એ આગે કરવી ચતુરાઈ, તે વિચારી લેવું મનમાંઈ ॥
અમારે તો નથી એવો ઘાટ, લખું તમે કહોછો તેહ માટ ॥૪૯॥
એમ કહીને બેઠા એકાંત્ય, લખવા કાગળ કરી છે ખાંત્ય ॥
કાજુ કાગળ લીધો છે કર, માંડી પાટી ગોઠણ ઉપર ॥૫૦॥

જમણા કરમાં કલમ લીધી, લખવા પત્રિકાની ઈચ્છા કીધી ॥
પ્રથમ કરી મને વિચાર, માંડ્યા લખવા શુભ સમાચાર ॥૫૧॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે મુક્તાનંદ સ્વામીએ પત્ર લખ્યો એ નામે એકતાળીશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૧॥

પૂર્વછાયો સ્વસ્તિ શ્રી ભુજ નગરમાં, રહ્યા રાજ અધિરાજ ॥
વેં શુભ શોભા ત્યાં રહે, જિયાં આપ બિરાજો મહારાજ ॥૧॥
સર્વે સદ્‌ગુણ મણિ તણી, ધરિ રહ્યા તમે માળ ॥
ભક્તજનના મંડળમાં, બહુ શોભો છો દયાળ ॥૨॥
જે જન આવે આશરે, તેને આપો છો અભયદાન ॥
કૃષ્ણ ભક્તિ પ્રગટ કરી, આ સમે તમે ભગવાન ॥૩॥
સર્વે ગુરુના ગુરુ તમે, આપે ઉદ્ધવ છો તમે આજ ॥
એવા સ્વામી રામાનંદજી, જયકારી પ્રવર્તો મહારાજ ॥૪॥
ચોપાઈ તમે સાક્ષાત કાર ઉદ્ધવ, પ્રકટ્યા જીવ તારવાને ભવ ॥
ધર્મ રક્ષા કરવાને કાજ, તમે જન્મ લીધો છે મહારાજ ॥૫॥
અવધપુરી અજય વિપર, લીધો જન્મ સુમતિ ઉદર ॥
એવા ઉદ્ધવ તમે રામાનંદ, જિજ્ઞાસુ જીવના સુખકંદ ॥૬॥
તેને પૃથ્વી સ્પર્શિ નમસ્કાર, કરું છું હું હજારો હજાર ॥
એમ કરી લખું છું વિનતી, તમે સાંભળજ્યો મહામતિ ॥૭॥
નીલકંઠ વર્ણી મારું નામ, તમ શરણ વિના નથી ઠામ ॥
એવો હું આવ્યો શરણ તમારી, સ્વામી સહાય કરજ્યો અમારી ॥૮॥
કોશળ દેશમાં મેલી સંબંધી, કૃષ્ણ મળવા વનવાટ લીધી ॥
પછી ફર્યો હું સર્વે તીરથે, કૃષ્ણ પ્રગટ મળે એહ અર્થે ॥૯॥
એમ કરતાં આવ્યો લોજ આંઈ, રહ્યો છું તમારા સંત માંઈ ॥
કૃષ્ણ પ્રત્યક્ષ મળવા કાજ, કરું આગ્રહ તે કહું મહારાજ ॥૧૦॥
તપ કરું છું કઠણ તને, નથી મોળો હું પડતો મને ॥
ચારે માસ ચોમાસાના જેહ, કરું ધારણા પારણા હું તેહ ॥૧૧॥
વર્ષો વરસ કાર્તિક માસ, કરું છું સામટા ઉપવાસ ॥
વળી એ માસમાં કોઈ સમે, કરું કૃછ્રવ્રતને તે અમે ॥૧૨॥

ત્યાર પછી માઘ માસ માંય, કરું પારાક કૃચ્છ્ર કહેવાય ॥
ચાંદ્રાયણ એકાદશી લઈ, સર્વે વ્રત કરું છું હું સઈ ॥૧૩॥
કૃષ્ણ પ્રસન્ન કરવાને કાજ, એનું દુઃખ મને નથી મહારાજ ॥
પંચ વિષયથી મન ઉતારી, કરું છું તપ કઠણ ભારી ॥૧૪॥
તેણે કરીને શરીર માંઈ, લોહિ માંસ ગયું છે સુકાઈ ॥
પ્રાણ રહ્યા તણી એકે રીત, નથી રાખી મેં ચિતવ્યું ચિત્ત ॥૧૫॥
કૃષ્ણદ્રષ્ણ આશા સુધાવેલ, તેણે જાણો આ પ્રાણ રાખેલ ॥
નહિ તો અન્ન વિના મારો દેહ, વળી ચાલે એવા પ્રાણ જેહ ॥૧૬॥
તેને રહેવા બીજું આલંબન, નથી બહુ મેં વિચાર્યું મન ॥
કળિ યુગે અન્ન સમા પ્રાણ, સર્વે જાણે છે જાણ અજાણ ॥૧૭॥
માટે મારા પ્રાણ નથી એવા, સહુ જાણે છે સતયુગ જેવા ॥
વળી અષ્ટાંગ યોગથી ઘણું, ઉપજ્યું છે જે ઐશ્વર્યપણું ॥૧૮॥
તેણે કરી દેહ ક્રિયા જેહ, વળી તપ ઉપવાસ તેહ ॥
નથી પડતાં તે કઠણ કાંયે, તે તો પ્રભુ તમારી કૃપાએ ॥૧૯॥
એવો કૃષ્ણભક્ત મને જાણી, મળજ્યો મારે માથે મહેર આણિ ॥
મારે માત તાત બંધુ લૈયે, સુહૃદ સ્વામી ગુરુ કૃષ્ણ કૈયે ॥૨૦॥
તેહ કૃષ્ણ વિષે છે સનેહ, બંધાણા છે મન પ્રાણ દેહ ॥
તે વિના બીજે પ્રીત બંધાણી, તે તો શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત જાણી ॥૨૧॥
તે વિના પંચ વિષય દેનાર, વા હોય સંબંધિ નરનાર ॥
તેને નોય જો કૃષ્ણમાં પ્રીત્ય, તો તજું તેને વૈરિની રીત્ય ॥૨૨॥
તેમાં કાઢશો દોષ જો તમે, તિયાં કહીએ છીએ સ્વામી અમે ॥
આગે ત્યાગ્યું એમ મોટે મોટે, તેને આવી નહિ કાંઈ ખોટે ॥૨૩॥
જુઓ વિભીષણે તજ્યો ભ્રાત, તેમ તજી ભરતજીએ માત ॥
તજી વિદુરે કુળની વિધિ, ઋષિ પત્નીએ તજ્યાં સંબંધિ ॥૨૪॥
ગોપીએ તજ્યો પતિનો સંગ, તજ્યો પુત્ર વેનરાજાજા અંગ ॥
તજ્યો પ્રહ્‌લાદે પિતાને વળી, તેમ ગુરુ તજ્યો રાજા બળી ॥૨૫॥
તેની અપકીર્તિ નવ્ય થઈ, સામું કીર્તિ શાસ્ત્રમાંહિ કઈ ॥
માટે એ રીત્ય અનાદિ ખરી, કૃષ્ણવિમુખ મેલ્યા પ્રહરિ ॥૨૬॥
માટે કૃષ્ણભક્ત મને વહાલા, બીજા સર્વે લાગ્યા છે નમાલા ॥

જેને તમારા જનશું નેહ, તેજ પામ્યા છે મનુષ્ય દેહ ॥૨૭॥
બીજા જીવ છે પશુ સમાન, જેને વિષય સંબંધિ છે જ્ઞાન ॥
તેમાં ને પશુમાં ફેર નથી, એમ વિચારું છું હું મનથી ॥૨૮॥
મનુષ્ય દેહને ઈચ્છે છે દેવ, તે પામી ન કરી હરિસેવ ॥
તે તો પશુ પુછ શિંગ હીણ, મર હોય ગુણી પરવીણ ॥૨૯॥
કુળ કીર્તિ રૂડા ગુણ રૂપ, હોય ઐશ્વર્યે કરી અનૂપ ॥
તે તો જક્તમાં શોભે છે ઘણું, જેમ શોભે ફળ ઈન્દ્રામણું ॥૩૦॥
સર્વે ગુણ તો શોભે છે ત્યારે, કૃષ્ણભક્તિ કરે જન જ્યારે ॥
કૃષ્ણભક્તિ હીણ ગુણ હોય, વણલુણે વ્યંજન સમ સોય ॥૩૧॥
ભક્તિહીણ બ્રહ્મલોક જાય, તો પણ કાળ થકી ન મુકાય ॥
ભગવાનનું અંતરમાં સુખ, નથી પામતા હરિ વિમુખ ॥૩૨॥
માટે કૃષ્ણની ભક્તિ છે મોટી, જેથી સુખી થયા કોટિ કોટિ ॥
શિવ બ્રહ્મા ઈન્દ્ર શુકાદેલિ, કરે છે ભક્તિ માનને મેલી ॥૩૩॥
જેમ કરે છે બીજા સહુ જીવ, તેમ કરે છે બ્રહ્મા ને શિવ ॥
રાધા આદિ શક્તિયો અપાર, કરે સેવા દાસી જેમ દ્વાર ॥૩૪॥
અલ્પ જીવ કૃષ્ણભક્તિ કરે, તો તે કાળ કર્મ ભયથી તરે ॥
બ્રહ્મા હોય જો ભક્તિએ હીણો, તો તે પણ છે કાળ ચવિણો ॥૩૫॥
એવું માહાત્મ્ય શ્રીકૃષ્ણતણું, સુણ્યું શાસ્ત્ર સાધુથી મેં ઘણું ॥
માટે મેલી આળસ હું અંગે, કરું છું ઉગ્ર તપ ઉમંગે ॥૩૬॥
તે તો કૃષ્ણ પ્રસન્ન થવા માટ, મળે પ્રત્યક્ષ એ મને ઘાટ ॥
પામશે ચિત્ત નિરાંત્ય ત્યારે, મળશે કૃષ્ણ પ્રગટ જ્યારે ॥૩૭॥
માટે સંત વચને બંધાઈ, રહ્યો છું તમારા સાધુમાંઈ ॥
વળી જોઉં છું તમારી વાટ, અતિ વિરહમાં કરું છું ઉચાટ ॥૩૮॥
કૃષ્ણકીર્તિ વિના પદ ગાન, શબ્દ લાગે ત્રિશૂળ સમાન ॥
નારી રૂપાળી લાગે છે એવી, જાણું બૂખી રાક્ષસણી જેવી ॥૩૯॥
વળી સુગંધ પુષ્પની માળ, તે તો લાગે છે કંઠમાં વ્યાળ ॥
ચંદન કેસર ને કુંકુમ, તે લેપન લાગે પંક સમ ॥૪૦॥
કૃષ્ણ વિષે રહ્યું મારું મન, રહેવું પ્રાસાદે લાગે છે વન ॥
ઝીણાં ઘાટાં અંબર છે જેહ, થયાં સર્પ સમ મને તેહ ॥૪૧॥

નાનાં પ્રકારનાં જે ભોજન, તે લાગે છે ઝેર જેવાં અન્ન ॥
વળી જે જે વસ્તુ સુખકારી, તે સર્વે મને થઈ છે ખારી ॥૪૨॥
કૃષ્ણદર્શન વિના છું ઘેલો, સ્વામી મેલજો સંદેશો વહેલો ॥
તમારું દર્શન જ્યારે થાશે, ત્યારે સર્વે દુઃખ મારાં જાશે ॥૪૩॥
માટે કૃપા કરી દર્સન દેજ્યો, વિરહાબ્ધિમાં બૂડ્યાં બાંયે ગ્રેજ્યો ॥
જેમ વર્તે છે પોતાને મન, એવાં લખ્યાં વર્ણિએ વચન ॥૪૪॥
જેવું છે પોતાનું વરતંત, તે તો લખતાં ન આવે અંત ॥
લખ્યું સંક્ષેપે સાર એટલું, ન લખાય જેમ છે તેટલું ॥૪૫॥
એ છે મુમુક્ષુને ઉપદેશ, કહ્યો કૃષ્ણ ભક્તનો રહસ્ય ॥
પણ કૃષ્ણ બીજા નથી કોઈ, સમજો શ્રીપુરુષોત્તમ સોઈ ॥૪૬॥
એમ પત્રી લખી પૂરી કીધી, લઈ મુક્તાનંદજીને દીધી ॥
પછી મુક્તાનંદે પત્ર લીધો, પોતાના પત્ર ભેળો તે કીધો ॥૪૭॥
બીડી બેઉ લખ્યું શિરનામ, પછી તેડ્યા ભટ્ટ મયારામ ॥
કહ્યું આ કાગળ ઉતાવળ્યે, પહોંચાડો શ્રીસ્વામીની પાસળ્યે ॥૪૮॥
કહેજ્યો મુખે સર્વે સમાચાર, આવે વહેલા તે કરજ્યો વિચાર ॥
પછી માયારામ લાગી પાય, ચાલ્યા ભુજ નગરને રાય ॥૪૯॥
સપ્ત દિને પહોંચ્યા ભુજ શહેર, સ્વામી હતા ગંગારામ ઘેર ॥
નિર્ખિ વિપ્ર પામ્યો છે આનંદ, કેવા શોભે છે તે સુખકંદ ॥૫૦॥
નેણાં કમળ દળ સમ દોય, પૂર્ણ શશિ સમ મુખ સોય ॥
ગૌર શરીર આજાન કર, સુંદર શ્વેત પહેર્યાં છે વસ્તાર ॥૫૧॥
વાંકી ભ્રકુટિ મંદમંદ હાસ, પ્રસન્ન વદને કરે છે વિલાસ ॥
કમળ સરીખાં છે ચરણ દોય, ભક્ત રહ્યા છે તે સામું જોય ॥૫૨॥
આપે છે નિજજનને આનંદ, સુખદાયી સ્વામી રામાનંદ ॥
એવા નિર્ખિ મયારામે નાથ, આપ્યા પત્ર બે સ્વામીને હાથ ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે નીલકંઠ વર્ણિએ પત્ર લખ્યો એ નામે બેંતાલીશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૨॥

પૂર્વછાયો રાજી થઈ રામાનંદજીએ, લીધા પત્ર તે બેઉં હાથ ॥
વર્ણિ આવ્યાની વાત વાંચી, રાજી થયા આપે નાથ ॥૧॥

પોત વિષે અતિ ભાવ છે, તપે કરી કૃશ છે શરીર ॥
એવાં વચન વિચારીને, આવ્યાં પોતાને નયણે નીર ॥૨॥
ગદ્ગદ્ કંઠે ગિરા થઈ, ધીરા રહીને વાંચ્યા કાગળ ॥
પછી તેહની વારતા, કહી હરિજનને આગળ્ય ॥૩॥
સુંદર આદ સતસંગી, સુણવા આવ્યા સહુ કોય ॥
નીલકંઠજીના ગુણને, કહેતાં સુણતાં તૃપ્ત ન હોય ॥૪॥
ચોપાઈ ધન્ય ધન્ય વરણિરાટ, આવ્યે ટળ્યો સરવે ઉચાટ ॥
કહી વર્ણિની મોટપ્પ બહુ, સુણી સતસંગીએ તે સહુ ॥૫॥
પછી પત્રનો પ્રતિ ઉત્તર, લખે છે પોતે અતિ સુંદર ॥
બ્રહ્મચારીની પ્રશંસા કરી, રૂડો ઉત્તર લખે છે હરિ ॥૬॥
શ્રી લોજપુરમાં રહ્યા સંત, તે મુજને વહાલા છો અત્યંત ॥
તીર્થવાસીની કરો છો ટેલ, તેમાં પળ નથી પામતા વેલ ॥૭॥
માંદા સાધુની કરવી સેવ, વળી તકે શું રાખવી ટેવ ॥
તેતો કોઈથી બની ન આવે, તેહ તમે જ કરો છો ભાવે ॥૮॥
દુઃખીને તમે દ્યો છો આનંદ, એવા પરમાર્થી મુનિઈન્દ ॥
વળી અષ્ટ ભાતે ત્રિયા ત્યાગી, એવા સંત તમે બડભાગી ॥૯॥
માટે તમારાં બ્રહ્મચર્ય માંઈ, કહું વિઘ્ન પડશોમા કાંઈ ॥
મારી આશિષથી મુનિજન, નહિ આવે બ્રહ્મચર્યે વિઘન ॥૧૦॥
તે બ્રહ્મચર્ય છે બ્રહ્મસ્વરૂપ, કહ્યું સનત્સુજાતે અનૂપ ॥
શ્રી ભુજથી લખિતંગ અમે, કરજ્યો આશિષ ગ્રહણ તમે ॥૧૧॥
શ્રીકૃષ્ણ અનુગ્રહ પ્રતાપે, છીએ સુખી સંતો અમે આપે ॥
પત્ર પોતા છે તમારા બેઉ, ભટ્ટ મયારામ લવ્યા તેઉ ॥૧૨॥
વાંચી જાણ્યો સર્વે અભિપ્રાય, જે જે લખ્યું છે કાગળ માંય ॥
તમ પાસે આવ્યા બ્રહ્મચાર, તે પણ જાણ્યા છે સમાચાર ॥૧૩॥
જે જે રીત્ય લખી એની તમે, તેની વાત કહીએ છીએ અમે ॥
એની ક્રિયા જે જે તમે કહી, તે તો એકે મનુષ્યની નહીં ॥૧૪॥
માટે સાધારણ પુરુષ એહ, તમે જાણશો મા મુનિ તેહ ॥
નિરન્નમુક્ત એ છે નિરધાર, શ્વેતદ્વીપ ધામના રહેનાર ॥૧૫॥
કાં તો બદ્રિકાશ્રમના યુક્ત, આવ્યા છે તપ ને ત્યાગે યુક્ત ॥

ઈશ્વર ઈચ્છાએ આવ્ય ચે આંઈ, બીજી વાત જાણશોમા કાંઈ ॥૧૬॥
એ જે આવ્યા છે તમારે પાસ, તેનો અમે કર્યો છે તપાસ ॥
માટે એને ગમે તેવી રીત્યે, કરજ્યો સેવા સહુ મળી પ્રીત્યે ॥૧૭॥
એની પાસેથી યોગની કળા, તમે શિખજ્યો મુનિ સઘળા ॥
નેતિ ધોતિ ને નૌલિ કુંજરી, બસ્તિ બે પરકારની ખરી ॥૧૮॥
તેણે શરીરની શુદ્ધિ થાય, તમે શિખજ્યો સહુ મુનિરાય ॥
પછી અનુક્રમે કરી એહ, શિખજ્યો અષ્ટાંગ યોગ તેહ ॥૧૯॥
યમ નિયમ આસન કહીએ, પ્રાણાયામ પ્રત્યાહાર લઈએ ॥
ધારણા ધ્યાન ને જે સમાધિ, એ કહે તેમ લેજ્યો શિખી સાધિ ॥૨૦॥
અષ્ટાંગ યોગ અભ્યાસ વિના, ઉઠે અંતરે ઘાટ નવીના ॥
શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય નવ્ય પળે, માટે જરૂર કરવું સઘળે ॥૨૧॥
એમ કરશો ત્યારે ઈન્દ્રિયજિત, કહેવાશો તમે સંત પુનિત ॥
કામરુપ શત્રુ તો જિતાય, જો સ્ત્રી સંગનો ત્યાગ થાય ॥૨૨॥
બ્રહ્મચર્ય રાખવા જે ઈચ્છે, ન જુવે નારી ભલી ભૂંડી છે ॥
સ્ત્રીની કથા કેદિયે ન સુણે, ન કહે તેના અવગુણ ગુણે ॥૨૩॥
સ્ત્રીને રમવાનાં જે જે સ્થળ, ન જાવું ત્યાગીને ત્યાં કોઈ પળ ॥
અતિ નાની હોય જો યોષિત, જાણી જોવી નહિ દઈ ચિત્ત ॥૨૪॥
ચિત્ર પ્રતિમાની જે સુંદરી, ન અડવું ન જોવું દગભરી ॥
નારી ચિત્રની પણ ન કરવી, એના મર્મની વાત પ્રહરવી ॥૨૫॥
એની વાત કહેવી નહિ કાંઈ, ભેળું ચાલવું નહિ વાટ માંઈ ॥
સંકેતે પણ ભાષણ ન કરવું, નારી સ્પર્શેલ પટ પ્રહરવું ॥૨૬॥
નારી વિષેનો સંકલ્પ ત્યાગી, રહેવું પ્રભુપદે અનુરાગી ॥
કૃષ્ણભક્ત ત્યાગી પ્રાણ અંત, ન સ્પર્શે નારી ત્યાં પરજંત ॥૨૭॥
નારી ।તિ ધોતિ હોય જિયાં, બ્રહ્મચારીને ન જાવું તિયાં ॥
જે ઘરમાં સુતિ હોય નારી, તિયાં સુવું નહિ બ્રહ્મચારી ॥૨૮॥
ચાર હાથી ચાલવું દૂર, એવા નિયમ રાખવા જરૂર ॥
એટલાં વ્રત પાળે જે યોગી, થાય અંતરે તેજ અરોગી ॥૨૯॥
જગે દુર્લભ યોગી છે એવા, તે બ્રહ્માદિકને વંદ્યા જેવા ॥
એ રીત્યે બ્રહ્મચર્ય રખાય, એમ ન રહે તે ભ્રષ્ટ થાય ॥૩૦॥

ક્રોધ માન મદ અમરશ, મત્સર નાના ભાત્યના રસ ॥
એ યોગિને વિઘ્ન કરનાર, માટે તજવાં તે નિરધાર ॥૩૧॥
આહાર નિદ્રા તે યુક્ત કરવું, વ્યસન ફેલમાત્ર પ્રહરવું ॥
મદ્ય માંસનો સ્પર્શ પ્રહરીએ, દ્રોહ પ્રાણિમાત્રનો ન કરીએ ॥૩૨॥
કેદિ મન કર્મ ને વચને, આપે મરવું ન મારવું કેને ॥
ચોરી કરવા ચિત્તે ન ચાવું, વર્ણસંકર યોગિને ન થાવું ॥૩૩॥
એવા ધર્મવાન મુનિ પ્રેહ, શ્રીકૃષ્ણને પણ વહાલા તેહ ॥
મુક્તાનંદજી ને બીજા સંત, તમે સાંભળજ્યો ગુણવંત ॥૩૪॥
નીલકંઠ માંહિ ગુરુ ભાવ, રાખજ્યો તમે કરી ઉછાવ ॥
શિખજ્યો સર્વે યોગની રીત્ય, ધર્મ વિષે રહેજ્યો કરી પ્રીત્ય ॥૩૫॥
તપે કરી કૃશ છે વરણી, કરજ્યો સેવા અન્નજળે ઘણી ॥
એ છે નાના એ નહિ કરો ઘાટ, તમે વયે મોટા છો તે માટ ॥૩૬॥
અમે વિતતે વૈશાખ માસે, આવશું સંતો તમારી પાસે ॥
ત્યાં સુધી રાખજ્યો કરી સ્નેહ, રખે જાતા રહે એ નિસ્પ્રેહ ॥૩૭॥
એવો સમાચાર ઘણો ઘણો, લખ્યો ઉત્તર એમ પત્ર તણો ॥
પછી નીલકંઠની પત્રીનો, લખે છે સ્વામી ઉત્તર એનો ॥૩૮॥
શ્વેતદ્વીપવાસી નિરન્નમુક્ત, તેમાં મુખ્ય અતિ તેજે યુક્ત ॥
નીલકંઠ જણાઓ છો એવા, તપે કરી છો નરવીર જેવા ॥૩૯॥
એહ વાતમાં નથી સંદેહ, તે આવ્યા છો ધરી નરદેહ ॥
એવા તમે તેનો જે કાગળ, આવ્યો છે તે અમારી પાસળ ॥૪૦॥
વાંચી જાણ્યા સર્વે સમાચાર, સુણી ક્રિયા મેં કર્યો વિચાર ॥
તેતો મનુષ્ય થકી ન થાય, જોયું છે વિચારી મનમાંય ॥૪૧॥
જ્ઞાન વૈરાગ્ય ભક્તિ દ્રઢાવ, નિયમ ધર્મ નિષ્ઠા શાંતિ ભાવ ॥
પૂર્વ જન્મનું છે તે તમારે, તેનું નથી આશ્ચર્ય અમારે ॥૪૨॥
તમે દેખો છો ધ્યાનમાં જેવા, નથી ફેર શ્રીકૃષ્ણ છે એવા ॥
સાધુમાં રહીને જોજ્યો વાટ, આવીશું અમે મકરો ઉચાટ ॥૪૩॥
વૈશાખ માસ ઉતર્યાં ટાણે, આવીશ હું ગામ પિપલાણે ॥
આવ્યા જાણીને આવજ્યો તમે, તિયાં મળશું તમને અમે ॥૪૪॥
તમને દર્શનની છે જે તાણ, તે હું જાણું છું વર્ણિ સુજાણ ॥

પણ યાં આવ્યાનું નથી ઠીક, વચ્ચે લાગે છે દુષ્ટની બીક ॥૪૫॥
માટે તમારે આવવું નહિ, હોય પ્રીતિ તો માનજયો સહિ ॥
સર્વે સાધુને યોગ શિખવજયો, આનંદ સંતજનમાં રહેજયો ॥૪૬॥
જેમ તમને ઈચ્છા છે મારી, તેમ અમને ઈચ્છા છે તમારી ॥
માટે આવીશ હું ઉતાવળ્યે, તાશે સુખ તે તમને મળ્યે ॥૪૭॥
તમ જેવા જે ભકતનો સંગ, તે કરવા મારે છે ઉમંગ ॥
રહેજયો ધર્મમાંહિ સાવધાન, ધર્મ વહાલો મને ભગવાન ॥૪૮॥
ધર્મયુકત ભકત રહે દૂર, પણ જાણું છું તેને હજુર ॥
વળી તમ જેવાનાં ચરણ તોય, સ્પર્શિ મનુષ્ય પાવન હોય ॥૪૯॥
તમ જેવાની કરે જે સેવ, તેણે પૂજયા છે સર્વે દેવ ॥
એવા સાધુમાં પ્રીતિ છે મારી, તેવી નથી મેં દેહમાં ધારી ॥૫૦॥
એવા કૃષ્ણ ભકત ધર્મવાન, તે મારું હૃદય છે નિદાન ॥
માટે ક્ષોભ મ કરશો કાંઈ, મળશું આપણે પિપ્પલમાંઈ ॥૫૧॥
માટે આજ્ઞા વિના નહિ આવો, આવશો તો થાશે પસ્તાવો ॥
જો છે અતિશે હેત તમારું, તોય ઈયાં આવ્યાનું છે વારું ॥૫૨॥
કરજયો સાધુનો આદર ભાવ, રાખજયો અંગે સહજ સ્વભાવ ॥
તપે કરી છે કૃશ તન, માટે જમજયો કાંઈક અન્ન ॥૫૩॥
હવે તપ કરશોમા એવું, પડે તન ન મળે એ જેવું ॥
જ્ઞાન ભક્તિ તપ નિજધર્મ, તેનું સાધનરૂપ એ પર્મ ॥૫૪॥
માટે અમ સારુ એ દેહને, કરવું પોષણ કહું છું તેહને ॥
એહ દેહ વડે મહારાજ, બહુ કરવાં ધાર્યાં છે કાજ ॥૫૫॥
એમ સ્વામીએ વિચારી મન, એવાં લખ્યાં કાગળે વચન ॥
પછી બીડ્યો છે કાગળ હાથે, મોકલ્યો મયારામજી સાથે ॥૫૬॥
પછી માયારામ ત્યાંથી ચાલ્યો, દિન સાતે આવી પત્ર આલ્યો ॥
આપ્યો પત્ર સાધુને તે બીડ્યો, લઈ મુક્તાનંદે હૃદે ભીડ્યો ॥૫૭॥
પછી વર્ણિ અને મુક્તાનંદ, વાંચી પત્રને પામ્યા આનંદ ॥
પછી સ્વામીની આજ્ઞા માંઈ, રહ્યા નીલકંઠ પોતે ત્યાંઈ ॥૫૮॥
શિખવે છે નિત્ય યોગકળા, તેહ શીખે છે સંત સઘળા ॥
તે ગુરુકૃપાએ તતકાળે, શીખિ લીધી છે સર્વે મરાળે ॥૫૯॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ સ્વામીએ પત્રનો ઉત્તર લખ્યો એ નામે તેતાલીસમું પ્રકરણમ્ ॥૪૩॥

પૂર્વછાયો પછિ યોગ શીખવતાં, કરતાં તે તપ અભ્યાસ ॥
અહોનિશ એમ કરતાં, વહી ગયો વૈશાખ માસ ॥૧॥
ત્યારે વર્ણિએ વિચારિયું, આજ કાલ આવે અવિનાશ ॥
એમ કરતાં વહિ ગયો, અરધો તે જયેષ્ઠ માસ ॥૨॥
વળતા વર્ણિ વ્યાકુળ થઈ, જુવે વાટ વારમવાર ॥
એક તપ ને ચિંતા બીજી, તેણે કૃશ થયા છે અપાર ॥૩॥
આતુરના મન અતિ ઘણી, થઈ સ્વામીને મળવા માટ ॥
સ્વામી પણ પછી ત્યાં થકી, ઈચ્છયા દેખવા વર્ણિરાટ ॥૪॥
ચોપાઈ થયા ઉતાવળા તતકાળ, ભુજ નગરમાંથી દયાળ ॥
સુવર્ણ સરીખો આણ્યો છે રથ, બેઠા તે ઉપર્યે સમરથ ॥૫॥
ચલાવ્યો રથ શહેર બજાર, આવ્યા દર્શને બહુ નરનાર ॥
તેને જોતા જોતા જગદાધાર, આવ્યા શહેરથકી પોતે બાર ॥૬॥
સંગે આવ્યાં છે વળાવા જન, નથી વળતાં કરે છે રુદન ॥
તેને આપે છે મહારાજ ધીર, કહે છે મ ભરો નયણે નીર ॥૭॥
આ સમો નથી રોયાનો જન, કરી લિંયો કહું છું દર્શન ॥
ત્યારે જન લુઈ નીર નયણે, બોલ્યા છે અતિ દીનતા વયણે ॥૮॥
કહે વહેલા આવજયો દયાળ, લેજયો નાથ અમારી સંભાળ ॥
એમ કહિને જોડિના હાથ, ત્યારે તે પ્રત્યે કહે છે નાથ ॥૯॥
જન સર્વે રહેજયો સાવચેત, રાખજયો હરિજનશું હેત ॥
અમે આવશું હમણાં વળી, પણ પ્રાકૃત નહિ શકે કળી ॥૧૦॥
એમ કહીને ચાલિયા નાથ, સંત બે ચારને લઈ સાથ ॥
સાંજે સાંજે કરતા મુકામ, આવ્યા સ્વામી પિપલાણે ગામ ॥૧૧॥
કરી મહારાજે મોટિ મેર, આવ્યા મહેતા નરસીને ઘેર ॥
પછી વિપર કુરજી નામે, તેને મોકલિયો લોજ ગામે ॥૧૨॥
કહ્યું તેડી લાવો સંતજન, મર આવી કરે દરશન ॥
ચાલ્યો બ્રાહ્મણ લાગિને પાય, આવ્યો ઉતાવળો લોજમાંય ॥૧૩॥

આપી સંતને જઈ વધામણિ, સ્વામી પધારિયા તેહ તણી ॥
કહ્યું સ્વામિએ મોકલ્યું કાવી, કરો દર્શન સંત સહુ આવી ॥૧૪॥
એવાં અમૃત વચન સાંભળી, પામ્યા આનંદ સંતમંડળી ॥
કહે નીલકંઠ બ્રહ્મચારી, ચાલો હમણાં કરી તૈયારી ॥૧૫॥
ત્યારે સંત કહે સુણો નાથ, ઈન્દુ ઉગ્યે સહુ ચાલીશું સાથ ॥
પછી ચાલિયા ઉગતે ચંદ, નીલકંઠજી ને મુક્તાનંદ ॥૧૬॥
દેવાનંદ ને પરવતભાઈ, ચાલ્યા જેઠા ભક્ત આદિ કઈ ॥
દર્શન કરવાની ઈચ્છા છે ઘણી, બાંધી દૃષ્ટિ સહુએ સ્વામિ ભણી ॥૧૭॥
વર્ણી તને કૃશ છે વળી, ન ચલાણું પડ્યા ભોંયે ઢળી ॥
પછી સર્વે બેઠા પાસે આવી, ચાંપે હાથ પગ હેત લાવી ॥૧૮॥
ત્યારે સત્તા આવી છે શરીરે, પછી ઉઠી ચાલ્યા ધીરે ધીરે ॥
ત્યારે સર્વે મળી કહે જન, આમ કેમ થાશે દરશન ॥૧૯॥
કરો યોગ ધારણા દયાળ, તો પોંચિએ સહુ તતકાળ ॥
ત્યારે તેમ કરી ચાલ્યા નાથ, તૈયે કેણે ન પોંચાણું સાથ ॥૨૦॥
જેમ છુટ્યો કમાનથી તિર, તેમ પહોંચ્યા ઓઝતે અચિર ॥
વહે પ્રચંડ પૂરે તે નદી, પડે જે તે ન નિસરે કદી ॥૨૧॥
પડ્યા એવા પૂરમાંહિ પોતે, શર સમ ઉતર્યા સહુ જોતે ॥
બિજા ઉતર્યા ત્રાપેશું પાર, પછી સહુ આવ્યા ગામ મોઝાર ॥૨૨॥
જયેષ્ઠ વદી બારશને દન, કર્યું સહુએ સ્વામીનું દરશન ॥
અતિ ગૌર ને પુષ્ટ છે તન, અં પહેર્યાં છે શ્વેત વસન ॥૨૩॥
સુંદર મુખ ને કમળનેણ, મંદહાસે મુખ સુખદેણ ॥
ઉર વિશાળ આજાન કર, કંજ સમ ચરણ સુંદર ॥૨૪॥
ભક્તે પૂજ્યા છે પુષ્પચંદને, બેઠા દિઠા સભામાંહિ જને ॥
પરમ હિતકારી બહુનામી, દિઠા સિંહાસન પર સ્વામી ॥૨૫॥
તેને દેખીને પામ્યા આનંદ, ત્યારે ઉઠ્યા સ્વામી રામાનંદ ॥
કર્યા નીલકંઠે દંડવત્, તેને ઉઠાડ્યા સ્વામીએ તરત ॥૨૬॥
પ્રેમે મળીને બેસાર્યા પાસ, કરી બીજાની બહુ આસવાસ ॥
જેવા કહ્યા'તા સાધુએ મળી, તેવા દિઠા છે વર્ણિએ વળી ॥૨૭॥
પામ્યા પરમાનંદ સુખ ભારી, આવ્યાં હર્ષનાં નયણે વારિ ॥

થયા બ્રહ્મચારી રોમાંચિતે, જોઈ રહ્યા સામું બહુ પ્રીત્યે ॥૨૮॥
તેમ જોઈ રહ્યા સ્વામી હેતે, એક મિટે મટકાં રહિતે ॥
પછી પૂછે છે એમ મહારાજ, ક્યાંથી આવ્યા તમે વર્ણિરાજ ॥૨૯॥
કહ્યું મુક્તાનંદે વરતંત, સુણી રાજી થયા ભગવંત ॥
પછી સ્વામીજીએ ઘણાં ઘણાં, કર્યાં વખાણ વરણિ તણાં ॥૩૦॥
પછી ગદ્‌ગદ્ કંઠે ગિરા, બોલ્યા બ્રહ્મચારી રહી ધીરા ॥
મારો મનોરથ મહારાજ, થયો સુફળ સરવે આજ ॥૩૧॥
તમે સાક્ષાત કૃષ્ણની ભક્તિ, પ્રવર્તાવી આ યુગમાં અતિ ॥
એવા જનહિતકારી તમે, મળ્યે જન્મ સુફળ માન્યો અમે ॥૩૨॥
ત્યારે સ્વામી કહે સત્ય વાત, તેમજ એમ છું રળિયાત ॥
આવ્યા ક્યાંથી ચાલી તમે આજ, હશો ભુખ્યા તમે મહારાજ ॥૩૩॥
પછી સ્વાદું ફળ મગાવિયાં, સુંદર ફરાળ કરાવિયાં ॥
પછી વર્ણિરાજ મુનિ ઈન્દ, બેઠા દેખી સહુ પામ્યા આનંદ ॥૩૪॥
એમ કરતાં થયો સાયંકાળ, ઉઠ્યા પૂજા કરવા દયાળ ॥
પૂજા સામગ્રી લઈ બહુવિધિ, સેવા શ્રીકૃષ્ણદેવની કીધી ॥૩૫॥
તેદિ હતી રહેવા એકાદશી, કર્યું જાગરણ સહુ મળી નિશિ ॥
કરતાં કથા કીરતન ગાન, બોલ્યા વર્ણિ પ્રત્યે ભગવાન ॥૩૬॥
કોણ દેશ કોણ જન્મ જાગ્ય, કોણ કુળ ભૂષણ બડભાગ્ય ॥
કોણ માત તાત ગોત્ર લહીએ, કોણ પ્રવર શાખા વેદ કહીએ ॥૩૭॥
કોણ રીત્યે ઉપન્યો વૈરાગ્ય, કેમ કર્યો સ્વજનનો ત્યાગ ॥
કોણ ઈષ્ટદેવ છે ઉપાસ, કેમ કર્યો તમે વનવાસ ॥૩૮॥
કહો તપના ભેદની વિધિ, યોગસાધના કૈ પેર કિધિ ॥
તીર્થયાત્રા તીર્થના રહેનાર, તેને જીત્યા તે કોણ પ્રકાર ॥૩૯॥
એટલી વાત પૂછી સ્વામી જ્યારે, કહી અનુક્રમે કરી ત્યારે ॥
સુણિ વિસ્તારે વારતા સહુ, સ્વામી આનંદ પામિયા બહુ ॥૪૦॥
પછી બોલ્યા સ્વામી સુખકારી, તમે સાંભળો હે બ્રહ્મચારી ॥
ધર્મ વિપ્ર જે તાત તમારા, તે ત શિષ્ય થયાતા અમારા ॥૪૧॥
ભક્તિ ધર્મ દોય જે દંપતી, તે મુંથી પામ્યા દીક્ષા ભાગવતી ॥
તેનાં સુત તમે બ્રહ્મચાર, તે તો અમારા છો નિરધાર ॥૪૨॥

તમારા માત તાત જે બેહુ, મળ્યા'તાં મને પ્રયાગમાં તેહુ ॥
એ તો રહેતા'તાં કોશલ દેશ, કરતાં મુમુક્ષુને ઉપદેશ ॥૪૩॥
અહિંસાદિ રખાવતાં નિયમે, કૃષ્ણ ભક્તિ કરાવતાં પ્રેમે ॥
તમે તેથી અધિક અત્યંત, ગુણ લક્ષણે છો બુદ્ધિવંત ॥૪૪॥
તમને દેખતાં એવા જે મૃત્ય, તેને જણાઓ છો જ અમૃત ॥
એવી સુંદર સારી જે વાત, કહેતાં સુણતાં ગઈ અર્ધ રાત્ય ॥૪૫॥
ત્યારે દિઠું છે આશ્ચર્ય એક, જાણ્યું ઉગિયા અર્ક અનેક ॥
શ્રી સ્વામિના રોમરોમ પ્રતિ, દિઠા તેજના સમૂહ અતિ ॥૪૬॥
તેહ તેજ દશે દિશમાંઈ, રહ્યું ઘરબાર પ્રત્યે છાઈ ॥
પછી હતું રાત્યે તમ કાળું, તે ટાળીને થયું અજવાળું ॥૪૭॥
રહ્યું એવા એવું પહોરવાર, જોઈ વિસ્મય પામ્યાં નરનાર ॥
પછી સર્વે તેજ સંકેલાઈ, મળ્યું સ્વામીની મૂરતિમાંઈ ॥૪૮॥
જેમ ચોમાસામાં અભ્ર થાય, શરદઋતુમાં શૂન્યે સમાય ॥
ત્યારે વર્ણિ બોલ્યાં શિશ નામી, ગુણે કૃષ્ણ સમાન છે સ્વામી ॥૪૯॥
એમાં કૃષ્ણ નિરંતર રહે છે, આ સ્વામીને વશ શ્રીકૃષ્ણ છે ॥
એમાં અસત્ય નથી જો કાંઈ, એવું નિશ્ચય કર્યું મનમાંઈ ॥૫૦॥
પછી ગુરુએ માન્યા થકા ત્યાંઈ, રહ્યા સ્વામીને સંગે સદાઈ ॥
બેઉ મૂરતિને જોઈ જન, પામ્યા આનંદ અતિશે મન ॥૫૧॥
સ્વામી પણ વર્ણિગુણ જોઈ, કૃષ્ણ સમાન માને છે સોઈ ॥
જાણ્યું ધર્મની રક્ષાને કાજ, પ્રકટ્યા છે શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ ॥૫૨॥
એમ પરસ્પર અતિ પ્રીત્યે, કરે વાત અલૌકિક નિત્યે ॥
સુણી જન પામે છે આનંદ, કહે ધન્ય ધન્ય સુખકંદ ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ સ્વામીને નીલકંઠ મળ્યા એ નામે ચુમાળિશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૪॥

પૂર્વછાયો પછી લોકમાં એમ જાણિયું, સ્વામી પાસે આવ્યા છે સંત ॥
નાની વયમાં ન થાયે એવાં, કર્યાં છે તપ અનંત ॥૧॥
તે સુણી દેશો દેશથી, આવે છે નર ને નાર ॥
યોગી ત્યાગી દર્શને, આવે લોક હજારો હજાર ॥૨॥

તે મનુષ્યને સ્વામી પોતે, ઓળખાવે છે બ્રહ્મચાર ॥
કૃશ તને તપસી અતિ, જોઈ વિસ્મય પામે નરનાર ॥૩॥
પછી પૂછે છે સ્વામીને, ક્યાંથી આવ્યા આ વર્ણિરાજ ॥
નાની વયમાં મોટા અતિ, તપ કરે છે મહારાજ ॥૪॥
ચોપાઈ જોને પહેરિ છે યજ્ઞોપવીત, જટા શિશે શાંતિ અતિ ચિત્ત ॥
નાડિયો જે શરીર મોઝાર, સર્વે નિસરિ રહી છે બાર ॥૫॥
ઊર્ધ્વપુંડ્ર ને તુલસીની માળા, ઉદાર છે પાસે મૃગછાળા ॥
ધ્યાને કરી સ્થંભ્યાં છે લોચન, અતિ વિસારી મૂક્યું છે તન ॥૬॥
બહુ નિસ્પૃહિ ને નિરમન, એવા આ કોણ છે ભગવાન ॥
ત્યારે સ્વામી કહે સુણો તેહ, આવ્યા કોશળ દેશથી એહ ॥૭॥
એનાં માતાપિતા હતાં જેહ, અતિ ધર્મવાળાં બેઉ તેહ ॥
કરતાં ભગવાનની ભક્તિ, તે સુણતાં પોતે હેતે અતિ ॥૮॥
ભક્તિ જ્ઞાન વૈરાગ્ય મહાત્મ, જેમ સાંભળ્યું છે રહે છે તેમ ॥
એણે સર્વે સંબંધિને ત્યાગી, ગયા'તાં વનમાં બડભાગી ॥૯॥
તિયાં ઘોર તપ અતિ કરિ, કર્યાં ભક્તિએ પ્રસન્ન શ્રીહરિ ॥
ત્યાંથી આવ્યા છે હરિ ઈચ્છાયે, કર્યાં તપ તે ધ્રુવે ન થાયે ॥૧૦॥
એવાં સ્વામીનાં વચન સાંભળી, અતિ વિસ્મય પામ્યા જન વળી ॥
પછી નિરખી હરખી જન, ગયા પોત પોતાને ભુવન ॥૧૧॥
પછી જાણી ડાહ્યા ને ચતુર, રાખ્યા સ્વામીએ પોતા હજુર ॥
કૃષ્ણપૂજામાં પ્રવીણ જાણી, રાખ્યા આપવા સામગ્રી આણિ ॥૧૨॥
પછી પોતે પોતાની જે સેવ, કરે વહેલા ઉઠી તતખેવ ॥
પછી સ્વામીને પૂજવા સમે, કરે પરિચર્યા જેમ ગમે ॥૧૩॥
તુળસી ચંદન પુષ્પ ને ધૂપ, લાવે નૈવેદ્ય આણિ અનૂપ ॥
જેમ મનતણિ જાણે કોયે, લાવિ આપે પોતે જે જે જોયે ॥૧૪॥
પછી રાજી થાય તેહ માથે, થયા વશ પોતે વર્ણિ સાથે ॥
એમ રહી કરી પૂજા ઘણી, રામાનંદજીએ કૃષ્ણતણી ॥૧૫॥
આપી પૂજા સામગરી જેહ, લિધી સાક્ષાત સરવે તેહ ॥
તે ઉદ્ધવ વિના બિજા કોઈ, નથી દેખતાં તે જન સોઈ ॥૧૬॥
પછી સ્વામી ઈછયા મનમાંય, મારી પેઠે વર્ણિને દેખાય ॥

ત્યારે શ્રીકૃષ્ણને સ્વામી કહે છે, વર્ણિ દર્શન તમારાં ઈચ્છે છે ॥૧૭॥
પછી હસિ બોલ્યા ભગવાન, દેશું વર્ણિને દર્શન દાન ॥
એમ કહિ દિધું દરશન, નીરખી વર્ણિ થયા પરસન ॥૧૮॥
પછી ગુરુની સેવામાં રહ્યા, એવા હરિ સ્વામીને ભાવિયા ॥
આપે અન્નપ્રસાદિ તે જમે, કરે તેતે જે સ્વામીને ગમે ॥૧૯॥
પછી જ્યારે જ્યારે પૂજા સ્વામી, ત્યારે નિત્ય દેખે બહુનામી ॥
પછી વર્ણિએ જાણ્યું એ રીત્યે, પૂજું હું દિયે દર્શન પ્રીત્યે ॥૨૦॥
લિયે છે પૂજા જે સ્વામી દિયે, તેમ મારી પણ પ્રભુ લિયે ॥
એમ લેશે પ્રભુ પૂજા જ્યારે, હું કૃતારથ માનિશ ત્યારે ॥૨૧॥
તે શ્રી સ્વામીની સેવાએ કરી, કરશે મનોરથ પૂરો હરિ ॥
પછી સ્વામીની સેવા શ્રદ્ધાયે, કરતાં વીત્યું છે ચોમાસું ત્યાંયે ॥૨૨॥
સંવત્ અઢાર વર્ષ સત્તાવન, કાર્તિક સુદી દન પાવન ॥
એકાદશિ પ્રબોધની નામ, અતિ સુંદર સુખનું ધામ ॥૨૩॥
તેદિ મહા દીક્ષા દેવાને કાજ, ઈચ્છયા રામાનંદજી મહારાજ ॥
પછી મહાદીક્ષા લેવાને માટે, કર્યો ઉપવાસ વર્ણિરાટે ॥૨૪॥
પછી શ્રીકૃષ્ણમંત્રનો જાપ, કર્યો મહા દિક્ષા લેવાને આપ ॥
તિયાં તેડ્યો બ્રાહ્મણ અમળ, પોતાના સંપ્રદાયમાં કુશળ ॥૨૫॥
તે પાસે વેદ શાસ્ત્રની વિધિ, કરાવી તેતે સરવે કીધી ॥
પછી શ્રીકૃષ્ણનો મંત્ર જેહ, અષ્ટાક્ષર કહેવાય છે તેહ ॥૨૬॥
કહ્યો જમણા કાનમાં તે વાર, અર્થે સહિત કરી ઉચ્ચાર ॥
પ્રબોધિની એકાદશી દન, આપ્યું મહાદીક્ષા રૂપિ ધન ॥૨૭॥
બહુ વિધે વાજાં વજડાવી, કર્યો ઉત્સવ સંત તેડાવી ॥
આવ્યા બ્રહ્મચારી વળી સંત, વાધ્યો આનંદ સહુને અત્યંત ॥૨૮॥
કહ્યો એજે શ્રીકૃષ્ણનો મંત્ર, તેનો અર્થ કહ્યો ધાર્યો અંત્ર ॥
અંતઃકરણની વૃત્તિયો જેહ, કરવા નિરોધ મંત્ર છે એહ ॥૨૯॥
થાય હૃદયમાંહિ પ્રકાશ, પામે કૃષ્ણદર્શન ફળ દાસ ॥
એહ મંત્ર ફળ સુખાકરી, કહે સ્વામી સુણો બ્રહ્મચારી ॥૩૦॥
દેહ સ્મૃતિ જયાં લગણ હોય, ધર્મ તજવો નહિ કહું સોય ॥
તે ધર્મ કહ્યા તાતે તમારે, તમે પાળો છો તે અનુસારે ॥૩૧॥

વળી પાળજ્યો વિશેષ તમે, એ શિખામણય દઉં છું અમે ॥
કૃષ્ણપૂજા મને બારે કરજો, પંચાધ્યાય પાઠ ઓચરજ્યો ॥૩૨॥
આપ શક્તિ પ્રમાણે પરમ, પાઠ કરવો વાસુદેવ માહાત્મ્ય ॥
ફળ દળ પ્રસાદિનું લેવું, જળ પણ પ્રસાદિનું પીવું ॥૩૩॥
કૃષ્ણ નિવેદનું અન્ન જેહ, જમવું અધિક કરી સનેહ ॥
પહોર રાત્ય જાતાં નિત્ય સૂવું, પહોર પાછલી રાત્યે ઉઠવું ॥૩૪॥
પૃથ્વી પર કરવું આસન, કરવું કૃષ્ણ નામ કીરતન ॥
કૃષ્ણ ભક્તિ વિના કોઈ કાળ, વૃથા ન જાવા દેવો દયાળ ॥૩૫॥
જે ગ્રંથ કૃષ્ણ માહાત્મ્યે સહિત, તે સુણજ્યો કહેજ્યો કરી પ્રીત ॥
એમ ધર્મ ઉપદેશ આપ્યા, શિષ્યમાં મુખ્ય મોટેરા સ્થાપ્યા ॥૩૬॥
પછી અર્થે સહિત પાડ્યું નામ, લેતાં જન પામે સુખધામ ॥
સહજે સંતને સુખભંડાર, એહ અરથને અનુસાર ॥૩૭॥
સહજાનંદ જગવંદ જેહ, કહ્યું નામ તમારું છે તેહ ॥
તપ સ્વભાવે આકારે કરી, નારાયણ સમ તમે હરિ ॥૩૮॥
માટે નારાયણમુનિ નામ, કહેશે સર્વે પુરુષ ને વામ ॥
એમ નામ સ્વામી રામાનંદે, કહ્યાં તે સાંભળ્યાં સુખકંદે ॥૩૯॥
પછી વર્ણિ સ્વામીની તે વારે, કરી પૂજા ષોડશ ઉપચારે ॥
કરી પ્રદક્ષિણા દંડવત, પછી પૂજ્યા છે સંત સમસ્ત ॥૪૦॥
પૂજ્યા વર્ણિ વિપ્ર ભલિ વિધિ, વેદશાસ્ત્ર વિધિ પૂરી કિધિ ॥
પછી હાથ જોડી ઉભા આગે, કરે સ્તુતિ અતિ અનુરાગે ॥૪૧॥
ત્યારે સ્વામી કહે મુજ પાસ, માગો વર જેવી હોય આશ ॥
ત્યારે વર્ણિ કહે માગવું એ છે, જેમ તમારી પૂજા કૃષ્ણ લે છે ॥૪૨॥
વળિ પ્રકટ દીએ છે દર્શન, તેમ મારે થાય ભગવન ॥
એહ માગું છું હું મહારાજ, બીજી ઈચ્છા નથી મારે આજ ॥૪૩॥
ત્યારે સ્વામી કહે સત્ય વચન, લેશે પૂજા ને દેશે દર્શન ॥
એમ કહેતાં સાંભળતાં વાત, ગયો દિન ને પડી છે રાત્ય ॥૪૪॥
કર્યું જાગ્રણ સહુ મળી જન, ગાયાં શ્રીકૃષ્ણનાં કીરતન ॥
એમ કરતાં થયું સવાર, કરાવી રૂડી રસોયું ત્યાર ॥૪૫॥
જમ્યા બ્રાહ્મણ ને બ્રહ્મચારી, સાધુ સતસંગી નરનારી ॥

સહુ જમાડ્યા સ્વામી રામાનંદે, કર્યો મોટો ઉત્સવ આનંદે ॥૪૬॥
આપ્યાં વસ્ત્ર ને દક્ષિણા બહુ, રાજી થઈ ગયા દ્વિજ સહુ ॥
પછી સ્વામીની પેઠયે પૂજન, લિયે નિત્યે તે પ્રીત્યે શ્રીકૃષ્ણ ॥૪૭॥
તેણે રાજી થયા હરિ ઘણું, માન્યું પોતે કૃતારથપણું ॥
વળી આપે એમજ દર્શન, તેણે પોતે રહે છે પ્રસન્ન ॥૪૮॥
દ્વિભુજ રૂપ રાધિકા સંગે, સુંદર વેણું વજાડે ઉમંગે ॥
મનોહર મૂર્તિ નટવર, દેખે છેલ છબિલો સુંદર ॥૪૯॥
ક્યારેક રમાસંગે રંગરાજ, ક્યારેક રૂક્મિણ સંગે મહારાજ ॥
ક્યારેક સખા સંગે અરજુન, ક્યારેક એકાએક થાય દર્શન ॥૫૦॥
ક્યારેક દ્વિભુજ ચતુર્ભુજ દેખે, દેખે અતિ મોદ મન લેખે ॥
એમ આપે ધર્યું નર નાટ્ય, કરે ચરિત્ર પોતે તે માટ ॥૫૧॥
વેશ તપસ્વિનો છે તે કાજ, કરે મનુષ્ય ચરિત્ર મહારાજ ॥
એમ કૃષ્ણની બુદ્ધિએ કરી, સેવે છે ગુરુને પોતે હરિ ॥૫૨॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી રામાનંદ સ્વામીએ નીલકંઠ વર્ણિને મહાદીક્ષા આપી એ નામે પિસ્તાલિશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૫॥ ॥

પૂર્વછાયો સુંદર કથા સાંભળો, થયા સ્વામીના વર્ણિ શિષ્ય ॥૧॥
ડાહ્યા સર્વે સદ્‌ગુણ જેમાં, અસાધારણ અહોનિશ ॥
એવા હરિ બુદ્ધિવંત શું, સ્વામીએ રાખ્યો સખા ભાવ ॥૨॥
કાંઈક કામ કારણે, પૂછે પોતે કરી ઉછાવ ॥
જિયાં જિયાં પોતે વિચર્યા, તિયાં તિયાં વર્ણિ સાથ ॥૩॥
રૈવતાચળ આસ પાસળે, કર્યા બહુ જીવ સનાથ ॥
કૃષ્ણની ભક્તિ અતિશે, પ્રવર્તાવી જનમાંય ॥૪॥
જિજ્ઞાસુ જીવ જોઈને, પોતે ફર્યા ગ્રેવા બાંય ॥
ચોપાઈ ક્યાંક પક્ષ ક્યાંક રહ્યા માસરે, એમ ફર્યા દેશ અવિનાશ રે ॥૫॥
એમ રહેતાં દેતાં દર્શન શ્યામ રે, આવ્યા પોતે જેતપુર ગામ રે ॥
તિયાં ઉનડ નામે રાજન રે, તેણે રાખ્યા છે કરી સ્તવન રે ॥૬॥
કહ્યું આ જે સરવે છે મારું રે, તેતો જાણજ્યોસ્વામી તમારું રે ॥

પછી રહ્યા તિયાં રામાનંદ રે, સર્વે જનને દેવા આનંદ રે ॥૭॥
રહે સેવામાં હરિ તત્પર રે, કરે સેવા સ્વામીની સુંદર રે ॥
ગુણે કરી અધિક છો સહુથી રે, ગુણ સ્વાભાવિક છે આવ્યા નથી રે ॥૮॥
સર્વે કાળ વળી સર્વે સ્થળ રે, સ્વસ્વરૂપ વિષે રહે અચળ રે ॥
સત્ય શૌચ દયા ક્ષમા ત્યાગ રે, સંતોષ આર્જવ ને વૈરાગ્ય રે ॥૯॥
શમ દમ સામ્ય ઉપરતિ રે, તપ તેજ તિતિક્ષાના પતિ રે ॥
શાસ્ત્રજ્ઞાન ઐશ્વર્યતા અતિ રે, બળ શૂરપણું ને સમૃતિ રે ॥૧૦॥
સ્વતંત્ર કુશળ કાંતિ ધૈર્ય રે, ચિત કોમળ વાક્ય ચાતુર્ય રે ॥
નમ્રતા શીલ સહ ઓજ બળ રે, ભગ સ્થિર ગંભિર અકળ રે ॥૧૧॥
આસ્તિક અદંભિ અમાન રે, કીર્તિ મૌન ગર્વ નહિ નેદાન રે ॥
મિતાહાર ડાહ્યા મિત્રપણું રે, સર્વે ઉપકારિ દયા ઘણું રે ॥૧૨॥
કામ ક્ષોભ ન પામતે ચિત્ત રે, અદ્રોહ ષડ ઉરમિ જિત રે ॥
આપે પરને માન તે ઘણું રે, અપરિગ્રહ બ્રહ્મણ્યપણું રે ॥૧૩॥
શરણાગત વત્સલ અનીહરે, એહ આદિ સદ્‌ગુણ જેહ રે ॥
તેહ દેખિને સરવે જન રે, પામે વિસ્મય પોતાને મન રે ॥૧૪॥
એવા ગુણવાળા જોઈ સહુ રે, માને મોટા હરિજીને બહુ રે ॥
એવા ગુણવાળા જોઈ સહુ રે, કરે સેવા સ્વામિશ્રીની સારી રે ॥૧૫॥
એમ અહોનિશ સેવા કરતાં રે, વીત્યાં વર્ષ દોય સંગ રહેતાં રે ॥
ધાર્યા ધર્મનિયમ તે ન મૂકે રે, કરે તપ યોગમાં ન ચૂકે રે ॥૧૬॥
જોઈ સ્વામી એવા વર્ણિરાય રે, સ્થાપી ધર્મધુર એહમાંય રે ॥
આપો ઈચ્છયા અંતર્ધા થાવા રે, માંડ્યું વર્ણિને વચન મનાવા રે ॥૧૭॥
જે વહેવાર ન જાણે લગાર રે, તેને ઈચ્છયા સોંપવા વહેવાર રે ॥
કહે સ્વામી સાંભળો સુજાણ રે, કહું વચન તે કરવું પ્રમાણ રે ॥૧૮॥
જે મારાં આશ્રિત નરનાર રે, તેને રાખવાં ધર્મ મોઝાર રે ॥
તમે વાસુદેવ માહાત્મ્ય રે, તેનો પાઠ કર્યાનું છે નિમ રે ॥૧૯॥
તેમાં વર્ણાશ્રમના જે ધર્મ રે, કહ્યા સ્ત્રીના ધર્મ અતિ પર્મ રે ॥
તેમાં રખાવજ્યો સહુને તમે રે, એમ આજ્ઞા કરું છું અમે રે ॥૨૦॥
કરજ્યો કૃષ્ણની પૂજા તો એવી રે, કરી વિઠ્ઠલેશે વળી જેવી રે ॥
તેતો શ્રીકૃષ્ણ તમારે વિષે રે, વિરાજી રહ્યા છે અહોનિશ રે ॥૨૧॥

તેનાં વ્રત ઉપવાસ જેમ રે, કરવા વૈષ્ણવ કરે છે તેમ રે ॥
તમે શાસ્ત્રમાં જાણો છો ઘણું રે, માટે મનો વચન મુજતણું રે ॥૨૨॥
મારા સ્થાનક ઉપર રહેવા રે, નથી બીજા કોઈ તમ જેવા રે ॥
જે દિના મેં નિર્ખ્યા છે તમને રે, કર્યો છે મેં મનોરથ મને રે ॥૨૩॥
તે પૂરો કરો વરણિરાટ રે, કરવા યોગ્ય છો કહું છું તે માટ રે ॥
તમારા વૈરાગ્યની જે વાત રે, અતિ તીવ્ર હું જાણું છું તાત રે ॥૨૪॥
પણ એ કાજ તમથી થાય રે, બીજાને તે કેમ કહેવાય રે ॥
તમ જેવા તો તમે છો એક રે, અમે જોયું છે કરી વિવેક રે ॥૨૫॥
તમને નિર્લેપ અતિ જાણી રે, નિરબંધ જોઈ કહું વાણી રે ॥
વસન ભૂષણ વાહન જેહ રે, ગ્રહણ કરજ્યો આપે જન તેહ રે ॥૨૬॥
નિજજનની પૂરજ્યો હામ રે, કરજ્યો રક્ષા તેની આઠું જામ રે ॥
કળિદોષ લાગવા મ દેજ્યો રે, શરણાગતને ઉગારી લેજ્યો રે ॥૨૭॥
તમે સમર્થ છો તપોધન રે, દ્રવ્ય નારી નહિ કરે બંધન રે ॥
ગુણે કરી છો કૃષ્ણ સમાન રે, એમ જાણે છે સહુ નિદાન રે ॥૨૮॥
અતિ ધીર જણાણા અમને રે, માટે મોટા કર્યા છે તમને રે ॥
એવી સાંભળી સ્વામીની વાણી રે, બોલ્યા પ્રભુજી ઉદાસી આણી રે ॥૨૯॥
સ્વામી તમારી આગન્યા જેમ રે, કરવું ઘટે સરવેને તેમ રે ॥
પણ બ્રહ્મચર્ય વ્રત જેહ રે, તેને પાળતો એવો હું તેહ રે ॥૩૦॥
તેને માનવું આવું વચન રે, નથી સમર્થ હું ભગવન રે ॥
લોકશાસ્ત્રમાં વાત છે એવી રે, બ્રહ્મચર્યને નિંદવા જેવી રે ॥૩૧॥
જેની ગંધ મુંથી ન સહેવાય રે, તેને પાસે મેં કેમ રહેવાય રે ॥
વળી નારીને સંગે સદાય રે, મોટા મુમુક્ષુને બંધ થાય રે ॥૩૨॥
મુક્ત પણ પડ્યા એને મળી રે, તેની વાત મેં શ્રવણે સાંભળી રે ॥
સૌભરી ને વળી એકલશૃંગ રે, એને સંગે જાગ્યો છે અનંગ રે ॥૩૩॥
કામ જાગે ત્યાં ક્રોધ જ હોય રે, ક્રોધ ત્યાં મોહ જાણવો સોય રે ॥
મોહ થકી થાય સ્મૃતિ નાશ રે, સ્મૃતિ નાશે બુદ્ધિ વિનાશ રે ॥૩૪॥
પછી મોક્ષને માર્ગથી પડે રે, એને સંગે અધમગે ચડે રે ॥
માટે બીવું છું એના સંગથી રે, કેમ વચન મનાશે મુંથી રે ॥૩૫॥
એના વિશ્વાસમાંહિ જે રહ્યા રે, હતા મોટા તે પણ છોટા થયા રે ॥

જુઓ શિવ ને બ્રહ્માની વાત રે, લખિ છે શાસ્ત્રમાંહિ વિખ્ખ્યયાત રે ॥૩૬॥
એનો જેણે વિશ્વાસ કીધો રે, તેને અંતરઘાટે ગળી લીધો રે ॥
કામ ક્રોધ મદ લોભ મોહ રે, ભય શોકાદિ શત્રુ સમૂહ રે ॥૩૭॥
એહ પ્રકટે અંતરમાયં રે, તેણે કરી કર્મ બંધ થાય રે ॥
માટે બુદ્ધિવાન જે કહેવાય રે, તેણે એને સંગે ન રહેવાય રે ॥૩૮॥
માટે પ્રતીતિ ન કરવી મનની રે, એ સમજણ કૃષ્ણના જનની રે ॥
જો દયાએ કરે મન સંગ રે, થાય ભરત પેઠયે વ્રતભંગ રે ॥૩૯॥
માટે અગ્નિમાંહિ બળિ જાવું રે, સારું વિષ હળાહળ ખાવું રે ॥
પણ નારીતણો પરસંગ રે, અતિ ભૂંડો લાગે મને અંગ રે ॥૪૦॥
તેમ દ્રવ્ય તે ગમતું નથી રે, તેની વાત કહું હવે કથી રે ॥
મોટા ધર્મવાળો હોય જેહ રે, થાય ભ્રષ્ટ દ્રવ્ય સારુ તેહ રે ॥૪૧॥
જુઓ નિમિ વસિષ્ઠની વાત રે, પૂર્વની પુરાણમાં વિખ્યાત રે ॥
દિધા લોભે સામ સામા શાપ રે, તેણે દુઃખ પામ્યા દોય આપ રે ॥૪૨॥
વસિષ્ઠ તે વેશ્યાસુત થયા રે, નિમિ જનક જીવથી ગયા રે ॥
એમ દ્રવ્યમાં રહ્યો સંતાપ રે, દ્રવ્ય સારુ થાય બહુ પાપ રે ॥૪૩॥
માટે સમજુએ કરવો વિવેક રે, સ્ત્રી દ્રવ્ય સમ બંધ નહિ એક રે ॥
વળી દેશ કાળ ક્રિયા દેવ રે, શાસ્ત્ર દીક્ષા મંત્ર સંગ ભેવ રે ॥૪૪॥
એહ સવળે હોય સવળું રે, અને અવળે હોય અવળું રે ॥
જેવું સેવે તેવી થાય મત્ય રે, કરે કર્મ પછી સત્યાસત્ય રે ॥૪૫॥
કર્મ પ્રમાણે ફળને લહેરે, માટે વિવેકી વેગળા રહે રે ॥
પિવે ડાહ્યો ભોળો ભાંગ્ય મદ્ય રે, થાય બેઉ ઘેલા જાણો સદ્ય રે ॥૪૬॥
તેમ દામ વામ ફેલે કરી રે, સત્ત્વગુણી જ્ઞાની ભૂલે હરિ રે ॥
માટે સ્વાભાવિક ગુણ જેહ રે, દ્રવ્ય ત્રિયામાં રહ્યા છે તેહ રે ॥૪૭॥
એમ સ્વાભાવિક ગુણ હોય રે, તે ત્યાગવા સમર્થ નહિ કોય રે ॥
માટે એ પ્રસંગમાંહિ ક્યારે રે, સ્વાભાવિક રુચિ નહિ મારે રે ॥૪૮॥
પણ તમે આજ્ઞા એવી કીધી રે, કહો કરું હવે કોણ વિધિ રે ॥
પામે ચિત્ત ખેદ અતિ મારું રે, કહો થાય મારું જેમ સારું રે ॥૪૯॥
સર્વે ધર્મ પળાવવા સ્વામી રે, તમે સમર્થ છો બહુનામી રે ॥
માટે એમાં મારું શું છે કામ રે, એથી બીજું કહો સુખધામ રે ॥૫૦॥

એમ નારાયણ મુનિ જેહ રે, કહ્યું પોતાનું હારદ તેહ રે ॥
ત્યાગિયોને દેવા ઉપદેશ રે, એમ બોલિયા વર્ણી દિનેશ રે ॥૫૧॥
એતો પોતે છે પુરુષોત્તમ રે, જેને નેતિ નેતિ કહે નિગમ રે

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે શ્રી નારાયણમુનિએ પોતાની રુચિ કહી એ નામે છેતાળિશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૬॥

પૂર્વછાયો એવું સુણી સ્વામી બોલિયા, સુણો હરિ શુદ્ધ બુદ્ધિવાન ॥
હાર્દ તમારા હૈયાતણું, તે સર્વે જાણ્યું મેં સુજાણ ॥૧॥
પણ હું કરું તે વિચારી કરું, વણવિચારે ન કરું લેશ ॥
બંધ થાતાં દેખું જેહને, તેને નાપું એવો ઉપદેશ ॥૨॥
હું પણ હમણાં રહ્યો છઉં, આ પવિત્ર પૃથ્વી મોઝાર ॥
ધર્મ પળાવવા સમર્થ છું, સર્વે વાત માનો નિરધાર ॥૩॥
હવે પણ મારે જાવું થાશે, ભુમિ તજિ બ્રહ્મમહોલ ॥
શિખામણ્ય સદ્ શિષ્ય જાણી, આપું છું મતિ અડોલ ॥૪॥
ચોપાઈ મારો મનોરથ સર્વે સારો રે, કહું વચન તે હૃદે ધારોરે ॥
તમ વિના ધર્મધુર જેહ રે, બીજા થકી ન ઉપડે તેહ રે ॥૫॥
માટે માનો વચન વર્ણિરાય રે, તમને બંધન નહિ થાય રે ॥
તમે કરશો જો નારીશું વાત રે, નહિ બંધાઓ કહું છું તાતરે ॥૬॥
હોય યુવતિ યુથ અપાર રે, તમે રહેજ્યો તે નારી મોઝાર રે ॥
સદા રહેશો તેમાં નિર્લેપ રે, બિજાને તો બોલ્યે ચડે કેફ રે ॥૭॥
તમે કંચન કાંતાએ કરી રે, નિશ્ચે નહિ બંધાઓ શ્રીહરિ રે ॥
તમને સાક્ષાત સવિતા મળી રે, આપ્યો છે વર તમને વળી રે ॥૮॥
સૂર્યનારાયણ થઈ રાજી રે, રહ્યા હૃદય તમારે વિરાજી રે ॥
તમે નારાયણ સુખકારી રે, નિરલેપ ને નિરવિકારી રે ॥૯॥
એવા સમર્થ છો સત્ય વાત રે, માટે કહું છું તમને તાત રે ॥
બીજા સર્વે સંત છે આ સારા રે, પણ એને તો રાખવા ન્યારા રે ॥૧૦॥
બીજા બ્રહ્મચારી સંત સોઈ રે, નારી વાત સાંભળશે કોઈ રે ॥
થાશે ભ્રષ્ટ જાશે નરક માંઈ રે, તેમાં ફેર ન જાણશો કાંઈ રે ॥૧૧॥
માટે રક્ષા તે કરજ્યો એની રે, હોય આશ્રિત તમારા તેની રે ॥

દ્રવ્યનારીથી ઉગારી લેજ્યો રે, એવી શિખામણ નિત્ય દેજ્યો રે ॥૧૨॥
કહું સાંભળજ્યો સહુ જન રે, એમ મનાવ્યું ગુરુએ વચન રે ॥
ઈચ્છા નથી ઉરમાંહી જેની રે, વાત મનાવી સ્વામી તેની રે ॥૧૩॥
જ્યારે આગન્યા માની એ શુદ્ધ રે, ત્યારે સ્વામી બોલ્યા વિશુદ્ધ રે ॥
સર્વે સંતને કહ્યું બોલાવી રે, સાંભળો શિષ્ય સર્વે આવી રે ॥૧૪॥
આ શ્રીનારાયણમુનિ જે છે રે, આજથી મારે ઠેકાણે રહે છે રે ॥
માનજ્યો સહુ આનાં વચન રે, જેહ આશ્રિત હો મારા જન રે ॥૧૫॥
ત્યારે સર્વે જને જોડ્યા હાથ રે, સારું માન્યું અમે મારા નાથ રે ॥
ત્યારે હરિ પોતે ઉભા થયા રે, ગુરુ આગે હાથ જોડી રહ્યા રે ॥૧૬॥
ત્યારે સ્વામી કહે હું છું પ્રસન્ન રે, માગો મુજ પાસેથી વચન રે ॥
એવી બ્રહ્માંડે વસ્તુ ન કાંય રે, જે માગો ને અમે ન અપાય રે ॥૧૭॥
અતિ હેત ભર્યા સુખવદન રે, એવાં સુણ્યાં સ્વામીનાં વચન રે ॥
પછી બોલ્યા છે વર્ણિરાટ રે, સ્વામી પ્રસન્ન જાણ્યા તે માટ રે ॥૧૮॥
સ્વામી વર દેવા યોગ્ય જો હઉં રે, તો કર જોડી તમને કહું રે ॥
માગું પ્રથમ એ ગુરુરાય રે, કૃષ્ણચરણ કંજે પ્રીતિ થાય રે ॥૧૯॥
વળી હરિજનને હોય દુઃખ રે, થાય મને એ ભોગવે સુખ રે ॥
કૃષ્ણ ભક્ત જો પૂર્વને કર્મે રે, અન્ન વસ્ત્ર પામે પરિશ્રમે રે ॥૨૦॥
એનું કષ્ટ આવે મુજમાંય રે, એહ સુખમાં રહે સદાય રે ॥
રૂડી હરિકથા હરિજન રે, તેનો સંગ દેજ્યો નિશદન રે ॥૨૧॥
વળી હરિના ગુણને વિષે રે, મારી વાણી તે રહેજો હંમેશ રે ॥
કૃષ્ણકથામાં રહેજો આ કાન રે, હરિસેવામાં હાથ નિદાન રે ॥૨૨॥
હરિસ્મૃતિમાં મારું મન રે, માગું છું હું રહેજો નિશદન રે ॥
કૃષ્ણ દર્શન માંઈ મારાં નેણ રે, માગું છું હું રહેજો દિનરેણ રે ॥૨૩॥
દેહ અંતઃકરણ ક્રિયાય રે, નિત્ય હરિની ભગતિ થાય રે ॥
એહ માગ્યું તે દેજ્યો ઉમંગ રે, કેદી રાકશો મા દુષ્ટ સંગે રે ॥૨૪॥
એટલાં વર મુજને દેજો રે, મારી પ્રારથન સુણિ લેજો રે ॥
એવું સુણિ બોલ્યા ગુરુવાણી રે, શુદ્ધ આશયવાળા શિષ્ય જાણી રે ॥૨૫॥
કહ્યું મનોરથ જે તમારો રે, નિશ્ચય પૂરો થાશે ઉર ધારો રે ॥
એવો વર વરણિને આપી રે, રાખ્યા પોતાને ઠેકાણે સ્થાપી રે ॥૨૬॥

પછી શિષ્ય લઈ નિજ સાથ રે, આવ્યા ગામ ફણેણિયે નાથ રે ॥
તેદિ હતો એકાદશી દન રે, કર્યો ઉત્સવ સહુ મળી જન રે ॥૨૭॥
દ્વાદશીયે સંત વિપ્ર જન રે, તેને કરાવિયાં છે ભોજન રે ॥
આપ્યાં વિપ્રને સુંદર દાન રે, કર્યાં ભદ્રા નદીમાંહિ સ્નાન રે ॥૨૮॥
બેઠા એકાંત્યે પદ્મ આસને રે, કૃષ્ણમૂરતિ ચિતવી મને રે ॥
કરી સમાધિ કૃષ્ણમાં રઈ રે, ત્યારે દેહની વિસ્મૃતિ થઈ રે ॥૨૯॥
પછી શ્રીકૃષ્ણ ઈચ્છાએ કરી રે, ઉદ્ધવજીએ દેહ પ્રહરી રે ॥
ગયા વિશાળા પ્રત્યે તે વળી રે, પૂર્વે હતી તેવી દેહ મળી રે ॥૩૦॥
પામ્યા સિદ્ધ દેહ તેહ વાર રે, કૃષ્ણભક્તિ કરવા નિરધાર રે ॥
સંવત અઢાર વર્ષ અઠ્ઠાવન રે, માગશર સુદી તેરશ દન રે ॥૩૧॥
વાર દેવગુરુ દન જાણો રે, મૂક્યું તન તેદિ પરમાણો રે ॥
જન કરતાં હતાં કીર્તન રે, તેને જણાણું તજીયું તન રે ॥૩૨॥
જોઈ નાડી ચાલતાં ન જાણી રે, ત્યારે જનને આવ્યાં આંખ્યે પાણી રે ॥
મળી જન કરે બહુ શોક રે, કહે તજ્યું ઉદ્ધવે આ લોક રે ॥૩૩॥
જાણ્યું સહુવે હરિધામ ગયા રે, એવું સુણિને વ્યાકુળ થયા રે ॥
રુવે જન નેણે ભરિ નીર રે, કોઈ ધરિ શકે નહિ ધીર રે ॥૩૪॥
હાવભાવ હસવું સંભારી રે, મિઠી બોલની મનમાં ધારી રે ॥
મનોહર મૂરતિ વિચારી રે, બહુ રુવે છે નર ને નારી રે ॥૩૫॥
વળી વરણિ આદિ જે સંત રે, સર્વે શોકાતુર છે અત્યંત રે ॥
પછી નાહિને આવ્યા જે જન રે, લાવ્યા અબીલ ગુલાલ ચંદન રે ॥૩૬॥
પૂજા ને વંદના બહુ વિધિ રે, શાસ્ત્ર પ્રમો સર્વે કિધિ રે ॥
પછી કરી સુંદર વિમાન રે, તેમાં તન બેસાર્યું નિદાન રે ॥૩૭॥
લઈ ચાલ્યા ભદ્રા નદી કાંઠે રે, વિપ્ર વિષ્ણુસૂક્ત કરી પાઠે રે ॥
ઝાંઝ મૃદંગે ગાય છે જન રે, ગાયા માંહિ થાય છે રુદન રે ॥૩૮॥
પછી ભદ્રાવતી તીરે ગિયા રે, શોધી સુંદર ભૂમિકા તિયાં રે ॥
તિયાં ઉતારી વિમાન જન રે, લાવ્યાં તુળસી પિપળો ચંદન રે ॥૩૯॥
એહ કાષ્ઠતણું ચિતા રચ્યું રે, નવરાવિ તનને ઘી ચરચ્યું રે ॥
ચિતામાં પધરાવ્યું તે વાર રે, કર્યો કૃષ્ણે અગ્નિ સંસ્કાર રે ॥૪૦॥
બહુ ઘૃત હોમી બાળી દેહ રે, નાખી વાની જળમાંહિ તેહ રે ॥

સર્વે શાસ્ત્ર વિધિ કરી સ્નાન રે, આવ્યા સર્વે સંત નિજસ્થાન રે ॥૪૧॥
પછી તેદિ ઉપવાસ કરી રે, બીજે દિવસે લખી પતરી રે ॥
સુણિ સર્વે સાધુ હરિજન રે, અતિ વ્યાકુળ થયા છે મન રે ॥૪૨॥
કર્યાં સ્નાન તજ્યાં ઘરકામ રે, મળી આવ્યા છે ફણેણિ ગામ રે ॥
નયણે વરસે આંસુની ધાર રે, સ્વામી માંહી છે સ્નેહ અપાર રે ॥૪૩॥
ઘડી ઘડીનાં સુખ સાંભરે રે, તેણે આંખમાં આંસુડાં ઝરે રે ॥
લુઈ લુઈને નાખે છે નીર રે, અતિ શોકે છે મન અધીર રે ॥૪૪॥
બ્રહ્મભાવને પામ્યા ઉદ્ધવ રે, કરવો શોક તેનો અસંભવ રે ॥
તોય સમતો નથી તનતાપ રે, કરે વિયોગમાંહિ વિલાપ રે ॥૪૫॥
તેને જોઈ નારાયણમુનિ રે, કરે છે મનુવાર સહુની રે ॥
આપી ધિરજ્ય ઉતાર્યા જન રે, એમ કરતાં થયો બીજો દન રે ॥૪૬॥
તે દિવસથી તેરમા સુધી રે, વાંચી ગીતા તે વિપ્ર સુબુદ્ધિ રે ॥
શાસ્ત્ર વિધિયે કહ્યું જે અન્ન રે, તેનું કર્યું છે સહુએ ભોજન રે ॥૪૭॥
પાળવાનું પાળ્યું શ્રાદ્ધ કીધું રે, દાન દેવાનું તે દાન દીધું રે ॥
કર્યું બારમું જેમ ઘટિત રે, જમાડ્યા વાડવ કરી પ્રીત્ય રે ॥૪૮॥
તેરમે ત્રિશ વરણિ સાથ રે, જમાડિ આપ્યાં વસ્ત્ર તે હાથ રે ॥
પછી આવ્યા હતા હરિજન રે, તેને પણ કરાવ્યાં ભોજન રે ॥૪૯॥
વળી એહ ગામનાં રહેનાર રે, તેહ પણ જમ્યાં નરનાર રે ॥
પછી સર્વે મળિ હરિજન રે, કર્યું કૃષ્ણદેવનું પૂજન રે ॥૫૦॥
સુંદર વસ્ત્ર ઘરેણાં પેરાવી રે, પૂજ્યા મહારાજને પ્રેમ લાવી રે ॥
ગીતાના વાંચનારાને વળી રે, આપ્યાં વસ્ત્રદ્રવ્ય સહુએ મળી રે ॥૫૧॥
યથા યોગ્ય ક્રિયા સર્વે કિધિ રે, જેમ કહી છે શાસ્ત્રમાં વિધિ રે ॥
તો ખરચતણું જે ધન રે, ભરિ આપ્યું મળી સહુ જન રે ॥૫૨॥
નિજ પોંચ પ્રમાણે સૌ ગૃહસ્થે રે, ખરચ ઉપાડી લિધું સમસ્તે રે ॥
થયો ઉત્સવ પૂરણ જ્યારે રે, દિન ચૌદમો થયો છે ત્યારે રે ॥૫૩॥

ઈતિ શ્રીમદેકાંતિક ધર્મપ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદ સ્વામી શિષ્ય નિષ્કુળાનંદ મુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે રામાનંદ સ્વામીએ નારાયણ મુનિને ધર્મધુર સોંપીને દેહ ત્યાગ કર્યો એ નામે સુડતાળિશમું પ્રકરણમ્ ॥૪૭॥

પૂર્વછાયો સુંદર સારી કથા કહું, ત્યાર પછીની જાણજ્યો જેહ ॥
અતિ ચરિત્ર પવિત્ર છે, સહુ સુણજ્યો કરી સનેહ ॥૧॥
સતસંગી સ્વામી તણા, નિરમળ અતિ નરનાર ॥
હરિ બેઠા સભા કરી, ત્યાગિ સંત ગૃહિ બ્રહ્મચાર ॥૨॥
મુખ આગે મુકુંદ આદિ, બેઠા બહુ બ્રહ્મચાર ॥
ત્યાર પછી મુક્તાનંદ આદિ, બેઠા સંત અપાર ॥૩॥
ત્યાર પછી મયારામ આદિ, બેઠા દ્વિજ સુજાણ ॥
ત્યાર પછી મુળજી આદિ, બેઠા ક્ષત્રિ પ્રમાણ ॥૪॥

ચોપાઇ બેઠા વૈશ્ય પર્વતાદિ જેહ રે, શૂદ્ર કાળાનાઈ આદિ તેહ રે ॥
બેઠા પુરુષ પુરુષમાં મળી રે, તે કેડ્યે બેઠી બાયું મંડળી રે ॥૫॥
દ્વિજ લાડકી આદિ જે બાઈ રે, બેઠી જેમ ન અડે કોઈ ભારી રે ॥
બીજાં આશ્રિત જન છે જેહ રે, બહુ મળી બેઠાં સહુ તેહ રે ॥૬॥
સર્વે હાથ જોડિ પાય નમે રે, અમારા ગુરુમૂર્તિ છો તમે રે ॥
વળી સહેજે આપો છો આનંદ રે, માટે સત્યનામ સહજાનંદ રે ॥૭॥
સદ્‌ગુણે શોભાનું છો ધામ રે, વળી તમો છો સ્વામી ઠામ રે ॥
માટે અમને જાણી તમારાં રે, કહેજ્યો શિખનાં વચન સારાં રે ॥૮॥
પ્રભુ તમારી આજ્ઞાને વિષે રે, રહેશું શ્રદ્ધા સહિત હંમેશે રે ॥
માટે કહેવું ઘટે તેમ કહેજ્યો રે, સારી સુખની શિખામણ્ય દેજ્યો રે ॥૯॥
એમ સહુ મળી કહે જન રે, તેનાં સાંભળ્યાં નાથે વચન રે ॥
પછી બોલ્યા નારાયણ મુનિ રે, શિખામણ હિતકારી સહુની રે ॥૧૦॥
કહ્યું ધર્મશાસ્ત્રને વચને રે, ધર્મ માંહિ રાખવા જનને રે ॥
કહે નર દેવ ને પિતર રે, શેષ શશિ સુર ને ઈતર રે ॥૧૧॥
જેજે પામ્યા સુખ ને મોટાઈ રે, તેતો રહેતાં થકાં ધર્મમાંઈ રે ॥
કહ્યું છે શ્રૃતિસ્મૃતિમાં એમ રે, સત્ય ધર્ને મુકાય કેમ રે ॥૧૨॥
તેતો મોટા પુરુષને મળે રે, ત્યારે સહુ સહુના ધર્મ પળે રે ॥
તે વાસુદેવ માહાત્મ્ય માંઈ રે, કહ્યા છે સહુના ધર્મ ત્યાંઈ રે ॥૧૩॥
એમ ઉદ્ધવ સ્વામીએ કહ્યું છે રે, તે સર્વે મારે હૈયે રહ્યું છે રે ॥
માટે ધર્મને સહુ અનુસરો રે, ભાવે કૃષ્ણની ભગતિ કરો રે ॥૧૪॥
પાલો એટલી આગન્યા મારી રે, જેણે સુખી થાઓ નરનારી રે ॥

એહ શિખામણનાં વચન રે, સર્વે હૃદયમાં ધારજ્યો જન રે ॥૧૫॥
વળી પ્રાકૃત જીવની રીતે રે, શોક સ્વામિનો મ કરો ચિત્ત રે ॥
એવું અખંડ રૂપ અવિનાશ રે, તેતો કેદીય ન થાય નાશ રે ॥૧૬॥
થાય પ્રકટ ભૂમિયે મહારાજ રે, તેતો જીવોના કલ્યાણ કાજ રે ॥
એવું ઉદ્ધવને અંતર્ધાન રે, તેતો સ્વતંત્રપણે નિદાન રે ॥૧૭॥
પણ કાળ કરમને વશ રે, નોય જીવો પેર્યે પરવશ રે ॥
એમ સમઝે છે દૈવી જન રે, આસુરી મોહ પામે છે મન રે ॥૧૮॥
માટે શોકને સરવે તજો રે, પ્રત્યક્ષ પરમેશ્વરને ભજો રે ॥
માની મનમાં ઉપદેશ રે, હવે જાઓ સહુ દેશ પ્રદેશ રે ॥૧૯॥
હું પણ જાઉં છું પુર ધોરાજી રે, તમે રહેજ્યો સહુ જન રાજીરે ॥
કહું સાંભળજ્યો સહુ જન રે, એમ બોલ્યા પ્રભુજી વચન રે ॥૨૦॥
સુણી શોક તજ્યો સહુ જન રે, જાણ્યા પ્રભુજીને ગુરુ મન રે ॥
પછી ગયાં ઘેર નરનારી રે, હૃદે હરિની મૂરતિ ધારી રે ॥૨૧॥
હરિ નિજગુરુને વિરહે રે, ચિતે ક્ષોભ ને દુઃખી છે દેહે રે ॥
પણ અંતર દર્શને કરી રે, ધારી રહ્યા છે ધીરજ્ય હરિ રે ॥૨૨॥
પોતે હર્યો તે સર્વેનો શોક રે, માટે હરિનામ કહે લોક રે ॥
પછી બહુ સંત લઈ સાથ રે, ત્યાંથી ચાલ્ય નીલકંઠ નાથ રે ॥૨૩॥
ધર્મ પ્રવર્તાવામાં છે ચિત્ત રે, આવ્યા ધોરાજી સંતે સહિત રે ॥
તિયાં અતિ હેતે કરી જન રે, કર્યું પ્રભુજીનું તે પૂજન રે ॥૨૪॥
દઈ દર્શન આવ્યા ભાડેર રે, નિજજન પર કરી મેર રે ॥
ત્યાંથી માણાવદ્ર ગયા નાથ રે, નિર્ખિ જન થયાં છે સનાથ રે ॥૨૫॥
ત્યાંથી પિપલાણામાંપધાર્યા રે, જનને મન મોદ વધાર્યા રે ॥
ત્યાંથી આવ્યા ગામ અગત્રાઈ રે, જિયાં ભક્ત છે પર્વતભાઈ રે ॥૨૬॥
ત્યાંથી આવ્યા ગામ કાલવાણી રે, નિજદાસ પર દયા આણી રે ॥
કિયાં એક દિન કિયાં દોય રે, કિયાં ત્રણ દિન રહ્યા સોય રે ॥૨૭॥
સહુને જ્ઞાન આપી સમઝાવ્યા રે, પોત પોતાને ધર્મે રખાવ્યા રે ॥
પોતે ગુરુની આગન્યા માની રે, બેઠા વાહન પર સુખદાની રે ॥૨૮॥
ભારે ભારે વસ્ત્ર ને ભૂષણ રે, પહેર્યાં જનહિતે તે જીવન રે ॥
સ્ત્રીઓને ધર્મમાં રખાવા રે, બોલ્યા તેશું તેને સુખ થાવા રે ॥૨૯॥

કર્યું મોટિ ઉપાધિનું ગ્રહણ રે, પણ રતિ નથી અંતઃકરણ રે ॥
કોઈ સમે ને કોઈ ઠેકાણે રે, નથી આસક્ત સૌ જન જાણે રે ॥૩૦॥
સર્વે ધર્મને સ્થાપવા કાજ રે, ગયા માંગરોળે મહારાજ રે ॥
શહેર બાર છે સુંદર વટ રે, શોભે સિંધુ તીરે ત્યાં નિકટ રે ॥૩૧॥
કર્યું એકાંતે વડે આસન રે, ત્યાં આવ્યા છે જિજ્ઞાસુ જન રે ॥
કરી દર્શન પામ્યા આનંદ રે, વાધ્યો હર્ષ જોઈ જગવંદ રે ॥૩૨॥
ત્યાં સંત વસે છે સમોહ રે, જેને કામ ક્રોધ નહિ મોહ રે ॥
વ્યાપકાનંદ સ્વરૂપાનંદ રે, એહાદિ નિર્ખિ પામ્યા આનંદ રે ॥૩૩॥
ગોવર્ધન દમોદર જેહ રે, રામચંદ સુરચંદ તેહ રે ॥
રતનજી આદ્યે એ વણિક રે, ક્ષત્રિ મંછારામ ભક્ત એક રે ॥૩૪॥
ધનજી માધો આણંદભાઈ રે, ત્રિકમ ને રાજુ ભાણબાઈ રે ॥
એહાદિ લઈ શૂદ્ર અપાર રે, સહુ આવી બેઠાં નરનાર રે ॥૩૫॥
કરે સેવા પૂછે સમાચાર રે, ભલે પધાર્યા પ્રાણ આધાર રે ॥
તેહ પ્રત્યે હરિ ધીરા રહી રે, જેમ છે તેમ વારતા કહી રે ॥૩૬॥
કહ્યું સ્વામી રામાનંદ જેહ રે, ગયા સ્વધામમાં તજી દેહ રે ॥
સુણી સર્વે શોકાતુર થયા રે, સ્વામી આપણને છળિ ગયા રે ॥૩૭॥
ત્યારે હરિ કહે સંત સુજાણ રે, પ્રભુ રહ્યા છે પ્રકટ પ્રમાણ રે ॥
બહુ સમર્થ છે બાળ નાના રે, સહુ જાણશે નહિ રહે છાના રે ॥૩૮॥
એમ કહિને ધીરજ્ય આપી રે, શોક સ્વામીની કોરનો કાપી રે ॥
પછી વાવ્ય ત્યાં એક હતી રે, જેનું સ્વાદું જળ મીઠું અતિ રે ॥૩૯॥
તે તો કાળે કરી બુરાણી રે, નાવે કામે તે કોઈને પાણી રે ॥
તેતો ગળાવી આપે મહારાજ રે, સહુને જળ પિવાને કાજે રે ॥૪૦॥
કાઢ્યો ગાળને જળ નિસર્યું રે, પછી કર્યું એ વાવ્યનું ભર્યું રે ॥
કર્યો મોટો ઉત્સવ તે દિન રે, તેડ્યા બ્રાહ્મણ કરવા ભોજન રે ॥૪૧॥
થોડો ઘણો લીધો સરાજામ રે, આદર્યું તે પર મોટું કામ રે ॥
દ્વિજ શહેરના સર્વે નોતર્યો રે, તેણે મનમાન્યા મોદક કર્યા રે ॥૪૨॥
તીર્થવાસીને કાજે તૈયાર રે, કર્યો શીરો પુરી ને કંસાર રે ॥
સતસંગીને કહ્યું વચન રે, જમો આજ ઉત્સવનું અન્ન રે ॥૪૩॥
કહે કવિવિશ્વાસી કેમ થાશે રે, સીધું ખટશે ને લાજ જાશે રે ॥

પણ ન ખુટયું સિધું ને લોટ રે, નાવી દાળ મશાલાની ખોટ રે ॥૪૪॥
જમ્યા દ્વિજ હજારો હજાર રે, બીજા સત્સંગી જમ્યા અપાર રે ॥
રૂડી રીત્યે શું કર્યો સમૈયો રે, તેતો મુખે કેમ જાય કૈયો રે ॥૪૫॥
દેવતાની તૃપતિને કાજે રે, કરાવ્યો હવન મહારાજે રે ॥
કરતાં પૂજન દેવતાતણું રે, દિઠું જને ત્યાં આશ્ચર્ય ઘણું રે ॥૪૬॥
સતસંગી સાધુ સહુ કોઈ રે, સહુ રહ્યા'તા હરિને જોઈ રે ॥
ત્યાંતો થયું અલૌકી દર્શન રે, જોઈ મગન થયાં સહુ જન રે ॥૪૭॥
દિઠાં ચાર આયુધ ચારે હાથે રે, સારો મુગટ ધર્યો છે માથે રે ॥
પહેર્યાં પીતાંબર હેમરૂપ રે, ઘનશ્યામ મૂરતી અનૂપ રે ॥૪૮॥
શ્રીવત્સ ચિહ્ન શોભે છે ઘણું રે, એવું દર્શન થયું હરિતણું રે ॥
તેને ડાબે પડખે દયાળ રે, દિઠી શ્વેત મૂરતિ વિશાળ રે ॥૪૯॥
ચાર મુખ ને અષ્ટ છે દ્રગ રે, ચાર હાથ ને ચાર છે પગ રે ॥
જોડી રહ્યા જુગ કર આગે રે, ગ્રહિ એકે પૂજા અનુરાગે રે ॥૫૦॥
એક હાથમાં છે ધર્મશાસ્ત્ર રે, શ્વેતાંબરે શોભે છે સુંદર રે ॥
અંગોઅંગ સોભે અલંકાર રે, રત્નજડિત મુગટ સાર રે ॥૫૧॥
અતિ શાંત એવા ધર્મ ભાળી રે, જોયું જમણી કોરે નિહાળી રે ॥
દિઠાં દ્વિભુજવાળાં ભગતિ રે, વસ્ત્ર ઘરેણે શોભે છે અતિ રે ॥૫૨॥
ગૌરતન કનક કર થાળી રે, પૂજા વિધિ લીધી છે તે ભાળી રે ॥
એવા વિષ્ણુ ભક્તિ ધર્મ જોઈ રે, પામ્યા વિસ્મય જન સહુ કોઈ રે ॥૫૩॥
કહે મનુષ્યાકારે આ મોરાર રે, એવું દિઠું છે મુહૂર્ત વાર રે ॥
પછી પૂજાવિધિ પૂરો થિયો રે, સર્વે જન મન મોદ આવિયો રે ॥૫૪॥
પછી વેદવિત્ જે બ્રહ્મન રે, બજાં મળ્યાં હતાં બહુ જન રે ॥
કરી નિશ્ચય તે થયા આશ્રિત રે, રહ્યાં વચનમાં કરી પ્રીત્ય રે ॥૫૫॥
મેલિ બિજા દેવની ઉપાસ રે, થયાં શ્રીકૃષ્ણદેવના દાસ રે ॥
એમ નિજ ઐશ્વર્ય અનૂપ રે, દેખાડ્યું એ પ્રકારનું રૂપ રે ॥૫૬॥
જોઈ બ્રાહ્મણ ને બીજાં જન રે, દ્રઢ નિશ્ચય કરી લીધું મન રે ॥
એહ દેખાડ્યો પ્રૌઢ પ્રતાપ રે, જોઈ જન મગન થયાં આપ રે ॥૫૭॥
ઋતુ વસંત સમાને વિષે રે, કર્યું ચરિત્ર એ જગદીશે રે ॥
એહ ચરિત્ર શ્રીહરિતણું રે, કહ્યું થોડું ને રહ્યું છે ઘણું રે ॥૫૮॥